

(vers. 15): *Deum time, et mandata ejus custodi. Hoc est omnis homo? Quomodo fieri potest, ut hoc tantum sit omnis homo, id est Deum timere, et mandata ejus observare? Multo quippe major est pars eorum hominum, qui nec timent, nec mandata ejus observant, quam sit illorum qui timent et custodiant.*

Vere major pars est malorum quam honorum, quia sicut Dominus dicit: *Multi sunt vesoti, pauci vero electi (Matth. xx, 16)*, et incomparabiliter major est infidelium multitudo, quam fidelium. Quid ergo vult in hoc loco Salomon demonstrare? Hoc namque demonstrat in his verbis, quia non est homo qui Deum non timet, et mandata ejus non custodit. Quare non est homo? Quia non servat modum rationemque suæ naturæ. Quæ est ratio et modus naturæ humanæ? Rationabiliter vivere, quia inter omnia animalia solus homo creatus est rationale animal, quoniam inter cuncta veræ animantia solus accepit homo a Deo rationem et intellectum, ut agnosceret suum creatorem, et diligeret eum ac timeret,

A et ore simul et corde laudaret. Quid est Deum timere? Voluntatem ejus implere, et bona quæ facienda sunt, facere. Sic ergo qui Deum non timet, et mandata ejus non custodit, non est homo. Quid ergo est? Bestia. Quomodo bestia vocatur? Si est crudelis suis domesticis, vel subjectis, aut vicinis, leo est, non homo. Si autem raptor est, tigris est aut lupus. Si vero est adulter, aut fornicator, aut immundus, canis aut porcus; aut si est stultus, asino comparatur. Fraudulentus itaque et simulator, congrue vulpeculæ assimilatur. Sic et de cæteris intelligendum est. Quis est veraciter homo? Ille solus est homo, qui Deum timet, et mandata ejus custodit.

PERORATIO.

B Hæc de Parabolis Salomonis nos humiliter descripsimus, ne in figurativis phantasiis nihil aliud credentes, quam quod secundum visibilium formationem scriptum invenimus; sed eruditi potius a figurativis ad eorum quæ vera sunt cognitionem ascendamus.

EXPOSITIO IN CANTICA CANTICORUM.

(Biblioth. vet. Patr., XX, 1155.)

INCIPIIT EPISTOLA HONORII DOCTORIS EXIMII SUPER CANTICA CANTICORUM.

Donum sapientiæ cum Salomone poscenti Honorius, a vero Pacifico postulata consequi.

Quia prædecessori tuo beatæ memoriæ venerando abbati C[ONONI] librum David utcunque explanavi, poscis a me, imo jubendo exigis successor ejus, librum Salomonis tibi explanari, justum asserens ut qui patri patris opus magno sudore elaboratum obtuli, tibi quasi filio filii opus stylo elucidatum debeam offerre. Feci itaque quod jussisti, et librum Salomonis qui intitulatur Cantica canticorum multorum ore celebratum, paucorum intellectui reseratum, plano stylo reseravi; ac opus desidiosis obscurum, omnibus studiosis Spiritu sancto illustrante elucidavi, nihil mihi præter solum laborem ascribens, sententias vero auctoribus [al. auctoritati sanctorum] relinquens.

INCIPIIT PROLOGUS IN LIBRUM SALOMONIS QUI DICITUR CANTICA CANTICORUM.

In principiis librorum tria requiruntur, scilicet, auctor, materia, intentio. Auctor, ut noveris nomen scriptoris, utrum ethnicus, an fidelis, utrum Catholicus an hæreticus fuerit. Materia, ut scias utrum de bellis an de nuptiis vel de quibus rebus tractat. Intentio, ut cognoscas utrum rem de qua tractat suadeat vel dissuadeat, vel liber lectus quid utilitatis conferat.

Auctor libri hujus est Spiritus sanctus, loquens

C per vas sapientiæ, Salomonem hujus libri scriptorem qui fuit rex sapientissimus et propheta præcipuus. Ideo non legitur lectio libri Salomonis, sed lectio libri Sapientiæ. Qui Salomon tria volumina heroico metro edidit, quæ et in tres partes philosophiæ, scilicet ethicam, physicam, logicam distribuit. Parabolas namque ethicæ attribuit, in quibus bonos mores docuit, ut ibi: « Audi, fili mi, disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tuæ (Prov. 1, 8.) » Ecclesiasten autem physicæ assignavit, in quo naturas rerum disseruit, ut ibi: « Omnia flumina intrant in mare, ad locum unde fluunt revertuntur aquæ ut iterum fluant (Eccl. 1, 7.) » Cantica canticorum logicæ contulit, in quibus rationalem animam per dilectionem Deo conjungi voluit, vel docuit, ut ibi: « Fortis est ut mors dilectio. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem (Cant. VIII, 6, 7.) » Auctor est æquivocum. Æquivocum autem dicitur quod unum est in litteratura, sed diversum in significatione, ut leo. Est enim leo cæleste sidus in cælo, et leo terrestris bestia in terra, est etiam leo aquatilis piscis in aqua. Est quoque leo, nomen hominis, apostolici scilicet vel imperatoris; est et leo pictura vel sculptura, sic et auctor est æquivocum. Est autem auctor civitatis, id est fundator ut Romulus Romæ; est et auctor sceleris, id est princeps vel signifer, ut Judas Christi mortis; est quoque auctor libri, id est compositor, ut David Psalterii, Plato Thymæi. Est etiam auctor commune nomen, ab augendo dictum.

Materia libri est sponsus et sponsa, id est Christus et Ecclesia, ut in Evangelio legitur: « Qui habet sponsam sponsus est (Joan. III, 29). » Et item: « Decem virgines exierunt obviam sponso et sponsæ (Matth. XXV, 1). » Christus namque per simile dicitur sponsus, quia sicut sponsus sponsæ carnaliter jungitur, et unum cum ea efficitur, ita Christus per assumptam carnem Ecclesiæ associatur, et ipsa per comestionem corporis ejus ei incorporatur. Unde et corpus ejus scribitur, cujus caput ipse legitur, membraque ejus omnes electi, per fidem et dilectionem ei connexi, materia ejus sunt.

Hic liber agit de nuptiis quæ fiunt quatuor modis, scilicet historice, allegorice, tropologicæ, anagogicæ. Juxta historiam fiunt nuptiæ duobus modis, aut carnis commistione, aut sola desponsatione. Sola desponsatione, ut Mariæ et Joseph. Carnis commistione, ut Salomonis et filiæ Pharaonis, quam sibi jure copulavit matrimonii, cujus domum auro gemmisque decoratam ædificavit. Juxta allegoriam quoque fiunt nuptiæ duobus modis. Uno, quo verbum Dei carnem sibi conjunxit, id est quo Deus humanam naturam sumpsit, quam in dextera Patris exaltatam in solio gloriæ collocavit: Alio quo Christus Deus homo universam Ecclesiam, id est totam fidelium multitudinem per commistionem corporis sui sibi sociavit. Quam et suo sanguine subarravit, et lavacro baptismatis lavit, et variis Spiritus sancti charismatibus dotavit.

Juxta tropologiam etiam fiunt nuptiæ duobus modis: Uno, quo anima Christo per dilectionem copulatur; alio, quo anima quod est inferior vis interioris hominis spiritui, quo est superior vis ejus per consensum divinæ legis jungitur, de quo conjugio spiritalis proles, id est bonum opus gignitur.

Juxta anagogen nihilominus fiunt nuptiæ duobus modis: Uno, quo Christus resurgens a morte novus homo cælos ascendit, et multitudinem angelorum sibi sociavit; alio, quo adhuc post resurrectionem totam Ecclesiam in visione deitatis suæ gloriæ copulavit. Tres nuptiæ leguntur in Evangelio: Primæ ibi: « Simile est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo (Matth. XXII, 2). » Secundæ ibi: « Vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis (Luc. XII, 36). » Tertiæ ibi: « Et quæ paratæ erant intraverunt cum eo ad nuptias (Matth. XXV, 10). » Primæ nuptiæ erant, quando Rex cæli Filio suo, Christo humanam naturam copulavit, ubi thalamus virginis uterus fuit, de quo, « ut sponsus de thalamo processit (Psal. XVIII, 6). » Ad has nuptias omnes ante legem patriarchas, omnes sub lege prophetas invitavit. Secundæ nuptiæ fuerunt, quando Christus novus homo ad cælos ascendit, et multitudinem angelorum sibi conjunxit. Ad has nuptias omnes gentes per apostolos convocavit. Tertiæ nuptiæ post judicium erunt, quando per angelos Ecclesiam in cælestem Hierusalem transferet, et in thalamo gloriæ ipsa deitatis visione sibi conjunget. Ad has nuptias per prælatos Ecclesiæ multos volentes trahit, multos nolentes intrare compellit. De his nuptiis materia hujus

libri contexitur, ideo et epithalamium, id est nuptiale carmen dicitur.

Intentio ejus est Ecclesiam vel qualibet animam Christi sponsam sponso Christo per dilectionem conjugere. Quæ dilectio in duo dividitur, scilicet, in dilectionem Dei et proximi. Dilectio proximi est biformis, videlicet: « Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris (Tob. IV, 16); » et: « Quod vultis ut faciant vobis homines, facite eis similiter (Matth. VII, 12). » Dilectio Dei uniformis est, scilicet, ut præcepta ejus servemus, ut scribitur: « Si quis diligit me, sermonem meum servabit (Joan. XIV, 23). »

Titulus enim hujus libri est: Cantica canticorum, id est laus laudum. Sicut enim in lege quædam dicuntur sancta, quædam vero sancta sanctorum, his sacratiora; ita Cantica canticorum dicuntur, quia omnibus canticis præferuntur. Quædam namque sunt cantica victoriæ, ut: « Cantemus Domino (Exod. XV, 1), » quædam gratiarum actionis, ut: « Exsultavit cor meum in Domino (I Reg. II, 1). » Sed ista cantica nuptias Christi et Ecclesiæ canunt, ideo omnia cantica præcellunt. Hoc autem distat inter canticum et carmen, quod certa lege metri carmen scanditur, canticum vero modulando canitur. Est autem canticum jucunditas mentis de æternis, et intelligitur bona vita, per quam acquiritur jucunditas æternæ exultationis.

Et sciendum quod hæc verba: « Osculetur me (Cant. I, 1), » non sunt canticum, sed de cantico agunt, quia bonam vitam justorum, quæ in dilectione constat, canunt. Canticum quippe est vita justorum. Canticum canticorum est vita perfectorum. Liber est æquivocum. Est enim Liber, Bacchus Deus vini; et est iiber homo ingenuus; est quoque liber interior cortex, qui de arbore trahitur; in quo antiqui solebant scribere; unde et librarii dicebantur. Est enim liber in quo legitur. Hic liber est unus de septem agiographiæ. Sacra igitur Scriptura est bipartita. Dividitur enim in Vetus et Novum Testamentum. Veteris Testamenti scriptores fuerunt prophætæ; Novi autem Testamenti scriptores apostoli exstiterunt; utriusque vero auctor est Spiritus sanctus. Veteris, ut legitur aut scribitur: « Audiam quid loquatur in me Dominus Deus (Psal. LXXXIV, 9). » Novi, ut legitur: « Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis (Matth. X, 20). » Vetus Testamentum partitur in tria; in historiam, prophetiam, agiographiam. Historia est quæ narrat præterita, ut Genesis. Prophetia est quæ prædicat futura, ut Isaias. Agiographia est quæ tractat æterna, ut David. Sunt autem agiographiæ septem libri, qui copulantur septem donis Spiritus sancti, scilicet Job, David, Parabolæ, Ecclesiastes, Cantica, liber Sapientiæ, Ecclesiasticus. Ex quibus Job ascribitur spiritui sapientiæ, David spiritui intellectus, Parabolæ spiritui consilii, Ecclesiastes spiritui fortitudinis, Cantica spiritui scientiæ, liber Sapientiæ spiritui pietatis, liber Jesu filii Sirach spiritui timoris. Hæc

sunt septem columnæ, quibus suffulta est magna domus Sapientiæ.

Et notandum quod Cantica spiritui sapientiæ assignantur, quia scientia totius Scripturæ Canticis includitur.

Præterea notandum quod Cantica in quinto loco ægiographiæ calculum ponunt, quia nimirum quinque gradus amoris sunt, videlicet visus et alloquium, contactus et oscula, factum. In primis namque puella placita visu eligitur, deinde electam amans alloquitur, tertio blando contactu amplectitur, quarto osculatur, quinto res facta peragitur. Sic Deus primitivam Ecclesiam in patriarchis visu prædestinavit et elegit, dum Abraham dixit: « In semine tuo benedicentur omnes gentes (Gen. xxii, 18). »

In Moyse et prophetis hanc allocutus est, dicens: « Si feceris quæ præcipio tibi, dabo tibi terram fluentem lac et mel (Exod. xxiii, 22). » Hanc præsentia assumptæ carnis tetigit dicens: « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos (Matth. xi, 28). » Huic osculum præbuit, dum victor mortis resurgens pacem amissam ei reddidit, dicens: « Pax vobis (Joan. xx, 19). » Adhuc factum restat, quod tunc erit quando peracto iudicio in gaudium Domini sui etiam introducet, dicens: « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum ab origine mundi vobis paratum (Matth. xxv, 34). »

Omnis liber sacræ Scripturæ habet proprias divisiones et proprias numeri significationes, verbi gratia, Psalterium dividitur in tria, et præfert tria sæculi tempora, videlicet, ante legem, sub lege, sub gratia, quibus omnes justi contra vitia et peccata pugnaverunt, quorum victorias psalmi canunt. Qui psalmi in quindecim decadas dividuntur, quæ veluti totidem gradus cuidam scalæ, ad cælum erectæ, inseruntur, per quam victores de valle lacrymarum scandant ad regna cælorum.

Hic autem liber in quatuor partes dividitur, quia Ecclesia sponsa Christi quam canit, de quatuor plagis mundi, per quatuor Evangelia in thalamum sponsi colligitur, ipso dicente: « Venient et recumbent ab occidente et oriente, a meridie et aquilone, cum Abraham, Isaac et Jacob, in regno cælorum (Matth. xiii, 11). »

Ab oriente est sponsa adducta, quando multitudo electorum ante legem in fidem patriarcharum est electa, qui crediderunt hoc promissum: « In semine tuo benedicentur omnes gentes (Gen. xxii, 18), » id est in Christo. A meridie est sponsa adducta, quando turba populorum sub lege in fidem prophetarum est collecta, qui crediderunt hoc futurum: « Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel, id est nobiscum Deus (Isa. vii, 14), » quod fuit Deus homo Christus. Ab occidente sponsa est adducta, quando multitudo gentium sub gratia per apostolos ad fidem Christi est attracta. Ab aquilone sponsa adducitur, quando sub Antichristo turba infidelium ad fidem convertitur. Aliter per orientem puerilis ætas, per meridiem juvenilis ætas, per occidentem senilis, per aquilonem decrepita accipitur: de

quibus multitudo magna quotidie per fidem et dilectionem in amplexum sponsi colligitur.

Quæ divisio in ipso libro per quatuor personas dividitur, quibus unaquæque pars assignatur, scilicet, per filiam Pharaonis, per filiam regis Babylonis, per Sunamitem, per mandragoram. Quarum duæ existunt in re, duæ in significatione. Nam filia Pharaonis realiter est Salomoni in conjugio conjuncta et copulata. Et regina austri, quæ filia regis Babylonis figuratiter dicitur, realiter in templum Domini venit auro et argento et gemmis adornata. Sunamitis autem et mandragora, hoc est, puella sine capite, pro sola significatione ponuntur. Filia Pharaonis in curru ab oriente est adducta. Regina austri in camelis a meridie adducta est. Sunamitis ab occidente in quadriga Aminadab est adducta. Mandragora ab aquilone de agris est collecta, et in manibus advecta. Filia Pharaonis gens Hebræa fuit, quæ sub imperio Pharaonis nata crevit; hanc Salomon sibi sociavit, quando Dominus vineam de Ægypto transtulit et in Judæa plantavit; hæc in curru sponso adducitur, quia in lege ad cultum veri Dei perducitur, sed ipsa currum Dei deseruit, et currus Pharaonis ascendit, dum plebs Hebræa, lege Dei derelicta, jussu principum suorum idololatriam arripuit. Reges namque et sacerdotes Israel currus Pharaonis fuerunt, dum Ægyptiæ idololatriam per aureos vitulos in Bethel populo Dei induxerunt. Siquidem Pharaon dicitur denudans vel dissipans, et est diabolus qui eos cultu divino denudavit, et variis erroribus dissipavit. Porro hæc sponsa ab oriente venit, quia primo in mundo cultum Dei suscepit, ipsaque solem justitiæ secundum carnem, protulit. Filia regis Babylonis, id est diaboli, est gentilitas. Babylon etenim dicitur confusio, et est hic mundus in quo multis peccatis confusum est genus humanum. Hujus rex est diabolus, qui imperat omnibus in peccatis confusis. Cujus filia est gentilitas in confusione idololatriæ nata. Sed hæc facta regina austri, venit ad Salomonem, quia Spiritu sancto, quem auster significat, illustrata venit in cælis regnatura ad verum pacificum Christum. Qui eam in templum Domini adduxit, quare Christus eam templum Dei vivi fecit.

Hæc aurum et gemmas in ornatum templi attulit, quia sapientia et ornamento virtutum domum Dei, id est seipsam ornavit. Venit autem vecta in camelis, quia docta a philosophis, quæ ad utiles artes docendas ut cameli ad onera portanda habiles, sed peccatis distorti erant et disformes. Hæc quasi de meridie ad sponsum venit, quia de fervore mundanæ gloriæ ad Christi cultum se contulit. Sunamitis autem de occidente venit in quadriga Aminadab. Suna enim est civitas de qua illu Sunamitis fuit, cujus filium Elisæus a morte suscitavit, quia prius servum cum baculo misit, sed mortuum suscitare non potuit. Venit Elisæus et assimilatus est mortuo, et surrexit continuo. Hic mortuus significat genus humanum. Servus qui baculum super mortuum posuit, Moyses fuit, qui legis baculum super mortuos in peccatis posuit, quæ eos magis oppressit, non re-

suscitavit. *Elisæus, qui dicitur « Dei mei salus » est Christus, nobis a Deo datus salus, hic in similitudine hominum mortalis factus, mortuum suscitavit humanum genus. Porro Sunamitis dicitur « captiva » et est Synagoga adhuc in perfidia a diabolo captivata. Hæc ab occidente sponso adducitur, quia in fine mundi ad fidem Christi convertetur. Et hoc in quadriga Aminadab. Aminadab erat sacerdos in cujus quadriga arca in Jerusalem est reducta, olim ab allophylis capta. Arca de Judæa ad gentes venit, quando Christus de Synagoga ad Ecclesiam se contulit. Arca de Jerusalem reducetur, quando sub Elia et Enoch Christus ad Judæam jam conversam revertetur. Aminadab, qui dicitur « populus meus spontaneus, » Christus est; quæ spontanea morte populo oblatus est.*

Hujus quadriga est Evangelium, quo invectus est per mundum. Rotæ hujus quadrigæ sunt quatuor evangelistæ. Equi autem sunt apostoli, qui hanc quadrigam traxerunt, dum Evangelium Christi per mundum prædicaverunt. Unde scribitur: « Ascendes super equos tuos, et quadrigæ tuæ salvatio (Habac. III, 8). » Super hanc quadrigam Sunamitis sponso adducitur, quando Synagoga per Evangelium in Christi consortium recipitur. Mandragora vero, hoc est puella sine capite, venit ab aquilone. Mandragora est herba formam hominis habens, sed capite carens. Et multitudo infidelium intelligitur post Antichristum, cui mandragoræ caput est amputatum, dum Antichristus occiditur, qui caput omnium malorum scribitur: quæ tunc ad verum caput recurrit ab aquilone, id est de infidelitate, et subditur ei in sanctitate. Hæc de agro colligitur, quia de toto mundo hæc turba congregatur. In manibus apportabitur, quia per opera visa Ecclesiæ associabitur. In his quatuor speciebus materia hujus libri versatur. Series autem totius contextionis libri hujusmodi.

INCIPIT ALIUS PROLOGUS HONORII DOCTORIS EXIMII SUPER CANTICA CANTICORUM.

Imperator supernæ reipublicæ volens habere hæredem, genuit sibi Filium cœqualem; hunc « constituit hæredem universorum, per quem fecit et sæcula (Hebr. I, 2). » Qui ut filios posset habere regni cohæredes, desponsavit ei Pater reginam et concubinam, id est angelicam et humanam naturam. Interea quidam princeps tyrannidem arripuit, et similis Altissimo esse voluit. Cujus tyrannidi regina consensit, imperatorem deserens, tyranno adhæsit, a quo polluta adulterio privata est regni solio, et cum eodem tyranno æterno damnata exsilio. Cui mox concubina est in dignitate prælata, regniq; coronæ attribulata.

Quæ corona tunc ideo est dilata, quia nondum erat perfecte ornata. Summus autem ornatus humanæ naturæ est obedientia divini mandati. Regis ergo filius electam ad regni coronam in paradiso, quasi in cubiculo, ornandam collocavit, materiam ornatus præceptum dedit, mandans ut se obedientia ornaret, spondens quod ornatum in aulam et consortium regni reciperet. Hoc æmula ejus videns et invidens, tacta dolore cordis intrinsecus inferiorem sibi in dignitate præ-

A ferri, se gloria et honore privari, incautam callide decepit, ornatum obedientiæ non sibi prodesse, sed magis obesse, retulit, ornatum, heu! a decepta accepit, dum eam sibi magis quam Deo obedire persuasit!

Unde sponsus offensus, quod a se datum ornatum abjecisset, imo æmulæ suæ a se repudiatæ dedisset, de cubiculo paradisi eam expulit, gratiam suam tam diu interdixit donec amissum ornatum ab æmula reciperet, et sic gratiam sponsi et coronam regni speraret. Hoc autem debuit fieri vitis et concupiscentiis resistendo, et mandatis Dei usque ad mortem obediendo. Hunc obedientiæ ornatum tunc humana natura recepit, quando Christus obediens Patri usque ad mortem fuit, hoc est obedientiam Deo debitam tam fortiter homo factus tenuit, quod nec morte superatus eam deseruit. Hunc ornatum sic receptum tam firmiter sponsa postea retinuit, quod nec mille mortibus ab ea eripi potuit.

A paradiso igitur expulsa, pro recipiendo ornatu in mundo errabat, quia adhuc nec legem nec doctorem habebat. Hanc gigantes, quasi latrones, ab æmula ejus immisi, magis in devium deduxerunt, et multis vitiorum sordibus polluerunt. Cujus miseris sponsus condolens hostes ejus diluvio delevit. Ipsam vero Noe quasi pædagogo custodiendam tradidit. Qui Noe eam arcæ quasi scholis erudiendam inclusit, in qua inter munda et immunda animalia paucis numero delituit. Ibi est docta quod Noe figuram futuri Christi, arca vero typum futuræ Ecclesiæ præferret, animalia munda essent licite conjugio utentes, immunda animalia illicite se polluentes. Diluvium autem significaret baptismum, qui esset perditio peccatorum, salvatio justorum. Corvus de arca egressus et non reversus, essent hæretici futuri, de Ecclesia egredientes, amplius non reversuri. Columba vero cum oliva reversa gratia S. Spiritus Ecclesiæ immissa, vel simplices lapsi ad pœnitentiam conversi.

Deinde instinctu æmulæ ejus hostes turrim ædificant, de qua eam publice impugnant, et ab amore sponsi ad amplexum adulteri, scilicet a cultura Dei ad cultum idoli inclinant; sed ei laboranti sponsus affuit, linguas hostium dividens confudit, eamque sub custodia Abraham amici sui in Sara commisit, qui eam de Mesopotamia duxit in terram repromissionis, in qua audire meruit: « In semine tuo benedicentur omnes gentes (Gen. xxii, 18). » Et iterum: « Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum (ibid., 17), » ibique genuit Isaac hæredem mundi. Ibi dicit quod Abraham, quod sonat « pater multarum gentium, » Christum futurum Patrem omnium gentium credentium præfiguraret. Et Sara, quod dicitur « princeps, » Ecclesiam exprimeret, quæ principatum æmulæ suæ in cælo obtineret, et quod semen Abraham Christus sponsus suus foret, in quo omnes gentes benedicendæ essent. Portæ autem inimicorum essent loca lapsorum angelorum, in quibus ipsa locanda esset. Et Isaac, quod dicitur « gaudium » significaret æternum gaudium, quod in hæreditate perciperet. Mesopotamia vero quod sonat « inter flumina, » fluxu divitiæ sæ-

culi, et labentes mundi honores essent, de quibus **A** Christus Ecclesiam eduxit, et in terram repromissionis, id est, in paradysum introduxit. Unde et procurator Abrahæ eandem in Rebecca de Mesopotamia Isaac adduxit, qui eam in conjugium sumpsit, et duos filios genuit; unum qui a patre benedicitur, alterum qui reprobatur. Cui Rebeccæ etiam a Domino dicitur: « Duæ gentes in utero tuo sunt, et duo populi; de utero tuo dividuntur, populusque populum superabit, et major serviet minori (Gen. xxv, 23). »

Qui procurator figuram doctorum prætulit, quæ Rebeccam, quod « patientiam » sonat, id est Ecclesiam multa pro Christo passuram de Mesopotamia, id est, de fluxis rebus sæculi eductam, ad Isaac, quod « gaudium » dicitur, id est ad Christum verum gaudium perduxit. Duo filii sunt duo ordines Ecclesiæ, scilicet clericalis, qui ad divina officia benedicitur, et laicalis, qui ab hoc officio arcetur. Duo populi sunt spirituales et carnales in Ecclesia. Ex quibus carnalis major numero, servit spiritali minori numero. Deinde in Lia et Rachel Jacob commendatur, quarum una secunda, altera diu sterilis fuit; demum illum genuit qui Ægyptum a periculo famis salvavit, unde et Salvator mundi dictus est. Jacob qui dicitur « luctator, » vel « videns Deum, » est Christus, qui cum diabolo pro sponsa luctamen iniit et vicit, et semper Deum Patrem videt. Duæ sorores sunt duæ vitæ in Ecclesia, activa scilicet et contemplativa. Activa secunda in carnalibus, contemplativa sterilis in spiritualibus, cui tamen filius erit, qui mundum a fame verbi Dei salvabit, verus Salvator mundi. Post hæc famem passa Ægyptum ingreditur, a Pharaone servituti subicitur, cui clamanti Moyses doctor ac ductor in auxilium mittitur, qui sanguine agni eam de Ægypto redemit, cum spoliis Ægypti per mare Rubrum eduxit, hostes insequentes submersit; in deserto divina lege imbuit, tabernaculum de spoliis Ægypti facit, pane cæli et aqua de petra producta reficit. Quam Jesus Nave suscipiens, in terram repromissionis introducit, devictis hostibus terram eorum in possessionem ei distribuit. Per hæc est docta, quam amem verbi Dei patiens obscuræ Pharisæorum doctrinæ esset involvenda, et sic a diabolo multis erroribus subjicienda, donec verus doctor Christus adveniret, qui eam sanguine suo, quasi agni immaculati, de errore et potestate diaboli redimeret. Qui veniens baptismate eam abluit, peccata quasi hostes in mari obruit, Evangelica doctrina erudit, corpore et sanguine suo refecit, sæcularem sapientiam quasi spolia Ægypti in arma justitiæ convertit, dum per hanc contra hæreses pugnare eam docuit. Quam adhuc verus Jesus, id est Salvator, in terram repromissionis, id est in paradysum introducet, et hostibus ejus, scilicet dæmonibus et persecutoribus damnatis, mansiones regni cælestis cuique pro meritis distribuet.

Pro hac quoque sponsa Samson Gazæ includitur, ab hostibus obsidetur, sed fractis foribus et perterritis hostibus victor egreditur, et montis cacumine excipitur. Samson quod dicitur « sol, » est Christus sol

justitiæ, qui pro sponsa Ecclesia sepulcro vel inferno includitur, a custodibus obsidetur, sed portas inferni constringens dæmones perterruit, de sepulcro surgens milites fugavit, cæli cacumen victor penetravit. Hanc nihilominus David in solatio deambulans vidit nudam, Uriæ conjunctam doluit, quo occiso eam sibi copulavit, de qua vas sapientiæ genuit David, quod dicitur « desiderabilis, » est Christus totus desiderabilis, qui in solarium cæli in Patris gloria manens, gentilitatem virtutibus et stola immortalitatis nudatam vidit, et diabolo sociatam doluit. Urias dicitur etiam « lux Dei mei, » et significat diabolum, qui se transfigurat in angelum lucis, huncque in idololatriæ ense prædicationis occidit, Ecclesiam sibi socians; filios ex ea sapientiæ amatores genuit. Qui David omnia mysteria sponsi et sponsæ Christi, scilicet et Ecclesiæ in Psalterio decachordo præcinuit. Et Christus sensum Ecclesiæ aperuit ut intelligeret omnia, quæ in lege et prophetis et Psalmis de eo scripta sunt. Post David hanc Salomon in filia Pharaonis sibi copulavit, hanc in regina austri in templo Domini suscipiens multis muneribus dotavit. Quod templum ipse de tribus materiis, scilicet de sectis lapidibus, de lignis cedrinis, de puro auro ædificavit. Hancque in Parabolis ethicam, in Ecclesiaste physicam, in Canticis theologiam docuit. Salomon, quod sonat « pacificus » est Christus pax vera, omnia in cælis et in terris pacificans (Col. i, 20), qui primitivam Ecclesiam de Ægypto venientem, quasi filiam Pharaonis sibi in fide copulavit. Ecclesiam de gentibus venientem, quasi reginam austri suscipiens suæ fidei associavit, quam variis charismatibus dotavit. Hanc quoque in templo cæli recipiet, quod de tribus materiis, videlicet de tribus ordinibus sanctorum, id est conjugatis, continentibus et virginibus construct. Conjugati quippe in Ecclesia sunt quasi lapides secti, qui sunt in sex operibus misericordiæ perfecti. Continentes sunt ut lingua cedrina, quorum opera sunt imputribilia. Virgines autem ut aurum purum sunt, quæ pura castitate et vera charitate fulgescunt. Huic multa in parabolis locutus est ut scribitur « Loquebatur Jesus turbis in parabolis (Matth. xiii, 34). » Multa de naturis ejus disseruit, theologiam per omnia protulit cum cælestia docuit. Deinde sponsa in Babylonem captivatur, sed a rege Cyro cognomento Christo a captivitate laxatur, et a Jesu sacerdote ad Jerusalem revocatur. Per hoc docetur quod Ecclesia in membris suis in multas hæreses et varia vitia captiva ducitur, in quibus coram Deo et angelis confunditur, sed pœnitens a Christo Jesu vero sacerdote soluta, ad Jerusalem, id est Ecclesiam, vel ad cælestem Jerusalem revertitur. Pro hac Machabæi usque ad mortem certaverunt et martyres pro Ecclesia sanguinem fuderunt. Post tot et tanta mala, post tot et tantos labores, post tot et tantas miserias, ipse sponsus sponsam suam, in periculis constitutam, visitavit, amissum ornatum obedientia sua receptam reddidit, baptismate u sordibus abluit, doctrinis, signis, et exemplis vestivit. Vitulum saginatum, hoc est seipsum, ad convivium ejus occidi

permisit, sanguine suo eam ornavit, signo crucis con-ignavit. Paranympis, id est apostolis eam commendavit, ipse parare nuptias in cœlum abiit. Porro paranympsi susceptam signis et doctrinis usque ad ipsam mortem decoraverunt, martyres eorum successores sanguine suo eam illustraverunt, doctores multis scripturis eam ornaverunt. Perfecte autem ornatam frequentia angelorum hanc sponso in cœlestem aulam coronandam adducet, quam in solio gloriæ collocatam cohæredem regni sui faciet.

Et hoc magnopere notandum, quam multis malis eam tyrannus et æmula ejus sæpe tentaverunt, quot modis, quot dolis, quot insidiis, quot artibus eam ab amore sponsi avertere conati sunt et non valuerunt. Et ut pauca de pluribus replicem, in primis ejus signiferum Abel invidiose straverunt, per gigantes multa nefaria ei intulerunt, patriarchas vero variis modis afflixerunt. Joseph alumnum ejus per fratres venditum, carceri mendaciter incluserunt, ipsam in Ægypto peregrinantem variis cruciatibus per Pharaonem et ejus populum afflixerunt, et filios ejus crudeliter necaverunt.

De Ægypto egredientem consiliis et armis impiorum impugnaverunt, in terram promissionis positam sub iudicibus et regibus multis bellis vexaverunt. Prophetas ejus diversis pœnis occiderunt, Machabæos crudeliter laceraverunt, sub apostolis et eorum successoribus omnia membra Ecclesiæ exquisitis et inauditis pœnis per Judæos et gentiles discerpserunt, mille mortibus necaverunt, demum per hæreticos falso dogmate, per falsos Christianos simulatione ubique vexaverunt. Et in his omnibus ei non prævaluerunt.

Adhuc sub Antichristo eorum omnibus modis tentationum instabunt, ut eam ab amore sponsi avertant,

A ut promissam coronam perdant et minime prævalerunt, quia ipsa æternam gloriam pro patientia, ipsi vero æternum supplicium pro invidia subibunt.

Hanc adhuc parvulam ante legem patriarchæ figuris de Christo erudierunt, sub lege prophetæ Scripturis ad honestatem informaverunt. Hanc nubilem sub gratia apostoli signis, doctrinis et exemplis ornaverunt. Hanc adhuc chorus angelorum in lætitia et exultatione adducet in templum Regis, quam Rex gloriæ gloria et honore coronabit, in thalamo gaudiis copulabit, quando ei seipsum ut est Patri cœqualis manifestabit.

Hujus sex ætatum incrementum per diversa sæculi tempora distinguitur. Nam infantia ejus fuit ab Adam usque ad Noe, ejus pueritia a Noe usque ad Abraham, ejus adolescentia ab Abraham usque ad David, ejus juventus a David usque ad captivitatem Babylonice ejus senectus a captivitate Babylonice usque ad Christum, ejus decrepita a Christo usque ad finem mundi. De his actibus, de his ætatibus, de his temporibus, talis sponsæ contexitur liber hujus Scripturæ.

Nec hoc prætereundum quod filia Pharaonis habet in comitatu patriarchas, et prophetas, et omnes justos ab Abel usque ad latronem. Filia autem regis Babylonis habet in comitatu apostolos, martyres, confessores, virgines et omnes electos a centurione qui dixit in Evangelio: « Vere Filius Dei erat iste (Matth. xxvii, 54), » usque ad Eliam et Enoch. Sunamitis vero habet in comitatu omnes qui sub prædicatione Eliæ et Enoch, et sub persecutione Antichristi pro Christo sanguinem fuderint, vel in fide Christi obierint. Mandragora autem habet in comitatu omnes qui post mortem Antichristi per totum orbem ad pœnitentiam conversi fuerint. His taliter prælibatis ad ipsam litteram accedamus, cujus accessus talis est:

TRACTATUS PRIMUS.

Filius regis Jerusalem desponsavit sibi filiam regis Babylonis per quatuor nuntios. Quibus illa respondit. Quis est Dominus vester? at illi: Dominus noster est Rex regum et Dominus dominantium, Rex gloriæ et princeps pacis. Et illa: Est pulcher? At illi: Ejus pulchritudinem sol et luna mirantur, quia est speciosus forma præ filiis hominum (Psal. xliv, 5), et totus desiderabilis, in quem angeli desiderant prospicere (I Petr. i, 12). Et illa: Est potens? Et illi: Potestas ejus a mari usque ad mare (Zach. ix, 10). Et illa, est dives? Et illi: Gloriæ et divitiæ in domo ejus, et torrente voluptatis potabit eos (Psal. liii, 5; xxxv, 59). Et illa: honoratur muneribus? At illi: Reges Tharsis et insulæ munera offerent, reges Arabum et Sabadona adducent (Psal. lxxi, 10). Et illa: Quæ est ejus servitus. Et illi: Omnes gentes serviunt ei (ibid., 11). Et illa: Quæ est laus ejus? Et illi: Omnes gentes magnificent eum (ibid., 17).

His auditis, respondit, ipse Dominus vester, veniat et osculetur me osculo oris sui (Cant. i, 1), et loquatur mihi, quæ sibi placeant, et faciam voluntatem

ejus. Rex cœlestis Jerusalem est Deus, cujus filius est Christus, rex Babylonis hujus mundi est diabolus, ut scribitur: Princeps hujus mundi judicatus est (Joan. xvi, 11). Hujus filia fuit humana natura, imitatione peccati facta.

Quatuor quippe modis dicitur pater in Scripturis, duobus generatione, et duobus imitatione. Generatione dicitur Adam pater hujus generis, et Abraham pater Isaac; imitatione dicitur Deus Pater justorum, ut ibi: Estote perfecti ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est (Matth. v, 48). Et iterum: Unus est Pater vester qui in cœlis est (Matth. xxiii, 19). Item imitatione dicitur diabolus pater malorum, ut ibi: Vos ex patre diabolo estis (Joan. viii, 41). Hunc imitando in malo humana natura facta est filia ejus. Hanc Filius Dei desponsavit, dum patriarchis innotuit, quia humanam naturam in se assumere disposuit. Internuntios misit dum prophetas hoc humano generi nuntiare voluit; qui quasi prænuntii facti sunt dum gloriam regni ejus et potentiam et alia insignia in mundo præconati sunt. Sed duobus

modis sponsa Christi accipitur, scilicet humana caro quam accepit, et Ecclesia quam sibi incorporavit. Humana quippe natura ei nupsit, dum carnem in deitatem assumpsit. Ecclesia ei adhuc nubet, dum eam in societatem regni recipiet. Hæc in duo quasi in duas personas dividitur, scilicet in Synagogam et gentilitatem. Ad istam prophetæ fuerunt internuntii. Ad illam vero apostoli sunt missi. Sed de his duabus una sponsa, videlicet catholica Ecclesia, Christo per internuntios est adducta, quæ ei per humanam naturam est nupta. Hæc igitur sponsa adventum sponsi desiderans dicit.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1.— *Osculetur me osculo oris sui.* Ac si dicat internuntiis. Qui toties me per vos salutavit, qui tot secreta per vos mihi mandavit, ipse veniat et suo osculo me salutet, et proprio ore voluntatem suam mihi aperiat.

Sacra Scriptura quatuor modis intelligitur, scilicet historice, allegorice, tropologice, anagogice. Quod per mensam propositionum panum in tabernaculo exprimitur, quæ quatuor pedibus fulcitur. Tabernaculum est Ecclesia, in qua Christo militatur. Mensa est sacra Scriptura, in qua est propositio panum, id est refectio animarum. Quatuor pedes sunt quatuor intellectus, videlicet historia, cum res sicut gesta est narratur. Allegoria, cum de Christo et Ecclesia res exponitur. Tropologia ad animam et spiritum refertur. Anagoge, cum de superna vita intelligitur.

Ezechiel in visione Dei, qua universum Ecclesiæ statum futurum prævidit, inter cætera rotam in medio rotæ vidit (*Ezech. 1*). Quæ quatuor facies habuit, et spiritus vitæ erat in rotis (*ibid.*, 20). Hæc rota est Scriptura sacra. Rota in rota est nova lex in veteri latens. Quatuor facies sunt quatuor intellectus, scilicet historicus, allegoricus, tropologicus, anagogicus. Spiritus vitæ est in rotis, quia doctrina vitæ æternæ latet in Scripturis. In historia res, prout est gesta notatur. In allegoria vero interpretatio nominum consideratur. In tropologia comparatio rerum gestarum investigatur. In anagoge vero similitudo rerum pensatur. Verbi gratia. Historia est quod Salomon dicitur pacificus, et fecit templum in Jerusalem septem annis. Allegoria est quod Salomon dicitur pacificus et est Christus. Jerusalem visio pacis et est Ecclesia, quam Christus fecit sibi templum ex septem donis Spiritus sancti. Tropologia autem est quod sicut Salomon ex lignis et lapidibus templum construxit, ita quisque fidelis in anima sua templum Deo ex bonis operibus et exemplis sanctorum facit. Anagoge vero est quod sicut Salomon ex pretiosis lapidibus templum in Jerusalem fecit, ita Christus in cœlesti Jerusalem ex vivis lapidibus, id est ex omnibus electis templum instituit. Est ergo historia hæc. Filia Pharaonis Salomoni conjungenda respondit internuntiis ejus amore devicta : Nolo per vos nuntios ulterius salutari, ipse Salomon osculetur me osculo oris sui. Allegoria vero est, Salomon

est Christus, filia Pharaonis Ecclesia, quæ internuntiis, id est prophetis respondit dicens : Qui jam dudum per vestrum os me osculatus est consolando et pacem promittendo, ipse tandem osculetur me osculo oris sui, id est toties promissus per prophetas, tandem aliquando incarnetur et præsentia sua me osculetur, et proprio ore pacem olim amissam mihi redditam loquatur. Osculum dicitur quasi oris poculum. Per osculum quippe pax, per os Verbum Patris, id est Filius intelligitur. Deus quasi alieno ore osculatus est sponsam, quando olim *multifarie multisque modis* locutus est patribus in prophetis (*Hebr. 1, 1*). Quasi proprio ore osculatus est eam, quando *novissime diebus istis locutus est in Filio* (*ibid.*, 2) dicens : *Pax vobis* (*Joan.*, xx, 19). Quod est dicere pacem et gratiam, quam in paradiso per diabolum amisistis, per Filium meum vobis jam redditam noveritis. Primus etiam homo propter inobedientiam de paradiso expulsus perdidit pacem et gratiam Dei humano generi, Primitiva igitur Ecclesia, scilicet Abel et alii justii usque ad Abraham, deinde patriarchæ usque ad Moysen, ab hoc prophetæ usque ad Joannem Baptistam, prævidentes in spiritu hanc pacem per Christum reddi, optant eum citius incarnari. Siquidem mox eo nato angeli nuntiaverunt pacem redditam dicentes : *Pax hominibus bonæ voluntatis* (*Luc. 11, 14*). Dicit ergo sponsa : *Osculetur me osculo oris sui.* Ac si aperte dicat : Sponsus meus qui me de paradiso propter amissum ornatum offensus expulit, et gratiam suam mihi interdixit, ipse mihi nunc per assumptam carnem jungatur, et per ipsum mihi ornatus, et osculum pacis reddatur. In osculo etenim caro carni jungitur, et spiritus spiritui sociatur, ita Christus per carnem est Ecclesiæ conjunctus, et Ecclesia ejus divinitati per spiritum sociata. Per tactum quoque carnis amor proximi, per tactum autem spiritus dilectio Dei exprimitur, per quæ Christus Ecclesiæ jungitur. Aliter humana natura sponsa designata, pro angelica natura desiderans deificari dicit : *Osculetur me osculo oris sui.* Quasi dicat : Dei Filius sponsus mihi promissus veniat, et me humanam naturam osculando sibi jungat, et viam salutis proprio ore doceat. Præ nimio desiderio ad absentem loquitur, quem præsentem et se osculantem alloquitur dicens : *Meliora sunt ubera tua vino.* Hoc est documenta tua quæ sunt ut lac, nutrimenta puerorum suaviora sunt aliis doctrinis, quæ non fovent, sed occidunt simplices, enecant pueros.

Tropologia autem hæc est. Fidelis anima sponsa Christi cogitans ubi fuerit, ubi erit, ubi sit, ubi non sit, scilicet quod in originali et actuali peccato fuerit, quod in tremendo judicio Dei erit, quod in vanitatibus sæculi sit, quod in æterna beatitudine non sit gemens et tremens dicit : *Osculetur me osculo oris sui.* Ac si dicat : Ille qui in mea carne in dextera Patris sedet, meus advocatus, justus Judex me de peccatis dolentem, de judicio suo trementem, visitando osculetur, et pace signo

amicitiæ quam proprio ore pœnitentibus promisit, me osculetur.

Anagogice vero sic: Ecclesia hic peregrinans et ad illam patriam suspirans dicit: Osculetur me osculo oris sui. Quasi dicat: Ille qui mihi quotidie in Scripturis loquitur et gaudia æterna repromittit, ipse aliquando principaliter in iudicio appareat, et pacis gaudia proprio ore tribuat dicendo: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi (Matth. xxv, 54).*

Ad absentem loquitur ut major affectus exprimat. Scriptura hujus libri dicitur drama, quod est amatoria cantilena, quæ ab amantibus canitur absque personis; unde et illud canticum dicitur dramaticum, ubi diversæ personæ introducuntur, nec tamen nominantur. Sicut in hoc libro a diversis personis absque nomine laudes canuntur. Cantus sponsæ præcessit.

Sequitur cantus sponsi.

VERS. 1, 2. — *Quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis.* Hoc historice sic intelligitur: Salomon filiam Pharaonis ad se venientem osculo suscipiens dixit: Tu desiderasti meum osculum, et ego osculor te, fruens uberibus tuis: quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis. Quod est dicere: Magis volo uberibus tuis perfrui, quam vino inebriari vel optimis unguentis deliciarari.

Allegorice autem sic exponitur: Christus in carne adveniens, dicit sponsæ: Tu petivisti a me osculari, et ego præsentia mea osculor te, hoc est dulcedine mea tangam te et pacem amissam reddam tibi, fide et dilectione jungar tibi, et paries mihi filios, regni Patris cohæredes, quos uberibus tuis lactabis, quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis. Hic liber spiritalis est, et spiritualiter spiritibus in corpore positus per similitudines corporeas loquitur. Tota Ecclesia est quasi unum corpus, cuius caput est Christus (Ephes. v, 23), caput autem Christi Deus (I Cor. xi, 3); membra autem hujus corporis sunt diversi in ecclesia ordines, ut puta oculi sunt doctores ut apostoli, aures obediens ut monachi, nares discreti ut magistri, os bona loquentes ut presbyteri, manus alios defendentes ut milites, pedes alios pascendo portantes ut rustici, dicente Apostolo: *Ipse dedit quosdam apostolos, quosdam prophetas, alios pastores, alios doctores in ædificationem corporis Christi (Ephes. iv, 12),* id est Ecclesiæ hujus ubera sunt duo Testamenta, de quibus rudes animæ lac doctrinæ sumunt, sicut parvuli lac de uberibus matrum sugunt.

Vinum autem quod inflat bibentes et inebriat, est sæcularis sapientia, quæ se sumentes dementat et inflat ut dialectica. *Scientia* quippe sæcularis inflat, *charitas vero ædificat* (I Cor. viii), id est spiritalis scientia. Dicit ergo: meliora sunt ubera tua vino, id est doctrina de duobus Testamentis tuis, videlicet operibus, prolata, qua filios tuos in fide parvulos lactas et nutris, melior est. Hoc est: Magis mihi

A placet quam doctrina pharisæorum, quamvis unum Deum decentium. Quod dicit meliora probat etiam illa esse bona, quia utilia. Liberales quippe artes sunt utiles, quia sunt instrumenta sacræ Scripturæ, ut mallei fabro et arma contra hæreticos. Sed tamen meliora sunt sacræ Scripturæ testimonia, per auctoritatem prolata, fragrantia unguentis optimis, id est redolentia Spiritus sancti donis: bonum unguentum ad litteram est, quod de agrestibus herbis confectum exteriora vulnera sanat; melius unguentum quod de melioribus speciebus confectum intercutaneum morbum curat; optimum unguentum quod de pretiosis speciebus ut de nardo compositum internos dolores fugat, vel corpus a putredine servat, ut illud Mariæ in Evangelio, quod super caput Christi fudit.

B Ad spiritualem autem sensum bonum unguentum est oleum infirmorum, quo infirmi in Ecclesia unguuntur; melius unguentum oleum sanctum, quo reges et sacerdotes unguuntur; optimum unguentum chrisma, quo Christiani in regnum et sacerdotium Christi unguuntur.

Tropologice vero bonum unguentum est lex naturalis: *Quod tibi non vis fieri alteri ne feceris*, per quam placuit Abel, Enoch et alii; melius unguentum lex scripta, ut: *Non occides (Exod. xx, 13),* etc.; optimum unguentum sub gratia, ut: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (Ezech. xxxiii, 11).*

Allegorice autem bonum unguentum est remissio peccatorum in baptismo per Spiritum sanctum; melius unguentum bona vitæ post baptismum per gratiam Spiritus sancti, ut sobrie, pie et juste vivamus; optimum unguentum septem dona Spiritus sancti, scilicet spiritus sapientiæ et intellectus, consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis et timoris Domini. Lacte talis doctrinæ fragrant ubera matris Ecclesiæ.

Anagogice sic de anima accipitur: Animæ iudicium timenti, et pacem a iudice petenti, dicit Sponsus, qui et iudex: Quia pœnitendo osculum pacis a me poscis, ego osculabor te, peccata remittendo, et pacem beatæ vitæ tribuendo, quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis. Duo homines leguntur, exterior et interior. Exterior constat in tribus, scilicet in corpore, vitæ, et in sensu exteriori. Interior quoque similiter constat in tribus, videlicet in sensu interiori, in ratione et intellectu. Corpus constat ex quatuor elementis, id est ex terra, aqua, aere, et igne, et hoc habemus commune cum lapidibus. Vita est vis animæ quæ vivificat corpus, et hanc habemus communem cum herbis et arboribus. Sensus est vis animæ quæ corpus sensificat, et hoc habemus commune cum bestiis et omnibus animalibus. Qui sensus est quinquepartitus, scilicet visus, auditus, odoratus, gustus et tactus. Visu quippe colores, auditu sonos, odoratu odores, gustu sapes, tactu dura et mollia discernimus. Sensus interior est vis animæ, quo præterita, præsentia, futura imaginamur. Ratio est vis animæ, qua imaginum genera et species discernimus. Intellectus est

vis animæ, quo incorporea, ut est dilectio et sapientia, intelligimus. In his tribus consistit interior homo, in quo nihil commune cum bestiis habemus. In hoc imago Dei exprimitur, et huic Spiritus sanctus in Scripturis loquitur. Hoc autem differt inter imaginem et similitudinem, quod imago est in essentia naturæ, similitudo vero in imitatione boni vel mali; imaginem Dei natura aliter habemus; similitudinem peccando perdidimus. Sicut ergo exterior homo habet sua membra sibi congrua, ita interior homo habet sua membra sibi convenientia. Ejus itaque verba sunt sapientia et scientia, quibus sic indoctos satiat, ut mater uberibus filios lactat. Vinum autem quod mentem subvertit est cura exterior, qua fratribus ministrare et ecclesias Dei honorare et exornare sollicita sit. Sed meliora sunt ubera ejus vino, quia magis placet Deo doctrina qua indoctos ad virtutes informat, quam cura qua ecclesias casuras exornat. Hæc ubera optimis unguentis fragrant, quia sapientia et scientia quæ indoctos lactant, donis Spiritus sancti exuberant.

Anagogice autem sic exponitur. Ecclesiæ ad supernam patriam suspiranti dicit Christus, Pater futuri sæculi: Quia vultum præsentia meæ tantopere desideras, et osculum veræ pacis a me in tantum postulas, ego te osculabor, id est æternam pacem tibi cum angelis dabo, et meipsum tibi veram pacem manifestabo, quia meliora sunt ubera tua vino. Duo Ecclesiæ ubera sunt duo charitatis præcepta, quibus filios suos in activa vita et contemplativa informat, ne malum pro malo alicui, sed bonum reddant. Vinum autem est legalis austeritas, quæ præcipit oculum pro oculo, et dentem pro dente reddi, et qui occiderit occidi. Sed ubera Ecclesiæ meliora sunt vino, quia clementia charitatis magis Deo placet, quam severitas legalis. Hæc ubera sunt fragrantia unguentis optimis, quia præcepta charitatis redolent plena sancti Spiritus donis.

VERS. 2.— *Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te.* Sponsus a Patre missus ad sponsam venit unctus, ut et sponsam ungat.

Juxta historiam intelligitur quod filia Pharaonis, Salomonem osculans, senserit odorem olei ex unctione regali, et dixerit: Oleum effusum nomen tuum. Hoc est: Sicut caput tuum ex oleo unctionis effuso redolet, ita fama regalis nominis tui vel pacis ubique refulget. Ideo juvenulæ diligunt te. Quod si in re ita non fuit, quod tamen ita esse petuit, utique in significatione fuit.

Juxta allegoriam vero: postquam sponsus per osculum suum ubera sponsæ ad alendos filios unguento replevit, hoc est, postquam Christus per incarnationem suam dona Spiritus sancti ad docendos filios effudit, illa exsultans dixit: Oleum effusum nomen tuum. Oleum, dum in vase latet, non redolet, effusum vero redolet; sic Christus, dum in sinu Patris latuit, quasi nullum dedit odorem; dum vero effusus in carne apparuit, nomen ejus, id est cognitio, toti mundo innotuit. Nomen ejus est Christus, quod est unctus,

A quod olim in synagoga latuit, ubi soli reges et sacerdotes oleo ungebantur, et tantum in Judæa notus erat Deus. Hoc nunc in Ecclesia est effusum super omne genus hominum, qui oleo et chrismate in regnum et sacerdotium Christi unguuntur. Unde et a Christo Christiani dicuntur, et hoc nomen nunc a solis ortu usque ad occasum est laudabile.

Nomen quoque ejus est Jesus, quod est Salvator. Hoc nomen in Joseph, qui salvator mundi dictus est, latuit, qui Ægyptum a fame salvavit. Hoc in Jesu Nave duce populi Dei latuit, qui populum redemptum in terram repromissionis introduxit; hoc etiam in Jesu sacerdote latuit, qui populum a captivitate in Jerusalem reduxit; sed hoc nomen effusum est, dum omnibus gentibus patuit, quod ipse verus Salvator fuit, qui mundum a periculo famis verbi Dei salvavit, et qui redemptum populum in terram repromissionis, id est in paradysum introducet, et verus rex et sacerdos populum a captivitate diaboli ad cœlestem Jerusalem reducet.

Nomen Jesu in universa terra prædicatur, quia per hoc omnis oleo baptismatis signatur, et nomen Moysi olim celebre vix nunc ab aliquo auditur, quia lex occidens jam aboletur. Dicit ergo: Oleum effusum nomen tuum. Quasi dicat: Sicut oleum effusum bene redolet, sic fama nominis Christi incarnati ubique refulget.

Item oleum habet sex insignia. Oleum enim dicitur misericordiæ, et oleum est signum pacis, et oleum fovet infirmos, et sanat vulnera, et lumen lucernis ministrat, et omnibus liquoribus supereminet. Hoc Christum designat, qui est nostra misericordia, et pax nostra, qui nos infirmos prædicando fovit, vulnera peccatorum per sua vulnera curavit, signis et miraculis lumen præbuit, omnibus sanctis supereminet.

Dum sponsa sponsi osculis fruitur, adolescentularum chorus ingreditur, a quibus hymnus canitur, quia dum Ecclesia Christum suscepit, turba fidelium ubique accurrit, quæ laudes susceptori suo canit. Unde subditur: Ideo adolescentulæ dilexerunt te, id est animæ fidelium fide et dilectione obsequuntur tibi.

Juxta tropologiam autem fidelis anima nomen suum ut oleum effundit, dum famam bonæ actionis quasi bonum odorem proximis per exemplum diffundit. Hoc oleum in vase latet, dum nullum bonum opus coram proximis lucet.

His præcipitur: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est (Matth. v, 16)* Hanc animam adolescentulæ diligunt, quia fideles animæ in bono eam imitantur.

Juxta Anagogen vero Ecclesiæ ad cœlestia ambulantis nomen ut oleum effunditur, quando pro odore et luce bonorum operum in cœlum sicut Christus recipitur, et eam sancti et angeli diligunt, quia in æternum cum ea de oleo exsultationis, id est Christo et Spiritu sancto exsultabunt. Hoc nomen nunc

quasi in vase ut oleum latet, quandiu ipsa in hoc mundo peregrina manet. Adhuc subjungitur vox sponsæ:

VERS. 5. — *Trahe me post te.* Hic subintelligitur, quod Salomôn postquam filiam Pharaonis osculo exceperit, in domum quam sibi ædificaverat ascenderit, ipsaque eum comitari voluerit, ita dixerit: *Trahe me post te.* Subjiciunt adolescentulæ, scilicet puellæ ejus: *Curremus in odore unguentorum tuorum.* Hoc est, nos post te curremus quo odorem unguentorum tuorum senserimus. More illius terræ loquitur, ubi nobiles femine solent sibi unguenta adhibere, quorum odoramine magis possint maritis placere, ut de Esther et Judith legitur.

Allegorice autem: Postquam Christus nomen Christianitatis super omne genus humanum fudit, et odore olei Spiritus sancti adolescentulas, id est fideles animas ad amorem sui attraxit, per duram viam reversus est in cœlum, parare sponsæ æternæ dulcedinis convivium. Quem illa per eandem viam sequi volens, nec valens clamat: *Trahe me post te.* Quod est dicere: Da vires posse tua vestigia per hanc viam sequi per quam ad gloriam præcessisti. Via Domini est, prospera mundi non appetere, et aspera patienter pro eo pati. Per hanc viam ipse ingressus est ad gloriam. Cum enim Judæi vellent eum regem constituere, fugit; cum vellent eum crucifigere, ultro se obtulit. Per hanc se sequentibus ire præcipit dicens: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me* (Matth. xvi, 24), id est imitetur me. Per hanc viam nemo graditur, nisi trahatur, sicut scriptum est: *Nemo venit ad me, nisi Pater traxerit illum* (Joan. vi, 44). Deus nos ad se duobus modis trahit et duobus modis impellit. Trahit nos; promissionibus dulcedinis supernæ patriæ; impellit nos minis ignis gehennæ.

Trahit nos quoque diversis donis; impellit nos variis flagellis. Sic Moyses traxit populum promittendo regum divitias, Pharaonem impulit verberibus. Quosdam trahit Deus nolentes, cum eos gratia sua prævenit inspirando ut bonum velint. Volentes subsequitur juvando, ut bonum possint. Ergo gratia est cum prævenimur ut velimus, libertas si sponte sequimur, captivitas si sequi abnuimus, fragilitas si sequentes relabimur, meritum si sequendo non deficiamus, et hoc non nobis, sed gratiæ ascribimus, præmium æternum, gaudium universæ Ecclesiæ per mundum universum, quæ unam Ecclesiam catholicam constituunt.

Adolescentulæ sunt quasi novellæ, quia per baptismum et gratiam Spiritus sancti renovatæ. Dicit ergo Ecclesia sponso, id est Christo: *Trahe me post te.* Per gratiam imitandum dicunt adolescentulæ, id est Ecclesiæ ejus filiæ, *Curremus et nos fide et dilectione, in odore unguentorum tuorum,* id est in consideratione miraculorum tuorum vel in fama operum tuorum, vel in fide æternorum honorum.

Tropologice fidelis anima, bonum volens, et per se non valens, clamat Christo: *Trahe me post te.*

Hoc est, da gratiam ut post tua vestigia ad te, qui es via, veritas et vita, veniam. Nullus enim homo ad poenitentiam convertitur, nisi per gratiam trahatur.

Anagogice Ecclesia peregrinans, superna appetens, et per se assequi non valens, clamat: *Trahe me post te.* De hoc mundo ad cœlestem gloriam, ut te in illa facie ad faciem videam, quia nullus per se ad illam pervenire poterit, nisi gratia et dextera Dei illum traxerit.

VERS. 5. — *Curremus in odore unguentorum tuorum.* Ecclesia, in fide et opere perfecta, dicitur sponsa digna coronari et in thalamo gloriæ collocari. Imperfecti autem adhuc in fide dicuntur adolescentulæ. Hi omnes dicunt sponsæ, scilicet perfectis in Ecclesia: *Curremus in odore unguentorum tuorum.* Hoc est, præcede nos, viam Domini faciendo et docendo, et nos sequemur odorem unguentorum tuorum, id est imitabimur exempla operum tuorum; unguenta quippe Ecclesiæ, ut superius diximus, sunt varia dona Spiritus sancti, odor unguentorum fama bonorum operum. Per hoc quod dicit curremus, innuit nobis festinandum ad vitam dum tempus habemus, ut scribitur: *Currite dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendant* (Joan. xii, 35). Sponsa sponsi lateri juncta ingreditur, post eam famulæ ingrediuntur, quia perfecti exemplis præcedunt, alii imitando sequuntur. Quod ad tropologiam sic refertur: Cum viderint lapsi aliquem perfecte conversum, dicunt: *Curremus in odore unguentorum tuorum hoc est, nos imitabimur tuum exemplum.*

Anagogice autem sic: Quique ferventes amore cœlestis patriæ dicunt Ecclesiæ, ad superna festinanti: nos curremus post te, de virtute in virtutem in odorem spiritualium gaudiorum.

VERS. 5. — *Introduxit me rex in cellaria sua.* Sponsa in penetralia sponsi ingressa revertitur ad juvenculas, et nuntiat eis ut currant, ut et ipsæ introducantur. Tradunt Hebræi quod Salomon hunc librum in honorem filiae Pharaonis fecerit, cui et incomparabilem domum fecerit, in quam, secundum historiam, eam postquam introduxit, thesaurum suum ei ostendit, et de cellariis varia pocula obtulit. Cellarium enim quasi celans vinum dicitur, cui adolescentulæ cantant ab eo potatæ: *Exsultabimus et letabimur in te.* Hoc est, congaudemus honori tuo, memores uberum tuorum super vinum, id est, in memoria habentes regis dictum: *Meliora sunt ubera tua vino, hoc est, mihi placent magis quam vinum.* Et quia regi places, *recti deligunt te,* id est omnes boni congaudent tibi, mali invident.

Secundum allegoriam autem Ecclesia a Christo per gratiam in sacram Scripturam tracta dicit: *Introduxit me rex in cellaria sua.* Cellaria, in quibus varii potus servantur, sunt libri sacræ Scripturæ, de quibus variæ sententiæ sitientibus justitiam propinantur. Cum enim lectio de Joseph legitur, quasi poculum contra adulterium porrigitur; cum vero Judith Scriptura recitatur, quasi castitatis propinatur. In hæc cellaria Christus sponsam introduxit,

quando sensum ei aperuit, ut intelligeret Scripturas. Christus autem proprie rex dicitur secundum carnem, qua humano generi a Patre præficitur, ut scriptum est: *Ego autem constitutus sum rex ab eo* (Psal. II, 6). Et item ad Pilatum: *Tu dicis: Quia rex sum ego* (Joan. XVIII, 37). Item: *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra* (Matth. XXVIII, 18). Et iterum: *Ipse est qui constitutus est a Deo iudex vivorum et mortuorum* (Act. X, 42). Ille solus potest introducere in Scripturam, qui solus potuit septem signacula libri solvere, quæ erant ejus incarnatio, natiuitas, passio, inferni spoliatio, resurrectio, ascensio, futurum iudicium.

Adolescentulæ dicunt sponsæ: nos potando fecisti exsultare et lætari, ideo exsultabimus et lætabitur in te. Exsultabimus in corpore, scilicet operando ea quæ per corpus sunt, vigiliis, jejuniis, eleemosynis. Et lætabitur in mente, videlicet operantes quæ spiritualia sunt, legendo, orando, prædicando, et hoc in te; hæc opera non valent, nisi in catholica Ecclesia, *memores uberum tuorum*, hoc est in memoria habentes memoriam utriusque legis, quæ sunt ubera tua, quam inde suximus, ut Domino in sanctitate et iustitia serviamus, et hoc super vinum, id est sæcularem sapientiam, quæ docet nos laudem hominum querere, et terrenas divitias congregare. Ideo recti diligunt te, quia qui de Christo recta sapiunt, doctrinam tuam diligunt.

Secundum moralitatem vero cum quis de sæculari vita ad spiritualem conversationem venerit, exsultans dicit: *Introduxit me rex in cellaria sua*. Claustra quippe sunt quasi quædam cellaria, in quibus sunt multimodæ consolationis pocula. Dum enim conversis sanctorum vitæ leguntur, quasi quædam pocula iustitiam sitientibus proferuntur, quibus claustrales dicunt: *Exsultabimus et lætabitur in te*, hoc est corpore et anima gratulamur de tua conversione, *memores uberum tuorum*, id est sapientiæ et scientiæ studium, id est super sæcularem curam. Et ideo recti diligunt te, id est quique poenitentes imitantur te.

Secundum altiorem vero sensum: Ecclesia, jam in cælo recepta, congratulando dicit: *Introduxit me rex in cellaria sua*. Hoc est in omnimodæ gloriæ gaudia, ubi qui esuriunt et sitiunt iustitiam saturantur, et inebriantur ab ubertate domus Dei, et torrente voluptatis suæ potabit eos. Cui sancti in gloria congaudentes canunt: *Exsultabimus et lætabitur in te*, hoc est, per omnia congratulabimur gloriæ tuæ, *memores uberum tuorum*, geminæ scilicet dilectionis, qua filios imbuisti, *super vinum*, hoc est, super legalem observantiam, de qua eos prohibuisti: Ideo recti, id est sancti angeli, diligunt te.

Vers. 4. — *Nigra sum, sed formosa, filia Jerusalem*. Hic ad litteram datur intelligi quod nobiles feminæ in Jerusalem ad reginam cum muneribus venerunt, et ea fusca visa despexerunt. Quibus ipsa dixit: *O filia Jerusalem, si ego sum nigra, tamen*

A sum formosa: Nigra sicut tabernacula Cedar, formosa ut pellis Salomonis. Nolite hoc considerare, quod fusca sim, quia in itinere decoloravit me sol, et etiam timor me denigravit, *quia filii matris meæ pugnaverunt adversum me*, hoc est, fratres mei pugnaverunt ante oculos meos contra hostes, et interim posuerunt me custodem in vineis, ubi a sole fuscata sum; vineam meam præ timore non custodivi, hoc est a sole me non custodivi. Hoc utrum in re ita fuerit non multum curatur, cum mystica res hic intelligatur.

Ad spiritalem quippe intelligentiam Ecclesia, in cellaria sacræ Scripturæ per Christum introducta, quod ibi bibit hoc aliis prædicando eructavit, unde mox persecutionem infidelium incurrit. Quam videntes in fide imperfecti, bonis proseribi, exsiliari, diversis pœnis cruciari, quasi a Deo derelictam despexerunt, et *vitam ejus insaniam, finem vero sine honore æstimaverunt* (Sap. V, 4). Hoc ipsa docet se talia pro Christo pati, et per hæc se in interiori homine ad gloriam ornari, dicens: *Nigra sum, sed formosa, filia Jerusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pellis Salomonis*. Jerusalem, quod sonat *visio pacis*, superna patria intelligitur, in qua æterna pax Christi videbitur. Hujus filia sunt fideles animæ in cælesti Jerusalem regnaturæ. Formosa dicitur quasi forma esa, id est propter formam odiosa. Formum quippe est ferrum in igne candens unde dicuntur formosi, scilicet rubeo rosæ, et lili lacteo colore splendidi. Ideo dicitur Ecclesia formosa, quia in igne tribulationis excocta martyribus rubescit, virginibus albescit. Cedar fuit filius Ismael, filii Abrahamæ, tanto odio a suis concivibus habitus, ut nullo loco esset securus, sed semper tabernacula mutaret, quæ sole et tempestate nimis nigra essent. Sed et ipsa gens Cedar usque hodie dicitur habere nigra tabernacula, nigris videlicet coriis exterius cooperta, interius albis linteis extenta. Cedar quod dicitur tenebræ vel nigredo, significat peccatores nigros in peccatis ad æternas tenebras tendentes. Horum nigra tabernacula malas actiones significant, in quibus quasi in tabernaculis nunquam securi omnibus odiosi habitant. Salomon quandiu templum fecit, arcam Domini pellibus rubricatis exterius cooperuit, sole et tempestate denigratis, sed auro et gemmis interius ornatis. Salomon, qui dicitur pacificus, est Christus, cujus pellis, id est caro, erat proprio sanguine rubricata, sputis, flagellis, cruce denigrata; interius auro et gemmis, id est sapientia et signis ornata; hac pelle arca tegebatur, quia carne Christi deitas velabatur. Hæc pellis significat Ecclesiam, quæ exterius est sanguine passionis rubricata, adversitatibus mundi denigrata; interius gemmis virtutum ornata. Dicit ergo perfecta Ecclesia ad imperfectos: *Ego quidem sum nigra, quia huic mundo propter passiones quas sustineo despecta, sicut tabernacula Cedar, hoc est quasi sim de furibus et latronibus nigris in peccatis, sed tamen formosa sum sicut pellis Salomonis, quia*

exemplo Christi ornata sum virtutibus. Ecclesia A siquidem olim a contribulibus suis tanto odio est habita, ut nullus ei locus manendi tutus esset, sed semper de civitate in civitatem fugiens migraret, unde multi scandalizati sunt, qui Christianos miserabiliores omnibus hominibus reputaverunt. Quibus dixit : *Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decoloravit me sol.* Quod est dicere? Nolite attendere pœnam, propter quam mundo despecta sum, sed considerate causam, propter quam pœnam sustineo, quia non pro furto vel aliquo crimine, sed pro Christo hæc patior, qui est sol justitiæ. Qui sol decoloravit me, id est cujus ardoris amor me mundo obscuravit. Per solem aliquando Christus, aliquando persecutio accipitur; Christus propter splendorem, persecutio propter fervorem. Cum sol justitiæ me illuminavit, B tunc sol persecutionis me offuscavit, quia *filiis matris meæ pugnaverunt contra me.*

Nota quod filia Pharaonis hoc loquitur, scilicet Ecclesia de Ægypto adducta, sub apostolis ad Christum collecta, cujus mater erat Synagoga, ejusque filii Judæi, qui Ecclesiam multis modis impugnaverunt. Nam Christum occiderunt, Stephanum lapidaverunt, utrumque Jacobum interfecerunt, alios flagellaverunt, alios persecuti sunt. *Ipsi posuerunt me custodem in vineis,* quia ejectam de finibus suis præfecerunt me omnibus Ecclesiis. Præfecerunt dico, quia causa præficiendi extiterunt. *Vineam meam non custodivi.* Hoc est, primitivam Ecclesiam in Judæa non licuit mihi custodire. Ecclesia per simile dicitur vinea, quia sicut vinea foris est arida, sic Ecclesia C in exterioribus est arida, intus florida. In qua Christus est vitis vera, apostoli palmites, potum vitæ ferentes, operarii omnes electi.

Ad moralem vero sensum, cum fidelis anima in sancta conversatione despecto cultu et humili habitu utitur, a carnalibus amicis et cognatis despicitur, quibus dicitur: Vos amici mei, qui vultis esse filia Jerusalem, id est, Ecclesiæ, vobis nigra, id est, despecta pro contemptu apparo, et reputatis me sicut tabernacula Cedar, id est sicut hypocritas, *qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces (Matth. vii, 15),* qui sunt habitacula tenebrarum, scilicet dæmonum; sed sum formosa in oculis Domini, sicut pellis Salomonis, D videlicet instar carnis Christi exterius vigiliis et jejuniis macerata, interius decorata virtutibus. Sicut enim pellis est mortui animalis, sic ego sum mortificata vitiis, et ideo sum habitaculum Christi veri pacifici. Ideirco, vos carnales, nolite me considerare quod fusca sim in vili habitu, sed attendite quod hæc causa veri solis Christi subivi. Qui cum esset dives, propter me pauper factus est, ut me divitem faceret; qui me decoloravit, dum me de sæcularis ornatus colore ad hunc habitum permutavit. Nec mirum quod vobis apparo nigra, id est despecta, quia non Judæi nec pagani, sed ipsi Christiani filii matris meæ, scilicet Ecclesiæ, pugnaverunt contra me, mihi detrahendo quietem vitæ spiritualis invi-

dendo, ad sæcularia negotia retrahendo. Et cum aliter non possent, posuerunt me custodem in vineis, id est, lucri gratia præfecerunt sæcularibus, et sic vineam meam non custodivi, id est, spiritalem vitam obtentu dilectionis proximi neglexi.

Vitæ quippe singulorum hominum vineæ a simili dicuntur. Quia sicut vinea circumsepta est maceria, sic corpore circumdata est anima. Et sicut in vinea sunt palmites fructum ferentes, sic sunt in anima cogitationes opera proferentes. In his vineis sæculares spiritalem virum custodem ponunt, dum eum lucri causa ad officium prælaturæ eligunt. Sed ipse vineam suam non custodit, dum spiritalem vitam negligit, et curam sæcularis negotii suscipit.

Altior intellectus talis est: Ecclesia ad supernam patriam anhelans, et secum alios prædicando trahere festinans, dicit: Vos amatores mundi, filia Jerusalem nomine, non re, ego nigra vobis videor in activa vita, scilicet in sæcularibus; ut tabernacula Cedar, id est, similis peccatoribus, sed formosa sum in contemplativa vita, scilicet in spiritualibus, ut pellis Salomonis, ornata in virtutibus. Nolite ergo considerare quod fusca sim in sæcularibus, quia intus sum fulgens, illuminata ab æterno sole in spiritualibus. Et merito fusca sum, quia filii matris meæ pugnaverunt contra me, scilicet hæretici et falsi Christiani, filii Ecclesiæ in fide, non opere, impugnaverunt me falsis dogmatibus et pravis moribus: ipsi me posuerunt custodem in vineis, hoc est, propter illos suscepi curam in sæcularibus, et vineam meam non custodivi, quia propter illos contemplationem cœlestium intermisi.

VERS. 6. — *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie.*

Quantum ad litteram loquitur more feminae potentis, virum suum in venatione quærentis, et ne custodiam militis incidat timentis; sed cum verba ad pastorem dirigat, quid allegorice intelligi velit manifestat. Ecclesia in persecutione nigra, id est despecta, in vineis custos posita, videns acinos cum uvis, id est malos cum bonis in vineis mistos, nec ipso prelo passionis posse eos discerni, poscit signum discretionis ab ipso pastore, qui segregat oves ab hædis, dicens: Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Christus pastor dicitur a simili, quia pascit gregem fidelium in pascuis sacræ Scripturæ, et ovem perditam reducit ad virentia prata paradisi. Fideles autem ideo dicuntur oves quia sunt simplices et innocentes. Meridies, cum est solis fervor, tempus est persecutionis. Tunc Christus cubat in cordibus credentium fidem et dilectionem usque in finem tenentium, et pascit per sapientiam ora se confitentium, declinans æstum vitiosum se negantium. Vagari autem est errare. Porro greges sodalium sunt conventus hæreticorum, ex quibus multi passi sunt, sed martyres esse non potuerunt, quia charitatem non habuerunt, sine qua non prodest nec ipsa passio, dicente Apostolo: *Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem*

non habeam, nihil mihi prodest (I Cor. XIII, 5). Ecclesia ergo inter persecutores et hæreticos, inter veros et falsos martyres posita dicit: Indica mihi quem diligit, etc., quasi dicat: Dic, o Christe, quem præ anima, id est præ vita, diligo, pro quo omnes passiones sustineo; da signum cognoscendi locum tuæ mansionis in tempore persecutionis, ne, dum quæro te venerari in choro martyrum, inscia in cœtu hæreticorum pro te adorem diabolum. Sicut enim Ecclesia credentium est templum Dei vivi, ita Ecclesia malignantium est templum diaboli. Et sicut Christus in templo fidelium adoratur, ita diabolus in templo errantium colitur. Si quis sane hæreticum aut divitem, adulterum vel raptorem lucris causa honorat, plane diabolum in eo, cujus templum est, adorat. Sodales dicuntur quasi simul edales, qui nobiscum sacramenta Christi percipiunt, Scripturas legunt, nobiscum orant, Christum prædicant, et tamen de ovibus Christi non sunt, quia non quæ Jesu Christi, sed quæ sua tantum sunt quærunt, id est lucrum et laudem hominum, et secundum præceptum et exemplum pastoris, fratres non diligunt. Signum ergo dignoscendi tales est hoc: *In hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem* (Joan. XIII, 55). Igitur in his est locus Christi mansionis, in quibus est insigne dilectionis.

Tropologice autem fidelis anima inter veros et falsos fratres constituta, dicit: Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Meridies, cum sol fervet calore, est tentatio quæ carnem libidine, vel animam accendit iræ ardore. Locus autem umbrosus est animus castus. Et sicut pastor æstum in meridie in opacum locum declinat; sic Christus in æstu tentationis in castis cubat, quos et sua theoria vel divina contemplatione pascit; sed plerique casti corpore non mente, timore coacti, non amore Christi, hi habent peccandi voluntatem sed perficiendi non habent facultatem. In talibus non habet Christus mansionem, quia *spiritus disciplinæ effugiet fictum* (Sap. I, 5). Sodales autem sunt falsi fratres, qui cum veris Christi sacramenta sumunt, sanctitatem habitu præferunt, sed in vestimentis ovium lupi rapaces sunt, quia veros fratres non diligunt. Horum signum est hoc: *A fructibus eorum cognosce eos* (Matth. VII, 20), sicut arbores cum florent, omnes pares apparent, et sæpe acerbæ in fructu sunt pulchriores in floribus, et non nisi solo fructu discernuntur; ita falsi fratres cum veris filiis Dei jejulant, vigilant, cantant, communicant, sed solo fraterno odio discernuntur per quod templum diaboli cognoscuntur. De talibus anxia dicit fidelis anima: Indica mihi, quem diligit anima mea. Animam Christo loqui, est totis votis notitiam Christi quærere. Christum autem animæ loqui, est secreta veritatis ei aperire. Quod per tertiam personam quæ diligit dicit, magnum desiderium absentis exprimit. Anima pro vita ponitur, ut illud: *Qui odit animam suam, id est, vitam suam, custodit*

eam (Joan. XII, 25). Dicit ergo: Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, quasi dicat: O Christe, vera vita, quem diligo præ anima, id est, præ vita, indica mihi interna inspiratione, in quibus requiescas in æstu tentationis, et quos pascas pastu tuæ dilectionis, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum, hoc est, ne, dum quæro te in veris fratribus honorare, vaga mente diabolum convinear in falsis fratribus adorare. In quibus enim charitas, quæ Deus est, non habitat, in his falsitas, quæ diabolus est, regnat.

Anagogice autem Ecclesia, præsentia fastidians et futura appetens, dicit: Indica mihi, quem, etc. Meridies dicitur quasi medidies, id est media dies vel mera, id est pura dies, quando sol in centro cœli clarus lucet, et significat splendorem æternæ claritatis, in qua sol justitiæ Christus in Patre et Spiritu sancto medius fulget. Greges autem sodalium sunt ordines angelorum, qui sunt sodales, quia æterni convivii simul edales. Dicit ergo Ecclesia Christo: Indica mihi, quem diligit anima mea, etc., quasi dicat: O sol justitiæ, qui me decolorasti, quando me de amore sæculi ad amorem tui permutasti, notifica mihi gloriam qua in claritate deitatis Patri et Spiritui sancti æqualis fulges, et angelos tua visione pascis, ne vagari incipiam post gregem sodalium tuorum, hoc est, ne dubia mente in agminibus angelorum te similem nobis locatum cogitem.

VERS. 7. — *Si ignoras te, o pulchra, inter mulieres*. Ad litteram videtur ostendere locum amico quærenti se in meridie, dicens: Si ignoras locum in quo habitem, sequere vestigia gregum, et invenies me in tabernaculis pastorum. Allegorice autem sponsæ interroganti de loco in quo sponsus maneat, ipsum locum habitationis suæ demonstrat dicens: O pulchra, subauditur in fide, inter mulieres, id est inter hæreses, tu es locus meus, et in te est locus requiei meæ, et extra te nullus mihi locus est manendi. Quod si ignoras te esse locum meæ mansionis, egredere de hac ignorantia, et abi post vestigia gregum, hoc est, imitare exempla Judæorum, qui unum tantum locum in Jerusalem habuerunt, ubi Deo sacrificaverunt, in quo tabernaculum vel templum fuit, quod locus arcae Domini fuit, et ibi pasce hædos tuos, id est doce carnaliter sapientes *juxta tabernacula pastorum*, id est secundum scripta prophetarum. Pulchra dicitur quasi carens pulvere, et intelligitur Ecclesia perfectorum pulvere peccatorum carentium. Mulier dicitur quasi mollier, et intelligitur multitudo hæreticorum vel imperfectorum, qui molles sunt, id est proni ad peccandum. Greges dicuntur Judæi, qui baculo legis congregantur ad cultum Dei.

Hædi sunt carnales petulantia lascivi, ad sinistram judicis constituendi. Pastores sunt prophetae, quorum tabernacula sunt eorum scripta. Sicut enim in tabernaculis habitant militantes, sic in Scripturis se exercent contra vitia pugnantes. Hoc et alio modo potest intelligi, si in perfectis ignoras te esse

dubitando meum locum, egredere de hac dubitatione, et abi non passibus corporis, sed affectibus cordis, post vestigia gregum, id est post fidem præcedentium populorum; et pasce hædos tuos, id est instrue carnales, juxta tabernacula pastorum, hoc est, secundum doctrinam apostolorum. Aliter: Si ignoras te sanguine meo redemptam, et in te mihi sedem positam, egredere de consortio meo, et abi post vestigia gregum, id est sequere exempla errantium, et pasce hædos tuos, hoc est, doce carnales, juxta tabernacula pastorum, id est secundum doctrinam hæreticorum.

Tropologice vero animæ locum Christi quærenti dicit sponsus: O pulchra in conversatione inter mulieres, id est falsos fratres, in te est locus habitationis meæ, in qua posita est sedes dilectionis, ut scriptum est: *Anima justæ sedes est sapientiæ*. Et si in contemplativa vita, ignoras te esse meum locum, egredere ad activam, et abi, operando post vestigia gregum, id est post facta in congregationibus degentium, et pasce hædos tuos juxta, etc., hoc est, doce carnales cogitatus tuos secundum vitam penitentium, in quorum vita et operatione et doctrina posui mihi locum.

Anagogice autem Ecclesiæ desideranti cœlestia dicit Christus: O pulchra in dilectione, æternæ pulchritudinis inter mulieres, id est inter Ecclesias spirituales mihi filios paturientes, si in hac vita ignoras te qualis futura sis in illa gloria, egredere de corpore, et abi post vestigia gregum, id est imitare exempla martyrum, et pasce hædos tuos, id est refice populos sacramentis in festivitibus juxta tabernacula pastorum, id est instar corporum apostolorum vel illorum successorum, qui erant pastores populorum, quorum corpora dicuntur tabernacula, dicente Apostolo: *Velox est depositio tabernaculi mei* (II Petr. I, 4), id est solutio corporis mei. Si corpore exuta cum corporibus illorum requiescis, spiritu etiam cum spiritibus illorum in cœlo regnabis.

VERS. 8. — *Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilavi te, amica mea*. Littera videtur sonare quasi Salomon dixerit filiæ Pharaonis: Non es digna ut post greges erres, quæ cum exitu in regali curru Pharaonis adducta es. Porro historia hic tangitur, qua populus Dei in Ægypto afflicto per sanguinem agni liberatur, per mare Rubrum eductus cœlesti pastu in terram repromissionis introducit, quem Pharaon cum curribus et equitibus insecutus, fluctibus maris est obrutus.

Hujus allegoria talis est: Ægyptus dicitur tribulatio, et hic mundus est tribulatione plenus. Ægyptus etiam dicitur tenebræ, et significat infernum tenebris horridum. Populus in Ægypto afflicto est; Christianus populus in hoc mundo oppressus. Moyses, qui populum per sanguinem agni liberavit de Ægypto, est Christus verus Agnus, qui populum proprio sanguine de tribulatione mundi et de tenebris inferni redemit. Mare Rubrum est baptismus martyrio

A Christi rubricatus, terra repromissionis est beatitudo regni cœlestis. Pharaon, quod sonat *elidens*, est diabolus, qui elisit genus humanum in peccatis. Hic fluctibus maris obruetur cum curribus et equitibus, quando in stagnum ignis et sulphuris præcipitabitur, cum hæreticis et persecutoribus. Dicit ergo sponsus consolans sponsam: O amica mea, id est secretalis mea, cui nota feci omnia quæ audiui a Patre meo, quia a persecutoribus et hæreticis talia passa es, qualia olim populus meus in Ægypto, et non es secuta greges hæreticorum, sed fugisti in tabernacula pastorum: ideo assimilavi te equitatu meo in curribus Pharaonis. Hoc est, similem te reputavi exercitui meo in Ægypto afflicto existenti, in curribus Pharaonis, id est quando Pharaon persequabatur eum in curribus. Et sicut eum tunc liberavi, ita te liberabo de gregibus hæreticorum et persecutoribus, qui sunt currus Pharaonis, id est diaboli, et cum pastore, qui sunt currus mei, introducam te in terram viventium.

Tropologice autem amica mea sponsa est in curribus Pharaonis, quando fidelis anima constituta est in falsis fratribus, qui sunt currus diaboli. Hanc equitatu suo assimilabit, quia eam prædicatoribus Evangelii associabit. Hi sunt ejus equites, quia ejus militiam pugnant. Ipsi etiam equi, quia currum Evangelii per mundum trahunt. De his scribitur: *Ascendens super equos tuos, et quadrigæ tuæ salvatio* (Habac. III, 8).

C Anagogice vero Ecclesia de Ægypto hujus mundi fugiens, et ad veram patriam tendens, est in curribus Pharaonis, quamdiu permista est hic cum malis, hæc exercitui Christi assimilabitur, quando angelicis agminibus associabitur.

VERS. 9, 10. — *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, collum tuum sicut monilia. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento*. Quantum ad historiam, more loquitur amantis, amicam laudantis, ac munera ei promittentis. Quem enim in meridie quæsivit, in tabernaculis pastorum invenit, et hanc laudem ac promissa ab eo audivit. Quantum vero ad allegoriam, Ecclesia in persecutione, videns tam hæreticos quam Catholicos quasi pro Christo pati, metuens dubio errore decipi, quæsivit sponsum in grege sodalium, id est hæreticorum, et non invenit; quæsivit eum in tabernaculis pastorum, id est Catholicorum, et ibi invenit. Qui eam laudibus excepit, et munera repromisit dicens: *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, etc.* Cum membra corporis in Scripturis ponuntur, officia eorum tantum in significatione notantur; cum vero aures introducuntur, colores vel naturæ earum assignantur. Tota Ecclesia est unum corpus, cujus caput est Christus, membra ejus ordines electorum.

In genis notatur verecundia. Genæ igitur Ecclesiæ est ille ordo justorum, qui verecundatur clam coram Deo, palam coram hominibus peccare, sicut monachi et eremitæ. Hæ genæ pulchræ sunt, quia se peccasse vel peccare erubescunt. Turtur est aerei

coloris, et pro cantu gemit. Turtur felle caret, sed in uno compare gaudet. Hæc avis gerit figuram Christi, qui aereum colorem habuit, dum celestem vitam docuit. Pro cantu gemit, quando suspiciens in cælum gemit, quia humanum genus surdum et mutum a laudibus Dei reperit. Felle caruit, quia fraudem non habuit. Uno compare, id est societate unius catholicæ Ecclesiæ, gaudet. Genæ ergo sponsæ sunt sicut genæ turturis, quia ille ordo in Ecclesia peccare verecundantiam est imitator Christi, id est imitator apostolorum, qui aereum habent colorem, quia conversatio eorum in cœlis est. Pro gaudio mundi gemunt gemitibus inenarrabilibus. Felle malitiæ carent, uno compare Christo gaudent. Collum tuum sicut monilia. Collum jungit caput et corpus, et trajicit escam a capite acceptam in corpus. Collum Ecclesiæ est ordo prælatorum, qui verbo et exemplo, corpus Ecclesiæ jungit Christo capiti, atque escam sacræ Scripturæ a capite Christo acceptam trajicit prædicando in corpus Ecclesiæ. Monile quod ornat et munit pectus, est signum virginis desponsatæ, ne adulter mittat manum in sinum alienæ. Collum igitur Ecclesiæ est sicut monile, quia ordo prælatorum bene vivendo ornat, et recte prædicando munit pectus virginis Ecclesiæ Christo desponsatæ, ne adulter hæreticus manum pravi dogmatis immittat in sinum filii catholicæ. Et notandum quod hi duo ordines præ cæteris ponuntur, quia hi duo magis necessarii in Ecclesia noscuntur; alter indoctis prædicando, alter pro eis orando. Dicit ergo sponsus: O amica, in tabernaculis Cedar nigra, in tabernaculis pastorum pulchra, pulchræ sunt genæ tuæ, et collum tuum sicut monile, quod sunt equites mei pastores tui, quia sicut turtur, vita simplices, ut monile, Scripturis te ornantes, quibus poteris a gregibus hæreticorum muniri, a quibus timebas corrumpi, et ut tali ornatu muniaris, ego et Pater et Spiritus sanctus, vel ego et opifices mei ornatores tui, murenulas aureas faciemus tibi, scilicet sacras Scripturas sapientia splendidas, vermiculatas argento, hoc est variegatas eloquentia. Deus qui olim dixit: *Faciemus hominem* (Gen. 1, 26), ipse nunc dicit homini: *Faciemus murenulas tibi*, id est ad honorem tui. Sacra quippe Scriptura est a sancta Trinitate facta, a sanctis viris scripta, et hæc est honor animæ servata.

Murena est piscis, in foramine suo existens, circulator et conglobatus, non comedens, sed sugendo humorem et succum extrahens, ad cujus similitudinem fiunt murenulæ, id est inares, quæ sunt ornatus mulierum, et intelliguntur sacræ Scripturæ, quæ docent obedientiam, quæ est ornatus animarum. Hæc Scripturæ dulciter exhortando simplices et humiles ut murena sugant, humorem peccati extrahunt. Aurum, quod omnia metalla præcellit, significat sapientiam, quæ omnia transcendit. Murenulæ sunt aureæ, quia sacræ Scripturæ sapientia sunt splendide, in igne Spiritus sancti ut aurum examinatae. Argentum quod nitet et sonat, exprimit eloquentiam, quæ tropis et figuris nitet, et rhetoricis

A coloribus dulciter sonat. Scripturæ autem sunt argento vermiculatae, id est eloquentia distinctæ, et sententiis variatæ.

Vermiculare etenim est variare, in modum vermibus flexuosi contorquere, his monilibus est sponsa ornata a sponsi opificibus. Tropologia, sicut exterior homo habet sua membra, ita interior habet sua. Genæ igitur animæ sunt verecundia, qua verecundatur se non facienda fecisse, vel facienda neglexisse. Animæ collum est intellectus, qui animam et spiritum jungit, ut caput et corpus. Duæ quippe vires sunt animæ, superior quæ vocatur spiritus, qua spiritalia tractamus; inferior quæ nominatur anima, qua corporalia disponimus, hæc duo intellectus quasi collum corpus et caput conjungit, dum spiritum et animam unam substantiam esse intelligit. Escam a capite acceptam in corpus trajicit, dum spiritalia quæ intelligit, in ventrem memoriæ recondit. Hujus monile est interior sensus, variis sententiis et pretiosis lapidibus insignitus, inauris ejus est obedientia, auro sapientiæ et argento scientiæ decorata. Juxta anagogen vero Ecclesia ad supernam patriam suspirans, morem turturis gerit, qui se in hoc mundo peregrinari gemit, rem unam a Domino petit, *ut inhabitet in domo Domini omnibus diebus vitæ suæ* (Psal. xxii, 6). Ornatus hujus monilis est inauris, id est Christus splendens in gloria Patris. Alia translatio sic habet: *Similitudines auri faciemus tibi, cum distinctionibus argenti, quoad usque rex in accubitu suo est*. Quod est dicere: Aurum, id est faciem meam in præsentī vita non poteris videre, sed similitudinem cœlestis claritatis per illuminationem Scripturarum videbis per speculum in ænigmatē, donec omnibus appareat, quæ nunc latet in divinitate.

VERS. 11. — *Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum*. Ad litteram datur intelligi, quod amica dilectum quæsitum in tabernaculis pastorum cubantem invenit, et ipse eam monilibus ex auro et gemmis factis ornaverit, ipsa vero ei unguenta ex nardo, myrrha et botris confecta ebulerit.

Allegorice vero primitiva Ecclesia ante Christi adventum in multis filiis suis Deum in libris gentilium quæsit, et sic in gregibus sodalium erravit. Sed hunc in tabernaculis pastorum cubantem, hoc est in libris prophetarum jacentem invenit, qui ei monilia auro et gemmis insignita dedit, quia ei legalia præcepta pretiosis promissionibus plena commisit, ipsaque ei pretiosa unguenta dedit, dum se salvandam per ejus incarnationem, passionem et resurrectionem obtulit. Et hoc interim, cum esset rex in accubitu suo, hoc est dum rex gloriæ Christus latuit in sinu Patris. Accubare quippe est in secreto residere. Per nardum Christi incarnatio, per myrrham ejus passio, per betrum ejus resurrectio notatur. Siquidem species arborum vel herbarum in Scripturis pro significatione ponuntur. Nardus namque est arbor aromatica parva, spinosa, et odorifera,

de qua optima fiunt unguenta, uti illud Mariæ in Evangelio factum erat de nardo. Nardus ergo ponitur pro humilitate et unctione qua sanantur infirmi. Christus fuit nardus, arbor unguentaria, quando factus est humani generis medicina. Parvus, id est humilis, quia cum esset in forma Dei, humiliavit semetipsum ad formam servi. Spinus, quia de peccatoribus natus. Odoriferus, quia virtutibus repletus, qui factus est unguentum nostræ sanitatis, quando virtus ejus divinitatis sanavit omnem languorem et omnem infirmitatem. Dicitur ergo: Cum esset rex in accubitu suo, Christus scilicet rex gloriæ cum esset in humana carne, nardus mea, videlicet virtus ejus, facta mea medicina, dedit odorem suum, hoc est notitiam suam per populos sparsit, quando cæcos illuminavit, mortuos suscitavit, et omnes ægros curavit. Vel cum esset rex in accubitu suo, scilicet Christus post ascensionem in gloria Patris, nardus mea, id est operatio mea dedit odorem suum, videlicet odoriferum obsequium. Tunc quasi diu quæsitum dilectum sponsa invenit in tabernaculis pastorum, id est in doctrina apostolorum, qui ei dedit manna, hoc est varia Spiritus sancti charismata, et ipsa obtulit unguenta, scilicet fidei suæ salvationis opera. Aliter: Cum esset rex in accubitu suo, scilicet in sinu Patris, vel in utero virginis, nardus mea, id est humilitas mea dedit odorem bonorum operum. Per nardum etiam humilitas Ecclesiæ intelligitur, per quam aliis sanitas boni exempli oritur. Vel vox hic accipitur Ecclesiæ, in inferno redemptionem præstolantis et dicentis: cum esset rex in accubitu suo, id est Christus in cruce, nardus mea dedit odorem suum, hoc est humilitas sensit salutem, quia fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, hæc est amaram mortem Christus pro me subiit, quam de morte redemit. Myrrha namque est arbor Arabiæ altitudinis quinque cubitorum, similis spinæ quam acanthum vocant, cujus gutta viridis et amara, unde et nomen accepit myrrha. Gutta ejus sponte manans est pretiosior, corticis vulnere vilior quæ medendis infirmitatibus salubris est, et mortuorum corporibus, ne a vermibus et putredine consumantur condiendis utilis. Myrrha significat amaram mortem Christi, qui nostris infirmitatibus medelam contulit, et putredinem peccatorum a nobis depulit. Unde et in cruce myrrhatum vinum accepit, et Joseph corpus ejus myrrha condidit. Per fasciculum intelligitur congeries passionum, Christus factus est myrrhæ fasciculus, quando de cruce ablati myrrhæ et aloë est perlinitus. Dicit ergo sponsa: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi*, quasi dicat: Dilectus meus quem ego diligo præ omnibus, qui mihi fuit nardus in incarnatione, factus est mihi myrrha in passione, amaram mortem pro me sustinens, amaram mundi pro se pati me edocens, et ideo

VERS. 12. — *Inter ubera mea commorabitur.* Hoc est a Patribus utriusque Testamenti, qui sunt ubera mea, prædicabitur. Vel mors dilecti mei, quam pro salute mea subiit, semper in memoria mea erit,

et qui mihi fuit myrrha in morte, factus est mihi botrus, id est lætitia in resurrectione, unde sequitur

VERS. 13. — *Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.* Cyprus insula præ omnibus terris miræ magnitudinis botros gignere fertur, vel cyprus est arbor Ægyptia similis salici, habens flores miri odoris et botros. Botrus pro lætitia ponitur; cyprus vero dicitur conversio vel floritio, et significat resurrectionem Christi, in qua caro ejus mortua reffloruit, quæ conversis æternam lætitiā contulit. Hujus cypri botrus fuit Christus in prelo crucis pressus, de quo fuit illud vinum quod dat conversis plenum gaudium. Hic est botrus, quem duo in vecte ad filios Israel portaverunt, scilicet Christus in cruce pendens. Quem propheticus et apostolicus ordo populis Deum visuris prædicaverunt. Qui ergo fuit fasciculus myrrhæ in amaritudine passionis, ipse existit botrus cypri in dulcedine resurrectionis. Myrrha enim tristificat, vinum lætificat. Dicit ergo sponsa: Botrus cypri dilectus meus mihi, quasi dicat: Ille qui ut botrus in vecte pro me pendeat in cruce, factus est mihi potus lætitiæ, et ideo est dilectus meus, quia diligo eum præ omnibus. Et hæc in vineis Engaddi, id est in omnibus Ecclesiis. Engaddi quippe est fons juxta Jerusalem, in quo sacerdotes lavabant hædos quos immolabant, et ideo dicitur fons hædi, designatur fons baptismatis, in quo hædi, id est peccatores, lavantur a vitis. Vineæ autem sunt Ecclesiæ in fonte baptismatis lotæ, aliis proferentes vinum vitæ. Aliter Engaddi est locus in quo arbores balsami crescunt, quæ in modum vinearum excoluntur, quas ideo vineas appellat. De balsamo autem et oleo chrisma conficitur, quo Christiani consecrantur. Botrus ergo cypri est in vineis Engaddi, quia Christus potus lætitiæ est in Ecclesiis unctis sacro chrismate, qui fuit nardus nascendo, myrrha moriendo, botrus resurgendo.

Moraliter autem rex in accubitu suo est, quando Christus in anima justi requiescit. Anima quippe justi est sedes sapientiæ. Hujus animæ nardus dat odorem, dum humilitas ejus spargit bonorum operum opinionem. Huic fit dilectus fasciculus myrrhæ, quando omnia amara passionis Christi in animo colligit, et pro eo amara pati a proximis disponit. Inter ubera ejus commoratur, quia in corde ejus, quod est inter ubera, per dilectionem versatur. Botrus cypri, quod conversio sonat, fit ei in vineis Engaddi, dum gaudet de conversis baptizatis, et pœnitentiam agentibus.

Anagogice autem, dum rex in accubitu suo est, nardus sponsæ odorem spargit, quia dum Christus in gloria Patris latet, Ecclesia famam bonæ operationis ubique diffundit. Dilectum ut fasciculum myrrhæ inter ubera colligit, dum ejus amore ei omnia amara videntur, quæ mundus colit vel diligit. Botrum cypri in vineis Engaddi, qui est locus balsami, considerat, dum Christum potum vitæ in sanctis chrismate unctis in cœlo videre desiderat.

VERS. 14. — *Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum.* Quantum ad hi-

steriam, rex reginam monilibus ornatam collaudat; quantum vero ad allegoriam, Christus Ecclesiam, Spiritus sancti donis decoratam, laudibus concelebrat. Per hoc quod pluraliter dicit, columbarum, vel bis pulchra duæ Ecclesiæ designantur. Una ante Christi adventum sub prophetis, altera post Christi adventum sub apostolis, una tamen amica, quia utraque in una fide Christo conjuncta. Quod enim illa credit factum, illa credit futurum. Neminem moveat quod duas vel plures Ecclesias dicimus, cum una catholica prædicetur. Sed licet sit una, tamen pro diversis statibus, pro diversis temporibus, pro diversis locis, plures non injuste dicuntur, sicut multæ terræ, cum sit una, scribuntur. Ecclesia autem ideo columbæ comparatur, quia septem donis Spiritus sancti illustratur; sicut columba septem naturis decoratur. Columba quippe in petra nidificat, alienos pullos nutrit, pura grana eligit, felle caret, rostro non lædit, juxta fluentia habitat, gregatim volat. Sic Ecclesia in petra, id est in Christo, fide et opere nidificat. Alienos a regno Dei verbo et exemplo nutrit. Puras sententias de libris gentilium vel hæreticorum eligit. Malitia invidiæ caret. Neminem detrahendo lædit. Juxta fluentia Scripturarum habitat, ut raptus accipitrum, id est dæmonum evadat. Multos secum trahere ad gaudia laborat. Unius colombæ, id est Ecclesiæ, ante adventum Christi prophætæ fuerunt, qui ei æternum lumen Christum præviderunt, unde et videntes dicebantur; alterius colombæ, scilicet Ecclesiæ post Christi adventum, de eodem populo oculi apostoli exstiterunt, qui eam ad verum lumen Christum perduxerunt. Dicit ergo sponsus: O amica mea, cui omnia secreta mea nota feci, quia te nardo carnis meæ sanavi, myrrha mortis meæ redemi, botro resurrectionis meæ inebriavi, ecce in præsentia mea tu es pulchra in fide, ecce coram hominibus tu pulchra es in operatione, quia oculi tui, id est provisores tui sunt simplices ut oculi columbarum, scilicet ut prophætæ et apostoli, doctores Ecclesiarum. Oculi enim ducunt hominem, ne in lapidem offendat, ita doctores ducunt Ecclesiam ad vitam, ne in legem Dei in lapide scriptam offendat.

Tropologice autem anima Christi amica est, pulchra lota ab originali peccato, ipsa pulchra ab actuali crimine. Cujus oculi sunt ratio, qua vera a falsis discernit, et intentio qua faciem Dei prævidet. Hi oculi sunt columbarum, si bona quæ facit, bona intentione facit; oculi autem corvorum sunt, si bona quæ facit, mala intentione peragit, scilicet si lucri vel laudis gratia prædicat, vel eleemosynas tribuit.

Anagogice vero Ecclesia peregrinans est pulchra in dilectione Dei in contemplativa vita, ipsa pulchra in dilectione proximi in activa vita, et ideo amica Dei suspirans ad secreta cœlestia, cujus oculi episcopi et alii doctores ad vitam eam ducentes, qui sunt oculi columbarum, scilicet Christi et Spiritus sancti ab eis illuminati. Christi quippe columbæ, quæ septem naturas habet, assi-

milatur, qui septiformi Spiritu plenus prædicatur, unde et columba pro eo est in sacrificio oblata. Columba etiam figuram Spiritus sancti gerit, qui septem donis substantialiter subsistit, unde et in columba super Christum apparuit, et columba ramum olivæ in arcam retulit. Ad horum visionem ducunt eam illi oculi, ut in lumine videat lumen, scilicet in Patre Filium, et in utroque Spiritum sanctum.

VERS. 15, 16. — *Ecce tu pulcher es, dilecte mi, et decorus, lectulus noster floridus, tigna domorum nostrorum cedrina, laquearia nostra cypressina.* Juxta historiam, amica dilectum in venatu occupatum in meridie quæsivit et invenit, a quo monilibus ornata et laudata, cum eo ad regalem aulam remeat, in lecto cum dilecto quiescens, sponsum et lectum, et domum laudat. Juxta allegoriam vero Ecclesia Christum in capiendis animabus occupatum, in meridie persecutionis per diversa tormenta quæsivit, per patientiam invenit, a quo virtutibus ornatur, pro perseverantia laudatur. Qui eum quasi de agro in palatium revocat, dum eam de persecutione in pacem reductam, in lecto quietis et securitatis collocat, pro qua pacis quiete laudes lætabunda cantat dicens: O mi præ omnibus dilecte, ego quæ fui per me deformis et fœda, per te ornata facta sum pulchra, quia tu naturaliter es pulcher in virtutibus divinitatis, es decorus in sanctitate humanitatis, faciens pulchros in fide, et decoros in operatione. Christus quippe secundum divinitatem est ipsa pulchritudo, a quo pulchra sunt omnia quæ pulchra sunt, cujus pulchritudinem sol et luna mirantur, et in quem desiderant angeli prospicere. Secundum humanitatem vero est ipse speciosus præ filiis hominum, quia naturaliter sic semper fuit, ut in monte apparuit, quando ut sol resplenduit. Sed quia mortalis visus claritatem vultus ejus videre non potuit, sub larva latuit, ut scribitur: *Ecce videmus eum non habentem speciem neque decorem* (Isa. LIII, 2). Sic facies Moysi ex colloquio Dei tam pulchra fuit, quod populus Israel intendere in eum non potuit, et ideo velamen ante se habuit. Unde scribitur quod facies Moysi cornuta esset, quia radios, quasi sol, de se emittebat. Lectulus noster floridus. Secundum diversos status Ecclesiæ variatur de eo sermo divinus. Tempus persecutionis vocavit meridiem, in quo solis ardor fervet. Tempus vero pacis nominat lectulum, in quo est quies securitatis; sic ergo persecutio dicta est meridies, in qua Ecclesia aestuabat. Sic pax Ecclesiæ dicitur lectulus, in quo contemplatione sponsi sui secreta quiescit. Per diminutivum autem ideo lectulus dicitur, quia brevis est pax qua Ecclesia fruitur. Qui lectulus est floridus, quia in pacis tempore populus fidelium est bonis actibus intentus, qui in persecutione a bono studio fuit quasi aridus. Vel lectulus est homo Dominicus, in quo Deus sponsus cum sponsa sua humana natura quiescit. *Deus quippe erat in Christo, mundum reconcilians sibi* (II Cor. v, 19), ideo autem lectulus noster dicitur, quia Ecclesia per carnem Christi est Deo

conjuncta. Qui lectus est floridus, quia æterna juventute immortalis, qui prius quasi aridus mortalis fuerat. Et quia tu pulcher es, a pulchro patre genitus, et lectulus noster pulcher, a casta matre procreatus, idcirco et domus nostræ pulchræ, ab opificibus nostris de cedris et cypressis ædificatæ; nam tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina. Tigna sunt superiora domus tabulata, id est tecta, laquearia vero inferiora tabulata, picturæ aptata. Cedrus est lignum imputribile bene redolens, cujus resina est præstantior cæteris, quia languida membra curat, vermes ulcerum necat, odore serpentes et muscas fugat. Cypressus est lignum virtute cedro proximum, trabibus templorum aptum, impenetrabili soliditate, nunquam oneri cedit, præcisum nunquam putrescit. Domus Dei est Ecclesia, in qua Christus habitat, ut paterfamilias in domo. Multæ domus sunt multæ Ecclesiæ pro diverso statu terrarum, ut Romana, Jerosolymitana, Constantinopolitana, vel cæteræ Ecclesiæ. Tigna harum domorum, quæ imbrem et tempestates repellunt, sunt episcopi et alii prælati Ecclesiarum, qui scriptis et doctrinis domum Dei, scilicet Ecclesiam, ab hæreticis defendunt. Quæ tigna sunt cedrina, quia eorum opera sunt imputribilia, et per famam bene redolentia. Doctrina eorum, ut resina, peccata curat, vitia vel dæmones fugat. Laquearia vero picturæ harum domorum sunt subditi in Ecclesia, scilicet continentes vel conjugati, eleemosynis et bonis operibus ornati. Qui sunt cypressini et templo Dei aptati, non redeunt, ut canis, ad vomitum peccati.

Tropologice. Fidelis anima est lectulus, in qua Christus per dilectionem habitat. Qui lectulus floret, dum anima se orando et legendo exercet. Lectulus etiam animæ est bona conscientia, in qua, ut in lecto, secunda quiescit anima. Qui lectus floret, dum aliis bonæ vitæ exemplum præbet. Ipsa est etiam domus Dei, in qua Christus habitat ut sponsus in thalamo. Cujus tigna sunt principales virtutes, scilicet prudentia, fortitudo, justitia, temperantia. Laquearia sunt obedientiæ exempla, quæ cedro vel cypresso comparantur, quia sicut hæ arbores in ramis, sic in bonis operibus multiplicantur. Vel domus animæ est corpus, tigna ejus sunt quinquesensus, laquearia ejus corporis membra, quæ, sunt cedrina et cypressina, dum militant ad nutum spiritus.

Anagogice autem Christi et Ecclesiæ lectulus est contemplativa vita, in qua requiescit a sæculi tumultibus, qui lectulus floret, dum multitudo fidelium se in artibus et in Scripturis exercet. Domus cedrinis et cypressinis lignis ab opificibus ædificatæ, sunt claustra a sanctis Patribus, regulis et honestis institutionibus constructæ.

Tigna cedrina sunt præpositi et abbates sanctimonia redolentes, qui verbo et exemplo alios muniunt, et vermes criminum macerando extinguunt. Laquearia autem cypressina sunt monachi et omnes religiosi, quorum sanctitatis exempla templum Dei ornant, et aliorum onera orando portant. Et

sicut cypressus præcisus non revirescit, unde ante feretrum mortuorum solebat portari, ita ipsi nunquam sæcularia repetunt, quibus renuntiaverunt, et semper quasi præsentem mortem aspiciunt, et in habitaculum Dei coædificari votis et moribus appetunt.

CAPUT II.

VERS. 1. — *Ego flos campi, et liliu convallium. Sicut liliu inter spinas, sic amica mea inter filias.* Ad litteram datur intelligi quod lectus dilecti floribus septus fuerit, quorum odore et pulchritudine ipsa delectata sit, quando dixit: Lectulus floridus, et ipse blandiens ei dixerit ista.

Allegorice autem Ecclesia perfectorum, quæ est lectus Christi, floribus cingitur, dum imperfectis in fide tantum floridis stipatur. In flore namque non est fructus, sed speratur fructus. Ita imperfecti fidem habent non opera, quorum flos est Christus, scilicet per fidem illorum ornatus, qui dicit: Ego flos campi, quod est dicere: Quod lectulus noster floridus in fidelibus, hoc est ex me, quia ego sum flos campi, id est ornatus populi Christiani. Flos dicitur a fluere, quia cito fluit.

Campus est terra inarata et pascualis, sponte proferens flores. Campus est tota Ecclesia in fide incorrupta, in qua sunt pascua vitæ, quæ profert varios flores, id est diversos justorum ordines, scilicet rosas martyrum, lilia virginum, violas confessorum, et alios flores continentium, et legitime conjugatorum. Hujus campi flos, id est decor, est Christus omnium fidelium ornatus. Flos campi proprie est flos parvulus, nimis rubicundus, et est Christus humilis factus proprio sanguine rubricatus. Campus, id est terra inarata, est virgo inviolata, cujus flos est Christus, quia de Virgine natus. Ipse est liliu convallium, quia honor humilium parentum suorum. In lilio quinque considerantur, quia est candidum, habens aureum colorem prominentem, et est odoriferum, et pandulum, et semper incurvum. Sic Christus est candidus in humanitate, aureus in divinitate, odoriferus in prædicatione, pandulus in suscipiendo pœnitentes, incurvus in condescendendo peccatoribus, et sublevando eos. Ipse est liliu convallium, id est ornamentum fidelium. Sicut enim convalles sunt inter duos montes, ita fideles sunt inter duas leges, vel inter duos populos, scilicet Judæos et gentiles. Sicut liliu inter spinas, sic amica mea inter filias, quasi dicat: Sicut ego sum liliu convallium, scilicet ornatus humilium, sic eris tu, amica mea, liliu spinarum, id est decus gentium. Et sicut ego fui liliu inter spinas, videlicet inter Judæos me pungentes et lacerantes, sic eris tu Ecclesia amica mea inter gentes filias Babylonis, id est confusionis, quæ te multis spinis cruciatuum pungent, et multis pœnis lacerabunt. In spina tria notantur: cito floret, cito arescit, aculeis pungit. Ita mali cito divitiis florent, in virtutibus cito arescunt, ideo igni apti sunt; malis moribus bonos pungunt.

Aliter, sicut liliu inter spinas, id est sicut liliu

est ornatus spinarum, sic eris tu decus filiarum, quas in florido lecto quiescens generabis. Vel ornamentum eris fide et dogmate inter hæreses, quæ volunt esse tuæ filia, cum sint spinæ et filia Babylonis, scilicet confusionis.

Moraliter autem Christus est flos campi, honor et odor lectuli sui, scilicet fidelis animæ, in fide integræ, quam facit in sancto studio florere, quæ est liliam convallium, id est decor humilium animarum; quæ sunt convalles, quia inter superbos et divites sunt pauperie depressæ, quasi inter montes sitæ. Et sicut Christus liliam fuit inter spinas, scilicet inter Pharisæos et hypocritas, ita fidelis anima est inter filias Babylonis, scilicet falsos fratres hypocritas.

Juxta anagogen: Campus, scilicet terra inarata, est ordo virginum in Ecclesia, cujus flos est Christus, quia ejus delectatio, corona et præmium. Convallis vero est ordo conjugatorum inter virgines et continentes, quasi inter duos montes sitorum, quorum Christus est liliam, scilicet candor et gaudium. Et sicut liliam est inter spinas decore et odore, sic Ecclesia perfectorum est inter filias Jerusalem, id est, inter perfectos decore vitæ et odore doctrinæ. Perfecti dicuntur qui omnia mundi reliquerunt, dicente Domino. *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia quæ habes, et da pauperibus* (Matth. XIX, 21). Imperfecti dicuntur, qui adhuc mundo utuntur, de quibus adhuc scribitur: *Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur* (Psal. CXXXVIII, 16).

Notandum quod liliam tactum amittit odorem, sic virginitas tacta amittit bonam opinionem.

VERS. 5. — *Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius quem desiderabam, sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo.*

Ad litteram: regina de lecto surgens spatiatum ergo, sub umbram venit arboris, ac de fructu illius comedit, ibique hæc locuta est.

Allegorice autem Ecclesia sole persecutionis fuscata est, in meridie ardore tentationis æstuata, a carnificibus ut liliam a spinis lacerata, demum pondere pressurarum fatigata, umbram arboris vitæ quærebat, lectum quietis desiderabat, in qua umbra requiescens canit: Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius quem desiderabam sedi. Malus est æquivocum. Est enim malus non bonus, et est malus arbor pomorum. Est etiam malus navis, scilicet arbor veli. Sed de homine dicimus hic malus, de arbore hæc malus, de pomo vero hoc malum. Malus habet tria in se, scilicet umbram refrigerantem, fructum reficientem, odorem delectantem. Hæc malus est Christus, qui genus humanum obumbravit, dum brachia sua in ramis crucis expandit, et in se credentes corpore suo refecit, suavitate dulcedinis suæ replevit. Silva vero est Synagoga, ligna silvæ Judæi ad nihil nisi ignibus apti. Dilectus inter filios, subaudis diaboli, est Christus

A inter gentiles, et idololatrias, et peccatores, obumbrans eos et reficiens. Aliter, malus est Christus; ligna apostoli, de quibus constructa est domus, scilicet Ecclesia; silva Ecclesia constans de diversis arboribus, id est electis et sanctis. Dilectus inter filios Dei, Christus inter prophetas et apostolos, et martyres, qui sunt filii Dei et cohæredes Christi. *Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joan. I, 12). Sub umbra illius quem desiderabam, sedi. Similitudo est ab illo qui onus in æstu portat, et in umbram arboris festinat. Genus humanum, quod per esum ligni scientiæ boni et mali paradysum perdidit, grave onus peccatorum in æstum vitiorum portabat, quod se deorsum in præcipitium tormentorum trahebat, et ideo ad arborem vitæ festinabat, refrigerium animarum quærebat. Umbra enim ponitur pro refrigerio. Fit autem umbra ex luce et corpore, et est itinerantium refrigerium ab æstu, et protectio a tempestate. Arbor vitæ est sancta crux, fructus Christus, umbra, protectio vel refrigerium humani generis, constans ex luce divinitatis et corpore humanitatis. De qua umbra scribitur: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi* (Luc. I, 35). Sub hac umbra, quam diu desiderabat, Ecclesia sedi, dum in fide crucis Christi quievit. Hanc umbram per Moysen desiderabat dicens: *Obsecro, Domine, mitte quem missurus es* (Exod. IV, 15). Et per David: *Domine, inclina cætos tuos et descendende* (Psal. CLXIII, 5). Et per Isaiam: *Utinam dirumperes cætos et descenderes!* (Isa. LXIV, 1.)

C Sicut ergo malus, omnia ligna silvarum umbra, fructu, odore præcellit; sic Christus omnes sanctos umbra protectionis, fructu doctrinæ, odore vitæ antecellit. Et sicut hæc arbor itinerantes in æstu umbra, fructu, et odore sibi attrahit; sic Christus sua suavitate genus humanum, per æstum tentationum iter agens, sibi attrahit, quod suo corpore vel doctrina reficit, dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (Matth. XI, 28).

De cujus fructu Ecclesia refecta jubilat dicens: *Fructus ejus dulcis gutturi meo.* Fructus hujus arboris est Evangelica doctrina. Guttur vero Ecclesiæ est ordo magistrorum in Ecclesia. Gutturis quippe officium est cibos recipere, et vocem emittere, ita magistri in Ecclesia cibum spiritualis doctrinæ legendo recipiunt, et vocem alios docendo emittunt. Fructus ergo arboris vitæ est dulcis gutturi Ecclesiæ, dum magistri Ecclesiæ spiritalem doctrinam dulciter pro se hauriunt, et eam aliis suaviter effundunt.

D Tropologice autem, dilectus est inter filios, sicut malus inter ligna silvarum, quando Christus per dilectionem est inter claustrales filios Ecclesiæ, obumbrans eos a vitiis et corpore suo vel doctrina eos reficiens. Sub umbra illius fidelis anima sedet, dum æstum sæcularis vitæ declinans, in requie spiritualis vitæ refrigerari desiderat; cujus fructus dulcis est gutturi illius, dum vel claustralis religio ei placet, vel corpus Domini in palato cordis ei sapit; per quod se salvatam intelligit.

Anagogice vero Ecclesia in cœlis regnans, Christum angelis imperantem considerans, dicit: Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios, quasi dicat: Sicut Christus Patris et meus dilectus fuit in mundo suavis præ omnibus sanctis, sic est in cœlis suavitas inter omnes angelos Filius Dei. Sub umbra illius quem desiderabam, sedi, hoc est, requiem animarum, quam semper desiderabam, per eum inveni. Et fructus ejus dulcis gutturi meo, hoc est, gaudium per crucem exquisitum fert dulcedinem vitæ meæ, de qua dulcedine jubilat dicens:

VERS. 4-7. — *Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.*

Ad litteram regina quæ sub arbore comedit, in cellario bibit, et hoc foris puellis exsultans retulit, dicens: Introduxit me rex in cellam vinariam, ubi debriata et amore regis accensa in languorem incidit, et ideo comitibus dicit: *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Quibus verbis datur intelligi quod virgas et flores de loco in quo consederant tulerunt, quibus se languentem, ut baculis sustentari ne cadat petit. Quam jamjamque casuram rex amplectitur et consolatur, et ut lætetur dicit: *Læva ejus sub capite meo, et dextera ipsius amplexabitur me.* Rex vero in lectum eam reclinat, et comites adjurat dicens: *Adjuro vos filiæ Jerusalem, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam, quousque ipsa velit.*

Allegorice autem: Ecclesia, quæ de fructu ligni vitæ, hoc est de cruce corpus Christi comedit, in cella sacræ Scripturæ pocula sapientiæ bibit. Unde et læta canit: *Introduxit me rex in cellam vinariam.* Superius dixit: *Introduxit me rex in cellaria sua* (Cant. 1, 3); hic autem dicit: *Introduxit me rex in cellam vinariam.* Sed ibi locuta est humana natura, sponsa Verbi; hic autem loquitur Ecclesia de gentibus, sponsa Christi; humanam quippe naturam Dei Verbum sibi per osculum conjunxit, dum humanam carnem assumpsit, ut scribitur: *Verbum caro factum est* (Joan. 1, 14). Hanc oleo sui nominis in reginam unxit, dum assumptum hominem Deum esse et angelis imperare voluit. Hanc post se traxit, dum victor mortis cœlos ascendens carnem nostram secum tulit, unde lætabunda canit: *Introduxit me rex in cellaria sua, scilicet rex gloriæ introduxit me per humanam naturam in cœlestia gaudia.* Hic autem Ecclesia, per crucem redempta, et per apostolos in secreta Dei introducta, dicit: *Introduxit me rex in cellam vinariam, videlicet Christus, Rex regum, quem omnes reges adorant, introduxit per fidem in primitivam Ecclesiam, quæ est cella vinaria, quia in ea diversa sunt sapientiæ pocula, et varia Spiritus sancti charismata.*

Est autem primitiva Ecclesia, quæ sub Christo et apostolis de Judæis est conversa, quando *multitudinis credentium erat cor unum et anima una, et omnia habebant communia* (Act. iv, 32). Ad quam introducta est Ecclesia de gentibus, quando Cornelius et

A sui, et Samaritani gentiles per baptismum et Spiritus sancti donum adjuncti sunt fidelibus. In hac ordinavit charitatem, quando in charitate unanimes in diversos distribuit ordines, quosdam faciens apostolos, quosdam prophetas, alios evangelistas, alios pastores, alios doctores. Aliter, cella vinaria est sacra Scriptura. In hanc Christus Ecclesiam introduxit, dum ei spiritualem intelligentiam dedit, ut scribitur: *Aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas* (Luc. xxiv, 45). Charitatem in ea ordinavit, dum per Scripturas tres gradus ordinavit charitatis, ut in primis Deum præ omnibus, deinde ut proximum, ut seipsum, ad ultimum etiam inimicum propter Deum diligat. Ordines quoque in charitate facimus, dum post Deum parentes nostros, deinde conjuges et filios, deinde fratres et cognatos, deinde domesticos et concives, ad extremum inimicos, scilicet Judæos et paganos diligimus. Hæc sponsa egressa narrat juvenculis se præstolantibus, scilicet Ecclesia perfecta aliis Ecclesiis filiabus suis, quibus dicit: *Fulcite me floribus, stipate me malis.* Per flores accipiuntur pueri, et simplices in fide florentes, per malos, id est arbores, intelliguntur juvenes in operatione fructificantes, quasi perfecta Ecclesia dicat imperfectis: *Quandoquidem ego vino Scripturæ sum inebriata, et charitas per diversos gradus in me est ordinata, vos fulcite me floribus, hoc est, prædicatione vestra supponite mihi pueros in fide floridos, et stipate me malis, id est exemplis vestris multiplicare in me juvenes in bonis fructiferos, ut quod bibi eis propinem, et ordinem in eis charitatem.* Similitudo est a dōmo jam senio collapsa, quæ fulcris sustentatur ne cadat. Et est Ecclesia in senibus honestis destituta, quæ pueris fide floridis quodammodo fulcitur ne corruat.

Alia similitudo est a stipitibus, qui noviter pululantes matrem, id est arborem, cingunt; vel a militibus, qui Dominum suum armis stipant, ne hostilis impetus in eum fiat. Sic fideles matrem Ecclesiam, quasi in medio stantem, bonis actibus stipant, dum alii eleemosynis, alii lectionibus, alii orationibus insudant, et armis Scripturarum eam circumdant, ne hostis diabolus vel hæreticus impetum in eam faciat. Nos Ecclesiæ, filiæ meæ, fulcite me floribus, id est bonis filiis, ne deficiam, sed in vestris operibus interim requiescam, quia amore langueo, dilecti mei, quem adhuc videre non valeo, et amore supernæ patriæ, quam adhuc non habeo. Et propter hoc læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me. Per lævam præsentis vitæ gloriam, per dexteram vero perennis vitæ gloriam seu beatitudinem designat, ut scribitur: *Longitudo dierum in dextra ejus, et in sinistra illius divitiæ et gloria* (Prov. iii, 16). Caput Ecclesiæ est Christus. Dicit ergo, læva ejus sub capite meo, hoc est, gloriam præsentis vitæ sub capite meo, scilicet Christo, amore pono, quem præ omnibus divitiis diligo. Et dextera illius amplexabitur me, hoc est, æterna beatitudo recipiet me. Vel ordo justorum, qui a dextris Christi erit, diligit me. Aliter, læva ejus sub capite meo, id

est vetus lex, quia carnalia instituta despicio, et dextera illius, id est Evangelium Christi, amplexabitur me, ad obediendum sibi, vel læva ejus, id est activa vita, est sub capite meo, id est Christo, in qua ei servio, et dextera illius, id est contemplativa vita, amplexabitur me, in qua ei requiescens placeo. Et ne me aliquis de hac quiete inquietet, interdicat sponsus dicens: Adjuro vos filiæ Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ne suscitatis neque evigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit.

Per capreas, quæ alta petunt, et a longe venatorem prospiciunt, prophetæ designantur, qui, in altam contemplationem sublevati, Christum et Ecclesiæ mysteria a longe prospexerunt. Per cervos, qui spineta transiliunt et venenum vincunt, apostoli designantur, qui, spinas peccatorum transilientes, spinas pœnarum passi, malitiam mundi vicerunt.

Campi sunt duæ Ecclesiæ, una ante adventum Christi sub prophetis; altera post adventum sub apostolis. In quibus campis varii flores sunt, omnes fideles. Vel campi sunt duo Testamenta, in quibus sunt flores, scilicet pulchræ sententiæ. In uno campo capreæ, scilicet prophetæ cucurrerunt, dum veteri populo Christum futurum prænuñtiaverunt. In alio campo apostoli quasi cervi cucurrerunt, dum Christiano populo Christum innotuerunt. Filiæ Jerusalem sunt omnes Ecclesiæ catholicæ; Ecclesiæ Jerusalem dictæ, æternam pacem in cœlis visuræ. Jerusalem quippe dicitur *visio pacis*, quibus a sponso dicitur: O vos Ecclesiæ, filiæ cœlestis Jerusalem, ego Deus vester adjuro vos, hoc est, sacramento incarnationis meæ et vestri baptismatis constringo vos, præcipiens vobis, per capreas cervosque camporum, id est prophetas et apostolos doctores populorum, ne vi vel præmio suscitatis dilectam, vel inquietetis eam dormientem a strepitu mundi amore mei, neque evigilare faciatis a somno contemplationis, cogendo ad sæcularia negotia, quoadusque ipsa velit, hoc est, donec ipsa sua sponte onus regiminis compatiendo proximis subire velit. Sunt plerique potentes, qui spiritales viros ad regimen lucri causa cogunt, ut nimirum de eis beneficia habeant. Hi utique dilectam a somno quietis excitant, et hoc Christus per prophetas et apostolos interdicat ne fiat. Cum autem ipsi spiritales expedire viderint ut fratribus præsent, a quiete sua sponte surgunt. Et pondus regiminis, licet inviti, suscipiunt, et proximis oppressis subveniunt.

Moraliter autem sponsus a sponsa in cellam vinariam introducit, dum quis Christo trahente claustrum ingreditur, in quo vinum quod lætificat cor hominis bibit, cum de Scripturis promissa lætitiæ haurit. In hoc charitas ordinatur, dum in primis Deus, deinde prælatus, deinde priores, deinde alii fratres pro meritis ab eo amantur. Hunc flores fulciunt, et mali, id est arbores, vel mala, id est fructus (utrumque enim legi potest) stipant, cum eum pueri et juvenes in sanctis studiis circumdant. Hic amore languet, cum non omnes fratres Christum

A amare videt. Læva, hoc est, præsens vita est sub capite, id est sub mente ejus, et dextera, hoc est æterna vita, eum amplexatur, quia hanc solam scietatur. Caput quippe animæ mens est, quia sicut caput omnia membra regit, ita mens cogitationes disponit: Aliter, læva sunt virtutes in hac vita necessariæ, dextera vero incorruptibilitas in futura danda. Læva est sub capite, dum virtutes sunt sub mente, et dextera eum amplexabitur, dum in futuro incorruptibilitas ei dabitur. Et quia hic talis capreæ cervoque comparatur, ne quis eum ab hac quiete inquietet a Christo interminatur. Caprea habet quatuor naturas, alta petit, bonas herbas a malis eligit, ruminat, vulnera sua per dictamnum curat. Sic spiritualis homo ad alta virtutum conscendit, bonas sententias a malis secernit, prædicando iuminat spiritualem cibum, quem legendo comedit, vulnera peccatorum per medicamentum pœnitentiæ curat.

Cervus quoque habet quatuor naturas. Cum insulas longe petunt, gregatim mare transnatant, et unusquisque caput alterius super clunes portat, cum canibus insequuntur, spineta transiliunt; senescentes serpentem de caverna naribus trahunt ac comedunt. Ad fontem potando currunt. Cornua et pilos renovandi causa deponunt. Sic justus, cum ad patriam paradisi per mare sæculi properant, unusquisque onus alterius portat, cum eos mali persequuntur. Temporalia bona quæ, ut spineta, sunt impedimenta eis vitæ relinquunt. Serpentem de caverna naribus extrahunt, quia diabolum vel peccatum de corde fratrum afflatu exhortationis auferunt. Post sumptum venenum ad fontem currunt, quia commissa peccata fonte lacrymarum diluunt. Cornua et pilos deponunt, quia divitias, quæ sunt superflua, rejiciunt, et in virtutibus renovati juvenescunt.

Juxta anagogen vero, id est altiore sensum, Ecclesia in cœlis jam recepta dicit: Introduxit me rex in cellam vinariam, scilicet Christus rex gloriæ introduxit me in supernam patriam, ubi sitientes justitiam *inebriabuntur ab ubertate domus Domini, et torrente voluptatis suæ potabit eos* (Psal. xxxv, 5).

Et notandum quod ubi introductio ponitur, ibi Christus rex dicitur, quia Ecclesia quam introducit, est ejus regnum, super quam ipse rex regnabit. In hac charitatem ordinabit, quia virgines in charitate viventes in suas mansiones, viduas in suas, conjugatas in suas ordinabit. Hanc flores cingunt, mali stipant, dum electi in fide et operatione inventi eam in gloria circumdant. Languet amore, quia satiando non satiatur dilecti sui visione. Læva sponsi est sub ejus capite, id est Ecclesia in hac vita relicta est sub ejus custodia, et dextera ejus eam amplexabitur, quia multitudo angelorum de ejus societate lætatur; ibi filiæ Jerusalem, hoc est omnes fideles animæ, et capreæ, scilicet prophetæ, vel alii sancti, qui ad alta cœlorum per virtutes conscenderunt, et cervi, videlicet apostoli, vel alii electi, qui spineta peccatorum transilierunt, ejus gloriæ congaudent.

VERS. 8-10. — *Vox dilecti mei: Surge, propera, amica mea.* Historia. Sponsa dormiente, et nemine hanc excitare præsumente, ipse sponsus hanc excitat, et præcipit ut surgens puellas suas ad opera dirigat; quæ ad vocem sponsi surgit, et comites ad excolendas vineas, et capiendas vulpeculas mittit.

Allegoria. Quasi sponsa dormit, quando Ecclesia, post ascensionem Domini sub apostolis collecta, duodecim annis absque prædicatione Jerosolymis mansit. Hanc sponsus excitavit, puellas in opus mittere monuit, quando Christus Petro, per discum de cælo missum, in quo omnia animalia erant, omnibus gentibus prædicandum monuit (*Act. x, 19*). Sponsa vero comites ad vineas excolendas, et vulpes capiendas misit, quando Ecclesia apostolos, et eorum discipulos ad convertendas gentes, et Judaicas vel propheticas hæreses obstruendas misit.

Et nota quod misit puellas, sicut alias scribitur, quia sapientia misit ancillas invitare populos ad mensam, quia nimirum Christus Dei sapientia misit rusticanos et despectos homines invitare populos ad æternæ vitæ convivium. Sponsa, a sponso excitata, alloquitur adolescentulas; hæc vox quam audi: *Surge, propera amica mea, est vox dilecti mei.* Igitur est surgendum, et ei ad opus quod me vocat obediendum. Dixit enim: *Ite, docete omnes gentes* (*Matth. xxviii, 19*). Et alibi: *Segregate mihi Paulum et Barnabam in opus ad quod assumpsi eos* (*Act. xiii, 2*), scilicet prædicare gentibus.

Item ubi Macedo apparuit Paulo dicens; *Transiens in Macedonium, adjuva nos* (*Act. xvi, 9*). Quando enim amica pastoris dormivit, oves per devia errabant, sed bonus Pastor dilectam fecit evigilare, et dispersum gregem ad viam per se collectum congregare, ut esset unus pastor, et unum ovile.

Et nota quod superius adolescentulas adjurabat ne sponsam excitarent, quam ipse nunc excitat, quia videlicet omnia tempora tempus habent, et oportet spirituales tempore pacis in contemplatione quiescere, tempore vero persecutionis vel hæresis contra hostes Dei prædicando, dictando pugnare. Dicunt adolescentulæ: Num eum vidisti cujus vocem audisti? Et illa: Ecce impræsentiarum video, quia iste, olim promissus, *Veniet saliens in montibus, transiliens colles.* Similitudo est a cervis, qui in montibus saliendo currunt. Unde sequitur:

VERS 9. — *Similis est dilectus meus capreæ hinnuloque cervorum.* Montes qui super plana terræ ad alta consurgunt, sunt prophetæ, qui communem vitam hominum altitudine virtutum transcendunt. Colles autem sunt Pharisæi, qui scientia legis eminebant in populo Dei. Sponsus ergo venit saliens in montibus, quia Christus per quosdam saltus venit in mundum, ut prædictum est in prophetis. De cælo quippe saltum dedit in uterum virginis, de utero in præsepium, de præsepio in crucem, de cruce in sepulcrum, de sepulcro in cælum. Colles transilivit, quando superbos Pharisæos præteriit, et humiles apostolos elegit.

Aliter. In montibus saliens venit, quia saltus suos per mentes, id est per virtuosos viros prædicari voluit. Colles transilivit, dum adhuc imperfectus in prædicatione cessare voluit. Oportet enim ut prius discant et faciant, et postea doceant, ut de Domino scriptum est: *Quia cœpit Jesus facere et docere* (*Act. i, 1*). Aliter: Qui salit nunc sursum nunc deorsum est, ita Christus in divinitate sursum, in humanitate fuit deorsum. Sol oriens in primis apparet in montibus, deinde in collibus. Montes fuerunt apostoli. In his saliebat Christus, cum per nomen ejus suscitarent mortuos, et alia miracula et signa facerent. Per colles transilivit, cum sequaces apostolorum etiam signa facerent; hic similis est capreæ, quia in similitudine carnis peccati apparuit, dum de peccatoribus natus fuit. Sicut enim per oves justi, ita per capreas peccatores designantur. Vel ideo similis capreæ dicitur, quia sicut caprea velociter currit, et bonas herbas a noxiis eligit, sic Christus velociter obedientiam Patris explevit, bonos a malis in judicio segregabit. Similis est etiam hinnulo cervorum, in varietate virtutum et miraculorum. Est enim hinnulus varii coloris; hic fervente sole umbrosus locum quærit, in quo ab æstu requiescat, sic Christus in castis mentibus requiescit ab æstu vitiorum. Per cervos, qui velociter currunt et saliant, prophetæ et patriarchæ sunt figurati, qui velociter in mandatis Domini sine querela cucurrerunt, et de virtute in virtutem salierunt.

Hinnulus cervorum est Christus filius patriarcharum et prophetarum. Hinnulus dicitur ab innuo; abscondit se enim a venatoribus cum mater ei innuit. Christus similis est hinnulo cervorum, quia filius patriarcharum ut Joseph est venditus, ut Isaac a Patre est immolatus. Et sicut hinnulus velocius cervis currit, sic Christus qui peccatum non fecit, omnes sanctos agilitate præcurrit. His ergo animalibus, quæ saltibus gaudent, Christus comparatur; quia prædictis saltibus currens super omnes justos exaltatur. Dicunt adolescentulæ: Ubi nunc est ille; dicit sponsa: *En ipse post parietem, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.* Similitudo est ab illo qui, cubiculum amicæ intrare non valens, per fenestram ei loquitur. Paries est murus, qui domum a domo separat, et significat originale peccatum vel mortalitatem, quæ de peccato venit, quod nos a Deo separat. Quem murum cœpit Adam ædificare, et omnis posteritas ejus laborat eum consummare. Hunc Judæi multis peccatis ædificaverunt, et ideo Christum lapidem angularem, pretiosum, electum, qui eos a peccatis prohibuit, reprobaverunt, in quem non credentes offenderunt et corruerunt. Sed hic lapis in montem magnum crevit, super quem Sion civitas Regis magni ædificari cœpit, quæ omnes in se credentes, in se cives recipit, quæ dicit: *In Deo meo transgrediar murum* (*Psal. xvii, 30*), quia nullum fecit peccatum. Post hunc murum Christus stetit, ut eum impelleret, quia

mortalis est factus, ut originale peccatum destrueret.

Qui stat, laborat, et Christus in destructione huius muri in tantum laboravit, quod etiam sanguinem sudavit. Fenestræ, quæ lumen in domum mittunt, sunt apostoli, qui lumen cognitionis Dei in Ecclesiam domum Dei fuderunt. Cancelli, id est parva foramina in pariete, per quæ sol radios suos vibrat, sunt prophetæ, per quos sol justitiæ radios suæ notitiæ mundo immittebat. Cancelli etiam sunt artus in anteriori parte domus. Unde dicuntur cancellarii, videlicet prolocutores regis, qui de cancellis edicta regis populo dicunt. Quod iterum erant prophetæ, qui in anteriori parte domus, scilicet in Synagoga, quæ erat umbra domus Ecclesiæ, mandata Dei populo nuntiabant.

Cancelli quoque sunt loca in choro, in quibus psallentes sunt ordinati, et muniunt omnes qui sunt in diversis gradibus constituti. Sponsus ergo per fenestram sponsam respexit, dum Christus per apostolos lumen cognitionis suæ Ecclesiæ infudit. Per cancellos hanc respexit, dum per prophetas vel reliquos doctores ei radios suæ notitiæ immisit. Per fenestram prospiciens partim videtur, partim non videtur, sic Christus in carne manens partim visus est Deus in miraculis, partim non est visus in infirmitate passionis, et, quia post parietem stetit, sponsæ conjungi non potuit, et ideo per fenestram oscula et verba dedit, quia quoadiu mortalitas interposita [est], Ecclesiæ conjungi perfecte non potuit, tamen oscula doctrinæ per fenestram corporis præbuit. Destructo pariete sponsæ copulatur, quia ablata mortalitate Ecclesiæ, ut est, manifestabitur, quæ dicit: Dilectus meus, quem diligo præ omnibus, qui saliendo ad me venit, et stans murum inpegit, ipse, per fenestras et cancellos respiciens, me excitat, et loquitur mihi dicens: Surge, propera, amica mea, hoc est, qui secundum Scripturas in mundum venit, et mortem nostram destruxit, ipse mihi per prophetas et apostolos præcipit ut hoc aliis prædicem, dicens: O primitiva Ecclesia, quæ diu cessasti a prædicatione, surge a quiete tua, id est præpara te ad laborem, ad prædicandum gentibus, propera, quia tempus breve est. Et, si hoc feceris, eris amica mea, faciens mihi amicos per fidem, qui sunt inimici per infidelitatem. Et eris columba mea, septiformi Spiritu illustrata; ut columba septem naturis decorata, faciens simplices. Et eris formosa mea, deformes in vitiis faciens formosos in virtutibus, et cum illis comitata ad me venies, ad remunerandum te.

Notandum quod hæc verba et sequentia sunt sponsæ representantis verba sponsi. Opportunum habes tempus prædicandi. Jam enim (vers 11) *hiems*, id est infidelitas, *transiit*; *imber*, id est persecutio, *abiit et recessit*. Hiems, quæ gelu terram constringit ne fructificet, est infidelitas, quæ corda hominum frigore malitiæ constringit, ne fructum fidei afferant. Hæc hiems usque ad Christum duravit, sed

A ipso sole justitiæ oriente hiems transiit, et ver calore fidei sancti Spiritus terram solvit, et virtutum flores produxit. Imber est pluvia in impetu veniens, et cito recedens; sic persecutio cum impetu venit, sed Christo in suis vincente cito abiit. Porro apostolis prædicantibus et eorum successoribus non abiit, sed maxime persecutio crevit. Sed ideo præterito modo dicit *abiit*, quia ut imber cito recessit. Aliud est abire, aliud est recedere. Ille abiit qui vult reverti, ille recedit qui non vult reverti. Sub regibus gentium persecutio aliquando abiit, et iterum rediit. Tempore vero Constantini non reversura recessit. Oportuit autem persecutionem excitari, ut probati possent coronari. Imber quoque significat tempestatem bellorum. Ante Christi adventum B maxima tempestas bellorum in toto orbe desæviit, ut nulli liceret de terra sua in aliam migrare, quin haberetur pro exploratore; sed postquam Christus vera pax advenit, imber bellorum recessit.

VERS. 12-14. — *Et tunc flores apparuerunt in terra nostra, scilicet homines in fide florentes apparuerunt in Judæa, olim a tyranno diabolo possessa, sed a me pro victoria crucis recepta, et ideo in nostra terra nunc tempus putationis advenit, ut sterilia sarmenta præcidantur, quatenus flores uberius erumpant, qui fructum abundantem proferant, scilicet ut vitia amputentur, et virtutes plantentur. Vox quoque turturis, id est prædicatio Christi, audita est in terra nostra, scilicet in Judæa, nunc per fidem nostram, vel vox prædicatorum, qui suo cantu abscessum hiemis, et veris adventum nuntiant, qui pro cantu suo humilem gemitum reddunt, qui pudicitiam amatores sunt, qui conversationem hominum fugiunt, et semper in vagis montium vel in verticibus morantur, dum in mundo solo corpore positi, conversationem habent in cœlis, incolatus suæ et patriæ sibi promissæ memores. Vel vox pœnitentium peccata sua gementium audita est, ficus etiam protulit grossos suos, videlicet Synagoga, ut ficus folia, id est ubera, non habens opera, et ideo a Domino maledicta abiecit carnales sensus legis. Grossi quippe sunt immaturi fructus ficus, qui levi tactu concussi cadunt.*

Ut enim vox turturis Christi in terra sonuit, ficus Synagoga concussa grossos, id est acerbos sensus legis, abiecit, et dulces ficus, id est apostolos protulit, qui dulcem cibum allegorice credentibus ministrarent. Et quia ficus Synagoga apostolos protulit, ideo vineæ florentes odorem dederunt, scilicet Ecclesiæ de Judæis conversæ in fide florentes, famam bonæ operationis dederunt. Flos vitis expressus conficit poculi genus, quod saluti et voluptati est ad comedendum. Flos vitis est fides Christi; peculum inde confectum est Evangelium sanctum, quod confert æternam salutem et vitæ voluptatem.

Nota quod sponsa, quæ ad colendum vineam mittitur, tribus nominibus appellatur, scilicet, amica, columba, formosa, quia nimirum cultura vineæ, quod est prædicatio, his solis committitur, in quibus

recta fides, et pura dilectio, et simplex operatio invenitur, quatenus faciendo quæ docent, sint Dei amici non lucri causa operantes, sint columbini, in dilectione sint formosi. Hæc septem a Spiritu sancto proponuntur, quia vinea Christi, per septem dona Spiritus sancti septem modis excolitur, dum per prædicationem hiems infidelitatis solvitur, et imber bellorum sedatur, et flores initia honorum producuntur, sarmenta vitiorum amputantur, vox tarturæ, id est simplicis prædicationis, in culta terra, scilicet, in corde jam credulo libenter auditur. Ficus profert fructum, scilicet, quisque fidelis bonum opus, et sic vineæ excoltæ, scilicet Ecclesiæ in fide floridæ dant odorem virtutum

Jam mittitur filia Pharaonis pro filia Babylonis, et cum ea regis legati mittuntur pro regina austri, cui a sponso dicitur: *Surge, amica mea*, superius dixit, surge; et iterum repetit, surge, quia duobus modis surgimus: cum aut ad operandum, aut ad docendum mentem erigimus. Dicitur ergo, surge, id est ad bene operandum, et ad exemplum præbendum mente erigere. Iterum dicitur, surge, id est ad docendum alios mente erigere.

Surgere enim est sursum se erigere. Ille surgit qui facit et docet bonum quod didicit, o amica mea, cui nota feci omnia patris secreta, surge, et adduc filiam regis Babylonis mihi, ut et ipsa fiat amica mea. Tu olim habitans cum habitantibus Cedar fusca, nunc per mea dona speciosa, doce eam esse in virtutibus speciosam, nunc in vitiis fœdam, et cum illa charitate ornata, *veni ad nuptias, tu columba mea*, per me septem donis Spiritus sancti repleta, doce eam simplicitatem, ut septiformem spiritum percipiat, nidificans *in foraminibus petræ, et in cavernis maceriæ*, hoc est, spem salutis ponens in vulneribus Christi, et in promissis sacræ Scripturæ.

Petra quippe est Christus, super quam petram ædificatur Ecclesia domus Domini. De hac petra fluxit aqua, quæ filios Israël satiavit, quia de Christi latere sanguis et aqua manabat, quæ hanc columbam redemit et lavit. Hujus petræ foramina sunt Christi vulnera, quæ sunt columbæ, id est Ecclesiæ ab accipitribus, id est a dæmonibus munimina. Maceria est Christi latus, caverna lateris est vulnus, quod lancea militis fecit. In quo hæc columba nidum posuit spei. Vel maceria est murus circa vineas absque cæmento factus. Et intelligitur Scriptura, quæ cingit Ecclesias, absque hæresi compacta. Sicut enim cæmentum est ligamen lapidis, ita hæresis ligamen est animarum.

Cavernæ hujus maceriæ sunt profundæ Scripturæ sententiæ, in quibus se a vitiis abscondunt hæc columbæ.

Et notandum quod tribus nominibus attollit quos ad prædicationem mittit, quia ordo doctorum debet secreta Domini, ut amicus scire quæ doceat; et munditia speciosus, ut vita ejus auditoribus splendeat, et septem prædictis virtutibus ut columba septem naturis fulgeat. Cui dicitur.

PATROL. CLXXII.

A VERS. 14. — *Ostende mihi faciem tuam*. Per faciem homo cognoscitur, facies ergo Ecclesiæ est bona operatio, per quam cognoscitur; hanc faciem ostendit, dum quod occulte operatur in publico alios operari docet. Domino facies ostenditur, dum causa Dei bonum opus ad exemplum proximis profertur: *Sonet vox tua in auribus meis*, scilicet quod in die desponsationis tuæ in baptisate mihi te servare promissisti, hoc alios servare doce: *vox enim tua dulcis*, subaudis erit auditoribus, si ita vivis ut doces, *et facies tua decora*, id est operatio tua erit mihi placita. Decorus dicitur quasi decor oris. Decorum quippe est dicere et facere, unde delectatur Deus. Adhuc repræsentat sponsa verba dilecti. Superiora dixit ad sponsam, nunc convertit se ad adolescentulas, dicens.

B VERS. 15. — *Capite nobis vulpeculas parvulas quæ demoliuntur vineam, nam vinea nostra floruit*. Quasi dicat, vinea nostra floruit, quam amica mea magno labore excoluit, sed ecce vulpes irrumpunt, et fructum ejus capiunt, quas vos adolescentulæ capite et de vinea expellite. Vulpes se in foveis abdunt, et nunquam recto itinere incedunt. Vulpes etiam cum esurit, aperto ore se mortuam fingit, et ita aves decipit et devorat.

C Per has notantur hæretici, qui in occultis disputant, nunquam rectum iter fidei servant, catholicos et humiles se simulant, ut simplices decipiant. Hæc prædicatores capiunt, cum eos ratione et auctoritate vincunt et redarguunt. Hi ideo parvuli dicuntur, quia se humiles fingunt. Vel ideo parvuli dicuntur, quia ut parvuli a magnis, ita ipsi a catholicis superati deficiunt. Vineas autem demoliuntur, id est suffodiunt, dum Ecclesias per hæreses et schismata scindunt. Sed una vinea, scilicet Ecclesia catholica, in recta fide floret, fructum operationis ubique profert. Quæ lætabunda dicit:

D VERS. 16, 17. — *Dilectus meus mihi, et ego illi, qui pascitur inter lilia*. Dilectus meus mihi hæc locutus est, et ego illi, subaudis obediam, qui pascitur inter lilia, hoc est delectatur in operibus eorum qui sunt candidi in virtutibus, qui sunt decus aliorum, ut liliam spinarum. Et tandiu in his pascitur, et tandiu obediam illi alios docendo, *donec aspiret dies*, id est donec scientia æternæ claritatis adveniat, ubi omnes verum lumen videant, *et donec inclinentur umbræ*, id est donec ignorantia præsentis vitæ pertranseat.

Dies est præsentia solis, nox vero est umbra terræ. Cum sol surgit, dies cum suavi spiramine venit, tunc umbra terræ, quod est nox sub terram inclinata evanescit. Ita cum sol justitiæ Christus illuxerit, et dies æternitatis cum refrigerio justorum aspiraverit, ignorantia et persecutio hujus vitæ et umbra evanescet.

Similitudo est ab illo qui, nimio æstu fatigatus, vento et dulci aura recreatur. Sic Ecclesia, æstu tribulationum fatigata, Christo adveniente recreatur. Filia Pharaonis pro filia Babylonis missa spon-

sum orat, ut ejus auxilio illam adducat, dicens: *O mi dilecte, revertere, ad filiam Babylonis per gratiam, a qua recessisti per idololatriam, similis esto, in ea capreae quæ alta petit, et salubres herbas a noxiis elegit, ut salvandos a massa perditionis secernas, et eos alta cœlorum petere facias. Aut similis esto in ea hinnulo cervorum, qui velociter currit et umbrosum locum quærit, ut facias eam velociter ad fidem, et ad baptismum currere, et de æstu vitiorum opaca virtutum quærere, tu existens super prædicatores, dando eis *verbum tuum loqui cum fiducia* (Act. iv, 31), qui sunt per contemplationem montes in domo Dei, quod est Ecclesia, sicut hæc animalia propter pascua habitant super montes Bethel.*

Bethel dicitur *domus consurgens, vel domus vigiliarum, vel domus Dei. Et est Ecclesia quæ ad cœlestia consurgit, in qua sunt vigilie laudis contra daemones et vitia, in qua habitat Deus per fidem. Hujus montes sunt doctores alti in virtutibus, super quos est Christus, caprea, et hinnulus cervorum, cum per eos bonos a malis eligit, et eos per exempla sanctorum currere facit. Capreae et hinnuli in montibus Bethel habitant, quando quique fideles per doctrinam sanctorum ad alta cœlorum festinant.*

Tropologice dilectus sponsam a somno excitat, cum Christus interna inspiratione spiritualem vitam a claustrali quiete ad regimen Ecclesie vocat. Hic in montibus saltat, cum eum de virtute in virtutem per exempla Patrum ducit. Ipse erit similis capreae hinnuloque cervorum cum bonas sententias eligit, alta virtutum ad bravium vite exemplo sanctorum petit, stans parietem impellit, cum consilium malignantium sapienter subvertit. Per cancellos et fenestras respicit, dum apostolicas et propheticas Scripturas diligenter intendit.

Dilectus ei per cancellos et fenestras loquitur ut surgat, cum Christus per prophetas et apostolos eum docet, ut proximos ad bene vivendum moneat.

Ipse vero surgit, dum ei ad omnia obedit. Properat cum opportune importune prædicat, et sic amicus Dei fit, cum alios amicos Dei facit; columba est, cum simpliciter vivit; formosus, cum alios ad bona informat; venit, cum jussa Dei implet: hinc hiems transit, cum aspera conversatio commissæ plebis in malitia indurata calore divini amoris soluta, in ver sanctæ conversationis transibit; imber recedit, cum tentatio persequentium se cessabit. Cum enim pravos a pravitate prohibet, mox persecutionem ab eis sustinet, quia *omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur* (II Tim. iii, 12). Imbre abeunte flores apparebunt, quia cessante persecutione malorum, initia bonorum erumpunt. Ipse sarmenta amputat, dum rebelles de Ecclesia segregat. Vox turturis in terra auditur, cum poenitentes ad Ecclesiam per lamenta convertuntur. Ficus profert grossos, dum bona arbor, scilicet bonus homo profert bonum opus. Vineæ florentes dant odorem, quando Ecclesie vel claustra sub eo emittunt bonorum operum opinionem. Ipse surgit, cum hæreticis resistit.

A Amicus Dei efficitur, cum inimicos Dei persequitur. Speciosus est, cum errantes ad speciem Dei reducit. Venit, cum negligentes ad nuptias Agni venire facit. Columba est, quæ alienos pullos nutrit, cum filios perditionis, filios gehennæ, filios iræ, facit filios regni et filios Dei. In foraminibus petrae nidificat, cum eos in vulneribus Christi confidere imperat. In caverna maceriae habitat, cum in doctrina sacrae Scripturae eos sperare clamitat. Faciem suam Deo ostendit, dum per bonum quod agit, Dei retributionem intendit. Quem enim conscientia accusat, abscondit faciem, et loqui verecundatur. Ille faciem ostendit, qui opere complet quod verbo docet. Vox ejus in auribus Dei sonat, quando vivit et prædicat. Vulpeculas capit, dum falsos fratres ad regulam justitiæ corrigit, aut incorrigibiles de coetu fratrum repellit, ne vineas suffodiant, id est ne congregationes justorum simulatione subvertant. Dilectus placet illi, in promissis, et ipse placet illi, in obediendo ejus præceptis. Pascitur inter lilia, quia reficitur sanctorum vita in virtutibus candida. Donec aspiret dies, hoc est, donec lux veritatis omnibus appareat, et umbra transeat; sicut enim umbra fuit Synagoga, et quidquid ille populus egit, umbra fuit illius rei quam nunc agimus, ita sacramenta Ecclesie et festivitates sunt umbra futuræ gloriæ. Sic etiam omnia mala præsentis vitæ sunt umbræ malorum futuræ vitæ. Cum ergo lux æternæ gloriæ illaxerit, tunc umbra sacramentorum evanescit, et tribulatio præsens recedit. Dilectus ad hunc revertitur, cum expulsis hypocritis numerus perfectorum augetur. Huic erit dilectus caprea, cum per eum bonos a malis secernit. Hinnulus erit, cum quoslibet ad conversionem currere facit. Et hoc super montes Bethel, id est hoc facit per prælatos domus Dei.

Anagogice, dilectus sponsam a somno excitat, cum Christus peregrinantem Ecclesiam ad cœlestia vocat. Hunc videt in montibus et in collibus salientem, quando cernit eum super ordines angelorum et sanctorum in dextera Patris regnantem. Similem capreae videt et hinnulo cervorum, quia de patriarchis natum conspiciet Judicem vivorum et mortuorum. Post parietem nostrum stat respiciens per fenestras et cancellos, quia carnem sumptam ex nobis mortalem, monstrabit ei in gloria Patris immortalem, ut per prophetas et apostolos promiserat. Ipsa surgit, quia vocanti occurrit ad gaudia; properat, ubi amica secreta cœlestia videt; ubi erit columba septiformi spiritu plena; formosa, quia sine macula. Ibi hiems totius adversitatis transit, imber, id est torpor et sævitia præsentis vitæ abscedit, quia, cum de corpore educitur ad contemplandum Deum, in substantia sua ducitur.

Non jam verborum guttæ sunt necessariae, ut pluvia prædicationis debeat infundi, quia quod hic minus audire potuit, amplius videbit; nec tentatio necessaria, qua aliquis debeat probari. Tunc flores apparent in terra, quia quando de æternæ beatitudinis vita quædam suavitatis primordia prægustare

anima cœperit, quasi jam in floribus odoratur A
exiens, quod postquam egressa fuerit, in fructu
uberius habebit. Tunc tempus putationis advenit,
quia, omni vitio amputato, morte et pœna carebit.

Mox ab ea, vox turturis Christi, in terra viven-
tium audietur: *Intra in gaudium Domini tui* (Matth.
xxv, 23). Et ficus profert grossos suos, cum laboris
sui recipiet fructus, æternæ vitæ præmium. Vineæ
florentes dant odorem suum, quia Ecclesiæ, quæ hic
in virtutibus floruerunt, ibi odorem suavitatis emit-
tentes, æternam præbent voluptatem. His amicis
sociabitur amica in gloria, speciosa in amplexu
Spiritus sancti, columba, in foramine petrae, id est
in secretis Christi, et in caverna maceræ, hoc est,
in cubilibus civitatis supernæ. Ibi ostendit ei Chri-
stus faciem suam, quando in majestate sua videbit
eum *facie ad faciem* (I Cor. xiii, 12). Vox ejus so-
nabit in auribus ejus, quando audiet eum dicentem:
Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum (Matth.
xxv, 54). Quæ vox est dulcis, et facies decora, in
quam *desiderant angeli prospicere* (I Petr. i, 12).
Vulpeculæ capiuntur, quæ vineas demoliuntur, quia
per angelos *omnia scandala colligentur et in cami-*

num ignis mittentur (Matth. xiii, 41). Postea sem-
per vinea florebit, quia Ecclesia cum Christo in
æternum gaudebit. Dilectus illi conjungitur, et ipsa
illi, qui pascitur inter lilia, quia regnat inter agmina
sanctorum, in virtutibus candida. Vel nunc inter
lilia pascitur, quia in propectibus sanctorum usque
in finem sæculi reficitur. Donec aspiret dies et in-
clinentur umbræ.

Silvestria animalia, unde similitudo est, pascun-
tur per totam noctem; superveniente aurora quæ-
rent sibi tuta loca, ita Christus, dum constat mun-
dus, qui est nox, per illam noctem pascitur, de san-
ctorum virtutibus, cum aspirat dies æternitatis, et
ortus fuerit sol justitiæ Christus, postea non labo-
rabit in fidelibus, sed *Deus erit omnia in omnibus*
B (I Cor. xv, 28). Tunc de judicio reversus, similis
erit capræ, quæ bonas herbas eligit, et alta petit,
quia bonis ad se electis, in alta gloria Patris regna-
bit. Et erit similis hinnulo, qui in umbroso loco re-
quiescit, quia in refrigerio sanctorum ipse refrige-
rium eorum requiescet; super montes Bethel, vide-
licet super omnes ordines angelorum cœlestis Jera-
salem, quæ est domus Dei.

SECUNDUS TRACTATUS.

Præcedens tractatus erat de filia Pharaonis, se-
quens erit de filia Babylonis. Jam legati Regis pro
regina austri missi veniunt, sponsam in camelis
cum magno comitatu adducunt; quam filia Pha-
raonis de vinea cum suis comitibus egressa, cum
magno tripudio excepit, cum magno comitum plau-
su in templum regis duxit. Hancque rex regali mu-
nificentia dotatam, ad convivium præparatum in-
trodixit, scilicet apostoli, pro Ecclesia gentium
missi, hanc signis et prædicationibus ad fidem Chri-
sti convertunt. Quam multitudo fidelium, de Judæa
gratias agendo sibi associavit. In templum Domini,
id est in primitivam Ecclesiam verbo et exemplo
deduxit; hancque Rex gloriæ, Christus, multis do-
nis sapientiæ et scientiæ ditatam, ad convivium
corporis sui, vel sacræ Scripturæ vocavit. Legitur
namque quod Paulus et Barnabas, et alii ad gentes
ad prædicandum missi, ad Jerusalem reversi, fratri-
bus retulerunt, quanta Deus per eos in gentibus fece-
rit, et quanta aviditate gentes fidem receperint, et
quomodo Ecclesia in Judæa constituta de eorum con-
versione exsultaverit (Act. xxi, 19). Filia ergo Baby-
lonis olim in idololatria misera, scilicet gentilitas
filia confusionis, nunc austri regina, quia ad verum
Regem Christum conversa loquitur filia Pharaonis,
videlicet Ecclesiæ de Judæis, narrans ei miseras,
quas passa est a priori vita dicens.

CAPUT III.

VERS. 1. — *In lectulo meo per noctem quæsi-
vi quem diligit anima mea.* Similitudo est ab illa quæ
in nocte amicum anxia quærit, de non invento do-
let, et tandiu quærens circuit, donec inveniat et læta
ei adhæreat. Lectulus est infidelitas, in qua requie-

vit segura gentilitas. Nox vero intelligitur sæcularis
prophetia, perplexis sententiis obscura. Dicit ergo:
In lectulo meo per noctes quæsi vi quem diligit ani-
ma mea, quasi dicat: Ego plenitudo gentium in in-
fidelitate mea quasi in lecto ægra posita, per noctem,
scilicet obscuros libros philosophorum quæsi vi le-
gendo, et interrogando notitiam ejus, quem nunc
cognitum vere diligit anima mea, noc est, præ vita
mea diligo eum, qui prior dilexit me, et nunc per
fidem assumpsit me; quæsi vi illum multoties in
Scripturis gentilium, et non inveni æqualem Patri
natum de virgine pro humano genere. Multi quippe
gentilium multum inquisierunt viam salutis, per
quam venirent ad summum bonum, ubi esset vera
beatitudo, et non invenerunt, quia in Christum qui
est via, veritas et vita, non crediderunt, et cum
apud illos veritatem non invenirem, dixi.

VERS. 2, 3. — *Surgam, et circuibo civitatem; per
vicos et plateas quæram quem diligit anima mea.*
Surgam de lecto infidelitatis, et circuibo, id est
perscrutabor Ecclesiam, civitatem Dei, et cives il-
lius interrogabo, et per vicos, id est per exempla
martyrum, et per plateas, id est per doctrinas con-
fessorum, quæram quem diligit anima mea, id est
naturalis ratio. Civitas dicitur quasi civium unitas,
et intelligitur Ecclesia. In qua habitantes debent
habere in dilectione cor unum et animam unam.
Vicus est stricta via, et designantur hi qui per ar-
ctam viam pergunt ad gaudia. Arcta via est jejuna-
re, vigilare, corpus castigare, a mulieribus absti-
nere, inimicos diligere.

Platea est lata via, et notantur hi qui per latam
et spaciosam viam tendunt ad cœlestia, ut licite

conjugati, et negotiis sæcularibus pro necessitate occupati, et tamen eleemosynis intenti.

Dubium dogma philosophorum deseram, et ad certam Christianorum doctrinam me convertam. Et ab his qui sunt in contemplativa vita, et ab his qui sunt in activa vita discam quid potissimum ei placeat, quem præ omnibus diligit anima mea, id est naturalis ratio. Nam diu quæsi illum, prius in scholis sæcularium, et non inveni apud illos certam viam veritatis. Tandem me ita diligenter verum investigantem, et beatam vitam desiderantem invenerunt me vigiles, scilicet prædicatores apostoli ad docendum parati, sicut Cornelium Petrus, Eunuchum Philippus, Dionysium Paulus, qui verbo et exemplo sollicite *custodiunt civitatem*, videlicet Ecclesiam, ne hostes dæmones, vel hæretici in clanculo irrumpant, et aliquem de civibus incautum in anima perimant. Quos interrogavi dicens.

Nam quem diligit anima mea vidistis? Quasi dicat legatis regis pro se missis: Apud philosophos cives meos quæsi, et non inveni; vos autem Salvatorem mundi annuntiatis mihi, quem cum hominibus conversatum vidistis. Num etiam oculis cordis gloriam majestatis ejus vidistis? Dicunt ipsi paululum. Nam vidimus eum cæcos illuminantem, mortuos suscitantem, et in mente gloria deitatis ut sol radiantem. Ego autem dum pertransissem eos, hoc est, cum per doctrinam eorum de terrenis mente transissem ad cœlestia, inveni in æqualitate Patris sponsum meum, Verbum per quod facta sunt omnia, quem diligit anima mea, quia ipse dilectio et vita est. Tenui eum, inventum in fide, nec dimittam eum operatione, pro aliqua tribulatione, donec introducam illum, mea prædicatione in domum matris meæ, id est in nationem gentium, et in cubiculum genitricis meæ, hoc est in patriam gentilium, ut omnes credant in illum. Vel mater est Synagoga, quæ Ecclesiam gentium per fidem genuit, cujus domus est Judæa, in qua in fine mundi sub Antichristo colligetur Synagoga. In hujus matris domum introducit Ecclesia per fidem dilectum, ut omnis Israel salvus fiat. Convertentur enim ad vesperam, hoc est in fine mundi, et famem verbi Dei patientur ut canes (Psal. LVIII, 7), et circuibunt civitatem, id est Ecclesiam, ut audiant a Christianis verbum salutis. Genitrix est nutrix, et intelligitur lex, quæ suo lacte nutrit filios Ecclesiæ, cujus cubiculum est Jerusalem vel corda fidelium. In cubiculum genitricis dilectus ducitur, quando Christus per legem in Jerusalem prædicatur, et in corde verus Deus creditur. Postquam rex reginam Austri in domum filiae Pharaonis ad convivium introduxit, eam etiam in cubiculo ejus, ut puta de itinere lassam requiescere fecit, et ne quis hanc inquietet, interdicit dicens.

VERS. 5. — *Adjuro vos, filiae Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.* Hoc ita intelligitur de Ecclesia gentium, ut prius de Ecclesia Judæorum. Ecclesiam quippe de gentibus per apo-

stolos adductam, Christus, Rex gloriæ in domum filiae Pharaonis, id est in fidem primitivæ Ecclesiæ introduxit, et in cubiculo ejus, scilicet in contemplativa vita a tumultu sæculi requiescere docuit, et ne quis hanc lucra causa ad sæculare negotium ab hac quiete inquietet, per prophetica et apostolica scripta prohibet. Ecce bonus pastor erroneum gregem ad ovile suum adduxit, et sub uno pastore unum ovile fecit. Ideo autem versiculus, *Adjuro vos, filiae Jerusalem, in cantico amoris repetitur, ut non minorem se Dominus Ecclesiæ de gentibus quam de Judæis collectam curam habere; sed æqualem pro utriusque pace sollicitudinem gerere designet. Non enim minus hæc regina austri capitur amore sponsi, quam prima amica de Judæis.*

B Ecclesia dormit cum quiete contemplationi vacat, tunc vero evigilat, cum aliis verbo et exemplo vitam æternam prædicat, ut lux ejus coram hominibus luceat, ut videntes opera ejus glorificent Patrem in cœlis (Matth. v, 16). Anima vero fidelis dormit, cum se a carnalibus desideriis alienat. Tunc autem evigilat, cum bonis operibus ad visionem Conditoris properat. Ecclesia autem peregrinans dormit, cum mortuo corpore in sepulchris quiescit, ut scribitur; *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini (Psal. cxxvi, 2).* Tunc vero evigilat, cum in die judicii resurget, et regnum sibi ab initio paratum percipiet juxta moralem sensum, lectulus est carnalis voluptas, in qua requiescit, qui in deliciis sæculi vivit. Nox vero est mors, dicente Domino: *Venit nox, cum nemo potest operari (Joan. ix, 4).* In lecto ergo per noctem Deum quærit, qui carnaliter vivens, imminente morte, inducias vitæ a Domino petit. Sed quod quærit non invenit, quia non ideo inducias petit, ut Domino pro peccatis suis satisfaciat, sed ut diutius consuetis deliciis affluat. Huic necesse est ut de lecto carnalis vitæ surgat, civitatem, id est sacram Scripturam tota intentione circumeat per vicos et plateas, id est, per spirituales et sæculares salutem animæ quærat. Quam ideo non invenit, quia prioris vitæ maculas pœnitendo non diluit. Sed hunc vigiles inveniunt, qui civitatem custodiunt, quia docti viri qui scripturis invigilant, hunc ad pœnitentiam et satisfactionem informant.

D Hoc de salute animæ interrogat, et cum eos pertransierit, id est cum per doctrinam eorum veram pœnitentiam egerit, salutem quam quærebat invenit. Hanc ergo inventam oportet ut teneat bona operatione, nec dimittat ulla tentatione, donec Christum dilectum introducat in domum matris suæ, id est, in animam quæ est domus gratiæ, quæ genuit eum Deo, et in cubiculum genitricis suæ, id est, in cor, quod est cubiculum sapientiæ, nutricis suæ. Aliter lectulus est secretum spiritualis vitæ; nox vero perturbatio mundi; in hoc lecto cum fidelis anima in sancta conversatione vivens, et perturbationem a fratribus suis patiens, illum solum legendo et orando quærit quem diligit, in quo pacem et re-

quiem habere possit. Sed quem quærit hic non invenit, quia, quandiu in mundo vivit peregrinatur a Domino (*II Cor. v, 6*), qui est pax et requies et beatitudo. Surgit ergo et circuit civitatem, quia se tota virtute erigit ad perscrutandam sacram Scripturam; per vicos et plateas dilectum quærit, quia vitas spiritualium et sæcularium in contemplativa vita et activa viventium percurrit. Si quid imitandum inveniat, per quod dilecto placens ad illum pertingat; sed hic non invenit, quia, quandiu ejus visione non fruitur, non quiescit.

Hanc vigiles civitatis inveniunt, quia expositores sacræ Scripturæ in doctrina pervigiles talem animam quærent, quam suo dogmate ad Christum perducant. Hos interrogans paululum pertransit, et dilectam invenit, quia scripta eorum perlegens cito Deum vero intuitu invenit quem quæsit. Per eos transit, quia in ipsis videt formam ejus quem quærit, et tamen transit, quia Deum qui ultra est incipi imitari et intueri; hunc tenet dilectione, nec dimittit, ulla perturbatione; donec exemplis introducat illum in claustrum, domum congregationis matris suæ, quæ illum per exhortationem genuit, et in cubiculum genitricis suæ, id est, intellectum sacræ Scripturæ, quæ eum nutrit lacte scientiæ; ut et alii eum intelligant Deum.

Juxta altiorem vero intellectum, lectulus est corpus in quo anima quasi ægra recubat, nox vero hic mundus tenebris ignorantæ obsitus. Ecclesia hic peregrinans in lecto dilectum per noctem quærit, dum in corpore, quod aggravat animam posita, et tenebris ignorantæ obsita, æternum lumen Christum videre appetit. Quem dum invenit surgit, civitatem circuit, per vicos et plateas, quem diligit, quærit. Quia cuncta terrena ejus amore spernit, ad cœlestia scrutanda se erigit; ordines angelorum et sanctorum mente lustrat, si forte per eos veram lucem aspiciat. Hanc custodes civitatis inveniunt, quia *angeli, qui semper vident faciem Patris* (*Matth. xviii, 10*), ei occurrunt et per contemplationem dilecti gloriam ostendunt; hos cum paululum pertransit, dilectum invenit, quia, cum choros angelorum mente transcenderit, [Christum in dextera Patris regnantem videbit. Hunc tenet contemplando, nec dimittet ultra terrena sectando, donec ipse introducat eam in cœlestem Jerusalem, quæ est mater nostra et domus angelicæ multitudinis, et in cubiculum genitricis suæ, id est, in paradisum exultationis, qui est cubiculum Ecclesiæ nutricis suæ.

De paradiso voluptatis expulsus est homo peccans cum suis sequacibus. In paradisum exultationis receptus est latro pœnitens cum suis sequacibus. Regina austri a quiete evigilans, ab ipso rege excitata, de cubiculo procedit gemmis ornata, quam filia Jerusalem cum cantu (*vers. 6*): *Quæ est ista, excipiant, et ad lectum Salomonis honorifice deducant, ibi fortissimi ex Israel armati occurrunt, et eam* (*vers. 9*) in ferculum Salomonis, id est in domum convivii eam magno apparatu introducunt

A scilicet Ecclesia gentium ab apostolis, in speculativa vita informata, et a Christo multis donis Spiritus sancti decorata, a secreto intimæ contemplationis sponsi instinctu ad publicum bonæ operationis, et prædicationis processit, dum exempla patientiæ per multa tormenta diversis temporibus proximis præbuit, cujus immutationem ac patientiæ pro Christo virtutem fideles de Judæis admirantes, magnis laudibus extollunt, et Christum de Synagoga expulsam, in ea ut in lecto quiescisse canunt.

Est profecto Ecclesia lectus Christi, quia in ejus fide et dilectione ut aliquis in lecto fessus, quiescit. Est et domus convivii, quia Christus ejus operibus reficitur, vel esuriens in pauperibus cibatur. Sed et vitulus saginatus prodigo filio in ea occiditur (*Luc. xv, 27*), dum gentilis populus corpore et sanguine Christi reficitur, et esurientes et sitientes justitiam variis Scripturæ fereulis saturantur. Igitur filia Pharaonis, hoc est Ecclesia de Judæis, admiratur quod ei filia Babylonis, id est Ecclesia de gentibus, per omnia comparatur, et congaudendo exclamat:

VERS. 6. — *Quæ est ista quæ ascendit per desertum.* Similitudo est a populo, per Moysen de Ægypto per mare Rubrum educto, qui per desertum difficili via ad patriam ascendit. Cui Amalec in via pugnam intulit, quem Josue, qui et Jesus, vicit, qui victorem populum manna refectum in terram promissionis introduxit. Sic Ecclesia gentium, de Ægypto hujus-mundi per Christum de potestate Pharaonis, id est diaboli liberata, per baptismum sanguine Christi rubricata, est educta. Quæ per desertum mundi dura via ad patriam cœli ascendit, quia per multas tribulationes oportet eam introire in regnum cœlorum. Cui Amalec, id est diabolus, pugnam in via æquitatis infert, per persecutores, per hæreticos, et per falsos Christianos. Sed hæc omnia per verum Jesum suum ducem vincit, qui eam corpore et sanguine suo pascit, et in terram viventium, scilicet, paradisum introducit, dicit ergo: *Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula sumi, ex aromatibus myrrhæ et thuris et universi pulveris pigmentarii?* Hoc admirando dicit, non interrogando. Synagoga erat Dei terra, aratro legis culta, prophetis et aliis justis fecunda. Gentilitas vero erat desertum nulla virtutum fruge fecunda, a nullo propheta vel angelo ad cultum Dei instituta. Virgula est timor puerorum correctio vitiorum, per virgam intelligitur timor Domini, per quam Ecclesia ad sapientiam ascendit, ut scribitur: *Initium sapientiæ timor Domini* (*Psal. cx, 10*). Fumus est sanctum desiderium, igne amoris divini procreatum, aromata sunt confectio specierum, et notatur multitudo virtutum. Myrrha est mortificatio martyrum, thus sacrificium confessorum, universus pulvis pigmenti, devotio omnium fidelium Christi, pigmentarius enim est medicus, qui pigmenta, id est diversa medicamina, conficit, et intelligitur Christus, qui Scripturam ad varios vitiorum morbos medicamen fecit.

Hic sex gradus ascensionis ad perfectionem scribuntur, vel sex ordines electorum in Ecclesia exprimentur. De virga quippe timoris, ascendit ad fumum compunctionis, inde ad aromata virtutum, deinde ad myrrham mortificationis, inde ad thus confessionis, ut hostia viva fiat Deo, demum ad universum pulverem pigmentarii, hoc est ad imitanda universa exempla sectatorum Christi. Vel per virgam, quæ recta est, recti corde accipiuntur; per fumum poenitentes, per aromata claustrales, per myrrham martyres, per thus confessores, per universum pulverem pigmentarii conjugati et alii fideles. Dicitur itaque quæ est ista quæ ascendit per desertum, quasi dicat: ista olim desperata, a Deo deserta, nunc ad fidem conversa, quam gloriosa est, et quanta laude et admiratione digna, quæ ascendit per gradus virtutum, per desertum mundi, ad alta cælorum, sicut virgula fumi, virgula quæ de terra ad cælum se erigit, et fumus qui ima deserens alta petit, fumi dico ex aromatibus, id est, ex odore myrrhæ et thuris, et universi pulveris pigmentarii, hoc est, ex omnibus speciebus medicinalibus. Fumus ex igne natus, in alta conscendens, paulatim se subtrahit humanis aspectibus; sic Ecclesia igne sancti Spiritus in amorem Dei accensa, transcendere non desinit, donec a terrenis subtracta ad invisibilia cœli rapiatur. Fumus eodem tempore partim oritur, partim in sublimioribus disparet; sic Ecclesia in quibusdam suis membris gignitur nova, in quibusdam in sublimibus superius colligitur ad cœlestia.

Per myrrham mortificatio carnis, per thus suavitas orationis, per pulverem omnia genera virtutum accipiuntur, per quæ Ecclesia in singulis ordinibus electorum ascendit ad summa populorum.

Tropologice. Sponsa per desertum ascendit, quando anima a voluptatibus carnis ad alta virtutum ascendit, per desertum, id est per claustralis vitæ secretum, ubi erit ab illecebris mundi separata, et cœlestibus præceptis dedita; sicut virga et fumus, terrena deserens et cœlestia petens, aromata virtutum colligens, et more aromatum odorem bonæ famæ de se emittens, myrrham mortificationis, et thus orationis redolens, et pulverem omnium virtutum per exemplum fratribus præbens.

Anagogice autem sponsa per desertum ascendit, quando Ecclesia hic peregrinans per mundum ad cælum scandit, sicut virgula fumi, hoc est, sicut illi qui fuerunt ut virga recti, et per fumum, id est, per turbatum cor peccata sua lacrymantes, et qui ut aromata odorem virtutum dabant, et qui se pro Christo mortificabant, et qui se incensum Deo per sanctam vitam offerebant, et qui aliis bona exempla dabant. Filiabus Jerusalem admirantibus et interrogantibus, quo regina per desertum ascenderit dicit eis: Ad lectum Salomonis. Fidelibus de Judæa repentinam gratiam Dei in Ecclesia gentium mirantibus, quod per ipsa tormenta scandebat ad cœlestia dicit: Ne miremini me per ardua ascendentem, sed

A potius imitamini me, Christi vestigia per difficilia sequentem; quia ad lectum Salomonis, id est ad æternam beatitudinem festino, qui est lectus Christi veri pacifici, in quo requiescunt cum eo omnes sancti, et ut hic fiam ejus lectus per fidem, ut in me requiescat per gratiam, ut ibi in ejus lecto requiescam. Quem lectum ostendam vobis, ut et vos ad eum ascendatis, et in eo requiescatis.

VERS. 7, 8. — *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi.* Quasi dicat: Ego Ecclesia sum lectulus Christi veri pacifici, in quo sancti, in ejus amplexu delectantur, tumultibus vitiorum sopitis. Et me sexaginta fortes cum gladiis ambiunt, hoc est, omnes perfecti in lege, et Evangelio, me scriptis suis ab hæreticis muniunt, et ideo venite, et in me securi requiescite. Diminutivum ideo lectulus ponitur, quia hic brevis est requies sanctorum. Ad litteram ita intelligitur, quod Salomon ditissimus regum, lectum auro et gemmis ornatum habuerit, qui frequentium militum excubiis custoditus sit.

Ad allegoriam autem Salomon, quod sonat pacificus, est Christus verus pacificus, qui omnia pacificavit in cœlis et in terris; ejus lectus est Ecclesia, in qua ipse per fidem requiescit, pulsus de Synagoga. Qui lectus est auro et gemmis ornatus, id est, sapientia et virtutibus decoratus; hunc sexaginta fortes cum armis ambiunt, quia omnes perfecti Ecclesiam scriptis et exemplis muniunt. Sciendum quod numeri pro magno mysterio in sacra Scriptura ponuntur, omnis namque numerus est perfectus, aut imperfectus; perfectus numerus designat perfectos in Ecclesia, imperfectus autem significat imperfectos in ea: est autem perfectus numerus, qui completur in suis partibus; imperfectus autem qui partibus suis ad summam non pervenit, aut eam excedit. Senarius numerus est perfectus, quia constat suis partibus. Sunt autem suæ partes, unitas, binarius, ternarius; nam sexies unum, vel bis tria, vel ter duo fiunt sex. Non ita fit in octonario numero, cujus partes sunt unitas binarius, quaternarius; octies enim unum, vel bis quatuor, vel quater duo sunt octo. Quæ partes collectæ non faciunt octo, sed septem; nam unum, duo, quatuor, faciunt septem.

Duodenarius autem numerus summam suam excedit, cujus partes sunt unitas, binarius, ternarius, quaternarius, senarius. Duodecies enim unum, vel bis sex, vel ter quatuor, vel quater tria, vel sexies duo sunt duodecim. Quæ partes in unum collectæ, scilicet unum, duo, tria, quatuor, sex faciunt sedecim. Omnes autem numeri continentur in quatuor versibus; primus dicitur simplex, scilicet unum, duo, tria, usque ad decem, in quo versu solus senarius est perfectus, alii omnes imperfecti. Secundus versus dicitur multiplex, scilicet decem, viginti, triginta, et ita usque ad centum. In quo solus sexagenarius invenitur perfectus, cujus partes sunt de-

cem, viginti, triginta. Nam decem pro unitate, viginti pro binario, triginta pro ternario ponuntur. Si quidem sexies decem, vel bis triginta, vel ter viginti fiunt sexaginta, quod nullus alius numerus infra centum facit. Tertius versus est etiam multiplex, scilicet centum ducenti trecenti et ita usque ad mille. In quo sexcentenarius solus est perfectus; nam sexies centum vel bis trecenti, vel ter ducenti fiunt sexcenti. Ibi quippe centum pro unitate, ducenti pro binario, trecenti pro ternario ponuntur. Quartus versus est a mille usque ad mille millia, vel millies mille millia; qui sequuntur dicuntur myriades, ubi semper qui possidet sextum locum est perfectus, scilicet sex millia, vel sexaginta millia, vel sexcenta millia. Sexagenarius igitur numerus constat ex senario et denario; nam sexies decem, vel decies sex fiunt sexaginta, per denarium intelligitur vetus lex propter Decalogum, ubi scribitur: *non occides, non mæchaberis* (Exod. xx), etc., per senarium autem nova lex propter sex opera misericordiæ: *Esurivi et dedistis mihi manducare* (Matth. xxv), etc. Per sexaginta ergo accipiuntur omnes perfecti sub Veteri et Novo Testamento, ut prophetæ, et apostoli, armis spiritalibus instructi, contra vitia fortes, ad bona opera stabiles. Hi lectum Salomonis ambiunt, quia Ecclesiam lectum Christi oratione, prædicatione, exemplo, et scripto muniunt. Ipsi ex fortissimis Israel sunt, quia ex Christiano populo Deum visuro electi sunt. Israel namque est nomen benedictionis, et sonat *vir videns Deum*, et significat populum fidelium, qui visurus est Deum. Ex his sunt isti electi fortissimi, in virtutibus insuperabiles, et alios ad bonum confortantes, omnes in promptu tenentes fide, et opere, gladios prædicationis Novi et Veteris Testamenti, et ad bella spiritualia doctissimi, scientes mille artes dæmonum, et naturas vitiorum; non enim pugnant contra homines, sed contra spirituales nequities, scriptis autem contra hæreses.

VERS. 8. — *Uniuscujusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos.* Hoc est, cujusque opus est ut prædicatione ejus; quia opere et ense pugnat, prædicatione ut femore gignit, timens ne, dum ejus vita despicitur, sermo prædicationis contemnatur. Verbum prædicationis per simile dicitur gladius vel ensis, quia sicut gladius animam a corpore separat, sic verbum Dei animam a vitiis vel malos a bonis separat. Per femur notatur generatio. Duo femora sunt duæ leges, per quas doctores gignunt filios spirituales; timores nocturni sunt insidiæ diaboli, quæ ducunt incautos ad æternas tenebras inferni. Ut ergo ensis corpus secans super femur ponitur, ita verbum Dei resecans vitia, super prædicatione uniuscujusque de Veteri et Novo Testamento prolata dominatur, ut cogitationes ab anima et mala opera a corpore amputet, et filios Ecclesiæ hæredes regni Dei pariat, et timores nocturnos, scilicet insidias diaboli, et versutias hæreticorum Ecclesiæ hostium repellat.

Notandum quod Deus in senario numero omnia

A opera sua perfecit, qui constat ex ternario et binario et unitate; per ternarium, trinitas; per binarium, dilectio Dei et proximi, per unitatem vero exprimitur unitas Ecclesiæ, in qua omnes perfecti sunt custodes lecti Christi.

Tropologice lectulus Salomonis est spiritualis conversatio vel anima justi, in qua requiescit Deus ut scribitur: *Super quem requiescam, nisi super humilem et quietum et trementem verba mea?* (Isa. xlii, 2). Hunc lectum sexaginta ex Israel, hoc est omnes spirituales Deum mente contemplantes, verbo et exemplo ambiunt, gladios discretionis tenentes, falsos fratres a veris resecantes, ad bella vitiorum virtutibus docti, quia uniuscujusque ensis super femur suum, id est severitas vitæ cuique carnalitati dominatur, dum carnem macerant, corpus in servitutem redigunt, propter timores nocturnos, scilicet propter insidias diabolicæ fraudis, quibus improvidos pertrahunt ad noctem æternæ damnationis.

Juxta Anagogen vero lectulus Salomonis est æterna beatitudo, in qua requiescit Ecclesia, quæ jam migravit de hujus mundi exsilio. Hanc sexaginta fortes ex Israel ambiunt, quia omnes Veteris et Novi Testamenti sancti Deum videntes eam circumdant, tenentes gladios, id est, præmia ei monstrantes, quæ jam receperunt, pro hoc quod in vita gladio verbi salutis contra vitia pugnaverunt, quando ad bella spiritualia docti, id est, exercitati erant; uniuscujusque ensis super femur suum, quia cujusque merces apparebit, quam pro hoc recepit, quod ense discretionis libidinem carnis resecavit, propter timores nocturnos, id est ne esset socius cum dæmonibus in nocte æternæ mortis. Regina, domum convivii ingressa, multis comitata filiabus Jerusalem admirantibus, ascensum ejus ad lectum Salomonis, hortatur ut secum intrent ad convivium, laudans decorem domus, dicens:

VERS. 9, 10. — *Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani, columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media charitate constravit propter filias Jerusalem.* Et ideo mecum intrate, et in tam celebri domo, celebre convivium frequentate. Scilicet Ecclesia gentium lectus Christi et domus convivii facta, omnes de Judæis vel gentibus invitat, ut per fidem veniant in se, per dilectionem requiescant, epulas æternæ dulcedinis per operationem ineant. Ferculum est æquivocum: ferculum est refectorium, est et lectus, et est mensa, et discus, et cibus, a ferendo dictum. Traditur quod cœnaculum grande, stratum, in quo Christus cum apostolis recubuit, quando corpus suum eis tribuit (Marc. xiv, 15), in eodem loco fuerit, ubi olim Salomon hoc ferculum fecit, in quod reginam introduxit.

Sciendum vero quod, juxta litteram, rex Salomon, multis deliciis affluens, tale consistorium vel refectorium fecit, ut hic scribitur, in quo lectum, et mensam auro et gemmis ornatam, habuit. Est autem consistorium domus judicii, refectorium domus convivii.

Sed, juxta allegoriam, Christus fecit domum judicii, in qua judicat bonos ad gloriam, malos ad poenam. Fecit etiam et domum convivii, in qua reficit corpore et Evangelio suo, omnes in se credentes, dicens: *Venite ad me, fide et dilectione, omnes qui laboratis in tribulationibus mundi, et onerati estis peccatis, vel pressuris, et ego reficiam vos æterna refectione (Matth. xi, 28).*

In qua domo lectum et mensam, id est claustralem requiem, et sacram Scripturam posuit, ut videlicet in laboribus sæculi fessi, in lecto requiescant et famem verbi Dei patientes de mensa cibum percipiant. Salomon namque, quod sonat *pacificus*, est Christus, qui inimicitias inter Deum et hominem solvens, et omnia in coelis et in terris pacificans, qui est Rex gloriæ, regens singulos ordines Ecclesiæ. Hic fecit sibi ferculum, id est domum convivii de lignis Libani, scilicet Ecclesiam de omnibus electis ad honorem sui.

Libanus quippe est mons in terra repromissionis, ad cujus radices oritur Jordanis, cujus ligna sunt cedri, pulchritudine et proceritate super omnes arbores, et imputribiles, odoriferæ et a vermibus illæsæ. Cum in sacra Scriptura ponuntur nomina montium, vel urbium, vel locorum, tunc, aut nominum interpretatio, vel situs locorum, vel rerum ibi gestarum, significatio notatur; et licet tota illa pars Scripturæ quæ agiographa nominatur, plena sit similitudinibus, tamen præcipue iste liber per similitudines est contextus. Christus per similitudinem dicitur mons, quia duo notantur in monte, scilicet firmitas et altitudo, ita Christus firmus est in potentia, et altus in virtute. Hic mons secundum Danielem totum mundum implevit, quia Christi prædicatio totum orbem replevit.

In hunc montem, secundum Isaiam, omnes gentes ascendunt, quia in Christum omnes gentes credunt. Super hunc montem, secundum David, civitas Dei ædificatur (*Psal. xlvii, 5*), quia super firmam fidem Christi, et ardua præcepta ejus Ecclesia fundatur. Libanus dicitur *candidatio*, et Christus est candidus, quia de casta Virgine sine labe peccati natus. De quo monte oritur Jordanis, quia de Christo ortus est baptismus. Hujus Libani ligna sunt omnes electi, fide pulchri, spe proceri, charitate odoriferi, de quibus facta est Ecclesia domus convivii. Columnæ, quæ hanc domum sustentant argenteæ, sunt apostoli, et eorum successores episcopi, prædicatione recti, eloquentia et vita mundi, qui verbo et exemplo sustentant domum Domini. In hac est reclinatorium aureum, communis vita claustralium, in qua se Christus inclinat ad pausandum, et ipsi a labore mundi requiescunt ad Deum contemplandum. Quod est aureum, quia sapientia purum, charitate fulgidum. In hac ascensus purpureus est martyrum chorus, proprio sanguine purpuratus. Purpura ex sanguine piscis conficitur; piscis est Christus, qui in humano genere latuit ut piscis in undis, sed captus est hamo nostræ mortalitatis. Cuius sanguine tincta

A est purpura, scilicet Ecclesia, quæ sequens Christi vestigia proprio sanguine est purpurata. Per hunc ascensum ad Christum scandunt, qui exemplo martyrum sanguinem suum fundunt pro Christo. Media strata sunt charitate: Quantum ad litteram pavimentum inter duos parietes medium erat marmoreis et vitreis crustis mirifice stratum, omnibus historiis ad dilectionem pertinentibus distinctum. Variæ quippe imaginum formæ erant operi illi impressæ. Significat autem in domo Domini turbam fidelium agriculturæ insudantium, qui imagines dilectionis sibi impressas ostendunt, dum proximis in necessitate rebus suis subveniunt. Hunc ornatum fecit Salomon, propter filias Jerusalem, quia Christus ecclesiam, domum suam, disposuit, ut quidam in ea sint columnæ, quidam reclinatorium, quidam ascensus, quidam per opera charitatis fiant filiæ Jerusalem æternæ pacis.

Tropologice autem sic intelligitur: Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani, hoc est lectum cedrinum, columnas, id est spondas lecti fecit argenteas, reclinatorium, ubi caput reclinatorium, fecit aureum, ascensum, scilicet scabellum, fecit purpureum, media stravivit charitate, scilicet lectisternia erant intexta rebus charitatem exprimentibus. Lectus de lignis Libani factus, est sancta anima, de exemplis sanctorum requies Christi facta, cujus columnæ sunt quatuor principales virtutes, scilicet prudentia, fortitudo, justitia, temperantia. Quæ sunt argenteæ, scilicet splendidæ, quia faciunt animas splendidas, quas sustentant; hujus reclinatorium est aureum, scilicet bona conscientia, in quam reclinat se sapientia, ut aurum pura, et in camino tribulationis excocata. Hujus ascensus est cœlestium appetitus, quia quodammodo ascendit, dum terrena contemnit, cœlestia appetit; qui est purpureus. Quia qui per ardua virtutum gressus molitur, mox a malis persecutionem patitur, et sine sanguinis effusione martyr efficitur. Media sunt strata charitate, quia inter reclinatorium aureum et ascensum purpureum, mediæ sunt vigiliæ, eleemosynæ, jejunia quæ charitate condita erunt accepta, sine charitate non proderunt, facta hujusmodi lectus factus est, propter filias Jerusalem, hoc est, ut fideles animæ filiæ Ecclesiæ in eo requiescant, et sponsus Christus in eis.

Anagogice vero sic exprimitur; Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani, id est mensam cedrinam, columnas, id est pedes mensæ fecit argenteas, reclinatorium aureum, in quo antiqui solebant post prandium caput reclinare, ascensum gradum purpureum media charitate constravit, id est mensale formis charitatem representantibus variavit. Mensa est sacra Scriptura, in qua diversa sunt deliciarum fercula. Ferculum est etiam discus a ferendo dictus, quod iterum est sacra Scriptura ferens vitæ fercula. Hæc mensa facta est de lignis Libani, quia sacra Scriptura facta est de prophetis et apostolis Judaici populi in cultu unius Dei dealbati, et postea in baptismo Christi candidati. Utrumque

enim sonat Libanus, scilicet *dealbatio* vel *candidatio*. Quæ ligna sunt imputribilia, quia facta eorum sunt coram Deo durabilia. Hujus mensæ columnæ, scilicet, pedes sunt quatuor intellectus, id est, historia, allegoria, tropologia, anagoge. Quæ columnæ sunt argenteæ, quia Scripturæ sunt eloquentia splendide, hujus reclinatorium aureum est corpus Dominicum sine labe peccati purum.

In igne passionis excoctum, claritate immortalitatis fulgidum, in quod se Deus reclinavit, dum humanum genus visitavit. Hujus ascensus est purpureus, id est, sacra crux sanguine piscis Christi purpuratus, per quam Christus ad gloriam Patris ascendit, et per quam Ecclesiâ peregrinans eum sequens ad gaudia scandit. Media strata sunt charitate, quia omnia opera Christi ab incarnatione usque ad passionem vel ascensionem plena sunt charitate. Vel mensa sacræ Scripturæ plena est poculis charitatis. Quæ charitas in medio, id est, in communi est posita, ut omnes per eam fiant filie Jerusalem cœlestis, et in lecto æternæ quietis, et in reclinatorio aureo, scilicet in splendore æternæ claritatis quiescant, et mensam æterni convivii adeunt ac nuptias Agni cum angelis peragunt.

Postquam regina adornata advenit, rex coronatus ad convivium procedit, et per plateas civitatis præconclamat filias Sion ad videndum coronatum regem Salomonem in diademate, et invitans dicit.

VERS. 11.—*Egredimini, filie Sion, et videte regem Salomonem in diademate quo coronavit eum mater sua, in die desponsationis illius, et in die lætitiæ cordis ejus.* Vox est prædicatorum præconum Christi filias Sion, id est omnes Ecclesias, per mundum invitantium ad visionem coronati Christi. Sion est mons in Jerusalem, super quem est arx in Jerusalem, quæ dicitur turris David, et dicitur *specula*, Jerusalem dicitur *visio pacis*. Sion ergo figurat præsentem Ecclesiam, quæ per speculum in ænigmate (I Cor. xiii, 12), adhuc speculatur futuram gloriam. Jerusalem autem designat Ecclesiam regnantem in cœlis, quæ jam fruitur visione pacis æternæ, filie vero Sion sunt omnes Ecclesiæ per orbem diffusæ, filie universalis Ecclesiæ. His dicitur a prædicatoribus, scilicet æterni Regis præconibus, Egredimini de Babylonia filie Sion et videte regem Jerusalem coronatum. Quasi domi in Babylone residet, qui in confusione infidelitatis latet. Quasi de Babylone egreditur, qui de infidelitate ad fidem Christi convertitur.

Filie Sion ad videndum regem Salomonem in diademate egrediuntur, dum Ecclesiæ per orbem de priori vita per fidem egressæ Christum, Regem gloriæ, verum pacificum, in spinea corona admirantes contemplantur: qua coronavit eum mater sua Synagoga in die Parasceves, quæ fuit dies desponsationis illius, quo eam desponsavit sanguine suo, et in die lætitiæ cordis ejus, hoc est in die Paschæ, quo lætata est, quod eum quasi malefactorem cum latronibus crucifixit. Solemnis namque dies erat Paschæ

A Judæorum, quando crucifixerunt Christum, ideo alia Translatio habet: *In die solemnitatis et lætitiæ.* Vel in diademate vident regem, quando mente vident Christum in humana carne, quia circumdedit eum mater sua Maria in die desponsationis illius, id est, in die incarnationis, quo humanam naturam sibi sponsam fecit, et in die lætitiæ cordis ejus, scilicet in die resurrectionis, quo assumpta humana natura jam immortalis facta in æternam lætitiâ est translata; vel Virgo mater multum de immortalitate filii est lætata.

Ad litteram etiam filie Sion sunt egressæ videre Christum in spinea corona, quando multitudo populi et mulierum plangentium ad crucem eum sequebantur, quibus dixit: *Filie Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos* (Luc. xxiii, 28), etc.

B Juxta moralem sensum filie Sion ad videndum regem coronatum egrediuntur, cum animæ fidelium de ignorantia ad scientiam, vel de mala conscientia ad confessionem, vel de mala conversatione ad bonam conversationem convertuntur, ut corde visam Christi patientiam sequantur, quam illa die habuit quo ei Judæa mater sua spineam coronam imposuit, et mente contemplantur illam gloriam quam ei Pater dedit in die solemnitatis et lætitiæ, id est, in die resurrectionis, quo eum *gloria et honore* coronavit, et *super omnia opera sua* constituit (Psalm. viii, 67).

Juxta altiorem sensum filie Sion egrediuntur ut regem coronatum videant, quando animæ de corporibus egressæ cœli palatium ingrediuntur, ut regem gloriæ in decore suo videant, quo eum mater sua cœlestis Jerusalem coronavit, quando Deum hominem, victorem diaboli, a Deo coronatum, cum triumpho excepit, in die solemnitatis et lætitiæ, scilicet in die ascensionis, quo æternam lætitiâ Ecclesiæ contulit. Præcone per urbem clamante et populum ad convivium invitante, filie Sion de domibus catervatim evolant, regem coronatum ac reginam gemmis ornatam videre properant. Quam rex amplexus per singula membra laudat, laudatam multis muneribus donat, scilicet apostolica tuba per orbem intonante et populos nationum ad æternas epulas invitante, omnes gentes de domibus idololatriæ proruerunt ad videndam æterni Regis, Christi, et Ecclesiæ gloriam festinaverunt. Christus Ecclesiam ad se venientem dulci amplexu excepit, multa charismata ei contulit; hanc per singula membra laudat, dum opera fidei in singulis ordinibus Ecclesiæ comprobat. Tota quippe Ecclesia est unum corpus, cujus caput est *Christus, caput Christi Deus* (I Cor. xi, 3), cujus corporis membra sunt diversi ordines electorum, qui in septem hic distinguuntur, quia septiformi Spiritu disponuntur. Cui dicit:

CAPUT IV.

VERS. 1.—*Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra es et decora!* Quasi dicat, o Ecclesia, prius inimica cum esses in Babylonia, nunc amica ad me conversa, jam sciens secreta mea, quam pulchra es in ornatu vir-

tutum, valde pulchra interiorius in fide, pulchra exteriorius in opere, et decora, id est valde chara in prædicatione, quia facis quæ doces, exemplo ostendis quæ mones. *Oculi tui columbarum*, cum membra corporis in Scriptura ponuntur, tunc notantur eorum officia; cum aves vel animalia ponuntur, eorum tunc notantur naturæ vel colores. Oculorum officium est de capite lucere, et corpori ducatum præbere. Columbæ vero simplices sunt, et alias aves non lædunt. Oculi ergo Ecclesiæ sunt episcopi, et alii prælati, provisores ejus, a capite Christo lucentes, qui coram hominibus verbo et opere lucent, et Ecclesiam, corpus Christi, exemplis et scripturis ad vitam ducunt. Hi oculi sunt ut oculi columbarum, id est, ut apti duces Ecclesiarum, qui columbæ sunt, quia septem virtutes habent, ut columba septem naturas.

Vel ipsi oculi tui columbæ sunt, quia simplices sunt, et neminem lædere quærunt. *Absque eo quod intrinsecus latet*, scilicet absque charitate, quæ in solis oculis meis apparet; in verbo et exemplo pulchra es quo exteriorius appares hominibus, sed pulchrior es coram me, quo lætes interiorius in charitate et in virtutibus. Vel tu pulchra es prædicatione, in prælatis oculis tuis, absque hypocrisi, et hæresi, quæ intrinsecus latent, in hypocritis et hæreticis. *Capilli tui sicut greges caprarum*. Capilli caput ornant et muniunt, capræ vero ad alta ascendunt. Capilli Ecclesiæ sunt populares, qui eam fide ornant, ut agricolæ, vel armis muniunt, ut milites; greges caprarum sunt multitudines fidelium, quæ sub apostolis de virtute in virtutem ascenderunt ad martyrium.

Ad horum exemplum, ut capilli innumerabiles de laicis in Ecclesia martyres effecti sunt. Qui ascenderunt, de monte Galaad, quod dicitur *acervus testimonii*, et intelligitur martyrum exercitus Christi, qui testimonium perhibent Christo, dum sanguinem pro eo fuderunt, et ipse Christus est mons Galaad de quo ascenderunt, quia suo exemplo præcessit, quem patiende secuti sunt, qui testimonium perhibebit eis, quando confitebitur eos coram Patre, qui hic confessi sunt eum coram hominibus (*Matth. x 52*).

Historia talis est: Jacob a patre benedictus, apud Laban in Mesopotamiam est peregrinatus, ubi duas uxores accepit, duodecim filios genuit, ad patrem rediit. Quem Laban persecutus comprehendit, fœdus cum eo iniit; pro ligno hujus fœderis acervum lapidum congregaverunt, quem Galaad; id est, acervum testimonii nominaverunt, ut neuter illorum hunc ad nocendum alteri transiret. Jacob est Christus, Laban diabolus. Jacob a patre benedictus in Mesopotamiam mittitur, et Christus a Patre benedictus in mundum mittitur, qui apud Laban principem hujus mundi peregrinatur. Jacob accepit duas uxores et genuit duodecim apostolos, ille ad patrem revertitur et Laban eum persequitur, et Christus ad Patrem in cœlum revertitur, et diabo-

A ius eum in membris suis persequitur. Acervus lapidum est multitudo martyrum, qui congregantur ad Christum. Hunc acervum non licet Laban ut transeat, quia diabolo non licet ut quemquam de credentibus in Christum noceat.

VERS. 2, 3. — *Dentes tui sicut greges detonsarum*, subaudis ovium. Dentes mordent, et cibum comminuunt, et in corpus mittunt: Oves autem alios lacte alunt, et lana vestiunt. Dentes igitur Ecclesiæ sunt expositores sacræ Scripturæ ut confessores, qui hæreticos mordaces remordent, et duram litteram Scripturæ exponendo conterunt, et in memoriam Ecclesiæ quasi ventrem trajiciunt. Hi sunt sicut greges detonsarum ovium, hoc est, similes sunt illis qui sub apostolis omnia reliquerunt, et ut oves detonsæ nudi et innocentes communiter vixerunt. Hi lacte doctrinæ proximos alunt, et rebus suis, ut lana pauperes vestiunt, et sicut oves mortuæ carnibus pascunt, pellibus vestiunt: ita isti carne mortui, Scripturis suis Ecclesiam pascunt, exemplis vestiunt. Quæ oves ascenderunt de lavacro hoc est de virtute in virtutem ascendunt, ut in baptisate loti promiserunt. Omnes illæ oves sunt gemellis fetibus, quia omnes illi contemptores mundi sunt pleni gemina dilectione, et quæ Christo docendo pariunt gemina dilectione doctos reddunt. *Et sterilis non est inter eas*, oves subaudis, sed ejicitur quia nullus apud religiosos vacat a bona operatione, et inutilis ab eis secluditur: *Sicut vitta coccinea labia tua*: Labia secreta cordis aperiunt, vitta autem capillos stringit ne defluant. Labia Ecclesiæ sunt magistri, qui docendo, aliis aperiunt, quæ dentes scilicet expositores exposuerunt. Hi sunt sicut vitta coccinea, hoc est sicut illi qui in primitiva Ecclesia passionem Christi docuerunt, et errantes a peccatis prohibuerunt. Coccinum quippe est rubri coloris, et præfert precium sanguinis Christi, quo redempta est Ecclesia, quod isti proximis referunt, et eos ab illicitis verbo et exemplo, ut vitta stringunt: *Et eloquium tuum dulce*. Dulce est eloquium doctrinæ cum quis opere implet quod verbo docet, quia cujus vita despicitur, hujus etiam sermo contemnitur.

VERS. 3. — *Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ*. In genis est verecundia; mala autem punica sunt rubea, punica est terra Africa, a pomis, id est phœnicibus illic advenientibus dicta, ubi crescunt mala granata, scilicet pomæ granis plena nimis rubicunda, et significat passionem Christi, vel martyrium in Ecclesia. Genæ Ecclesiæ sunt, verecundantes peccare, ut sunt monachi et eremitæ. Hi sunt sicut fragmen mali punici, hoc est sicut illi qui sub apostolis Christi exemplo passi sunt, et casti fuerunt. Sicut enim fragmen mali punici exteriorius rubet, interiorius albet. Ita isti exteriorius rubent passione, interiorius albet castitate, et pleni sunt granis, id est bonis exemplis, absque eo quod intrinsecus latet, scilicet absque

charitate quæ in corde latet, vel absque fomite A peccati quod in membris latet.

VERS. 4.— *Sicut turris David collum tuum.* Cum propria nomina in Scripturis ponantur, tunc aut interpretatio nominis, aut officium personæ, aut rei ab ea gestæ significatio notatur. Si quidem in Melchisedech hæc tria considerantur, scilicet interpretatio nominis, qui est *rex justitiæ*; et officium regale et sacerdotale; et sacrificium panis et vini ab eo oblatum. Qui præfiguravit Christum, qui est rex justitiæ et verus sacerdos, qui obtulit in sacrificio corporis sui panem et vinum. Similiter in David tria considerantur, videlicet interpretatio nominis, qui est *desiderabilis vel manu fortis*; et officium, qui fuit rex et propheta, et res ab eo gesta, quod pugnavit Goliath superavit. Qui similiter Christum significavit, qui est rex gloriæ, et in illa gloria est desiderabilis, in quem angeli desiderant prospicere (I Petr. 1, 42), et est verus propheta, quia omnia futura prædixit; et est manu fortis, quia fortem diabolum in cruce vicit. Collum jungit corpus et caput; turris autem munit cives ab hostibus. Collum ergo Ecclesiæ sunt in Scripturis sapientes, Ecclesiam verbo et exemplo jungentes Christo. Sicut turris David inexpugnabilis, hoc est sicut primitiva Ecclesia a Christo vero David, scilicet desiderabili et manu forti, ut turris fundata contra persecutores et hæreses, donis Spiritus sancti munita, ita isti munimine Scripturarum a Christo sunt firmati, ad defendenda fidei ædificia, ad repellenda hostium tela, ut muniat cives Jerusalem quod sunt simplices, a civibus Babylonis quod sunt hæretici, Judæi, Pagani, falsi Christiani. Quæ turris ædificata est cum propugnaculis, hoc est illa Ecclesia munita est inexpugnabilibus Scripturæ sententiis, quibus se defendat ab inimicis. Vel apostoli fuerunt ejus propugnacula, quia armis patientiæ contra infideles pugnaverunt pro Ecclesia.

Mille clypei pendent ex ea. Quia innumeræ rationum defensiones collatæ sunt illi Ecclesiæ, quibus se ab adversariis defendat, et ibi pendet *omnis armatura fortium*, quia ad exemplum proposita sunt ei omnia opera illorum, qui fortiter vitia vicerunt, ut Joseph luxuriam, Moyses avaritiam, sic isti qui sunt collum Ecclesiæ et turris David, quia Ecclesiam Christo jungunt, et cives ab hostibus muniunt, habent propugnacula authenticos libros, habent mille clypeos innumeras Scripturarum et rationum defensiones, habent omnem armaturam fortium, scilicet omnes passiones martyrum scriptas, et vitas sanctorum sibi propositas. Aliter turris David est sacra Scriptura, ad munimen Ecclesiæ sponsæ suæ contra hostes a vero rege Christo constructa, hæc est ædificata cum propugnaculis, id est cum authenticis libris, in quibus prophetæ et apostoli ejus propugnatores præ ea pugnant et eam defendunt. In hac turri pendent mille clypei, quod sunt omnes doctrinæ justorum, et veteris et novi testamenti, et omnis armatura fortium, quod sunt exempla omnium

sanctorum, qui alios contra vitia fortes faciunt. Millenarius numerus multiplicatur per denarium et centenarium. Decies enim centum sive centies decem, sunt mille, et denarius decies repetitus efficit centenarium, et item centenarius decies repetitus efficit millenarium. Per denarium intelligitur præmium in vinea Christi, id est in Ecclesia sub Decalogo legis laborantibus promissum; per centenarium vero, multiplicitas virtutum, quæ toties per Decalogum repetitur. Per millenarium autem plenitudo gaudiorum, quæ dabitur victoribus pro justitia certantibus seu pugnantibus.

Mille ergo clypei sunt universæ doctrinæ justorum, qui sub Decalogo vixerunt legis, in multiplicitate virtutum pro plenitudine gaudiorum; his armis Ecclesiam muniunt, qui collum ejus existunt.

VERS. 5, 6.— *Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli.* Ubera administrant lac parvulis, hinnuli autem velociter currunt ut sint in excelsis. Ubera Ecclesiæ sunt docti in utraque lege, qui parvulis in Christo infundunt lac doctrinæ mulsum de utraque lege. Duo hinnuli sunt activi et contemplativi, id est sæculares et spirituales in fide Christi adhuc parvuli, qui velociter currunt ad lac doctrinæ utriusque legis, vel geminæ dilectionis et conscendunt de valle lacrymarum, ut habitent in altis cœlorum.

Hi sunt sicut duo hinnuli capreæ gemelli, hoc est similes sunt duobus populis sub primitiva Ecclesia ad fidem de Judæis et gentibus conversis. Quæ Ecclesia fuit caprea, quia sicut caprea alta petit, ita ipsa de lege ad gratiam conscendit. Et ejus hinnuli sunt gemelli, quia sicut gemelli eodem lacte nutriuntur, ita Judæi ad gentiles conversi, eadem doctrina Christi et iisdem sacramentis.

Qui hinnuli pascuntur in liliis, id est fideles in utraque vita deliciantur in virtutibus illorum, qui fuerunt utilia candidi in castitate, et odoriferi in sanctitate, donec aspiret dies, hoc est donec veniat plena Dei cognitio, et *inclinentur umbre*, id est transeat ignorantia. Quandiu hic in mundo sunt, lac utriusque legis de uberibus matris Ecclesiæ sugunt in liliis, id est in floribus Scripturarum, et exemplis sanctorum pascuntur. Postquam illa dies æternæ claritatis advenerit, et sol justitiæ Christus illuxerit, nec docendi, nec discendi ultra tempus erit, sed consummatis omnibus hujus vitæ tenebris omnes ut sol fulgebunt, quia Deum sicuti est in æqualitate Patris videbunt.

Nota septem membra sponsæ a sponso laudata, id est septem ordines electorum in Ecclesia. Qui sunt oculi, qui occulta perspiciunt; capilli, qui a vitis plani foramen acus, id est portam cœli transcunt; dentes, qui improbos corrigunt; labia qui secreta Scripturæ aperiunt; genæ, qui de peccatis propriis vel alienis erubescunt; collum, qui vitalem flatum, vel cibos doctrinæ prædicando æterna gaudia administrant; duo ubera, docti in utraque lege de duobus populis. Juxta moralem sensum sponsus membra

sponsæ collaudat, cum Christus singula opera fidelis animæ comprobatur; habet quippe et ipsa sua membra, sibi congrua, quibus peragit sua officia quæ est amica quia facit Christi præcepta. Quæ bis dicitur pulchra, quia ab originali et actuali labe est purgata, cujus oculi sunt ratio et intentio, quarum acumen spirituales sensus Scripturæ cernit, et sequenda intendit, qui oculi sunt columbarum, si simpliciter implet quæ facienda videt. Hujus capilli sunt subtiles cogitationes de capite ejus, id est mente procedentes, qui ut greges caprarum ad Galaad ascendunt, cum ad imitandos martyres intendunt. Dentes ejus sunt juges meditationes quibus duros sensus Scripturæ conterit, et in ventre memoriæ trajicit, qui sunt ut oves detonsæ, quia a superfluis cogitationibus sunt nudæ, labia ejus sunt confessio, qua ore confitendo ad salutem, aperit, quod corde ad justitiam credit. Quæ labia sunt vitta coccinea dum confitetur sanguinem Christi esse pretium redemptionis suæ, et per hanc cohibet capillos, id est cogitationes suas a peccatis. Hujus genæ sunt verecundia, qua erubescit peccare, vel peccasse. Quæ sunt ut fragmen mali punici, quia exterius rubent charitate, interius albescunt castitate; collum ejus est intellectus, qui jungit spiritum et animam, dum utrumque intelligit unam esse substantiam. Quod collum est, ut turris David cum propugnaculis et mille clypeis, quia intellectus sapientis animæ munitus est mille Scripturarum sententiis. Ubera ejus sunt sapientia et scientia, quibus præbet indoctis lac doctrinæ, quæ sunt ut *hinnuli capræ*, quia parvulos in Christo, id est humiles Ecclesiæ lacte doctrinæ nutriunt et ad alta virtutum provehunt.

Juxta Anagogen altius intelligitur de Ecclesia peregrinante. Et ne aliquem moveat quod synagogam et Ecclesiam dicimus: differentiam ponamus earum, et prius de synagoga et Ecclesia. Synagoga est multitudo fidelium sub lege. Ecclesia est multiplicitas credentium sub gratia. Synagoga dicitur congregatio, quod pertinet ad irrationabilia vel lapides, quia Judæi baculo legis congregabantur ut duri ad cultum Dei. Ecclesia autem dicitur convocatio, quod pertinet ad homines, quia Christiani verbo prædicationis convocati sunt ad fidem Christi. Primitiva Ecclesia dicitur numerositas justorum ab Abel usque ad Christum, proprie autem primitiva Ecclesia est universitas fidelium, per Christum et apostolos de Judæis et gentibus primo tempore collecta. Ecclesia gentium est multitudo credentium per apostolos et eorum successores, de omnibus gentibus ad fidem Christi perducta. Universalis Ecclesia est omnis Christianitas per mundum diffusa. Ecclesia imperfectorum est populus in activa vita degens, quæ hoc mundo utitur tanquam non utatur, et dilectionem proximi servat dum eis necessaria subministrat. Ecclesia perfectorum est clerus in contemplativa vita consistens, qui mundum transgressus dilectionem Dei legendo et orando implere nititur. Ecclesia per-

A egrinans est multitudo in utraque vita cœlestia suspirans.

Ecclesia in cœlis regnans est turba animarum quæ præsentia Christi sui sponsi jam fruitur. Ecclesia igitur peregrinans sua habet membra, sicut et primitiva Ecclesia habuit sua. Ecclesiæ ante legem oculi fuerunt patriarchæ, qui ei Christum præfiguraverunt. Ecclesiæ autem sub lege oculi fuerunt prophætæ, qui ei Christum præviderunt scriptis. Ecclesiæ sub gratia oculi fuerunt apostoli, qui eam signis et miraculis ad Christum perduxerunt. Ecclesiæ peregrinantis oculi sunt episcopi et alii prælati, qui eam prædicationibus et exemplis ad vitam æternam perducunt, quæ amica Christi dicitur, quia ad cœlestia secreta vocatur. Cui bis dicitur quod pulchra sit, quia in activa et contemplativa vita, fide et opere est speciosa. Hujus capilli sunt pueri vel laici, dentes spontanei pauperes, labia clerici, genæ monachi, collum eremite, ubera magistri. Ipsa est columba, quia septem donis Spiritus sancti est plena; ipsa capra, quia petit alta; ipsa ovis, quia innocens; ipsa vitta, quia religione districta; ipsa malogranatum, quia granis honorum operum plena; ipsa turris David, quia ab hæreticis inexpugnabilis; ipsa caprea, quia eligit a malis bona. Per has virtutes in suis membris regnat jam in cœlis. Ecclesiam peregrinantem præfiguravit tabernaculum Moysi in itinere deportatum. Ecclesiam regnantem præfiguravit Salomonis templum, in patria ædificatum: in tabernaculo erant sancta, in quibus populus immolabat, erant et sancta sanctorum in quibus sacerdotes offerebant; per sancta accipitur activa vita, in qua sæculares militant; per sancta sanctorum contemplativa vita, in qua spirituales laborant. Sed et cuncta præsentis Ecclesiæ mysteria, in eodem tabernaculo sunt expressa. Tabernaculum de loco ad locum mutabatur, et a populo ad patriam tendente portabatur. Sic Ecclesia de inferiori, ad meliorem statum mutatur, donec peracto itinere hujus vitæ in patriam paradisi transferatur. Templum autem in patria a Salomone septem est annis ædificatum de tribus materiis, scilicet de sectis lapidibus de mari sublatis, de lignis cedrinis, et de auro purissimo, quia Ecclesia templum Dei in superna patria, a Christo vero pacifico per septem dona Spiritus sancti in habitaculum Deo coedificatur, de tribus ordinibus electorum, scilicet de conjugatis in sæculo sæculi tribulationibus quadratis, de continentibus in virtutibus odoriferis, de doctoribus in adversitate ut aurum examinatis et sapientia fulgidis. In hoc templum translatum est tabernaculum, quia præsens Ecclesia transfertur in illius jam regnantis consortium, ideo et regina austri de Æthiopia venit in illud templum, quia hæc Ecclesia de tenebris mundi intrabit in cœlum.

Postquam rex cum regina convivium iniit, insurgens ad montem myrrhæ, id est ad Libanum abiit. In Libano quippe arbores crescunt, de quibus

myrrha et thus colliguntur, quem regina cum filiabus Sion ad videndum regem egressis est subsecuta, et ab eo hac laude est excepta.

Vers. 7, 8. — *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te.* Sciendum est ad litteram quod rex ditissimus Salomon turrim in Libano regio sumptu fecerat, in qua habitare in æstate solitus erat, propter temperiem aeris, quæ ibi erat propter fluentia Jordanis. Sed et hoc magnopere notandum quod in hoc Cantico amoris solummodo verba amantium repræsentatur, facta autem subintelliguntur; quia nimirum adhuc cantantes in choris non facta, sed verba amantium repræsentant in cantilenis.

Allegoria talis est, postquam Ecclesia gentium in consortium Christi est recepta, et a convivio corporis ejus est refecta, mox partim in montem myrrhæ crevit, partim in collem thuris surrexit, quia protinus ut Christum regem suum pro se passum cognovit, exercitus martyrum contra tyrannos bellum suscepit, et turba confessorum pugnam contra hæreticos iniit.

Myrrha corpora mortuorum condiebantur, thus vero in sacrificium Deo ponebatur. Mons ergo myrrhæ est multitudo martyrum, qui in altam virtutem patientiæ instar montis creverunt, dum variis tormentis pro Christo mortificati sunt. Collis vero thuris est numerositas confessorum, qui sanctitate in populo, ut collis eminebant, et se in odorem suavitatis Deo offerebant. Ad hunc montem et ad hunc collem vadit Christus, dicens: Vadam ad montem myrrhæ, et ad collem thuris. Quasi dicat Ecclesiæ ad se venienti: Agmen militum meorum, scilicet martyrum, video in certamine pro me laborare. Vadam ergo, et feram auxilium præliantibus patientiam dando, et coronam gloriæ vincentibus præparabo. Veniam et ad aciem confessorum, ut pugnantibus succurram sapientiam subministrando, et victores gloria et honore coronabo. In hoc monte et in hoc colle Christus per fidem stetit; et cunctos cuneos sui exercitus, id est omnes ordines Ecclesiæ per totum mundum pro justitia certantes oculis misericordiæ vidit, et Ecclesiam laudavit, id est talia opera comprobavit, dicens: *Tota pulchra es, amica mea.* Quod est dicere: O Ecclesia, amica mea, sciens Patris secreta, tu pulchra es in oculis, in capillis, in dentibus, in cæteris membris tuis, in patientia, in constantia, in sapientia. Ergo tu pulchra es et macula criminis non est in te, ut aliquis in pugna, tormentis, vel vitiis victus deficiat, sed armis justitiæ pugnans victor existat. Ergo in omnibus membris tuis post pugnam veni ad me, et coronabo te, *Veni de Libano, sponsa mea, veni de Libano, veni, coronaberis de capite Amanæ, de vertice Sanir et Hermon.* Hoc est, coronam ex gemmis de his montibus sumptis imponam tibi. Libanus mons est Phœnicis et dicitur *candidatio*, vel *dealbatio*. Per Libanum accipitur hic Judaicus populus, altus in regno, et candidus divino cultu. Per Libanum etiam intel-

ligitur gentilis populus, qui erat altus in imperio, dealbatus mundana gloria, dicitur ergo, veni de Libano, sponsa mea, veni de Libano, quasi dicat: O sponsa mea, pariendo mihi spirituales filios, veni per fidem cum magno comitatu de Libano, id est de Judaico populo divino cultu candido, veni cum magna multitudine de Libano, id est de gentili populo imperio, et gloria mundana dealbato, veni ad me etiam cum turba lapsorum ad pœnitentiam conversorum, et cum his et pro his omnibus, coronaberis.

Nota quod sponsam de Libano ad coronam vocat, ad quem eum secuta fuerat, quia Christus hunc coronabit, qui eum ad alta virtutum secutus fuerit. Et unde coronatur sponsa: De capite Amanæ et vertice Sanir et Hermon. Amanæ est mons Ciliciæ, qui et Taurus, Sanir et Hermon montes Judææ, in quibus leones et pardi habitant. Montes sunt, reges et principes, qui in superbiam extolluntur, in quibus dæmones habitant; qui sunt leones, quia crudeles, pardi, quia variis artibus maligni. De his coronatur sponsa, cum prædicatione sua dæmones expulerit, et principes ad Christum converterit.

Amanæ dicitur *inquietus*, vel *turbulentus* vel *Deus vigiliarum*, Sanir vero *fetor* vel *nocturna avis*, Hermon *anathematizatio*. Caput Amanæ est diabolus, caput eorum, qui sunt Amanæ, id est inquieti, turbulenti, mordaces, in malitia vigiles. Ipse est etiam vertex eorum qui sunt Sanir, hoc est, fetentes luxuria, et in nocte ignorantia ut aves instabiles. Et ipse est vertex eorum, qui sunt ut Hermon, id est anathematizati, hoc est excommunicati propria iniquitate. De his montibus gemmæ ad coronam sponsæ eliguntur, dum per eam tales ad pœnitentiam convertuntur. Contra has acies ipsa dimicat, et vincit, dum eas ad bonum convertit. Coronatur etiam *de cubilibus leonum*, de montibus pardorum. Leo significat aliquando Christum, aliquando diabolum, aliquando superbum principem. Leo Christum significat ut ibi: *Ecce vicit leo de tribu Juda*, propter fortitudinem, quia vicit diabolum, et quia leo tertia die catulum suscitavit: sic et Pater tertia die Christum. Leo significat diabolum, ut ibi: *Adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem devoret* (I Petr. v, 8), et hoc propter sævitiam. Leo etiam significat principem, ut ibi: *Liberatus sum ex ore leonis* (II Tim. iv, 17), hoc est, de potestate Neronis, et hoc propter excellentiam. Leo namque est rex bestiarum, et bestia in Scripturis ponuntur pro naturis earum. In hoc loco leones significant dæmones. Horum cubilia sunt profani et immundi. Pardi vero sunt hæretici in dogmate erroris varii, quorum montes sunt hæresiarchæ, scilicet episcopi et magistri eorum, superbi et eloquentia tumidi. In talibus dæmones ut bestia in antris habitant. Contra tales pugnant membra Ecclesiæ, et pro his victis et conversis coronatur Ecclesia. Aliter, Amanæ dicitur *excelsus*, et pater notatur, qui super omnia exaltatur. Sanir dicitur *densa lucerna*,

et Christus intelligitur, qui est lucerna Ecclesiae ad vitam. Hermon autem dicitur *consecratio*, et Spiritus sanctus accipitur, per quem Ecclesia in baptismo consecratur. Caput Amana, vel vertex Sanir, et Hermon est Deus Pater, de capite ergo Amana, vel vertice Sanir, et Hermon Ecclesia coronabitur, quando a Deo Patre pro fide Filii, et consecratione Spiritus sancti in gloria exaltabitur. Nunc rex milites instigat ad pugnam, ut accipiant vitae coronam, *nemo enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit* (II Tim. II, 5). Legitime certare est usque ad mortem, id est usque ad mortem pugnare, hoc est vitiis et peccatis resistere. Hos coronari, est aeterna gloria sublevari. Dicit ergo :

Vers. 9. — *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa*. Quasi dicat : O Ecclesia, soror mea, id est cohæres regni et sponsa mea, pariens mihi filios cohæredes cœli, non sit tibi onerosum causa mei, subire certaminis laborem ; quia ego prius causa tui subivi pugnae sudorem, in qua vulneratus sum usque ad mortem. Per cor amor intelligitur, qui in corde esse dicitur, et continens pro contento ponitur ; et est similitudo, ab illo qui nimirum aliquam amat, et ejus cor amore vulneratur. Ita Christus amore Ecclesiae vulneratus est in cruce. Prius vulnerasti cor meum, quando causa amoris tui flagellatus sum, ut te facerem mihi sororem, scilicet regni cohæredem, iterum vulnerasti cor meum, quando amore tui in cruce pendens vulneratus sum, ut te sponsam mihi facerem gloriae participem, et hoc in uno oculorum tuorum et in uno crine colli tui. Similitudo est ab illo, qui capitur pulchritudine oculorum, vel crinium puellae. Sicut Holofernes Judith. Oculi Ecclesiae sunt praelati ejus, qui eam ducunt ad caelestia. Crines sunt ejus subditi, collum ejus sunt perfecti, quos ornant tales capilli. Unum oculorum vel crinium, est unitas fidei, quam habent praelati et subditi. Pro hac unitate placuisti mihi, et amavi te, et per hæc vulnera suscepi, et pro hac debes tu pugnare, ut possis coronari. Hoc totum dicitur sponsae ad regnum designatae, ut accipiat coronam æmulæ, id est gloriam angelicæ naturæ. Hæc dicitur amica, quia sponsus ei aperuit Scripturae secreta ; hæc soror, quia fecit eam sibi cohæredem : hæc sponsa, quia parit ei filios regni. Tropologicè mons myrrhæ est contemplativa vita ; collis vero thuris activa vita ; contemplativi myrrha sunt, quia *carnem suam cum vitiis et concupiscentiis mortificaverunt* (Gal. v, 24). Activi vero thus sunt, quia bonis actibus Deo odorem suavitatis offerunt. Ad hos Christus vadit, dum eis in tribulationibus et tentationibus subvenit. In his fidelis anima tota est pulchra, quando in omnibus mandatis et justificationibus Domini est sine querela, vel quando Deum ex tota diligit virtute, et proximum sicut seipsum. In hac non est macula quando caret hæresi et culpa. Hæc venit fide, venit et operatione, venit prædicatione, venit etiam ad Christum cogitatione, vel locutione, venit opere ; venit nihilominus in juven-

tute, venit in senectute, venit in decrepita ætate, venit quoque ad fidem in baptismo, venit ad requiem in termino vitæ, venit ad gloriam in resurrectione. Et hoc de Libano, id est de candore virtutum, et sic fit sponsa Christi in amore ei conjuncta. Aliter tres sunt abrenuntiationes. Una cum quis abrenuntiat diabolo. Secunda cum abrenuntiat sæculo. Tertia cum abrenuntiat semetipsum et sequitur Christum. Anima ergo de Libano ad Christum venit, cum pompis diaboli in baptismo renuntiat ; venit de Libano cum deliciis mundi renuntiat ; venit tertio cum voluntatibus propriis renuntiat, et obedientiæ majorum se per omnia mancipat. Hæc coronabitur, pro hoc quod fugit de monte Amana, hoc est, de his qui sunt inquieti et turbulenti, et quod fugit de monte Sanir et Hermon, id est de his qui sunt in peccatis fetentes, et in bono instabiles, et a bonis excommunicati, et pro hoc coronabitur, quod nunc est Spiritus sancti templum, cujus cor prius erat cubile leonum, id est dæmonum, vel quod segregat se ab immundis, qui sunt cubilia dæmonum, et de montibus pardorum, de superbis falsorum fratrum. Hæc cor Christi vulnerat, dum ei poenitenti per indulgentiam compatitur ; cor ejus vulnerat dum ei desideranti per gratiam condescendit. Et hoc in uno oculorum, id est in una intentione, quando *unam rem tantum petit a Domino, ut inhabitet in domo Domini omnibus diebus vitæ suæ* (Psal. xxvi, 4), hoc est omni tempore Christi, qui est vita sua. Et in uno crine colli sui, id est in una cogitatione intellectus, qua intelligit esse unum Deum summum bonum. Anagogicè mons, quem rex adiit est cœlum, quod Christus rex gloriae subiit, quod est mons myrrhæ et collis thuris, id est habitatio martyrum et confessorum ibi conspicitur, amica tota pulchra, hæc est Ecclesia regnans in omnibus ordinibus suis gloriosa. Et macula non est in ea, quia illa aula non recipit ullam peccati maculam, et quia angeli sunt sine peccato, oportet et eos sine macula esse peccati, qui eis sunt coæquandi. Hæc venit de Libano, id est de candore mundanæ gloriae in principibus, venit etiam de Libano, id est de albedine virtutum in spiritualibus, venit de Libano in baptizatis fidelibus. Hæc de capite trium montium coronabitur, quia deitate trium personarum glorificabitur, quod innuunt vocabula montium, Amana quippe sonat *excelsus*, per quod Pater intelligitur, Samur, *lucerna*, per quod Filius accipitur, Hermon *consecratio*, per quod Spiritus sanctus innuitur.

Et neminem moveat quod diversæ sunt interpretationes montium Hebræorum, quia interpretationes nominum mutantur, secundum Scripturae diversum sensum. Aliquando namque in bono, aliquando accipiuntur in malo. In bono accipiuntur quando ad Jerusalem, id est ad multitudinem fidelium referuntur ; in malo vero quando ad Babylonem, id est ad infideles referuntur. In illa gloria videbit regina regem gloriae, dilectum suum majestate coronatum, quem hic vidit suo amore in cruce vulneratum. Ibi

erit unum oculorum et crinium, id est unitas prælatorum et subditorum omnium illa visione fruendum, quorum erit gaudium Deus pacis, et concordia dulcedo omnium. Regina de Libano ad coronandum vocata, cum maximo comitatu venit. In quo comitatu, quadraginta ex fortissimis Israel ad bella doctissimos tenentes gladios, et filias Sion habuit, cum quibus pugnam contra Amana et Sanir et Hermon pro corona inivit, et victrix regem adiit, quam ipse hic laude excepit.

VERS. 10-15. — *Quam pulchræ sunt mammæ tuæ, soror meâ, sponsa, usque surge, aquilo.* In qua multiplici laude fortia facta ejus in bello gesta replicat, quod videlicet pugnatoros mammis armavit, uberibus ad certamen informavit, in prælio saucios unguentis curavit, pavidos labiis confortavit, lassos in pugna melle et lacte pavit, vestitos in pugnam remisit, victores in horto diversis herbis et fonte refecit, in paradisum ad diversa genera pomorum introduxit. Deinde in laude decem legiones describit, quas contra acies hostium in pugnam direxit. Per hæc omnia multiplicitas Ecclesiæ gentium notatur, quæ de Libano, id est de candore mundanæ gloriæ cum magno comitatu credentium ad Christum venit. In quo comitatu reges, et principes profanos, et omnis generis et professionis, et conditionis socios habuit, cum quibus spiritale bellum contra dæmones animarum hostes iniit, et coronam vitæ a Rege gloriæ promeruit. De qua pugna unus de ducibus ejus dixit: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates (Ephes. vi, 12).* Quod est dicere: non est nobis pugna contra homines, sed contra dæmones. Item alius fortis præliator dicit: *Militia est vita hominis super terram (Job vii, 1), cunctis diebus quibus nunc milito, exspecto donec veniat immutatio mea (Job xiv, 14).* Fideles quippe militant in castris regis sui contra cives Babylonæ pro corona quod est immutatio, quando justii ut sol fulgebunt, et æquales angelis erunt. Nota artificialem ordinem. Prius coronæ mentionem fecit, deinde pugnam subintulit, cum pugna præcedat et corona quæ est præmium pugnæ sequatur, quia nimirum corona pignantibus promittitur, vincen- tibus dabitur. Et hoc notandum quod in hac laude historia deficit, sicut aliquando allegoria, vel tropologia, vel anagoge non per omnia currit. In primis sex instrumenta spiritalis pugnæ laudantur, scilicet mammæ, ubera, unguenta, labia, lingua, vestimenta, per quæ sex ætates pignantium notantur. Siquidem per mammæ infantes, per ubera pueri, per unguenta adolescentes, per labia juvenes, per cor sub lingua senes, per vestimenta decrepiti figurantur: Qui sex operibus misericordiæ in hac pugna laborant, ut coronam senarii, quod est plenum gaudium, percipiant. Deinde tria refugia pignantium ponuntur, scilicet hortus, fons, paradus, quia in hoc bello peccatis vulnerati in horto catholica Ecclesiæ herbis pœnitentiæ et confessionis cu-

rantur; fonte lacrymarum lavantur; in paradiso Scripturarum reficiuntur. Et sic in hortum deliciarum ad fontem vitæ Christum transferuntur. Post hæc decem legiones pignantium per decem genera arborum paradisi, scilicet per cyprum et nardum et reliquas notantur, quia qui armis præceptorum in hac pugna desudant, ad denarium præmiorum perducuntur. Ad ultimum fons et puteus in laude ponuntur, quod Evangelium et lex intelliguntur. Quia Christus bellatores suos fluentis legis et Evangelii reficit, et laureatos ad refrigerium perducit. Dicit ergo rex nutrici reginæ: *Quam pulchræ sunt mammæ tuæ, soror mea sponsa: Meliora sunt ubera tua vino.* Mammæ sunt puellarum lac non habentium, sed habiles ad lac habendum. Ubra vero sunt mulierum lac habentium, et ab ubertate dicuntur. Mammæ Ecclesiæ sunt infantes in scholis discentes, et alii in fide rudes adhuc lac doctrinæ sugentes, et nondum aliis docendo proferentes, sed ad proferendum habiles. Hæc mammæ valde pulchræ sunt, quia multum Deo placent, qui sunt in discendis virtutibus, quæ sunt arma contra vitia studiosi, quibus quandoque sunt contra hostes Dei pugnaturi. Ubra vero Ecclesiæ sunt magistri, in utraque lege docti, qui lac doctrinæ pueris docendis infundunt, et os ad spiritale bellum instruunt. Vinum quod inebriat et dementat est sæcularis philosophia, quæ mentes hominum inflat et in jactantiam elevat. Ubra autem Ecclesiæ sunt meliora vino, quia doctrina magistrorum de utraque lege perlata est utilior, quia in gemina dilectione ædificatur; quam philosophica doctrina quæ mentes inflat. Notandum quod toties repetit soror et sponsa. Per hoc datur fiducia Ecclesiæ quod sit cohæres Christi, ut soror fratris, et consors regni ut sponsa regis. *Et odor vestimentorum tuorum super omnia aromata,* unguenta Ecclesiæ sunt virtutes spiritalium, qui quasi unguentis vulnera peccatorum curant, dum eos ad virtutes informant. Aromata sunt quædam odoramenta ex multis speciebus ad condienda mortuorum corpora confecta, sed sunt superstitiosa quibus quam maxime Judæi utebantur, per quæ carnales observantiæ superstitiose notantur. Odor unguentorum est fama virtutum spiritalium ex charitate orientium, vel opinio operum quæ fiunt per Spiritum sanctum. Hic odor est super omnia aromata, hoc est, magis Deo placet, quam omnia legis sacrificia, quæ fuerunt horum figura. Hæc ideo in Cantico amoris introducuntur, quia pagani contendebant cum Christianis de philosophia; Judæi de legali observantia; Christiani confidebant in sola divina gratia. Philosophi affirmabant salutem hominum constare in studio sapientiæ: Judæi certabant eam constare in religione legalis observantiæ: Christiani certabant eam constare in fide divinæ gratiæ. Hanc sententiam sponsus iudex approbat, illorum contentionem reprobat, dicens: *Meliora sunt ubera tua vino,* hoc est, melius est studium in sacra Scriptura, qua gratia quæritur, quam in philosophia, quia arbitrium

sine gratia salutem non operatur. Et odor unguentorum tuorum super omnia aromata, id est, magis placent mihi doctrinae et virtutes spiritualium, quam omnes traditiones Pharisaeorum carnalium.

VERS. 11. — *Favus distillans labia tua, sponsa.* Labia Ecclesiae sunt illi, qui aliis doctrinam narrant, quam ipsi de uberibus matris Ecclesiae suserant. Haec labia ut favus distillant, dum dulcem doctrinam quam a magistris hauserant auditoribus dulciter instillant. Favus est mel in cera. Mel autem in cera est spiritalis intelligentia latens in littera. Sed favus distillat, dum dulcis allegoria de littera manat. Aliter. In favo mel latet, cera videtur; sic fragilis caro videtur, in qua sapientia ut mel in cera absconditur. *Mel et lac sub lingua tua*, lingua est interpretis cordis, quia quod cor cogitat hoc lingua profert. Cor Ecclesiae sunt sapientes, qui per spiritum sapientiae divinos sensus concipiunt, et eos scribunt. Lingua vero ejus sunt, qui ea interpretando proferunt, quae illi, ut cor, conceperunt. Mel est dulcis doctrina allegoriae, quae doctis congruit: Lac vero est simplex doctrina historiae, quae parvulis, id est, indoctis convenit. Mel et lac sub lingua Ecclesiae esse dicitur, cum utraque doctrina allegorica et historica corde concepta, tanta verborum dulcedine profertur, quanta dulcedo in melle et lacte sentitur. *Et odor vestimentorum tuorum si ut odor thuris*, vestimento nuda fetidas tegitur. Vestimenta Ecclesiae sunt bona opera, quibus tegitur turpitudine praecedentium delictorum. Odor ergo vestimentorum est exemplum bonorum operum, quibus contra vitia pugnaturi, quasi lorica vestiuntur, qua possint, *omnia tela nequissimi ignea extinguere* (Ephes. vi, 16). Qui odor est sicut thuris, quia sic placet Deo studium bonae actionis, sicut incensum orationis. Odor enim thuris designat incensum orationis, ut scribitur: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo* (Psal. cxi, 2).

VERS. 12. — *Hortus conclusus, soror mea, sponsa, hortus conclusus.* In his qui sunt mammæ, id est, imperfecti, es hortus conclusus et soror: in his qui sunt ubera, id est, perfecti, es hortus conclusus et soror sponsa. Iterum in his qui sunt odor unguentorum tuorum, id est, contemplativi, es hortus conclusus; in his qui sunt odor vestimentorum, id est, activi, es hortus conclusus. Item in his qui sunt labia, es hortus conclusus: in his qui sunt lingua, es hortus conclusus. In horto crescunt herbae medicinales, et diversi flores. Hortus est Ecclesia in qua multae sanctorum virtutes sunt, diversae herbarum species, diversis vulneribus peccatorum medicinales. In hoc horto sunt varii flores, diversi electorum ordines, martyres, ut rosae, confessores, ut violae, virgines, ut lilia, alii fideles, ut alii flores. Hujus horti hortulanus est Christus, qui et sponsus, qui cum plantat gratia, irrigat doctrina. Hic hortus est conclusus in contemplativis, scilicet praesidio angelorum contra daemones munitus. Hic etiam con-

clusus in activis, quia munimine doctorum contra haereticos est circumseptus. In quo horto herbae et flores sunt quique fideles, fide et opere florentes. Similitudo est ab horto paradisi, qui dicitur undique igneo muro esse conclusus, et custodia angelorum munitus, ut homines inde prohibeat ignis angeli daemones ex eo arceant. Ita Ecclesia hortus Dei est, divino praesidio et igneo muro circumdata, et angelica custodia munita, ut nec daemones nec mali homines ei ad nocendum praevalent. Hoc ideo dicitur, ut in spiritali pugna eorum impetus non timeatur, cum eam tanta praesidia muniant. In hoc horto est fons qui cum irrigat, scilicet sacra Scriptura, cujus fluentis Ecclesia irrigatur. Hic fons est signatus, quia sacrae Scripturae intelligentia est cum littera signata, sicut sub sigillo scriptura, ne indignis pateat quid secreti sponsa habeat. In hoc horto etiam est fons baptismi, in quo lavantur criminum vulnera, qui est signatus, scilicet sancta cruce vel verbo Dei consecratus, ethnicis sigillatus, catechumenis reseratus. Aliter, Fons sordes abluit, sitim exstinguit, imaginem reddit. Qui fons est Christus, qui est fons vitae, de quo fluunt flumina aquae vivae, scilicet dona Spiritus sancti, quibus irrigat hortum Ecclesiae ut proferat spiramina florum vitae. Hic sordes peccatorum abluit, sitim sitientium justitiam, satietate suae visionis exstinguit, imaginem Dei amissam animabus reddit. Hic erat signatus, quia carne quasi sigillo erat velatus. Nunc est signatus, quia in gloria patris a nobis celatus. Hic etiam fons David patens scribitur, quia misericordia Christi omnibus poenitentibus patet, ut lacrymis se abluant, sicut David vulnera sui reatus in eo lavabat. Sed et ipsa Ecclesia est fons, quia spiritali gratia et sapientia redundans, de qua manant plena fluente doctrinae, quibus plantaria horti sui irrigat, ut plurimas emissiones proferant. *Emissiones* sunt virgulae de arboribus vel herbis pullulantes. De quibus subditur.

VERS. 13, 14. — *Emissiones tuae paradisi malorum puniceorum cum pomorum fructibus.* Hortus Ecclesiae irrigatus a fonte Scripturae tot virgulta emittit, quod inde paradisi succrevit. Hortus est locus ubi herbae vel olera crescunt, paradisi ubi arbores crescunt. Paradisi voluptatis ad litteram est locus in orientis partibus, omnibus corporalibus deliciis plenus, in quo primi parentes fuerunt, de quo propter culpam inobedientiae exclusi sunt. In hoc est fons de quo paradisi irrigatur, qui et in quatuor flumina dividitur. In hoc est etiam lignum vitae, id est talis arbor si homo inde comedisset nunquam corporaliter mori posset. Unde post culpam scribitur: *Videte ne forte sumat de ligno vitae et vivat in aeternum* (Gen. iii, 22). Ibi erat quoque lignum scientiae boni et mali, de quo si comederent, bonum et malum scirent. Ante comestionem fructus hujus arboris Adam novit bonum et malum, bonum per experientiam, malum tantum per scientiam; sicut medicus novit dolorem vulneris per scientiam, non

per experientiam; post peccatum autem novit malum, id est famem, sitim et alia incommoda per experientiam, bonum tantum per scientiam; quod non erat in arboris natura, sed in hominis inobedientia. Qui sunt provinciales circa paradisum, dicunt sibi de paradiso immitti flores, et fructus per flumina quæ inde exeunt, unde ille populus vivit. Allegorice Ecclesia est paradisus, omnibus spiritalibus deliciis plenus. Paradisus etenim dicitur hortus deliciarum, et in Ecclesia sunt omnimodæ deliciae Scripturarum, diversarum artium, multarum virtutum. In quo paradiso est fons, id est baptismus vel Christus, per cuius fluentia, quod sunt spiritalia charismata, irrigatur talis paradisus. Quatuor hujus fontis flumina sunt quatuor Evangelia. Lignum vitæ est sancta crux, cuius fructus est Christi corpus, de quo qui digne comederit, non morietur in anima in æternum. Ligna fructifera sunt sancti; fructus lignorum sanctorum opera; lignum scientiæ boni et mali est liberum arbitrium. In hoc spiritali paradiso crescunt diversa genera arborum, id est diversi ordines electorum. Ibi crescunt mali punici, scilicet arbores Africanæ quæ proferunt mala punica, vel rubea, quæ dicuntur malogranata, id est granis plena, quæ sunt martyres rubei sanguine, operibus, ut granis, pleni. Has arbores ille hortus fonte irrigatus emisit, dum sancta Ecclesia, baptisate perfusa, martyres protulit, cum pomorum fructibus, scilicet cum bonorum operum exemplis. Ibi crescit et cyprus, quæ est arbor aromatica in Ægypto habens semen simile coriandro, ut habuit manna album, sublucidum et odorum, quod oleo coquitur, et inde succus exprimitur, qui cyprus dicitur, unde regium unguentum conficitur, ita dictum quod regius morbus eo curatur. Cyprus arbor aromatica, abundans in Ægypto, est spiritalium conversatio, quæ primitus florebat in Ægypto, sive in tenebris hujus mundi quod Ægyptus sonat. Hujus semen simile est mannæ, quod habuit omne delectamentum, et omnem saporem suavitatis; quia vita justorum habet omne spiritale delectamentum, et omnem saporem sanctitatis. Semen est album, lucidum, odorum; quia eorum conversatio est alba in castitate, lucida in operatione, odora in charitate. Succus ejus cum oleo coquitur, et in regium unguentum vertitur, quia illorum vita flammis tentationum ut aurum probatur, quia regius morbus, id est lepra animæ ut unguento curatur. Hoc unguentum Maria Domino in domo Simonis leprosi obtulit, quia Ecclesia suo exemplo hæreticos a lepra animæ, scilicet de hæresi curans Domino offert. Ibi crescit et nardus, quæ est arbor aromatica, id est aromatibus apta, sed parva, bene redolens, et calens, unde optimum unguentum conficitur, quod sunt humiles et innocentes, qui se coram proximis parvos, id est despectos faciunt, et dolore atque ardore charitatis saucios in peccatis unguunt. Ibi crescit et *crocus*, flos rubicundus, id est aurei coloris, quod sunt sapientes, divina sapientia fulgentes. Ibi crescit et *fistula*, brevis arbuscula

A aromatum, quæ casia, robusti et purpurei corticis, quæ ad curandas viscerum molestias valet, quæ pro sui brevitate a quibusdam inter herbas odoriferas reputatur, quod sunt patientes pro Christo et pro fratribus animas ponere parati. Ibi crescit et *cinnamomum* arbor brevis, sed odorifera, et dulcis, cinerei coloris ad medicamentum usum fistulæ duplo præstans, quod sunt pœnitentes, qui se infirmos reputant, et in cinere pœnitentiam agentes, dulcem odorem Ecclesiæ præstant. Cinnamomi arbor habet tres cortices: superior dicitur fistula, medius cinnamomum, tertius amomum. Medius est dulcior cæteris; hi autem ab aliquo divisi ex nimio fervore solvuntur ab arbore quod sunt monachi, qui se solvunt a mundo amore Christi. Hæ arbores crescunt in illo paradiso, *cum universis lignis Libani*, id est cedris et aliis odoriferis lignis, quod sunt universi fideles, quorum fides et operatio imputribilis et odorifera est. Ibi crescit et *myrrha et aloe cum omnibus primis unguentis*. Myrrha est arbor cuius succus est stacte, a vermibus et putredine carnem conservans, quod sunt eremitæ vel casti, se in vitiis mortificantes, et carnem suam a putredine libidinis conservantes. Aloe est etiam arbor suavissimi odoris, adeo ut adoleatur altaribus vice thymiamatis; habet vero succum amarissimum resistentem putredini, quod sunt continentes per amaritudinem vitæ lasciviam carnis reprimentes. Prima unguenta sunt pretiosiora, quæ de primis floribus pretiosarum specierum fiunt, ut illud Mariæ in Evangelio spicata pretiosum, quod sunt prælati et alii primis charismatibus Spiritus sancti, scilicet primis credentium donis pleni, qui cum verbo et exemplo flagrant, quasi ulcera languidarum animarum curant. Notandum quod hæ species arborum vel herbarum introducuntur, de quibus unguenta conficiuntur, quia per has notantur ordines electorum, quasi cohortes in castris regis militantium, quorum vulnera per unguenta curantur. Ideo et sponsam horto et fonti et paradiso comparat, quasi ei aperte dicat, Ne timeas pugnare contra acies Amana, quia tales bellatores in comitatu habes, de quorum constantia et armis securi hostes superabis, et victrix a me coronaberis. Et tu vulneratos in bello herbis tuis curabis, quia tu es hortus medicinalium herbarum; et lassos fluentis tuis refocillabis, quia tu es fons spiritalium aquarum; et victores pomis tuis saturabis, quia tu es paradisus, id est hortus pomorum, spiritalium ferculorum. Sciendum vero ad litteram quod Salomon in Libano talem hortum muro conclusit, in quo has species herbarum vel arborum plantatas habuit; in quo et fons Jordanis erupit de quo et subditur.

VERS. 15. — *Fons hortorum, puteus aquarum viventium quæ fluunt impetu de Libano*. Hortorum ideo dicitur, quia superius duos hortos posuit. Aquæ-viventes sunt, quæ fluunt: Aqua enim quæ stat quasi mortua est, quasi vivit quæ currit. Notandum quod dicit, quæ fluunt impetu de Libano, quia fluentia Jordanis cum magno impetu fluunt de

Libano. Duo fontes sunt Jor et Dan, ubi illi duo confluunt, Jordanem fluvium faciunt. Ideo hic abundantia aquarum introducitur; ut redundantia præmiorum demonstraretur, quæ victoribus dabitur, qui ad fontem vitæ Christum et ad puteum aquarum viventium, id est, Spiritum sanctum, puteum spiritualium donorum, perducuntur. Siquidem decem genera arborum paradisi posuit, per quæ decem ordines electorum spiritualis paradisi expressit, qui sub decem præceptis contra vitia pugnant, ut præmium denarii, scilicet coronam gloriæ, percipiant. Talis est fructus horti; fons autem ejus, id est, irrigatio ejus, est fons hortorum et puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano. Fons est ubi flumen funditur: puteus ubi aqua in profundo latet. Fons ergo hortorum est Evangelium, irrigatio Ecclesiarum in activa et contemplativa vita degentium. Hic fons de Libano erupit, in hortum Jerusalem cucurrit, de monte Sion fluxit, omnes hortos orbis irrigavit, quia evangelica doctrina de Christo erupit, in hortum Jerusalem, id est in primitivam Ecclesiam, cucurrit, de monte Sion per apostolos in gentes fluxit, et omnes Ecclesias irrigavit. Puteus autem aquarum est profunda lex divinarum sensuum, qui latent in legis littera, ut in profundo puteo aqua. Quæ aquæ sunt viventes, quia eos vivere faciunt, qui eas spiritualiter intelligunt. Hæ aquæ fluunt cum impetu de Libano, quia veniunt cum abundantia de Judaico populo. Libanus enim dicitur *dealbatio*, et intelligitur Judaicus populus, divino cultu dealbatus. De hoc Libano fluentia legis et prophetarum fluxerunt, et per apostolos cum impetu in Ecclesia gentium manaverunt, qui Scripturas abunde spiritualiter exposuerunt. Aliter Libanus dicitur *candidatio*, et intelligitur Christus de casta Virgine natus. De hoc Libano aquæ cum impetu fluxerunt, quando dona Spiritus sancti, tanquam Spiritus torrens in credentes inundaverunt, et eos scientia omnium linguarum repleverunt. De his aquis ipse dixit: *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (Joan. vii, 38)*, id est, charismata Spiritus sancti, quæ faciunt credentes cum Deo vivere. Hoc totum hic introducitur, ut sciat sponsa quod ita ejus bellatores replentur doctrina Christi et donis Spiritus sancti, et ita remunerabuntur, sicut apostoli, bellatores Christi repleti sunt doctrina Christi, et donis Spiritus sancti, remunerati sunt præmio vitæ. Fons etiam significat eos qui capaces sunt verbi Dei, puteus vero eos qui vix intelligunt mysteria. Cisterna est collectio aquarum pluvialium, quod sunt dogmata hæreticorum. Tropologice fidelis anima est sponsa Christi, per amorem ei conjuncta, et pariens spirituales filios, id est, bona opera. Hæc est etiam ejus soror, quia ejus regni cohæres. *Qui enim patiuntur persecutionem propter justitiam, ipsorum est regnum cælorum (Matth. v, 12)*. Anima habet sua membra sibi congrua. Hujus mammæ sunt studia discendi e legendi, quibus haurit lac quo postmodum parva

A los, id est indoctos nutriat; ubera ejus sunt sapientia et scientia, de quibus lac doctrinæ indoctis ministrat. Ejus unguenta sunt bonæ exhortationes, quibus vulnera animarum curat, magis quam vinum sæcularis prudentiæ. Labia ejus sunt confessio, qua ore confitetur, quod corde credit, vel peccata in confessione aperit. Lingua ejus est interpretatio cogitationis cum bonum consilium cordis ore vel scripto loquitur. Vestimenta ejus sunt virtutes, quibus ita decoratur ut corpus vestibus, unde scribitur: *Induit me Dominus vestimento salutis et indumento lætitiæ (Isa. lxi, 10)*. Anima etiam est hortus, quia similis horto, scilicet bonis sententiis ut hortus herbis, plena virtutibus ut hortus floribus. Qui hortus est conclusus, id est, bonis operibus circumseptus a dæmonibus. Ipsa etiam est fons, quia de ea fluit cœlestis doctrina, quæ irrigat alios hortos, scilicet fideles animas; qui fons signaculo sanctæ fidei est signatus. Anima sancta nihilominus est paradus, plena spiritualibus deliciis; hujus paradisi fons est charitas, quæ irrigat hunc paradusum, ut proferat pretiosum fructum. Quatuor flumina paradisi sunt quatuor principales virtutes, scilicet, prudentia, fortitudo, justitia, temperantia. Lignum vitæ sapientia; fructus ejus, immortalitas; ligna fructifera, utiles disciplinæ; fructus lignorum mores piorum; lignum scientiæ boni et mali, observatio mandati. Unguentaria signa, scilicet nardus, et crocus, et alia, sunt virtutes, castitas, bonitas, humilitas, et alia infirmantium animarum unguenta. Fons et puteus in ea est evangelica et legalis doctrina, sive scientia. Anagogice paradus exsultationis, est habitatio sanctorum in cœlis, plena omnibus deliciis. In hunc paradusum raptus est Paulus, et in hunc introduxit latronem Dominus. In hoc paraduso fons qui fluit de loco voluptatis, est Christus, fons vitæ fluens de corde Patris, de quo manat vita omnium. Lignum vitæ est Dei sapientia, vel Spiritus sanctus, vitam æternam inspirans omnibus. Fons et puteus aquarum viventium, est plenitudo omnium gaudiorum. In cæteris hujus capituli deficit anagoge. Sunt ergo quatuor paradisi, scilicet paradus voluptatis, terrestris; paradus exsultationis, cœlestis; paradus religionis, Ecclesiarum; paradus virtutis, animarum. Postquam Amana in bello cum suis victus succubuit, ecce aquilo alius hostis grave bellum reginæ intulit, sed victus in hortum fugit, ibique ut latro in insidiis latuit. In quo dum regina victorem exercitum reficeret, rex advenit et hostem latentem reperiens de horto confusum expulit, atque austrum cultorem horti invitavit, dicens.

Vers. 16. — *Surge, aquilo, et veni auster, perfla hortum meum.* Scilicet postquam cessavit persecutio tyrannorum et coronata est patientia sanctorum, protinus surrexit in Ecclesia vesania hæreticorum, quæ atrocius Ecclesiæ bellum intulit quam prius a paganis pertulit. Perniciosior enim est hostis, qui intra mœnia positus cives impugnat, quam qui extra exclusus muros oppugnat. Dam ergo post sudorem

persecutionis milites Christi in horto Ecclesie fruentur quiete pacis, ecce tortuosus draco a martyribus victus de antro malitiae caput extulit, virus perfidiae per agmina Christi fudit, et, ut latro, de insidiis improvisus prosilivit, atque incautos milites telis erroris usquequaque prostravit, siquidem inauditam haeresim per malignos homines mentibus fidelium infudit, qua totum hortum [Ecclesiae quasi] quadam lepra vitiavit. Sed Rex gloriae Christus suis auxilium praebuit, dum universam haeresim per sapientes destruxit, et de horto suo flagellis anathematibus expulit. Expulso autem Aquilone, Auster intravit, quia ejecta haeresi de Ecclesia, auster, scilicet Spiritus sanctus hortum perflavit, dum veram fidem doctoribus inspiravit. Et mox fluxerunt horti aromata, dum sancti Patres protulerunt verae fidei dogmata. Rex ergo adveniens, dicit: O aquilo, hostis maligne, de latebris tuis surge, et de horto meo discede; tu autem auster, cultor horti, veni, perfla hortum meum, ut *fluant aromata illius*, quae sufficiant victoribus. Aromata sunt odoramina, scilicet fructus arborum praedictarum, nardi, cinnamomi, et aliarum Libani. Ideo dicit fluant, quia aromata de arboribus ardore spiritus fluunt, ut resina de cedro vel abiete. Aquilo est ventus durus et frigidus, qui transstringit ac flores necat. Auster vero ventus calidus et blandus, qui terram solvit et flores producit. Aquilo est diabolus, qui duram persecutionem Ecclesiae intulit, et ut strictam terram fideles de fructu honorum operum prohibuit, et in fide florentes per varia tormenta necavit. Hic in horto, ut latro, in insidiis latuit, dum victus in persecutione virus occultum, ut draco, haereticae pravitate in fideles evomit. Auster autem est Spiritus sanctus, qui sua gratia hortum perflavit, dum rectam fidem Ecclesiae inspiravit, et terram, id est corda subversa de gelu perfidiae solvit, et flores fidei produxit, quo flante horti aromata fluxerunt, quia mox fidei documenta per scripta Patrum redundaverunt. Ecclesia vocatur hortus per simile, quia sicut in horto sunt lilia, rosae et alii flores, et herbae salubres, et item cardui, urticae et aliae herbae nocivae et inutiles, sic sunt in Ecclesia martyres, confessores, virgines et alii fideles. Sunt etiam haeretici, schismatici, et falsi fratres. In his latet aquilo; in illis flat auster, et de ipsis fluunt aromata virtutum. Aliter per aquilonem mundi aspera, per austrum intelliguntur prospera. His dicitur permittendo non jubendo, ut ad tentandum surgant, hortum perflent, ut aromata fluant, hoc est, tribulationes fidelibus inferant, ut exemplo patientiae eorum et constantiae bene fragrantia, ut Job, ad multos perfluant. Saepius prospera quam adversa animum tentant, quia adversa animum ab illecebris carnis abstrahunt, prospera vero ad lasciviam alliciunt. Tropologice hortus est claustrum, flores et herbae salubres, fratres in fide et dilectione unanimes; urticae et herbae inutiles, sunt hypocritae et falsi fratres. Aquilo in horto ad tentandum surgit, dum diabolus per falsos fratres concordiam fra-

trum perturbat; sed auster veniens hortum perflavit, dum Spiritus sanctus conventum fratrum in patientia et concordia corroborat. Aromata fluunt, dum virtutes prius occultae, tentationibus probatae, ad notitiam proximorum prodeunt. Anagogice vero aquilo in horto surget, cum Antichristus adhuc Ecclesiam impugnabit, sed auster hortum perflabit, cum gratia Spiritus sancti, fidelibus constantiam fidei contra eum inspiraverit; tunc aromata horti fluent, quia pro fide Christi martyria redundabunt. Aliter aquilo surget, ut de horto discedat, cum occiso Antichristo persecutio de Ecclesia recedet. Auster vero hortum perflabit, cum multitudo lapsorum ad poenitentiam per inspirationem sancti Spiritus redibit. Tunc fluent horti aromata, quia exempla patientiae et constantiae sanctorum sub Antichristo in Ecclesia redundabunt. Aliter aquilo de horto recedet, cum diabolus de Ecclesia ultimo iudicio damnatus discedet. Auster hortum perflabit, cum Christus veniens consolatione Spiritus sancti Ecclesiam recreabit. Tunc horti aromata fluent, quando iusti aeterna praemia pro meritis recipient. Aquilone recedente, et austro in hortum veniente, regina aromata colligit, quibus victores reficit, et regem foris stantem ad epulas victorum invitat, dicens:

CAPUT V.

VERS. 1, 2. — *Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum.* Scilicet persecutione per Christum annihilata et haeresi ubique damnata, Ecclesia jam in pace et concordia fidei degens, et multa tentamenta sustinens, scripta Patrum quasi aromata collegit, exemplo illorum virtutum spiritualium quasi convivium instituit, cui Christum interesse optat, ut opus suum acceptabile fiat dicens: Qui se promisit mecum usque ad consummationem saeculi mansurum, ipse nunc per gratiam veniat in me hortum suum, ut qui me inter persecutores et haeticos illaenam custodivit, nunc in pace degentem a tentationibus adversitatum, et prosperitatum inconcussam custodiat, ac de me tales emissiones producat, quarum pomorum fructus ipse comedat, hoc est, tam spirituales velit de me pullulare, quos sibi ut suavem cibum velit incorporare. Poma etenim horti sunt in Ecclesia electi. Fructus pomorum, sunt opera bonorum. Fructus pomorum suorum dilectus comedet, cum Christus electos per bona opera sibi incorporabit, ut sint unum cum Deo sicut cibus in corpus comedentis vertitur. Aliter Ecclesia dolens Synagogam a fide Christi tandiu separari, orat eam sibi associari, dicens: Dilectus meus, qui de me horto suo aquilonem diabolum per fidem expulit, et austrum Spiritum sanctum per gratiam introduxit, et aromata charismatum in me multiplicavit; ipse etiam per gratiam veniat in Judaeam hortum suum, ut comedat fructus pomorum suorum, id est, ut per fidem incorporet sibi multitudinem convertendorum. Moraliter. Dilectus in hortum venit, et fructum pomorum suorum comedit, cum Christus dona sua in

cœtu spiritualium multiplicavit, et se operibus eorum ut suavi cibo refecit. Juxta altiore sensum, dilectus horti fructum comedit, cum Christus electos de hoc mundo in gloriam suam assumpserit. Rex ad convivium reginæ ingressus, dicit :

Veni in hortum meum, soror mea, sponsa ; messui myrrham meam cum aromatibus meis. Comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Per myrrham martyres ; per aromata confessores accipiuntur. Favus est mel in cera, et significat animas in corpore : mel autem extra ceram animas extra corpora. Per favum exprimuntur hi qui cum Domino corporaliter surrexerunt, et cum eo corporaliter ascenderunt. Per mel autem animæ sanctorum, de inferno per Christum liberatorum. Per vinum notantur hi, qui in primitiva Ecclesia alios doctrinis inebriaverunt ; per lac, hi qui lacte doctrinæ nutriti sunt. Sex ordines electorum posuit quos ad gloriam perfectorum perduxit. Senarius quippe numerus qui perfectus est, perfectionem innuit, quasi dicat : O Ecclesia soror mea in hæreditate, sponsa mea in spirituali generatione ; ego jam veni per incarnationem, in hortum meum Judæam, et jam messui myrrham cum aromatibus quia collegi ad me messem martyrum in cœlum cum confessoribus fide et opere bene olentibus. Comedi favum cum melle, quia quos corporaliter suscitavi, jam in gloriam sumpsi cum animabus quas de inferno liberavi. Bibi vinum cum lacte, quia doctores cum auditoribus jam angelis in cœlis associavi dicens : O vos angeli amici comedite, et vos archangeli, *charissimi, bibite et inebriamini*, quod est dicere : Hos quos de terris cum triumpho adduxi, ut suavem cibum vobis associando incorporate, et ut dulcem potum in gaudium vestrum introduceite. Et sicut epulantes variis ferculis et potibus gaudent satiari, ita gaudete istos vestro consortio annumerari. Hoc totum ideo replicat, quasi Ecclesiæ gentium dicat : Sicut illos de primitiva Ecclesia mea incarnatione, passione, resurrectione, et ascensione jam glorificavi ; ita adhuc convertendos de Judæis glorificabo. Similiter et de te ortos, et in fide perfectos angelis in gloria associabo. Aliter : O soror et sponsa, tu oras ut veniam in te hortum meum, ferendo tibi contra mundi tentamenta auxilium ; ego autem veni in hortum tempore persecutionis, ferens auxilium martyribus : quos jam coronavi pro cruciatibus. Veni etiam in auxilium confessoribus, contra hæreticos certantibus, quos jam glorificavi in cœlestibus ; ita te contra tentamenta mundi certantem juvabo, et vincentem coronabo. Jam in horto meo messui myrrham meam, id est martyres, in Ecclesia amara pro me passos, ad me in gloriam collegi cum aromatibus meis, hoc est cum omnibus qui fama bonorum operum sunt insignes, ut confessores. Notandum quod dicit *meis* ; quia et hæretici habent suos martyres et suos confessores ; qui non Christi, sed myrrha sunt diaboli. Tu invitas me ad convivium, jam comedi favum

A cum melle meo, jam bibi vinum meum cum lacte meo. Favus sunt hi qui in Scripturis dulcedinem spiritualis intelligentiæ quærunt, et aliis dilucidant. Mel sunt hi qui epulas divini verbi sibi appositas libenter gustant, et his insatiabiliter vesci desiderant. Vinum sunt fortes cœlestium doctores, alios sapientia inebriantes. Lac sunt infirmi adhuc auditores, qui lacte doctrinæ nutriuntur ad bonos mores. Hos omnes ut dulcem cibum mihi incorporavi, et ut suavem potum in me transfudi, quia omnes in gloriam assumpsi. Nunc alloquitur rex victores in horto epulantes, hoc est, omnes in Ecclesia de vitiis triumphantes :

Comedite, amici, bibite et inebriamini, charissimi.

B Quod est dicere : Vos Ecclesiæ bellatores, mei amici, qui facitis quæ ego præcepi meo exemplo, comedite favum cum melle, id est tales viros vobis associate, qui dulci doctrina vos esurientes justitiam reficiant ; et meo exemplo bibite vinum cum lacte, hoc est. tales doctores vobis coadunate, qui vos sitientes justitiam vino sapientiæ inebrient, et lacte doctrinæ nutriant. A talibus sapientia inebriamini, et repleti charitate eritis mihi charissimi, et eritis mihi cibus et potus ut ipsi, et vos mihi ut illos incorporabo, et mecum in gloria collocabo. Moraliter. Sponsus myrrham in horto metit, cum Christus de cœtu spiritualium mortificantes membra sua, et crucifigentes vitiis et concupiscentiis falce mortis præcidit, et in cellaria beatitudinis perducit. Aromata metit, cum redolentes in virtutibus ad vitam colligit. Favum cum melle comedit, cum dulces in moribus et operibus assumit. Vinum cum lacte bibit, cum sapientes cum simplicibus ad gloriam eligit. Juxta anagogen Christus myrrham et aromata de horto metit, cum electos quosdam in Ecclesia tribulationibus amaricatos, quosdam virtutibus bene olentes in hortum beatitudinis colligit. Favum cum melle comedit, cum doctores dulcedinis in dulcedine æternæ quietis collocabit. Vinum cum lacte bibit, cum subditos potum doctrinæ haurientes, de torrente voluptatis suæ inebriabit, dicens angelis : Comedite, amici, bibite et inebriamini, charissimi, hoc est, ita gaudete de societate istorum, sicut epulantes lætantur de diversi cibi et potus satietate. Solet quæri a quibusdam utrum homo esset conditus, si angelus non fuisset lapsus. Putant enim lapsum angelorum causam fuisse creationis hominum ; sed hi falluntur. Ratione quippe docente, et sacra auctoritate consentiente, si tota numerositas angelorum in cœlo perstitisset, tamen multitudo hominum in terra creata esset. Et sicut angelus in universitate habet suum locum, ita homo in universitate habet suum. Si quidem tota Scriptura clamat hunc mundum propter hominem factum ; quod si homo non esset creatus, consequenter et hic mundus non esset conditus. Quod absurdissimum est. Quem errorem Spiritus sanctus prævidens, et per Scripturam præcavens quod ante creationem angeli

vel hominis creatus sit pronuntiat, clamans: *in principio creavit Deus cœlum et terram* (Gen. 1, 1): cœlum autem et terra est mundus. Ad quid fecit cœlum? ut esset habitatio angelorum. Ad quid terram? ut esset habitatio hominum. Domino autem attestante angelus et homo simul facti sunt, dicens ad Job: *Ecce Behemoth quem feci tecum* (Job xl, 10), quod est dicere: Quando feci angelum, feci et hominem. Sacra autem Scriptura omnia simul facta clamat dicens; *Qui manet in æternum creavit omnia simul* (Eccli. xviii). Igitur homo non propter angelum, sed propter seipsum factus est: mundus autem propter ipsum factus est. Et lapsus angelorum per hominem reparatus est, quia Deus creator homo factus est, consequenter et homo Deus factus est.

Item quæritur utrum Filius Dei esset incarnatus, si homo non fuisset lapsus. Putant enim casum hominis causam fuisse Christi incarnationis; sed hi non falluntur. Ratio enim manifestè clamat, et sacræ Scripturæ auctoritas consonat, quod, quia homo in paradiso peccavit, propterea Deus hominem assumpserit. Ab æterno quippe erat apud Deum prædestinatum quod homo deificaretur. Sicut enim Deus est immutabilis, ita et prædestinatio ejus est immutabilis. Et si Deus non incarnaretur, homo non deificaretur. Et sic prædestinatio Dei immutaretur, quod erat impossibile. Igitur oportuit Deum incarnari, ut posset homo deificari. Huic rationi videtur auctoritas astipulari. Siquidem antequam Adam peccaret, Deus per Adam prædixit Christum de carne Adam incarnandum, et Ecclesiam ei conjungendam, ita dicens: *Erunt duo in carne una* (Gen. 11, 24), hoc Apostolus ita exponit dicens: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia* (Ephes. v, 32). Ecce ante peccatum hominis prædicta est incarnatio Dei, quia ergo homo peccavit, propterea Christus immortalis factus est mortalis. Qui si in statu immortalitatis nasceretur, nunquam moreretur, et homo sine interpositione mortis ejus deificaretur. Quod fieri non potuit. Quia ergo Christus in illo statu natus est quo mori posset, ideo mori voluit; quia vero ad vitam resurrexit, mortem homini abstulit, et vitam amissam reddidit. Et sicut in illo statu mortis omnes moriuntur, sic in isto statu vitæ omnes in Christo vivificabuntur, et secundum immutabilem prædestinationem Dei deificabuntur. Unde dicit apostolus: *Elegit nos in Christo ante mundi constitutionem* (I Petr. i, 20); quasi dicat: antequam mundus esset, statuit Deus Filium suum incarnari, et nos homines in ipso deificari. Hunc dum fugit apostata angelus in cœlo in Patris claritate regnantem, invenit eum in matris terræ gremio latentem, sese quandoque judicantem.

Adhuc quæritur: Si homo in paradiso perstitisset, utrum mali ex eo nascerentur. Sed ratio docet quia si homo non peccasset, justus et immortalis esset, et omnes qui in illo statu nascerentur justus et immortales essent. Soli ergo isti nascerentur. Postquam autem homo peccavit, injustus et mor-

talus fuit, et omnes qui in illo statu nati sunt. Injusti et mortales propter Christum solum fuerunt... Est autem Christus Deus et homo. Ex omnibus ergo injustis quidam per Christum justificantur, ut in ipso deificentur. Cur autem reliqui non deificentur vel nonificentur, nonne ille qui eligit quos vult, et abjicit quos vult? Huc usque plenitudo gentium intravit. Ab hinc usque ad ingressum Synagogæ notatur tempus pacis Ecclesiæ. Finito itaque convivio victorum, regina ivit dormitum, dicens cubiculi excubitoribus: Si rex me quærat, dicite: *Quia ego dormio et cor meum vigilat*, ut eum excipiat. Quasi magnum convivium Ecclesia cum victoribus habuit quando magnum consilium cum multis confessoribus in Nicæa civitate habuit. In qua varia fercula, erant diversa capitula Scripturarum. Quo finito ivit dormitum, quia ibi damnata omni hæresi persecutio cessavit, quies pacis rediit, et Ecclesia curis sæculi se subtraxit, divina officia instituit, divinæ contemplationi vacavit; quæ nunc dicit imperfectis adhuc terrenis inhiantibus: Meo exemplo frena postponite, cœlestia quærite. Sicut ego dormio, id est a negotiis et curis sæculi quiesco, et cor meum in meditatione Scripturarum, et contemplatione æternæ vitæ vigilat, ut mansura bona percipiat. Regina dormiente, dissensio inter milites est exorta, non ab hostibus, sed ab otio nata. Qua incescente rex reginam excitat, monet ut surgat, tumultum militum compescat, sed Ecclesia in contemplatione quiescente, multa vitia inter fideles exorta sunt, videlicet novæ hæreses, discordiæ, sectæ, schismata, et alia plura. Unde Christus per Scripturam eam movit, ut quietem contemplationis intermitteret, tumultum vitiorum exhortando et corrigendo sedaret. Et notandum quod primo corona sponsæ proponitur pro certamine, contra Amana, id est pro sævitia persecutorum; deinde pro labore contra aquilonem, id est pro vexatione hæreticorum. Tunc tertio præmium promittitur ei pro vigilantia contra guttas noctium, id est pro exhortatione et correctione lapsorum. Igitur sponsa repræsentat verba sponsi se excitantis, dicens:

VERS. 25. — *Vox dilecti mei pulsantis ad ostium cubiculi mei fuit hæc: Aperi mihi, soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea*, ut intrem ad te, quia *caput meum plenum est rore, et cincinni mei pleni guttis noctium*, tota nocte stans sub dio et audiens tumultum militum. Cui ego respondi: *Exspoliavi me tunica mea, quomodo induar illa*, ut surgam et aperiatur tibi? *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos, ambulans quo præcipis?* Hæc verba demonstrant Christi sollicitudinem erga negligentes et errantes, ut spirituales corrigantur, et Ecclesia ad fervorem contemplationis, ad lædium vero sæcularis administrationis excitetur. Christi Patris et Ecclesiæ dilecti vox, in Scripturis ad ostium cordis spiritualium pulsantis, id est monentis, hæc est: *O Ecclesia, soror mea, quia per me cohæres regni; amica mea, quia per me cœlestium arcanorum conscia;*

columba mea, quia per me Spiritu sancto repleta; A
 immaculata mea, quia per me a peccatis emundata;
 aperi mihi exhortando ostium cordis eorum, qui il-
 lud pessulo malorum operum clausurunt, et guttæ
 noctium, id est membra dæmonum facti sunt; et
 eris soror mea, si exhæredes per malitiam feceris
 cohæredes meos per gratiam; et eris amica mea, si
 inimicos ob perfidiam feceris amicos per fidei con-
 stantiam; et eris columba, si duplices corde, feceris
 simplices; et eris immaculata, si maculatos vitiis
 feceris immaculatos virtutibus, quia caput meum
 plenum est rore, id est fides divinitatis meæ repleta
 est errore. Et cincinni mei pleni sunt guttis noctium,
 id est fideles mei repleti sunt peccatis dæmonum,
 quia caput Christi Deus est, per caput intelligitur
 fides divinitatis; per ros, qui in nocte cadit, et solis B
 ardore recedit, accipitur error infidelitatis, qui de
 nocte ignorantiae venit, sed luce veritatis recedit.
 Cincinni, id est capilli, sunt fideles, per fidem capiti
 Christo adhærentes. Guttæ noctium sunt lapsi de fi-
 delibus, ut guttæ de capillis in sententias hæretico-
 rum: vel in peccatis dæmonum, qui sunt noctes ad
 æternas tenebras ducentes. Caput ergo et ros noctis
 intelliguntur in fide divinitatis errantes; per cincinnos
 et guttas noctis dæmonibus in peccatis consentientes.
 Forum cordis ostium aperi mihi docendo, ut intrem
 per gratiam, et habitem in cordibus eorum per fidem,
 et mansionem mihi in mentibus istorum faciam per
 bonam operationem. Vox Ecclesiae Christo respon-
 dentis, et quasi curam sæcularium recusantis, et
 ideo regimen fugientis: Exspoliavi me tunica mea. C
 Id est exui me sæculari sollicitudine, quomodo in-
 duar illa? id est quomodo iterum reassumam illam.
 Hoc non dicit quasi inobediendo, sed sæcularem
 honorem fugiendo. Qui enim in sæcularibus præsi-
 citur, in spiritualibus dejicitur, quia sicut corpus
 tunica induitur, sic mens sæcularium cura impli-
 catur. Quam exutam nolunt spirituales reinduere,
 sed in spiritualibus soli Deo vacare. Vocati vero a
 Deo suam voluntatem postponunt, et onus regimi-
 nis causa proximorum inviti subeunt. Unde gemen-
 tes dicunt: Lavi pedes meos, quomodo inquinabo
 illos? Pedes animæ sunt affectiones, quibus ad quæ-
 que desideria transfertur, sicut corpus pedibus gra-
 ditur; quæ sunt concupiscentia, timor, gaudium, D
 dolor. Concupiscit enim terrena, timet ne minime
 adipiscatur cupita, gaudet de adeptis, dolet de amis-
 sis. Hos pedes lavit, dum terrenas affectiones la-
 crymis poenitentiae abluit. Hos iterum inquinare ti-
 met, quia qui in sæculari regimine positus est, vix
 aut nullatenus sædes peccatorum evitare valet; sed
 cum sponsa tardat aperire sponso pulsanti, jam non
 voce, sed manu tangit eam: de quo tactu treme-
 facta surgit, ut ei aperiat: quia cum Ecclesia in
 spiritualibus viris curam proximorum suscipere re-
 fugit, Christus ei opus obedientiae suæ anteponit,
 de quo perterrita facit pro proximis quod Christus
 fecit pro inimicis, unde subditur:

VERS. 4, 5. — *Dilectus meus misit manum suam*

per foramen, et venter meus contremuit ad tactum
 ejus. Similitudo est ab illo, qui ad ostium cubiculi
 amicæ pulsat, et cum ei non aperuerit, per fene-
 stram manu tangit eam, et illa surgens aperit
 ei. Manus dilecti est operatio obedientiae Christi.
 Per manum quippe opus, quod per manum fit ex-
 primitur. Foramen cubiculi dilectæ, est auris corpo-
 ris, quod est cubiculum animæ. Manum ergo suam
 dilectus per foramen misit, quando per aurem cor-
 poris in memoriam animæ misit opus suæ obedien-
 tiæ: quando de gloria cœlestis regni egressus, labo-
 rem hujus exsili subit, et inimicis suis poenitentiam
 et remissionem peccatorum, et regnum cœlorum
 prædicavit, quatenus ejus exemplo laborem mundi
 subiret, ut proximus in periculo animæ positus sub-
 veniret. Sed venter Ecclesiae ad tactum Christi in-
 tremuit, quia dum quisque spiritualis fragilitatem
 suam consideravit, de facto Christi pertimuit, ne
 ad injunctum officium exemplo Christi minus ido-
 neus esset, inobediens autem factus a Christo peri-
 ret. Per ventrem autem qui est molle membrum,
 fragiles in Ecclesia intelliguntur, ex quibus tamen
 spirituales filii gignuntur. Tacta manu sponsi tre-
 mefacta, *surrexi ut aperirem dilecto meo*. Ejus exem-
 plo sum tacta de inobedientia mea. Tremefacta,
 surrexi de loco ubi dormivi, quia quietem contem-
 plationis intermisi, ut aperirem dilecto meo, corda
 in malitia indurata, et a bonitate clausa. Notandum
 quod dilecta voce pulsanti non aperit, manu autem
 tangenti mox aperit, quia ostium cordis magis
 exemplo operis, quam voce prædicationis reseratur,
 ut Christus per fidem introducatur. Suscepto autem
 regimine cum spiritualis vir cœperit bona coram
 proximis operari, et eos ad bene operandum hor-
 tari, mox incipiunt ei mali adversari, aliquando
 ab eo correpti etiam mortem minari, unde sub-
 dicitur:

VERS. 5, 6. — *Manus meæ distillaverunt myrrham
 et digiti mei pleni myrrha probatissima*. Per manus
 operatio, per myrrham persecutio, per digitos stu-
 dia, per myrrham probatissimam summa tribulatio
 innuitur. Myrrha probatissima est optima myrrha,
 quæ alibi dicitur myrrha electa, et intelligitur mors
 Christi. Regina ergo quæ flante austro aromata
 collegit, myrrham manibus tulit, unde nunc dicit:
 Manus meæ distillaverunt myrrham, hoc est, opera
 mea, quæ exempla mortificationis fuerunt, persecu-
 tionis amaritudinem mihi moverunt. Digiti mei ple-
 ni myrrha probatissima, id est studia mea, quæ
 erant imitantia patientiam Christi, moverunt mihi
 tribulationem mortis, instar mortis Christi, quæ
 ab his passus est, quos docuit viam salutis. Notan-
 dum quod tres crucifixi sunt, Christus, latro confi-
 tens, latro blasphemans. Qui innocenter mala vel
 mortem patitur, cum Christo crucifigitur. Qui nocens,
 sed peccata confitens, cum latrone confitente
 salvatur; qui nocens, et non confitens patitur, cum
 latrone blasphemante damnatur. Ego ad tactum
 sponsi surrexi, ut aperirem ei, et per myrrham stil-

lantem, id est per amaritudinem abundantem, quam A exemplo Christi passa sum, *pessulum ostii mei aperui dilecto meo*. Ecclesia est civitas, vel domus, vel templum Dei, cujus ostium est fides, per quam intratur ad patrem familias Christum. Pessulum ostii est infidelitas vel duritia cordis, qua ostium fidei obstruitur, ne Christus in domum animæ ingrediat. Sed pessulum ostii aperitur dum infidelitas per rationem destruitur, vel duritia cordis sermone blando emollitur. Et sic pulsans sponsus in cubiculum cordis recipitur. Unde scribitur: *Ego sto ad ostium, et pulso, si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum, et cœnabo cum illo, et ille mecum* (Apoc. III, 20). Ad ostium stat Christus, et pulsat, dum cor malitia clausum, superna gratia visitat, sed hoc ostium aperit qui oblatam gratiam per pœnitentiam recipit. Christus intrabit, et cum eo cœnabit, dum animam pœnitentis sapientia repleverit, et consolatione Scripturarum satiaverit. Ubi autem pulsanti non aperitur, declinat et transit ad eum, qui ei januam cordis reserat: Unde apte subditur: *At ille declinaverat atque transierat*. Ab illis namque declinat qui ei cor pessulo duritiæ obstruunt: ad illos vero transit, qui ei pœnitendo aperiunt. Similitudo est ab illo qui diu ad ostium amicæ pulsans non intronmittitur, et indignans regreditur. Declinat etiam dilectus, et transit, dum divinitas ejus mentis cogitationem excedit. Sed quia ubi sermo divinus recipitur, ibi protinus cor in malitia induratum ad pœnitentiam emollitur recte subjungitur: C

VERS. 6. — *Anima mea liquefacta est ut dilectus locutus est, dicens: Aperi mihi soror mea*. Sponsa ostium aperiens et dilectum non inveniens, venit ad chorum filiarum Jerusalem, quæ secum venerant, et querula voce refert eis, quod pulsanti dilecto non aperuerit, quod postea quæsitum non invenit, quod vero vocatus non responderit, quod custodes civitatis eam plagaverint, vulneraverint, thestrum ejus tulerint; atque anxia rogat, ut si eum invenerint, quæ passa sit pro ejus amore ei nuntient. Similitudo est ab illa amica amante, quæ amicum anxia in nocte quærit, vigiles incauta incurrit, vestes perdit, plagas accipit, et hæc postea dolens consodalibus refert. Per sponsam in hoc loco intelligitur Ecclesia pœnitentium, dilectum in culpa D amissum pœnitendo et confitendo quærentium, et gemebunda voce filiabus Jerusalem, id est spiritualibus et religiosis in confessione ita dicentium: Anima mea, quæ aquilone flante in malitia indurata est, flante austro, liquefacta est, ut dilectus ista locutus est: Aperi mihi soror mea, quam sanguine meo feci cohæredem mihi. Hac voce anima mea compuncta ad exprimendam imaginem sponsi, ut cera est liquefacta. Porro spiritus, id est superior vis animæ hic loquitur: *Quæsi cogitando divitiis patientiæ suæ, qua me peccantem obstinatum, se provocantem tam diu sustinuit, et non inveni immensam misericordiam quæ peccantibus parit. Vocavi clamore cordis, volens scire occulta judicia*

ejus, quare malos diu sustineat, bonos puniat, aliquando malos per pœnitentiam eligat, bonos per culpam abjiciat, pares in culpa unum convertat, alium relinquat: *et non respondit mihi*, id est per Scripturas non indicavit mihi, ut non in meis operibus, sed in sua misericordia fiduciam habeam. Ipse me quæsiit, dum choros angelorum in cœlis reliquit, et me ut ovem errantem in mundo quæsiit. Vocavit quando dixit: *Convertimini ad me, filii revertentes, et ego reficiam vos* (Jer. III, 14). Hanc vocem contempsi. Ideo clamantem me in tribulatione non exaudit Dominus. Me ita quærentem et vocantem invenerunt custodes, qui circueunt civitatem, scilicet prælati Ecclesiæ, verbo et exemplo, custodes legis Dei, qui circueunt civitatem, id est Scripturis muniunt Ecclesiam, invenerunt me peccatis et abominationibus plenam; *percusserunt me timore judicii et peccatorum: et vulneraverunt me compunctione et pœnitentia: tulerunt pallium meum*, scilicet multitudinem peccatorum, qua circumdata eram per injunctam pœnitentiam, *custodes murorum*, id est doctores librorum, quibus cingitur ut muro Ecclesia civitas Dei. Vel pallium, id est velamen ignorantæ abstulerunt, dum mihi occulta Dei judicia exposuerunt. Custodibus ergo civitatis, vel custodibus murorum, qui me talem invenerunt, et me taliter tractaverunt, cum magno gemitu dixi:

VERS. 8. — *Adjuro vos, filiæ Hierusalem, si inveneritis dilectum meum, nuntietis ei quia amore languo*. Quasi dicat: Vos spirituales animæ cœlestis Hierusalem, filiæ per fidei sacramentum, vos constringo, si inveneritis in Scripturis dilectum meum, id est si legendo intellexeritis opera dilecti mei (ille quippe alium invenit, qui ejus mores vitamque cognoscit), ut nuntietis ei per me, hoc est, me doceatis gratias agendo, et aliis prædicando nuntiare. Ille etenim nuntiat, qui alium nuntiare docet. Quia amore languo, id est causa amoris ejus circa terrena languo, et sola cœlestia desidero. Et quæ sunt opera dilecti, scilicet quod Altissimus odio habet peccatores, et misertus est pœnitentibus: et quod *universæ viæ Domini sunt misericordia et veritas* (Psal. XXIV, 10). Misericordia super pœnitentes, veritas super peccantes. Hoc nuntiabit per me, quod est diligendus, quia misericorditer parit his qui ei pœnitendo ostium cordis aperiunt, et juste punit hos qui ei januam cordis male vivendo obstruunt. Nota quod sex articulos dolentis animæ ponit, quia in sex ætatibus vel sex diebus, sex opera misericordiæ facit, quibus ad senarii perfectionem pervenit, scilicet, quod anima ad vocem Domini in compunctione liquescit; quod eum conversatione anxia quærit; quod eum lamentis invocat, quod ejus desiderio tota die, id est omni tempore adversis flagellatur, doloribus vulneratur, rebus necessariis despoliatur. Ideo autem hoc lamentum in cantico amoris ponitur, quia anima fidelis Christi sponsa per pœnitentiam ei conjungitur: *Et gaudium erit in cœlis angelis super uno peccatore pœnitentiam agente* (Luc. XV, 10). Hoc lamentum

plus tropologiæ, quam allegoriæ ascribitur, quia in hoc Ecclesia pœnitentes ad bonos mores hortatur. Et ideo hic allegoria deficit. Juxta anagogen autem Ecclesia peregrinans dormit, et cor ejus vigilat, quando ad terrena et caduca insensibilis fit, et ad sola cœlestia anhelat. Huic vox dilecti pulsatur, quando eam per molestiam corporis vel vicinæ mortis ad supernam patriam vocat. Cui mox aperit, quia ejus vocationem gratanter accipit. Nam ut soror in hæreditatem Domini introducit, ut amica in secretis cœlestibus admittitur, ut columba a Spiritu sancto illustratur, ut immaculata in thalamo sponsi collocatur. Tunica se spoliatur, quando corpus deponit: pedes lavat, quando vel exiguum pulverem cogitationum per ultimam pœnitentiam abluit. Dilectus manum mittit, quando eam dolore mortis tangit. Sed venter ad tactum ejus tremuit, quia de minimis peccatis, quæ per fragilitatem carnis commisit, judicis sententiam meruit. Surgit tamen ut ei aperiat, quia visionem ejus quæ sursum est optat. Manus ejus myrrham stillant, quia opera quibus hic pro Christo est mortificata repræsentat, ut pro his æterna præmia recipiat. In sequentibus anagoge deficit. Sponsæ dilectum absentem anxie quærenti, et filias Hierusalem de eo sciscitanti, respondit chorus filiarum Hierusalem:

VERS. 9. — *Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adjurasti nos? Filiae Hierusalem sunt Ecclesiæ, quæ superius dictæ sunt filiae Sion, quæ egressæ ad videndum regem coronatum, cum regina bellum contra Amara inierunt, et ab ea in hortis refectæ sunt; et intelliguntur Ecclesiæ de Judæa, in qua est Hierusalem vel Sion, ad fidem Christi conversæ, quæ cum Ecclesia gentium spirituale bellum contra diabolum inierunt, et epulis spiritalibus, scilicet Scripturis vel corpore Christi refectæ sunt. Interdum in hoc libro filiae Sion sunt Ecclesiæ de Judæis conversæ; filiae vero Hierusalem, Ecclesiæ de gentibus vocatæ. Quia sicut ad litteram minor est Sion in mœniis et numero inhabitantium. Hierusalem autem major et ædificiis et numero civium, sic Ecclesiæ de Judæis paucioris numeri sunt fidelium, Ecclesiæ autem de gentibus amplioris numeri sunt credentium. In hoc loco filiae Hierusalem sunt Ecclesiæ vel animæ imperfectorum, de matre Ecclesia, quæ est perfectorum, secreta Christi discere volentium. Et notandum quod in hoc Cantico dramatis, fit mutatio personarum, sicut in comœdiis gentilium. Prius quippe introducta est vox Ecclesiæ pœnitentium; et ecce introducit vox Ecclesiæ imperfectorum discere volentium, et mox subsequitur vox Ecclesiæ perfectorum alios docentium, et hoc totum fit propter unitatem catholicæ Ecclesiæ, quæ in omnibus membris suis est una sponsa Christi, quæ in duabus naturis est una persona. Et propter hanc unionem aliquando dicit: *Pater major me est* (Joan. xiv, 28). Aliquando vero: *Ego et Pater unum sumus* (Joan. x, 30). Dicunt ergo filiae Hierusalem ad matrem Ecclesiam, id est imperfecti ad*

A spirituales: *Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum. Hoc est dicere: O Ecclesia mater credentium, pulcherrima mulierum, id est fide et opere, et prædicatione integerrima omnium, spirituales partus edentium, doce nos quam magnus sit in divinitate dilectus tuus Christus natus ex dilecto Deo Patre. Et doce nos, qualis sit dilectus tuus ex dilecto, hoc est, quam gloriosus sit per miracula in humanitate conceptus, ex Spiritu sancto natus de Virgine Maria matre, quia sic adjurasti nos, vel sic fidei sacramenta docuisti nos, ut Christum credamus ex Deo Patre Deum natum, et hominem ex matre factum. Qui Dominicus homo dicitur ex Spiritu sancto conceptus, quia nullis præcedentibus meritis, sed solo dono Dei in deitatem est assumptus. Respondit Ecclesia spiritualium, docens mysteria Christi filias Hierusalem, id est Ecclesias vel animas imperfectorum, scilicet sæcularium. Quam doctrinam quasi in decem membra corporis distinguit, quia tota sacræ Scripturæ doctrina in Decalogo legis existit. Ideo autem hæc mystica doctrina huic capitulo inseritur, quoniam de pace Ecclesiæ scribitur; quia profunda sapientiæ in pace sunt discenda, in persecutione facienda. Et hoc notandum quod istud capitulum ab historia et ab anagoge deficit. Allegoria vero et tropologia splendescit, quia id solum Christum et sua membra respicit.*

VERS. 10-16. — *Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex millibus.* Per candorem splendor sanctitatis, per ruborem vero notatur ardor passionis. Dilectus Ecclesiæ est Christus, quem præ vita et præ omnibus terrenis dilexit, dum in persecutione honores, dignitates, amicitias mundi ejus amore contempsit, et ipsam mortem per varios cruciatus corporis subiit. Hic per humanitatem est candidus, quia de Virgine natus, et a labe peccati mundus. Et ipse rubicundus martyrio, quia peccatores lavit sanguine suo, a Deo Patre electus ex millibus apostolis et sanctorum exercitibus, ut per eum reconciliaretur mundus. Per millenarium notatur perfectio. Christus electus ex millibus, scilicet ex omnibus perfectis ad redimendum genus humanum, quod nullus alius facere potuit. Et notandum quod prætermittis omnibus virtutibus cæteris, per duo tantum dilectus laudatur, videlicet per munditiam vitæ et martyrium; quia per hæc fideles ad castitatem et patientiam informantur, per quæ maxime salvantur, ut scribitur: *Sine sanctimonia nemo videbit Deum* (Hebr. xii, 14). Et iterum: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (Luc. xxi, 19). Secundum divinitatem autem *caput ejus aurum optimum.* Caput Christi est divinitas, quia sicut caput continet corpus, sic divinitas continet humanitatem. Hoc caput est aurum optimum, id est purissimum, quia sicut aurum omnia metalla præcellit fulgore et dignitate, ita Divinitas omnia præcellit honore et majestate. Et hoc aurum est optimum, quia Divinitas est summum bonum, ex qua omne bonum ut de fonte profluit, sicut vigor

omnium sensuum a capite descendit. *Comæ ejus sicut elatæ palmarum*, hoc est, angelicæ virtutes specialiter Deo, ut comæ capiti, inhærentes, sunt semper pulchritudinem ejus intendentes. Vel comæ ejus sunt divinæ dispensationes, quia sunt ut elatæ palmarum rectæ; *sed nigræ quasi corvus*, quia stultis despicabiles. *Oculi sicut columbæ super rivulos aquarum*, hoc est, dona Spiritus Sancti quæ ipse dat, amatores suos non in cæno, more porcorum, volvi permittunt, sed in similitudinem aquarum claros et perspicuos reddunt, nil tenebrosum habentes. Unde et rivulis et mundis aquis non stagnis turbulentis comparantur, quia Deum vident, et divinorum charismatum luce replentur: quæ charismata quia sola gratia dantur, subditur: *Quæ lacte sunt lotæ*, quia sicut mater sola dilectione naturali lac filiis ministrat, sic Deus sola gratia dona charismatum filiis donat: *Quæ resident juxta fluentia plenissima*, quia quanto de Deo clarius vident, tanto magis ad altiora cognoscenda intendunt. *Genæ illius sicut areolæ aromatum*, hoc est, modestia et pietas, quæ in Christo singulariter refulsit, dulcedine doctrinarum delectabat præsentem, attrahebat absentes; sicut areolæ aromatum delectant odoris et aspectus gratia aspicientes. Quæ areolæ sunt consitæ a pigmentariis, id est medicis, scilicet apostolis et prophetis animarum medicis, qui concordi voce non solum Christi sermones, sed et more sacris paginis, quasi areolis, describere. *Labia ejus distillant myrrham primam* hoc est, verba doctrinæ ejus, quæ claritatem regni cœlestis promittunt gravia patientibus, myrrham primam, id est contemptum mundi et voluptatum prædicant. *Manus ejus tornatiles*, hoc est opera ejus sunt polita et perfecta ut tornatura. Quæ enim verbo docuit, opere complevit, ut de doctrina ejus mirantes operibus confirmaret. Et hæc manus sunt *aureæ*, quia virtutes quas in homine gessit, divinitatis gloria perfecit, quæ nos ad spem et amorem cœlestium excitant. *Plenæ hyacinthis*. Hyacinthus est herba purpurei floris, febres expellens suavitate odoris; quod est passio Christi, quæ expellit morbum infidelitatis. Manus ejus plenæ erant hyacinthis, quia in cruce perforatæ clavis, quasi purpureo sunt colore respersæ rubore sanguinis. *Venter ejus eburneus*, hoc est, fragilitas humanitatis est nitens candore castitatis, et ab omni peccato immunis. Et hic venter est *distinctus saphiris*, quod est lapis sereno cœlo similis, sublimitatem cœlestium significans; quia partim humana fragilitas esurie, tentatione, fatigatione, morte; partim divina celsitudo miraculis, resurrectione et ascensione intelligitur. *Crura illius columnæ marmoreæ*, hoc est, itinera incarnationis ejus sunt recta et firma, quia quidquid per eum gestum est, ante tempora a Deo dispositum est. *Quæ columnæ fundatæ sunt super bases aureas*, id est prophetas, sapientia lucentes, quia talis in carne apparuit, qualis ab illis prædictus in divina dispositione fuit, *species ejus ut Libani*, hoc est, pulchritudo ejus est decor omnium sanctorum, sicut Libanus est decor omnium mon-

ium. *Electus ut cedri*, hoc est, sicut cedri sunt præ omnibus lignis, ita Christus est egregius præ omnibus sanctis. Quomodo enim Libanus altitudine et amplitudine est insignis, ita Christus inter omnes qui de terra orti sunt, antecellit. Et sicut ille mons nobilium est ferax arborum, ita ille omnes sanctos in se radicos extollit et conservat. Et sicut cedrus pulchritudine, fortitudine, sublimitate, odore omne decus silvarum antecedit, sic dilectus, speciosus forma præ filiis hominum; quia ipse non accepit ad mensuram, sed totum Deum, et nos omnes de plenitudine ejus accepimus. *Guttur illius suavissimum*, hoc est, internus sapor et dulcedo verborum ejus, quam pauci gustant, est suavissima; qui autem gustant, amplius esuriunt. Guttur etiam est occulta dispositio bonitatis ejus, qua factum est, ut foras nobis loqueretur. *Et totus desiderabilis*, id est Deus et homo, quia non solum secundum divinitatem, sed etiam secundum humanitatem ab ipso initio conceptionis, usque ad triumphum passionis, resurrectionis, et ascensionis est in omnibus desiderabilis.

VERS. 16. — *Talis est dilectus meus, et ipse est amicus meus, filiæ Hierusalem*. Quasi dicat: O Ecclesie, vel fideles animæ, filiæ Hierusalem, si vultis diligere Christum, et ab eo diligi, necesse est ut talem eum, qualem dixi, intelligatis. Hæc allegoria specialiter Christo convenit; tropologia autem quæ sequitur, magis membris ejus convenit. Christus est caput Ecclesie, quia sicut a capite omnia membra reguntur, sic omnes electi a Christo reguntur. Quod caput est aurum optimum, id est obrizum, quia sicut illo auro alia metalla deaurata auri fulgorem induunt, sic omnes a Christi nomine Christiani dicti, in regno ejus ut sol fulgebunt. Comæ ejus elatæ palmarum. Palma dicitur victoria, est autem palma arbor inferius angusta, superius lata, et significat vitam justorum, qui per arctam et angustam viam, id est per jejunia et vigiliis, et alia corporis aspera ad latitudinem charitatis ambulant, ut ad victoriam certaminis perveniant. Elatæ palmarum sunt idem, quod spatulæ, id est rami productiores, semper a se excelsa tendentes, qui virorem nunquam amittunt, quandiu in palma sunt, præcisi vero mox arescunt. Comæ igitur illius sunt fideles ad cœlestia per victoriam virtutum tendentes, qui virorem fidei nunquam amittunt, quandiu per arctam viam ad vitam pergunt; ab hac deviantes, mox a vita arescunt. Aliqui dicunt elatas palmarum esse speciem arboris aromaticæ, quam Latini abietem vel spatam vocant. Nam Græce abies *elates* dicitur, et significat sanctos ad superna tendentes. Et hæc comæ sunt nigræ quasi corvus, id est justis despecti sunt in mundo, sicut fuit Christus. Corvus significat peccatores. Christus dicitur corvus, quia inter peccatores est reputatus a dicentibus: *Nos scimus quia hic homo peccator est* (Joan. ix, 24). Et iterum: *Si hic non esset malefactor, non tibi tradidissemus eum* (Joan. xviii, 50). Comæ nigræ sunt, ut hic corvus, quia fideles ita despecti sunt ab impiiis ut à Judæis Christus, qui-

Ius dictum est : Hi malefici sunt et seductores. Corvus etiam pullos sibi dissimiles non pascit, et Christus Christianos sibi dissimiles abiecit. Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum. Hoc sunt sapientes cum corde intuentes, et per quos alii eum intuentur; hi sunt ut columbæ simplices, innixi super Scripturas, divino Spiritu fluentes. Quæ columbæ lacte sunt lotæ, id est dulci doctrina a terrenis mundatæ, et resident juxta fluentia plenissima, id est morantur juxta dona Spiritus sancti abundantissima. Rivus sunt Scripturæ Veteris Testamenti : fluentia plenissima, copiosa, et exuberans Evangelii doctrina. Solent columbæ juxta fluentia residere, ut volatum avium in aqua per umbram videant, et sic ungues vitent; sic sancti in Scripturis fraudes dæmonum percipiunt, et ex deceptione quam attendunt, quasi ex umbra hostem agnoscunt, et fugiunt. Quæ fluentia plenissima dicuntur, quia de quibuscunque consilium in Scripturis quæritur, per illam ad plenum invenitur. Genæ illius sicut areolæ aromatum. Hoc sunt prælati pudibundi, quos pudet turpia audire, nedum facere; hi habent in se germina multarum virtutum : quæ areolæ *consitæ* sunt a pigmentariis, hoc est paginæ virtutum scriptæ sunt ab Apostolis vel quibuslibet præcedentibus patribus. Labia ejus lilia distillantia myrrham primam. Myrrha prima est optima, et intelligitur mors Christi, quæ est optima, quia totius mundi redemptio. Labia Christi sunt aperientes voluntatem ejus, qui sunt ut lilia candidi in virtutibus; qui lilia sunt distillantia myrrham primam, id est ipsi sunt docentes verbo et exemplo amaritudinem mortis Christi. Manus ejus tornatiles aureæ, hoc est, bona operantes, sunt irreprehensibiles coram hominibus, ut aurum lucentes : quæ manus sunt plenæ hyacinthis, quia sola spe et desiderio cælestium sunt laborantes. Hyacinthus quippe est lapis aërii coloris, vel viridis, et cum aura mutatur, et sunt sancti in virtutibus virentes, et cælestia appetentes, et mores pro temporibus mutant. Venter ejus eburneus distinctus saphiris. Venter Christi sunt habentes uxores, tanquam non habentes, fidem castitatis conjugibus servant. Elephas namque, cujus os est ebur, castum est animal et adeo frigidæ naturæ, ut super os ejus, id est super ebur posito gracili lineo panno, et super pannum posita pruna exstinguatur illæso panno. Et os continuum claudit corpus ejus, unde dicitur invulnerabile. Significat autem sanctos et castos a telis diaboli invulnerabiles. Sapphirus est lapis speciem sereni cœli habens. Venter ergo Christi est distinctus saphiris, quando conjugati sunt contenti cælestibus disciplinis. Crura illius columnæ marmoreæ. Hoc sunt illi, qui rebus suis religiosos sustentant. Qui ut columnæ marmoreæ sunt recti in scientia, et infrangibiles a vitiis; quæ fundatæ sunt super bases aureas, id est super fidem patriarcharum et apostolorum per opera castitatis lucentem. Species ejus ut Libani. Quod sunt virgines, munditia vitæ albæ, castitate candidæ, ut cedri operibus odoriferæ. Guttur

A illius suavissimum, hæc est, emittentes verba doctrinæ sunt suavissimi. Et est totus desiderabilis, scilicet in se et in omnibus membris suis amabilis talis est, ut dixi, dilectus meus, in se et in membris suis; et iste est amicus meus, quia hunc solum amo, et amor ab eo, et vos amate eum, o filiæ Hierusalem, id est Ecclesiæ pacem in cœlis visuræ.

Notandum quod, sicut decem ordines electorum per decem membra corporis. id est per caput, et comas, et cætera describuntur, ita virtutes eorum per decem res, id est per aurum, palmas et cæteras exprimuntur, quæ denario vitæ remunerabuntur. Qui et anagogæ assignatur. Primus ordo est prælatorum qui per caput notatur, cujus opera ut aurum fulgent, quia sapientia et charitate splendent. Quod aurum est optimum, quia charitas et sapientia omnibus virtutibus supereminet. Secundus ordo est subditorum, id est obedientium, qui per comas exprimuntur; cujus actio palmæ vel corvo assimilatur, quia studio bonæ actionis ut palma viret : tribulatione, ut corvus sordet. Tertius ordo est doctorum qui per oculos figuratur, cujus opera columbis vel rivis comparantur, quia simpliciter vivunt et doctrina fluunt. Quartus est religiosorum, qui per genas demonstratur, cujus actus sunt ut aromata, quia redolent vita et fama. Quintus ordo est magistrorum, qui per labia designatur, qui liliis vel myrrhæ adæquatur, quia præminent cordis munditia, et carnis mortificatione. Sextus ordo est militum Ecclesiam armis defendentium, qui per manus ostenditur, cujus opera auro et hyacintho assignantur, quia tempore pacis puritate, tempore belli discretionem decoratur. Septimus ordo est conjugatorum, qui per ventrem intelligitur, qui ebori vel sapphiro similis scribitur, quia pudore et cælesti desiderio insignitur. Octavus ordo est agricolarum, qui per crura notatur, qui columnis vel mari comparatur, quia rectitudine et stabilitate hominum fulcitur. Nonus ordo est virginum, qui per speciem, id est pulchritudinem exprimitur, qui Libano vel cedro adæquatur, quia et candore castitatis, et odore actionis adornatur. Decimus ordo est continentium, vel orantium, qui per guttur exprimitur, qui suavitati assimilatur, quia munda vita, et sancta oratio suavitas Deo comprobatur. Et neminem moveat, quod idem sensus Scripturæ nunc illis nunc aliis ascribitur, quia per hoc maxime unitas Ecclesiæ commendatur; cum nunc de prælatis ad subditos, nunc de subditis ad prælatos, transfertur. Propterea notandum quod superius in laude Ecclesiæ, in persecutione militanti, septem ordines electorum per septem membra corporis scribuntur. Huic vero Ecclesiæ in pace degenti, decem ordines præscripti assignantur; quia et illa septem donis Spiritus sancti armata pugnavit contra persecutores, et ista decem præceptis legis armata, contra vitia pro denario vitæ dimicat. Postquam sponsa filiabus Hierusalem, qualitatem dilecti exposuit, chorus filiarum Hierusalem respondit :

VERS. 17. — *Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulierum.* Similitudo est a consodalibus, qui sollicite dilectum cum amica quærunt. Filia Hierusalem, sunt Ecclesiæ vel animæ imperfectorum; Hierusalem vero Ecclesia perfectorum. Ecclesiæ dictæ sunt mulieres, quia pariunt filios spirituales. Pulchra est, quæ caret labe hæresis; pulchrior, quæ floret studio bonæ actionis; pulcherrima, quæ fulget instantia prædicationis. Dicunt ergo imperfecti ad perfectos, carnales ad spirituales, activi ad contemplativos, subditi ad prælatos, indocti ad doctos: Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulierum. O Ecclesia spiritualium, fide et opere, quam maxime Deo placens inter Ecclesias, spirituales partus edentes, doce nos quomodo quæras quasi absentem, quem prædicas ubique præsentem; et si est præsens, qualiter sit videndus; et si absens, qualiter sit inveniendus; et quæremus eum tecum fide et devotione. Aliud est abire, aliud declinare: ille abit, qui in longinquum vadit; ille declinat, qui æstum devitans, in proximum locum, in umbram secedit. Christus corporaliter abiit, cum videntibus discipulis cælos ascendit; spiritualiter vero declinavit, cum de Synagoga in Ecclesiam per gratiam venit. Ille videndus est credendo, quærendus orando, inveniendus bene vivendo, cum scriptum sit: *Cælum et terram ego impleo (Jer. xxiii, xxiv).* Quæritur, quomodo Deus dicatur abire vel adire. Sciendum est quod tres motus sunt: unus localis et temporalis, qui proprie est corporis, quod de loco ad locum per tempus movetur; alter est temporalis, et non localis, qui proprie est spiritus, qui per tempus, non per locum movetur, cogitando præterita vel futura; tertius est nec localis, nec temporalis, sed æternus, qui proprie est Dei, cum movetur volendo ad id faciendum, quod æternaliter statuit fiendum. Dicitur ergo Deus abire, cum indignis gratiam subtrahit; dicitur adire, cum gratiam suam largitur his quos dignos gratia sua fecerit. Et ibi non fit mutatio loci vel temporis. Item quæritur cum Deus ubique sit totus, quomodo dicatur esse totus alicubi; quod enim est totum alicubi, illius pars nulla est alibi: omne quippe quod loco continetur, tribus dimensionibus, scilicet longitudine, latitudine, altitudine per spatium distenditur, et sex circumstantiis videlicet supra et infra, dextra et sinistra, ante et retro circumscribitur. Sed omnis dimensio et circumscriptio longe a Deo removetur, qui spiritus esse scribitur. Sciendum vero quod tribus modis esse dicitur. Omne quippe quod est, aut est in loco localiter, vel in loco illocaliter, vel extra locum illocaliter. In loco localiter est corpus, quod locum sua mole occupat, et aliud eodem tempore ibi esse non sinit, ubi illud est; verbi gratia, vinum in utre totum spatium interius occupat, et acetum non potest infundi, nisi vinum effundatur. In loco autem illocaliter est anima in corpore, quæ nullum locum illi occupat; sed illud

A illocaliter vivificat, et sensificat, et non est opus ut recedat, dans locum cibo vel potui ut introcat. Extra locum vero illocaliter est Deus, in seipso simpliciter omnia loca continens æqualiter, et omnia tempora circumcludens præsentialiter. Igitur ubique est totus, quia est substantia, et ratio, et causa, locus, spatium, et terminus omnium. Respondet sponsa filiabus Hierusalem, scilicet ordo in Ecclesia docentium ordini discipulorum:

CAPUT VI.

VERS. 1, 2. — *Dilectus meus, de Synagoga descendit per gratiam in me Ecclesiam, hortum suum, quæ fluentis Evangelii irrigata profero germina virtutum, et venit ad areolam aromatis, id est, ad cœtum spiritualium, ubi est collectio bonorum operum, ut pascatur in hortis, hoc est, delectetur de bonis operibus in Ecclesiis, fide et opere fructiferis, vel in claustris floribus virtutum odoriferis, et lilia colligat, id est opera castorum in unitatem fidei congregat, et in virtutibus candidos angelis associet.* In me ergo horto suo non extra est quærendus, et præcipue in areolis aromatum, et in hortis, id est in claustris, in conventu spiritualium, quia *ego dilecto meo, subaudis præparo locum in me manendi humilitate et castitate; et dilectus meus præparat mihi apud se locum receptionis, qui pascitur inter lilia, id est delectatur intra sancta desideria castarum mentium, ibi est inveniendus.* Ecclesia est hortus Christi a simili, quia sicut hortus profert varios germinum flores, ita Ecclesia profert diversos virtutum sectatores. In hunc hortum dilectus descendit, cum Christus in Ecclesia fidelibus per misericordiam condescendit, aut dona Spiritus sancti largiendo, aut peccata remittendo, aut petita tribuendo. Areola est terra in horto aquis lateribus hinc inde composita, solerti fossatorio creberrime reversata, superfluis graminibus expurgata. Et intelligitur claustralis vita confessione et pœnitentia a vitis purgata, regularibus disciplinis semini verbi Dei et virtutibus adaptata, in qua crescunt virtutum aromata, quorum odore delectatur Christus. Est etiam areola fidelis anima pœnitentia purgata, studio religionis planata; de qua redolent bonorum operum aromata, quibus pascitur sponsus. Sponsa cum filiabus Hierusalem dilectum diu quæsitum, in horto aromata et lilia colligentem reperit, quia Ecclesia Christum cum magno desiderio in Scripturis quæsitum, in conventu spiritualium studia castorum approbantem invenit, quam ipse hac laude excepit:

VERS. 3. — *Pulchra es, amica mea, suavis et decora, sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata.* Acies est æquivocum. Acies oculorum est pupilla oculi; acies armorum est acumen gladii; acies castrorum est agmen militum. Hoc est: O amica mea, cupiens scire secreta mea, tu pulchra es voluntate et desiderio, quo me quæris, et suavis voce, qua alios ad quærendum mutuis colloctionibus excitas, et decora, quia bonorum operum exem-

pla præbes, sicut Hierusalem, id est primitiva Ec-
 clesia existens sub apostolis in Hierusalem, vel si-
 cut Ecclesia fecit, quæ nunc est in cœlesti Hierusa-
 lem. Terribilis dæmonibus et hæreticis, vel falsis
 fratribus conversatione et disputatione, ut castro-
 rum acies ordinata, contra hostes armorum instru-
 ctione. Ecclesia est distincta tribus ordinibus, quod
 sunt doctores, continentes, conjugati, qui per Noe,
 Daniel et Job sunt præsignati. Ex quibus Noe ar-
 cam rexit in undis, Daniel continens fuit in aula
 regis, Job curam rexit conjugis. Qui etiam in Evan-
 gelio notantur, ubi duo in agro, quod sunt doctores,
 duo in lecto, quod sunt continentes, duo in
 molendino, quod sunt conjugati scribuntur. In his
 singulis sunt acies virtutum, armis instructæ, in
 castris Domini, scilicet in Ecclesiis, vel in claustris,
 contra agmina vitiorum ordinant, dum doctores hæ-
 reticos, vel dæmones disputando impugnant, conti-
 nentes sobrie viventes, contra impudicos dimicant;
 conjugati fide conjugali, et elemosynis, tela luxu-
 riæ devitant; quæ acies sic instructæ sunt terribi-
 les, quia vitæ justorum videntur male viventibus
 horribiles. Graves sunt etiam eis ad vivendum, et
 horrent consilia eorum ad audiendum. Similitudo
 est a militibus, qui semper sunt in castris parati ad
 resistendum hostibus. Castra Romanorum terribilia
 erant, quia totum mundum premebant, sed suavia
 non erant, quia veram pacem non habebant. In Ec-
 clesia autem nec terror suavitatem, nec suavitas au-
 fert terrorem, quæ in terra cœlestem vitam agit, et
 barbaros diversarum nationum animos ad suum ri-
 tum, ut trahat, satagit. Per hoc quod dicit sponsus,
 pulchra es, amica mea, notatur quod regina, regio
 ornata ad regem venerit; per hoc quod dicit, terri-
 bilis ut castrorum acies ordinata, intelligitur quod
 armata multitudine comitata advenerit. Quippe quæ
 cum Amana et aquilone pugnam iniit, adhuc contra
 guttas noctium pugnatura arma non deposuit. De-
 signatur autem, quod Ecclesia, quæ persecutores
 patientia devicit, hæreses sapientia superavit, or-
 natum virtutum in pace induit, sed tamen armis
 spiritualibus jugiter invigilat, quibus falsis fratri-
 bus resistat. Cum autem sponsa inventi dilecti pul-
 chritudinem insatiabiliter intueretur, et claritatem
 decoris ejus stupefacta miraretur, dicit ei sponsus :

VERS. 4. — *Averte oculos tuos a me, quia ipsi me
 avolare fecerunt.* Quasi dicat : Noli me in tantum in
 turba intueri, quia in aulam ibo, et ibi aspectum
 meum totum tibi fruendum præbebo ; scilicet cum
 Ecclesia tota intentione dilectum in Scripturis quæ-
 rit, et cum pariter in creaturis invenit, ejus miram
 sapientiam in generibus et speciebus rerum stupe-
 facta miratur, et hanc perfecte magno desiderio co-
 gnoscere conatur, sed ei dicitur : Averte oculos tuos
 a me, hoc est, intelligentiam et intentionem oculos
 cordis, averte a mea divinitate, quia ipsi me avo-
 lare fecerunt, hoc est, ipsi oculi cordis tui vident
 in quantum omnem humanum et angelicum intelle-
 ctum excedam. Quasi dicat : Sufficiat tibi quod me

A experte vides in Scriptura, et in visibili creatura.
 Et ne quæras me ex toto in hac vita videre, quod
 non poteris præ tua fragilitate, nec quæras hoc con-
 sequi in via, quod tibi dabitur in patria. Postea me
 totum videbis, cum ad me in aula perveneris. Simi-
 litudo est ab aquila, quæ in alto vix videtur, sed al-
 tius volans non videtur; ita Deus cum aliquantulum
 in contemplatione cernitur, subito ex oculis cordis
 eripitur, et omnem intellectum longe transcendere
 perpenditur. Oculos cordis in Deum figit, qui Trini-
 tatem in personis, et unitatem atque æqualitatem in
 essentia deitatis perfecte cognoscere quærit; sed
 ipse ab oculis cernentis evolat, dum sibi incompre-
 hensibile cernit quod videre desiderat. Oculos ergo
 ab eo avertit, et ad creaturam hos flectit, dum hunc
 B in operibus creatis contemplari satagit, quem in es-
 sentia sua videre non potuit. Non solum oculos
 tuos non averte a me, sed etiam capillos a me co-
 libe.

Capilli sunt subtiles cogitationes, quæ ascendunt
 multiplices, sicut grex caprarum ascendit ad rupes,
 et hoc de Galaad, id est de Christo, qui est acervus
 testimonii vel fortitudo martyrum. Cogitant enim de
 Christo, quomodo de massa peccatrice absque pec-
 ca:o potuerit concipi, quomodo absque viro de sola
 Virgine nasci, quomodo impassibilis pati, et immor-
 talis potuerit mori. Et inde ascendunt cogitationes
 ad deitatem, cum cogitant quomodo Christus sit
 imago Dei invisibilis, Patri æqualis, quomodo sit
 Dei sapientia, et Dei virtus, et quomodo omnia per
 ipsum facta sunt, quomodo omnia verba virtutis suæ
 C contineat, has cogitationes quasi capillos constringe,
 et altiora te ne quæsieris, quia hoc ad plenum co-
 gnoscere non poteris.

VERS. 5. — *Dentes etiam tuos a me absconde, qui
 sunt sicut greges ovium, qui ascendunt de lavacro.*
 Dentes sunt acuti sensus, qui cibos Scripturæ ex-
 ponendo comminuunt. Greges ovium, de lavacro
 ascendentes, sunt fideles de baptismo venientes, qui
 alios lacte doctrinæ reficiunt, vel bonis exemplis ve-
 stiunt. Tonsæ vero oves sunt illi, qui omnia pro
 Christo reliquerunt. Quasi dentes exierunt, qui in
 exponendis Scripturis sensus acuiunt, volentes scire
 qualiter in gloria positi sint, qui baptizati innocen-
 ter hic, ut oves vixerint, vel omnia pro Christo re-
 liquerint. Dentes vero abscondunt, dum sensus ab
 hac cogitatione retrahunt, et hæc in hac vita inef-
 fabilia esse perpendunt.

VERS. 6. — *Genas quoque tuas averte a me, quæ
 sunt sicut cortex mali punici.* Genæ malis punicis
 comparatæ, sunt sententiæ de martyribus rubedine
 plenæ, quæ diligenter investigant, qualiter se mar-
 tyres in illa vita habeant. Has genas avertunt, dum
 omnes sententiæ de talibus succumbunt, quia homi-
 ni in hac vita incognoscibilia sunt hæc omnia; ad
 illos dicta sunt, qui nimio desiderio statum beatæ
 vitæ inquirunt sed immensitate illius pressi a co-
 natu suo deficiunt.

— Sed hæc anagogice dicta, allegorice etiam sunt di-

cenda. Anagoge respicit ad universam Ecclesiam; allegorice vero pertinet ad ordines Ecclesiæ. Per capillos ergo, et dentes, et genas, designantur tres ordines in Ecclesia, velut tres acies contra hostes ordinatæ. Per capras vero et oves, et mala punica, exprimuntur virtutes eorum. Rex itaque laudavit reginam, laudavit et agmina ejus, quia Christus approbat virtutes Ecclesiæ, et approbat opera membrorum ejus, dicens (Vers. 4) : *Capilli tui sicut grex caprarum, qui ascenderunt de Galaad. Capilli Ecclesiæ sunt conjugati, qui ei per fidem adhærent ut capilli capiti : qui sicut grex caprarum de Galaad ascendunt dum per opera misericordiæ ad Christum tendunt. Galaad quippe dicitur acervus testimonii, et significat Christum, in quem testes ejus vel martyres coacervantur. De hoc monte capræ apparent, dum fideles Christi exemplo aspera mundi subeunt, per quæ ut capræ ad alta cœlorum scandunt. Dentes tui sicut greges ovium quæ ascenderunt de lavacro: dentes Ecclesiæ sunt doctores, qui cibum sacræ Scripturæ conterunt, et in corpus Ecclesiæ mittunt. Hi sunt sicut greges ovium, quia innocenter vivunt, et proximos lacte doctrinæ nutriunt, et eos bonis exemplis vestiunt. Quæ oves ascenderunt de lavacro, ut tondeantur; ita isti de baptismate loti a peccatis ascendunt ad virtutes, et relinquunt terrena, ut nudi Christum sequantur. Et hæc omnes oves sunt gemellis fetibus, quia doctores pleni sunt operibus geminæ charitatis. Et sterilis non est in eis ovibus, quia nullus est in doctoribus vacuus in bonis operibus. Sicut cortex mali punici genæ tuæ. Genæ Ecclesiæ sunt continentes, peccare erubescunt; quæ sicut cortex mali punici, nimium rubicundi : quia non solum de propriis, sed etiam casti erubescunt de peccatis alienis. Ita apparet exterius coram hominibus absque oculis tuis, id est absque charitate, quæ latet coram me interius. Postquam rex acies armatas laudavit, in laudem reginæ prorupit, dicens :*

VERS. 7, 8, 9. — *Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ, et adolescentularum non est numerus, una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ.* Salomon rex sapientissimus et ditissimus erat amator mulierum ferventissimus; hic habuit trecentas reginas, et trecentas concubinas, inter quas reginas, ut creditur, erant sexaginta nobiliores, et aliis digniores, quas ad comparisonem aliarum, solas vocat reginas quas et hic mysterii gratia introducit. Et iterum inter concubinas octoginta aliis digniores genere et gratia, quas solas hic significationis gratia ponit. Porro inter reginas erat una aliis præstantior, et generositate et dignitate, quæ regina reginarum dicebatur, quæ filia Pharaonis non incongrue fuisse putatur, quam hic etiam ad litteram laudare creditur : hanc coronatam procedentem reginæ, et concubinæ, et filiæ laudaverunt, dicentes : *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata.*

A Per hoc intelligitur eum multitudine armatorum processisse; leguntur enim cum aureis scutis, regem et reginam semper præcessisse; et superius scribuntur sexaginta fortes armati lectum Salomonis custodisse.

His omissis allegoria ad medium deducatur. David, qui semper fuit in bellis, expressit figuram Christi, hic pro Ecclesia pugnantis. Salomon vero, qui semper fuit in quiete pacis, gessit figuram Christi in cœlis regnantis, qui templum fecit, in quo reginam austri recepit, quia Christus domum in cœlis præparat, in qua Ecclesiam recipiat. Salomon, quod sonat *Pacificus*, est Christus, Pater futuri sæculi, Princeps pacis, et ejus pacis non erit finis. Salomon erat amator mulierum multarum, et Christus est amator multarum animarum : hic habet sexaginta reginas, et octoginta concubinas, hoc est, omnes animas perfectorum in contemplativa vita, et omnes animas imperfectorum in activa vita. Ii quippe duo numeri pro mysterio ponuntur in hoc Cantico, quorum unus est perfectus, alius imperfectus, et significant perfectos et imperfectos in Ecclesia. Sexagenarius etenim perfectus est, quia constat suis partibus, ut superius dictum est, et significat perfectos. Octogenarius vero est imperfectus, quia non completur suis partibus, et ideo significat imperfectos. Sexagenarius quoque per senarium et denarium multiplicatur, quia sexies decem, aut decies sex, fiunt sexaginta. Qui numerus significat omnes qui perfecti sunt in sex operibus Evangelii, et in decem præceptis legis; horum animæ dicuntur reginæ, quia sponsam Christum pro cœlestibus diligunt, et æterni regni coheredes esse. Octogenarius autem numerus per octonarium et denarium multiplicatur, quia octies decem, vel decies octo, fiunt octoginta; qui numerus designat carnales, Decalogum legis propter sæculares dignitates, et divitias sæculi observantes; qui in quatuor plagis mundi, et in quatuor elementis continentur.

Et ideo horum animæ dicuntur concubinæ, quia sponsam non pro regno diligunt, sed ei pro temporalibus serviunt. Adolescentulæ sunt animæ per totum mundum in Christo renatæ; adhuc in fide rudes, et lactis doctrinæ egentes; harum non est numerus apud homines ut reginarum et concubinarum, quia soli Deo cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus; vel ideo adolescentularum non est numerus, quia in numero reginarum et concubinarum non computantur quæ sacramentis sponsi non renovantur. Eisdem autem vocat adolescentulas, quas superius filias Sion vel Hierusalem nominavit, quæ cum regina nunc ad regem venerunt, et cum rege laudibus eam exceperunt. De qua subditur. Una est columba mea, perfecta mea. Quod est dicere : Diversi quidem sunt ordines electorum, ex quibus quædam reginæ, quædam dicuntur concubinæ, quædam adolescentulæ; sed licet tot sint reginæ in spiritualibus, tot concubinæ in carnalibus.

tot adolescentulæ in parvulis; tamen ex his omnibus est una catholica Ecclesia, quæ est reginarum regina: columba mea, quia septem donis Spiritus sancti per me plena, perfecta mea quia per me omnibus virtutibus, omnibus charismatibus in omnibus ordinibus suis repleta: et ideo est una, subaudis hæres, matris suæ, cœlestis Hierusalem, et una electa genitrici suæ gratiæ, quæ de mundo eam elegit, et supernis civibus sociavit. *Viderunt eam filiæ, et beatissimam prædicaverunt.* Quæ superius dictæ sunt adolescentulæ, quia in Christo renatæ, nunc dicuntur filia, quia hæredes erunt matris Ecclesiæ. Hæ reginam viderunt, quia Ecclesiam in cunctis ordinibus, donis Christi repletam, et virtutibus ornatam respererunt; et ideo beatissimam prædicaverunt, quia post tot gratiarum munera ad æternam beatitudinem eam vocari audierunt. Beata erat Ecclesia, quæ de idololatria ad fidem Christi est vocata; beatior, quando variis donis Spiritus sancti est ditata; beatissima erit, quando in summa beatitudine angelis associata Deum videbit. *Reginæ etiam et concubinæ,* hoc est spirituales et carnales, mirando et prædicando magna Dei, *laudaverunt eam,* dicentes:

VERS. 9. — *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens:* Id est, quam gloriosa est ista, tot virtutibus, tot donis glorificata, quæ ex omnibus mundi partibus, fide, et opere, et prædicatione, ad Christum progreditur quasi aurora consurgens sub apostolis. Sicut enim aurora surgens, tenebras noctis depellit, solem mundo inducit, sic Ecclesia nascentes, tenebras ignorantie repulit, et solem mundo dictis et exemplis induxit. *Pulchra ut luna* sub persecutoribus; quia a vero sole illustrata, noctem sæculi Evangelica luce perfudit; *electa ut sol,* in pacibus sub religiosis, quia imaginem veri Soli in se representat, ambulans in omni justitia, et sanctitate et veritate. Et in his omnibus *terribilis ut castrorum acies ordinata,* quia in omnibus ordinibus suis, et in omnibus temporibus erat præmunita spiritualibus armis, ut nulla adversitate posset prohiberi, quin in se præmonstraret pulchritudinem lunæ in nocte laboriosæ actionis, et solis imaginem in spe retributionis. Aliter Ecclesia erat aurora ante legem, luna sub lege, sol sub Evangelio, acies castrorum sub antichristo. Hæc erat aurora in prophetis, luna in sæculi dignitatibus, sol in sapientibus. Similiter est ipsa aurora in conjugatis, luna in continentibus, sol in doctoribus, acies ordinata in omnibus. Sic est nihilominus aurora in pueris, luna in juvenibus, sol in senibus, acies castrorum in singulis contra demones et falsos fratres.

Queritur cur toties in hoc Cantico amantium introducantur castra pugnantium. Hoc ideo fit, quia sicut milites peracta militia sponsas ducunt, ita fideles animæ post militiam hujus vitæ sponsi sui Christi amplexus adeunt. Et humana natura de paradiso expulsa toto tempore hujus vitæ pugnando laborat, ut ornatum suum recipiat, quo coronam regni promissam percipiat. Post sudorem quippe

certaminis, dabitur corona laudis. Et hoc summopere notandum, quod duodecies a sponso vel a sponsa est pugnatum. Sexies ante Christi adventum, et iterum sexies post Christi adventum. Primum bellum fuit in aula inter tyrannum et imperatorem, et inter utriusque principes et potestates; quando tyrannus imperium invasit, et similis Altissimo esse voluit. In hoc bello regina, scilicet angelica natura, tyranno diabolo consensit, et cum illo æternum exsilium subiit. Nam victus a rege Deo cum omnibus suis de aula cœli cecidit, et carceris inferni supplicium subiit. Secundum bellum fuit sub gigantibus inter filios Dei et filias hominum, id est inter posteros Abel et progeniem Cain, quod cœptum est ab Abel et Cain et terminatum est in diluvio: In hoc bello signifer sponsæ Abel cecidit, sed tamen victor coronam promeruit. Tertium bellum fuit sub ædificatoribus turris, inter liberos et servos, quod cœpit a Sem et Cham, et finitum est in divisione linguarum. Quartum bellum fuit sub patriarchis, inter circumcisos, quod cœpit ab Abraham et Pharaone, et terminum habuit in subversione exercitus Pharaonis in mari Rubro. In hoc bello persecutus est Ismael Isaac, Laban Jacob, fratres Joseph, Ægyptii Israel. Quintum bellum fuit sub data lege, inter Dei cultores et gentiles, quod cœptum est a Josue et Amalec, et finitum est sub pacifico regno Salomonis. Sextum bellum sub regibus et prophetis, inter Judæos et Israelitas, vel inter Babylonios et Judæos; quod cœpit a Robcam et Jeroboam, et terminatum est sub Augusto tempore pacis. In hoc bello omnes duces primitivæ Ecclesiæ, scilicet Prophetæ ceciderunt, et tamen palmas victoriæ receperunt.

Sub gratiâ vero primum bellum fuit inter sponsum et adulterum, videlicet inter Christum et diabolum quod cœptum ab Herode, et pueris, et finitum est in destructione idololatriæ, et vocatione gentium. In hoc bello sponsus cum adultero duellum iniit, quando eum in die belli, id est, in Parasceve cuspide crucis transfixit, moxque duces exercitus sui misit, qui civitates injuste a tyranno possessas, cum populo reciperent, quia Apostolos per orbem misit, qui vicos, castella, civitates, a diabolo per idololatriam obsessas, ad fidem veri Regis, Christi, revocarent. Secundum bellum fuit sub persecutoribus, inter Christianos et paganos, quod cœpit a Petro et Nerone, vel Simone Mago, et finem habuit sub Constantino. In hoc bello signifer reginæ Stephanus cecidit, omnesque duces ejus, scilicet apostoli corruerunt, nec non omnis exercitus martyrum succubuit, et coronam vitæ promeruit. Tertium bellum fuit sub confessoribus, inter hæreticos et catholicos, quod cœpit ab Ario et Alexandro episcopo, et finitum est in Constantinopolitano concilio. In hoc bello Athanasius, Hieronymus, Augustinus, et alii quamplures clari fuerunt, qui milites Christi præclaris armis instruxerunt.

Quartum bellum nunc geritur sub religiosis, inter veros et falsos fratres, quod quidem cœpit a Juda et

Petro, sed maxime invaluit, quando claustralis religio institui cœpit; finietur autem sub Antichristo, vel potius in fine muni.

Quintum bellum erit sub Antichristo, quod incipiet a prædicatione Eliæ et Enoch, et finietur in morte Antichristi. In hoc bello corruent duces reginæ, Elias et Enoch, et omnis exercitus martyrum, et ipse dux et caput malorum Antichristus. Tunc Sunamitis reginæ Austri confœderabitur, et Mandragora eis associabitur.

A Sextum bellum erit inter regem gloriæ, et regem superbiæ, inter angelos et homines. In hoc bello rex Christus cum universo exercitu angelorum adveniens, hanc Babyloniam civitatem diaboli comburet; ipsum hostem cum omnibus suis in stagnum ignis et sulphuris præcipitabit, et sponsam suam gloria et honore peracto bello coronabit, et in thalamo gloriæ collocabit, sibi que copulabit, quia seipsum ei talem, qualis est, patri æqualis, manifestabit.

TRACTATUS TERTIUS.

Expositio præcedens retulit reginam Austri tria bella [pro corona gessisse. Unam contra Amanam, aliud contra aquilonem, tertium contra guttas noctium, ac victricem ad regem coronandum venisse; et in comitatu sexaginta reginas, et octoginta concubinas, et innumerabiles adolescentulas habuisse, hancque a rege favorabiliter susceptam fuisse. Quæ de castris acies ordinatas produxit; insignia belli auroram, lunam et Solem protulit; ipsa cum universo comitatu suo triumphatura processit. Porro vexillum auroræ sanguineo colore aciem martyrum præcessit, quæ contra agmen persecutorum certamen iniit, quorum dux Amanam fuit. Vexillum autem lunæ candido splendore aciem confessorum præibat, quæ contra agmen hæreticorum se armaverat, quorum princeps aquilo fuit. Vexillum vero solis igneo fulgore aciem sapientium antecessit, quæ arma contra agmen falsorum fratrum, qui guttæ noctium sunt, sumpsit.

Sequens autem expositio refert novam sponsam de occidente advenisse, et hanc regem magnifice suscepisse. Regina namque austri cum suis triumphante, et cum rege tripudiante, ecce paranymphe, Elias et Enoch, Sunamitem in quadriga Aminadab, cum multis millibus adducunt; quam reginæ et concubinæ nec non adolescentulæ cum ipsa omnium regina maximo plausu excipiunt, et in hortum nucum, cum magno júbilo, regi deducunt, de cujus adventu rex hilaratur, et hoc carmen ei modulatur.

VERS. 10, 11. — *Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium.* Postquam enim in fine mundi plenitudo gentium ad fidem Christi intraverit, tunc etiam Synagoga per prædicationem Eliæ et Enoch fidem Christi suscipiet, quam ipse hac laude excipiet. Descendi in hortum nucum, hoc est, formam servi assumpsi, et veni in mundum, ut viderem poma convallium, id est ut remunerarem opera humilium. Quasi dicat Synagogæ ad fidem venienti: Merito venis ad me, qui ego veni prior ad te, quando de cœlis descendi in Judæam quæ erat hortus nucum, id est habitatio fidelium, quod exterius patiuntur amaritudinem tribulationis, interius habent dulcedinem per spem remunerationis. In nuce tria no-

B tantur, cortex exterior, qui est amarus, testa interior, quæ est dura, et enuclear quod est dulce. Cortex sunt hi, quibus amara sunt vitia; testa, qui frangunt corpus vigiliis et jejuniis; enuclear vero, spirituales viri. Ideo autem descendi in hortum nucum, id est, in Judæam, ut viderem poma convallium, id est, opera populi in Jerusalem habitantis, quæ convallis dicitur, quia inter regna gentium quasi inter montes erat posita. *Et inspicerem si flourisset vinea*, hoc est, si in fide florentes proferret Synagoga, quæ vinea Domini est dicta; quam ipse de Ægypto transtulit, et in Judæa plantavit. *Et viderem si germinassent mala punica*, hoc est, si aliqui per fidem optarent proprio cruore perfundi. Et si ista ibi non invenirem, eos talia facere docerem; sed ipsi me repulerunt, insuper contumeliis affectum occiderunt.

Ad quæ verba Synagoga turbata respondit: *Nescivi*, subaudis ista; ideo feci talia. Quando vidi te inter homines ut hominem conversantem; nescivi te Deum fuisse: quando vidi te inter latrones pendentem, nescivi te Salvatorem; quia si te Dominum gloriæ scivissem, nunquam te crucifixissem. Sed tu excæcasti me, ut salutem humani generis per me operareris, et ideo nescivi quid feci: quia *anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab*, hoc est, animalitas mea fecit me diffidere propter Evangelicam doctrinam, quæ me a circumcissione a Deo data, et a legalibus cæremoniis prohibuit, et baptismata atque alia nova instituta docuit. Tria sunt in homine, caro, animalitas, spiritus. Caro est pondus et aggravatio; animalitas libitum carnis secundum quod vivimus, et nihil veri sapimus; spiritus est qui justificat; Azoti contra filios Israel pugnaverunt, quibus devictis arcam Dei rapuerunt. Quapropter divina ultione percussi in posteriora; a diis consultis responsum acceperunt, quod ab illa infirmitate non possent liberari, nisi arcam remitterent, quæ tunc imposita quadrigis reducta est in domum Aminadab sacerdotis. Quadriga Christi est Evangelium; quatuor rotæ, sunt quatuor evangelistæ, qui circa finem mundi per totum mundum current. Arca est Christi humanitas; manna in arca est Christi divinitas.

Arca est ducta in Allophylos, et Christus ductus est ad gentes per apostolos. Arca est reducta in quadrigis in Judæam, et Christus in fine mundi reductur per Evangelia in Synagogam. De domo Aminadab reducta est per David in Jerusalem. Aminadab dicitur *spontaneus populi mei*, et est Christus sponte oblatas pro peccatis populi, cujus domus fuit Jerusalem, de qua eum pater transtulit in coelestem Jerusalem. Quadriga hujus Aminadab, ut dictum est, sunt quatuor Evangelia, propter quæ conturbata est synagogæ anima, quia animalis sensus ejus multum cœpit perturbari, quando per mundum audivit Evangelium Christi prædicari; sed in hac quadriga tunc vehit, quando per evangelicam doctrinam ad fidem Christi perducetur. Nova ergo sponsa præsentiam regis ferre non valuit, quem post multa probra morte turpissima condemnavit; et ideo a facie ejus cœpit abire, sed chorus reginarum et filiarum Jerusalem revocat eum, dicens :

VERS. 12. — *Revertere, revertere, Sunamitis, revertere, revertere, ut intueamur te.* Scilicet Synagoga, postquam Christum regem occidit, sub ejus dominio esse erubuit; sed vox prædicatorum revocat eam, dicens: *Revertere, revertere Sunamitis.* Sunam est civitas, in qua Elisæus mortuum suscitavit, et significat mundum, in quo Christus suscitavit genus humanum. Sunam autem dicitur captivitas; inde dicitur Sunamitis captiva, et intelligitur Synagoga a diabolo in perfidia captiva. Dicitur etiam Sunamitis coccinea sanguine Christi redempta. Huic dicitur a prædicatoribus Evangelii quater revertere, scilicet a quatuor plagis mundi; ab errore perfidiæ ad fidem Christi convertere, vel revertere ad Redemptorem tuum te vocantem, te suscipere volentem, in eum credendo; revertere ad eum, illum diligendo; revertere ad eum ejus præcepta operando; revertere ad eum, promissam vitam ab eo sperando; ut intueamur te, id est, ut imitemur te. Vel revertere per quatuor Evangelia, revertere per quatuor virtutes, ut conversationem tuam intuentes laudemus Dominum; Judæi namque in fine mundi conversi, tantæ conversationis erunt, quod Ecclesia admirabitur, et ejus exemplo utetur; convertentur enim per Eliam et Enoch ad vesperam mundi, et famem patientur verbi Dei ut canes, et circuibunt Ecclesiam civitatem Dei, audire a Christianis verbum Domini, et vivent iisdem institutis ut olim Ecclesia sub apostolis. Ad hanc vocationis vocem Sunamitis ad regem est regressa, et ab eo in gratiam est recepta; quæ mox instituit in laudem ejus chorus canentium, et castra contra hostes pugnantium. Conversa namque Synagoga protinus in omni loco Christum laudabit, ubique contra vitia pugnabit. Unde rex dicit ad reginam Sunamitem intuentem ejus ornatum et mirantem :

CAPUT VII.

VERS. 1. — *Quid videtis in Sunamite nisi chorus castrorum?* Chorus castrorum dixit propter chorus cantorum. Chori castrorum sunt agmina militantium, pro victoria cantantium, et intelliguntur tur-

A mæ credentium, contra vitia pugnantium, et pro victoria exsultantium. Est autem chorus æquivocum: Chorus est mensura triginta modiorum, de qua in Evangelio dicitur *centum choros tritici* (Luc, XVI, 7). Chorus etiam est ventus. Chorus quod est musicum instrumentum. Chorus nihilominus est locus psallentium. Chorus item est multitudo canentium. Quasi dicat: O Ecclesia, nil aliud videbis in Synagoga ad me conversa, nisi choros mihi laudem canentium, et castra pro veritate pugnantium. Erit enim tunc tale tempus, quale non fuit ab initio mundi, scilicet persecutionis, tribulationis, et erroris. Surgent quippe tunc pseudoprophetae, et facient tanta signa et prodigia, ut in errorem quique etiam doctissimi ducantur. Insuper dux et caput omnium malorum antichristus, homo peccati, filius perditionis, qui extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ostendet se in omnibus signis, et prodigiis mendacibus, id est, ad nullam utilitatem valentibus, tanquam sit Deus, quibus electos tentabit, et non consentientes omnibus poenis cruciabit. Denique ut Daniel et Apocalypsis testantur, cum decem regibus Ecclesiam impugnabit, contra quem hæc Sunamitis bellum suscipiens, decem ordines justorum, quasi decem legiones in castris ordinabit, quibus spiritualibus armis instructis, bellum cum eo inibit: quos ordines rex enumerat, dum decem membra Sunamitis laudat, quia opera se laudantium, et pro justitia pugnantium approbat, dicens.

Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis, subaudis David, cujus filia erat Synagoga. Princeps Ecclesiæ est Christus, cujus filia est Sunamitis, per fidem et regenerationem; hujus gressus sunt bonæ affectiones, quibus graditur de virtute in virtutem qui sunt pulchri bona operatione, et hoc in calceamentis, id est in Apostolorum exemplis.

Calceamenta quippe fiunt de pellibus mortuorum animalium, et sunt exempla justorum in Christo mortuorum. Ecclesia est corpus Christi, cujus membra sunt ordines justorum. Similitudines vero rerum virtutes eorum. Per gressus ergo, scilicet per pedes conversæ synagogæ, notatur primus ordo justorum; in eo sunt agricultores, qui quasi pedes corpus portant, dum rebus necessariis Ecclesiam sustentant. Hi calceamentis incedunt, dum secundum exempla justorum vivunt, et hi in prima acie antichristo resistunt, dum eo contempto, vitam cum rebus pro Christo amittunt

Secundus ordo, justorum, in eo sunt conjugati, qui per juncturam femorum designantur, unde subditur: *Junctura femorum tuorum sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis.* Femur femoris est virorum, femina feminis est mulierum. Per juncturam feminum fecunditas prolis accipitur. per monilia, ornatus et munimen; per manum artificis, excellentia operis. Dignius est enim opus ipsius artificis, quam discipuli discentis. Junctura feminum synagogæ sunt sicut monilia, quia conjugati

in ea per femora conjuncti; ipsi et filii, quos generant, Ecclesiam fide et operatione ornant, ut manus artificis fecit, id est, ut operatio Christi docuit. Vel junctura femorum est concordia duorum populorum, scilicet Judaici et gentilis in una fide Christi, quos sacramenta Christiana jungunt, et filios spirituales gignunt. Quæ junctura est sicut monilia, quia concordia illorum ita convenit, sicut duorum Testamentorum congruit; quod utrumque istam conjunctionem prædixit. Quæ monilia fabricata sunt manu artificis, quia ut duo Testamenta, quæ Ecclesiam exemplis sanctorum, ut monilia, ornant, et sententiis contra hæreticos muniunt, composita sunt a Deo Patre omnium artifice, per Filium, qui est manus ejus, per quem fecit omnia; in quo opere ignis erat Spiritus sanctus. Ita junctura, id est, corda illorum ornat Synagogam, et munit contra sævitiam Antichristi. Quæ junctura facta est manu artificis, id est conjunctio illorum populorum ordinata est consilio Christi, qui solus novit, cur usque ad illud tempus Judæos excitaverit. Tertius ordo sunt delicati et molles, qui umbilicum notant, de quibus subditur:

VERS. 2. — *Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis.* Umbilicus est molle membrum, et est media pars hominis, qui habet supra sex partes; quæ sunt, caput, oculi, nasus, os, collum, pectus, septimus est umbilicus. Inferius habet sex; quæ sunt, pes, tibia, crux, coxa, femur, venter; septimus est umbilicus, qui significat illos, qui per septem opera misericordiæ aspirant ad septenarium requiei, quæ dabitur per septem dona Spiritus sancti. Hi sunt ut crater tornatilis, nunquam indigens poculis, id est semper plenus poculis, qui sunt charitate tornati, exercitio virtutum plantati, poculis doctrinæ semper pleni, unde sitientes justitiam possint abunde inebriari. Hoc ideo dicitur, ut si molles, id est imperfecti, in Synagoga tales erunt, quales perfecti in ea credendi sunt?

Quartus ordo sunt uxorati, vel hi qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur, qui per ventrem demonstrantur, de quibus protinus subinfertur. *Venter tuus sicut acervus tritici vallatus liliis.* Per ventrem spiritualis generatio, per acervum tritici, eleemosynarum largitio exprimitur? triticum pro omni frumento posuit, scilicet speciem pro genere. Venter Synagogæ est sicut acervus tritici, quia quæ in ea possessores mundi habent, spirituales partus per eleemosynarum largitionem edunt, et dum bona opera cumulant, quasi triticum in unum cumulant sive coacervant, qui acervus est, vallatus liliis, id est munitus virtutibus. Valli dicuntur sudes, quibus acervus vallatus stat ne cadat. Acervus ergo tritici liliis vallatur, dum largitio eleemosynarum candore virtutum circumdatur, quæ facile vento humanæ laudis dissipatur, nisi aliis virtutibus fulciatur.

Nota quod superius posuit poculum, hic vero triticum, quia illi sitientes justitiam inebriant, isti esurientes justitiam satiant, dum triticum verbi Dei

A aliis dispensant. Sed hi bene faciant, qui utrumque, scilicet cibum et potum, indigentibus corporaliter impertiunt. Et notandum, quod acervus in imo est latior, in summo angustior, quia multi sunt, qui eleemosynas tribuunt, pauci qui possessiones relinquunt. Quintus ordo est doctorum, qui per ubera notantur, de quibus dicitur:

VERS. 5. — *Duo ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreae,* quasi dicat, hi qui lactati sunt lacte uberum tuorum, vel qui instructi sunt doctrina utriusque legis doctorum, sunt sicut duo populi, ex Judæis et gentibus, sub apostolis conversi, qui fuerunt hinnuli, quia ad studia religionis ascendentes. Gemelli, quia in gemina dilectione ferventes, filii capreae bonas herbas a noxiis eligentes, id est Ecclesiae malos a bonis discernentes. Caprea a canibus insecta, de rupe se præcipitat, et præmittit cornua, ne corpus lædatur, ita Synagoga conversa, a persecutoribus insecta, terrena contemnit, corpus ad supplicium dabit, ne anima lædatur.

Hujus filii per ubera ejus lactati erunt hinnuli, scilicet in Christo renati, in fide et charitate gemelli, æstum vitiorum fugientes, et ad martyrium pro Christo currentes. Sextus ordo est religiosorum, qui per collum exprimuntur, de quibus subditur:

VERS. 4. — *Collum tuum sicut turris eburnea,* hi sunt spirituales, qui Sunamitem Christo verbis et exemplis jungunt, et quia ut collum, caput et corpus jungunt, sunt sicut turris eburnea, id est sicut elephas, inexpugnabiles in virtutibus. Solent elephantes turres portare, de quibus pugnatur, ut in libro Machabæorum legitur; ita spirituales viri sacram Scripturam, quasi firmam turrinam portant, ex qua contra hostes regni Dei pugnant. Sed et per ebur castitas illorum intelligitur, sicut illud animal castæ naturæ esse perhibetur.

Septimus ordo illorum est, qui prælati dicuntur, qui per oculos notificantur, de quo hic sequitur: *Oculi tui sicut piscine in Hesebon, quæ sunt in porta filiorum multitudinis.* Hesebon est civitas, unam tantum habens portam, in qua est fons unus, qui efficit multas piscinas, in quibus egredientes urbem abluunt se, et quæ abluenda sunt eis, et nemo potest ingredi civitatem, nisi per eas. Hesebon dicitur *cingulum mæroris*, et intelligitur Ecclesia, quæ ad se venientes cingit mærore poenitentiae; qui etiam non possunt intrare per eam, nisi per portam fidei, et per fontem baptismatis, qui licet multa loca repleat, tamen unus baptismus est. Oculi Synagogæ sunt sicut piscine in Hesebon, id est provisores ejus, presbyteri sunt sicut prælati Ecclesiae, qui sunt pleni fluentis doctrinæ, et qui infideles prædicando ducunt per portam fidei, et per fontem baptismatis in Ecclesiam, in qua est mæror poenitentiae, et potant eos aqua sapientiæ. *Quæ piscine sunt in porta filiorum multitudinis,* id est in introitu Synagogæ ad Christum, quæ est filia multitudinis gentium, quia multiplicitas gentium genera-

bit Synagogam per Evangelium quasi filiam, et pi- A
-scinæ sacræ intelligentia perfundet eam.

Octavus ordo est discretorum, qui per nasum in-
-nuntur, de quo hic scribitur: *Nasus tuus sicut tur-
-ris Libani, quæ respicit contra Damascum.* Rex sa-
-pientissimus Salomon fecit in Libano delectationis
-gratia turrim altissimam, de qua prospiceret contra
-Damascum, quæ est metropolis Syriae, cujus habi-
-tatores impugnabant hanc turrim. Ibi etiam, ut fer-
-tur, est Abel occisus, et ideo dicitur *sanguinem ha-
-bens vel sitiens*, quia ibi in primis terra aperuit os
-suum, et bibit humanum sanguinem. Libanus dici-
-tur *candidatio*, et significat Christum, qui in se cre-
-dentes facit candidos, in baptisate, sive in virtu-
-tibus. Tarris, in hoc monte posita, est Ecclesia, do-
-ctoribus et Scripturis munita: hæc contra Dama-
-scum, id est contra diabolum, humanum sanguinem
-sitiëntem respicit, ut ejus insidias prævideat, et
-suos cives per cautelam munit. Nasus Synagogæ
-est sicut turris Libani, id est discreti, in ea sunt
-sicut sapientes in Ecclesia Christi, qui sicut nasus
-odores et fetores discernit, ita veros a falsis Chri-
-stianis secernunt, et qui sunt firmi et muniti contra
-insidias diaboli, et vigilant cordis intuitu contra
-Damascum, id est contra diabolum respiciunt, ut
-hostes ab eo immissos, id est vitia, declinent. Nonus
-ordo est summorum pontificum, qui per caput fi-
-guratur, de quo subditur:

Vers. 5. — *Caput tuum ut Carmelus.* Carmelus
-est mons, in quo habitavit Eliseus, in quo vidit C
-igneos currus, et equites, scilicet angelicum exerci-
-tum, sibi in adiutorium missum; et dicitur *scientia*
-*circumcisionis*, vel *sitiens circumcisionem*, et signifi-
-cat altam contemplativam vitam in Ecclesia, in qua
-habitat verus Eliseus Christus, quod dicitur *Domini*
-*salus*; in qua sunt angelici exercitus, ut ferant ei
-auxilium contra hostes suos, et quæ habet scien-
-tiam spiritualis circumcisionis, ut circumcidat se a
-vitiis, et sicut circumcisionem peccatorum; respuens
-circumcisionem Judæorum. Caput ergo Synagogæ
-est, ut Carmelus, id est pontifices ejus sunt, ut pon-
-tices Ecclesiæ, qui habent scientiam circumci-
-sionis, ut vitia resecent, non carnem ut Judæi de-
-truncant.

Decimus ordo est principum enim defendentium, D
-qui per comas capitis notantur; de quibus mox se-
-quitur. *Comæ capitis tui sicut purpuræ regis, juncta*
-*canalibus.* Populi Tyri et Sidonis lanam, unde de-
-bent facere purpuram, id est regiam vestem, ligant
-in canalibus, et superfundunt sanguinem conchylio-
-rum, et intingunt eam. Conchylicæ quippe maris,
-ferro circumcisæ lacrymas purpurei cruoris emit-
-tunt, quibus collectis tinctura purpurei coloris effi-
-citur, unde lana intingitur, ut indumentum regis
-efficiatur.

Comæ caput ornant et muniunt, purpura autem
-est, indumentum regum. Comæ in hoc loco signifi-
-cant principes in Ecclesia, qui sacerdotium quasi
-caput ornant, et muniunt justitia ut armis.

Purpura, quæ sit de sanguine piscis, est passio
-Christi ut piscis in igne crucis assi, in salo sæculi
-hamo nostræ mortis capti. Canalis est affluentia Spi-
-ritus sancti, vel cor vel conscientia. Comæ ergo ca-
-pitis Synagogæ, id est, principes ejus sacerdotie
-adhærentes, sunt sicut principes Ecclesiæ; qui eam
-ornant et muniunt. Qui sunt sicut purpura regis;
-quia exemplo passionis Christi fervorem propriam
-pro Christo fundunt, ut vestis Christi regis fiant,
-quæ purpura est juncta canalibus, quia passio Chri-
-sti fixa est in illorum cordibus per affluentiam
-sancti Spiritus: vel juncta est canalibus, hoc est,
-posita juxta dona sancti Spiritus.

Ideo sponsus singula membra sponsæ laudat,
-quia Christus singulos ordines conversæ Synagogæ
-B in fide et opere ad remunerandum approbat.

Et notandum, quod laus sponsi a capite cœpit, et
-usque ad crura descendit; laus vero sponsæ a pedi-
-bus cœpit, et usque ad comas capitis ascendit; quia
-Christus deorsum ad terras descendit; Ecclesia vero
-a terris ad cœlum ascensura erit.

Sed et hoc notandum; quod ibi superiora et di-
-gniora membra laudantur; hic vero inferiora et de-
-bilia, quia quique perfecti per Christi exemplæ
-ad alta virtutum consurgunt; infirmi vero et imper-
-fecti per doctrinam Ecclesiæ in bonis proficiunt.

Præterea notandum quod sicut Ecclesia decem
-ordines justorum, quasi totidem acies contra Ama-
-na, id est diabolum principem persecutorum pro-
-ducit: ita Synagoga decem ordines justorum, quasi
-totidem acies contra Antichristum, principem malo-
-rum, producet; quia utraque armis Decalogi pugnat
-pro denario præmii.

Per denarium quippe notantur decem status Eccle-
-siæ, quorum quinque erant ante adventum Christi,
-quinque post ejus adventum.

Primus status fuit sub data non scripta lege in
-paradiso, quæ dixit, non comedas ne moriaris,
-quam si servasset, nunquam legi mortis succubuis-
-set; sed prævaricatrix hujus legis facta est mortalis.

Secundus status ejus erat sub naturali lege, quæ
-dixit: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, hic
-status erit ab Adam usque ad Abraham; in quo
-statu una lingua, et uno divino cultu utebatur.

Tertius erat sub circumcisione, ab Abraham usque
-ad Moysen, in quo statu orta est diversitas lingua-
-rum, et cultura idolorum, et sub hoc erudiebatur
-ad religionem figuris patriarcharum.

Quartus erat sub scripta lege, a Moyse usque ad
-David vel Salomonem; sub quo statu tabernaculo,
-et mysticis sacrificiis ad futura instituebatur.

Quintus erat sub scriptis prophetarum, a David
-usque ad Joannem Baptistam; in quo lex et prophe-
-tæ cessabant; sub quo statu prophetica doctrina ad
-meliora informabatur.

Sextus erat sub Evangelio, sub quo ab ipso sponso
-Christo et paranymphis apostolorum, ad nuptias
-Agni invitabatur, et per donum Spiritus sancti,
-scientia omnium linguarum fruebatur.

Septimus erat sub martyribus, sub quo a persecutoribus impugnabatur; et pro patientia quotidie coronabatur.

Octavus erat sub confessoribus, sub quo ab hæreticis et schismaticis multimodis vexabatur, sed scriptis sapientium ad rectam fidem imbuebatur.

Nonus nunc est sub religiosis, sub quo a falsis fratribus et hypocritis deterius molestatur, quam a publicis hostibus, paganis vel Judæis; sed multitudine claustralium quam maxime adornatur.

Decimus erit sub Antichristo, sub quo exterius cruciatu corporis, interius fallacia signorum tentabitur, sub quo etiam statu Sunamitis et Mandragora ad reginam austri conveniunt, et simul advenientem sponsum excipiunt.

Hæc de Synagoga quasi historice dicta sunt: nunc de Ecclesia sunt allegorice dicenda: cui dicit sponsus:

Descendi in hortum nucum. Quasi dicat, quod tu es pulchra ut luna, electa ut sol, non est ex te, sed ex me, quia ego Sol justitiæ, qui illustro diem æternum angelorum, descendi ad te lunam, et illuminavi te, ut tu illuminares noctem, id est, ignorantiam infidelium, ut essent lux in Domino, et posui in te castra, et ordinavi contra vitia, et feci te hortum nucum, id est, custodiam acies fidelium, in quem hortum descendi per gratiam, quando deserui vineam meam, scilicet Judæam, propter perfidiam.

In nucetria considerantur, scilicet amurca amara, testa dura, et nucleus dulcis.

Per hæc notantur tres ordines in Ecclesia: Per amurcam conjugati in tribulationibus mundi amaricati; per testam continentes contra vitia duri; per nucleum virgines in virtutibus dulces.

Nota quod Ecclesia invenit sponsum in horto aromaticum, colligentem lilia. Synagoga invenit eum in horto nucum colligentem mala punica; quia in pace Ecclesiæ colligit ad regnum suum castos in bonis studiis redolentes. In persecutione colligit martyres proprio sanguine rubentes. Et quare in hortum descendit, ut videret poma convallium, id est ut convalles scilicet humiles faceret bona opera proferre; et hos alios ad exemplum faceret videre. Quod enim aliis demonstramus, hoc ipsi diligenter aspiciamus, et videndo probamus.

Convallis est locus inter duos montes positus, et intelliguntur humiles positi inter duas leges. Et ideo descendit, ut videret si florissent vineæ, hoc est, ut Ecclesias, quæ sunt vineæ vitis Christi, in fide faceret florere, et hoc ad exemplum alios faceret inspicere, et ut videret, si germinassent mala punica, id est ut faceret martyres fieri, et alios faceret eorum patientiam videre et imitari.

Aliter Synagoga conversa erit hortus nucum, id est custodia conversorum, qui erunt foris amari in tribulationibus, intus dulces in virtutibus; in quem hortum Christus descendit per gratiam, ut poma convallium, et vineas florentes, et mala punica videret, id est, ut opera humilium, et fidem fidelium, et patientiam martyrum remuneraret.

Cætera quæ sequuntur, sic de Synagoga intelligenda sunt, ut supra exposita sunt. De Ecclesia autem coëpta allegoria est proseguenda, quæ dicit:

Nescivi, anima mea conturbavit me. Quasi dicat, nescivi verum Deum, et ideo secuta sum alienum; quem, postquam cognovi, anima mea conturbavit me, propter quadrigas Aminadab, hoc est, animalis vita mea conturbat me, propter quatuor Evangelia Christi, spontanee pro me crucifixi; in quibus Christus dicit: Nisi poenitentiam egeritis, peribitis, et in ignem æternum ibitis. Porro apostoli vel eorum discipuli, qui hanc quadrigam per mundum traxerunt, dixerunt mihi:

Revertere, revertere, Sunamitis, revertere, revertere, ut intueamur te. Sunamitis quod dicitur *captiva*, fuit gentilitas a tyranno captivata in idololatria, hæc reversa est ab errore infidelitatis, ad verum regem Christum per fidem, reversa est de sordibus idololatriæ per baptismum, reversa est de mala vita, per poenitentiam, reversa est de ritu gentili per bona opera. Hanc intuitæ sunt filiæ Sion, id est Ecclesiæ de Judæis conversæ, in studio sanctæ conversationis fervere, et imitatae sunt eam.

Primitiva igitur Ecclesia audiens, quod rex Ecclesiam gentium auroræ comparaverit in conjugatis, lunæ in continentibus, soli in doctoribus, castris in martyribus, intuetur ejus pulchritudinem, et miratur ejus subitam immutationem; quam rex alloquitur, dicens: *Quid videbitis in Sunamite, nisi choros castrorum?* Quasi dicat: o primitiva Ecclesia in Sunamite, id est, in gentilitate prius captiva, a tyranno nunc per me libera facta; olim non vidisti nisi discordiam bellorum, sed amplius non videbis nisi choros castrorum, choros Deum canentium; castra contra dæmones et vitia pugnantium.

Quos choros et castra mox laudando enumerat, quia eorum opera ad remunerandum approbat.

Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis! Quod est dicere: o Ecclesia prius filia principis mundi, id est diaboli, nunc filia principis pacis, id est Christi, valde pulchri sunt coram me in fide, et coram hominibus in opere, hi qui te portant ad bona studia suis exhortationibus quasi quibusdam gressibus, et hoc *in calceamentis*, id est, in sanctorum exemplis; per quorum vestigia gradiuntur, et te sequi hortantur.

Junctura etiam femorum tuorum sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis. Hoc est illi, qui conjungunt duas leges, quæ sunt tua femora per spiritalem intelligentiam, ut spiritales partus edant, ut monile te sua doctrina ornant, quæ intelligentia facta est per Christum, qui est manus Patris omnium artificis, quando aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas.

Necnon umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Hoc est illi, qui in te adhuc fragiles et infirmi sunt, quasi torno bonæ operationis planati,

et ut crater plenus poculis propinant proximis pocula charitatis.

Venter quoque tuus sicut acervus tritici vallatus liliis. Hoc est illi, qui spiritales filios generant, elemosynis nunc seminant, quæ postea acervos tritici, id est mercedes operum metant, quæ vallata sunt liliis, id est, stipata virtutibus. Christus quippe est triticum, de cujus pane quotidie reficimur, cujus est acervus multitudo fidelium.

Duo etiam ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreæ. Hoc est illi, qui sugunt duo Testamenta, quæ sunt tua ubera, sunt ita in divino cultu studiosi sicut duo olim populi, Judaicus et Israeliticus, qui erant gemelli, scilicet pares in lege Dei, filii capreæ, videlicet Synagogæ. Ubera posuit pro his qui sugunt ubera, efficiens pro effectu. Vel duo ubera sunt duo præcepta charitatis; duo vero hinnuli, activi et contemplativi, qui sunt in dilectione gemelli filii capreæ, scilicet Ecclesiæ.

Collum vero tuum sicut turris eburnea. Hoc est illi, qui verbo et exemplo jungunt te corpus mihi capiti, sunt firmi in virtutibus, ut turris, et ut elephas, cujus os est ebur, casti in moribus.

Oculi tui sicut piscine in Hesebon. Hoc est illi, qui prævident tibi futura bona, et ducunt te doctrina sua ad ista, sunt pleni aquis sapientiæ, sicut piscine in Hesebon, id est sicut prophetæ et apostoli, qui docuerunt mœrorem pœnitentiæ, pro gaudio futuræ gloriæ; quæ piscine, id est apostolicæ vel propheticæ doctrinæ sunt in porta filie multitudinis, hoc est, in fide Ecclesiæ multitudinis fidelium, quæ ideo filia dicitur, quia regni hæres creditur.

Nasus quoque tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum. Hoc est illi, qui sunt in te discreti, qui vitia a virtutibus discernunt, in hoc sunt fortes ut turris, et hoc Libani, id est in Christo firmati; ad quos timidi confugiunt, quia ipsi contra Damascum respiciunt, id est diabolum, humanum sanguinem sitiëntem, ejus insidias vigilanter præveniunt.

Caput etiam tuum sicut Carmelus. Hoc est, prælati tui qui te regunt in spiritualibus, ut caput membra regit, qui in vertice Christi capitis tui tibi præsent, sunt in virtutibus alti, et circumcidunt te a vitiis et peccatis, circumcisione spirituali.

Somæ tui capitis sicut purpura regis juncta canalibus. Hoc est, principes tui adhærentes fide et devotione capiti Christo, vel sacerdotio, sunt purpurati sanguine passionis, sicut caro Christi, æterni Regis. Quæ purpura est juncta canalibus, scilicet passio Christi, est fixa in illorum cordibus, vel juncta canalibus, scilicet passio Christi juncta donis Spiritus sancti. In his omnibus es pulchra et laudabilis, quia cunctis populis imitabilis.

Tropologicæ autem hortus nucum est quodlibet claustrum, vel locus spiritualium, qui sunt, ut nucæ, exterius amari in afflictione carnis, interius dulces in virtutibus. In hunc hortum descendit Christus, dum eis varia Spiritus sancti dona tribuit, sive cha-

rismata: alii sapientiam, alii scientiam, alii castitatem, alii humilitatem, ibi videt poma convallium, dum remunerat opera humilium; vel per alios ea videt, dum ea imitantur quæ præcipit, dicens: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est* (Matth. v, 16). Ibi etiam videt vineas florentes, id est cellas diversis disciplinis artium ferventes, quarum studia probat, et aliis ad imitandum demonstrat. Ibi quoque videt mala punica, id est patientes exemplo martyrum se mortificantes. Quos inspicit, dum aliis in exemplum proponit. Suum enim videre, est probare, vel aliis demonstrare, vel remunerare.

In hoc horto quemque conversum de sæculo anima sua conturbat, dum eum animalis vita transacta conturbat; et hoc propter *quadrigas Aminadab*, id est propter comminationem Evangeliorum Dei, quæ dicunt: *Ibunt impii in ignem æternum.*

Currus quoque Christi est anima justæ, quam videns conversus conturbatur, dum de sua carnali conversatione confunditur, cui vel Evangelium vel justus dicit:

Revertere, revertere, Sunamitis, revertere, revertere, ut intueamur te. Sunamitis, quod dicitur *captiva*, est anima in peccatis et vitiis a diabolo captæ. Hæc ab illa captivitate quatuor modis ad Christum revertitur, scilicet per pœnitentiam, per confessionem, per bonam operationem, et per bonam exhortationem.

Oportet enim ut peccator in primis peccata pœnitendo defleat, deinde ad sacerdotes confitendo confugiat, deinde satisfaciatur bene operando, postremo alios ad conversationem pertrahat exhortando. Vel quatuor modis anima redit, dum quatuor principales virtutes arripit.

Talem alii ad imitandum intuentur, dum quisque sæcularis relicto sæculo claustrum mundo moriturus ingreditur.

Hujus subitam conversionem, dum quisque sæcularis miratur, ei per spirituales dicitur: *Quid videbis in Sunamite nisi choros castrorum?* hoc est, in anima prius captiva in vitiis, sed nunc ad virtutes conversa, non videbis amplius nisi laudes Dei, et pugnam contra insidias diaboli.

Conversi quippe semper Deum pro sua salvatione laudant et jugiter contra vitia pugnant; sed et in claustris sunt veri chori castrorum, quia in choris Deo jubillant, et in claustris quasi in castris contra dæmones militant, et quia anima habet sua membra sibi congrua, singula laudantur per propria officia.

Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis! Anima quæ erat filia principis diaboli, quando erat ab eo captiva, nunc per conversationem facta est filia principis Christi.

Hujus gressus sunt quatuor affectus, scilicet concupiscentia, timor, gaudium, dolor, qui eam portant ad opera, sicut pedes corpus portant ad loca. Hi

pulchri sunt in calceamentis, dum secundum exempla Patrum, virtutes vel vitam æternam concupiscit, peccatum vel gehennam timet, gaudet de bonis, dolet de malis.

Vel gressus animæ sunt cogitationes, per quas graditur ad lectiones.

Junctura femorum tuorum sicut monilia. Femora animæ sunt timor, et amor, per quæ gignit bonum opus, quod est spirituale, quæ erit regni hæres. Per timorem quippe, declinat a malo; per amorem, facit bonum, horum junctura est fides, quia credit supplicium quod timet, et credit gaudium quod amat: hæc junctura est, sicut monilia, quia sicut monile pectus ornat et munit, ita fides animam ornat et munit, hæc manu artificis est facta, quia fides per Christum est data.

Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Umbilicus animæ est temperantia, quia sicut umbilicus medius est inter superiora et inferiora membra, ita est temperantia inter virtutes et vitia media.

Quæ est sicut crater tornatilis plena poculis, quia est circumspeditione rotunda, et sapientia fecunda. Et sicut potus sitim temperat, et cor lætificat, sic temperantia ardorem vitiorum restringit, et immoderatum fervorem reprimit virtutum fecunditate.

Venter tuus sicut acervus tritici vallatus liliis. Venter animæ est memoria, in qua recondit cibos sacrae Scripturæ. Qui similis est acervo tritici, quia sicut in acervo grana cumulantur, ita in memoria multæ sententiæ et imaginationes coacervantur. Quæ liliis vallantur, quia mundis cogitationibus stipantur.

Duo ubera tua sicut duo hinnuli gemelli capræ. Duo ubera animæ sunt sapientia et scientia, quibus lactat insipientes et inscios. Quæ sunt sicut hinnuli capræ, qui semper alta petunt dum rudes a se nutritos ad alta virtutum scandere imbuunt. Quæ duo gemelli sunt, dum in gemina dilectione cœlestia petunt. Hinnuli capræ dixit, ad distinctionem hinnuli cervorum, qui velociter currunt; iste vero alta petit.

Collum tuum sicut turris eburnea. Collum animæ est intellectus, qui animam et spiritum jungit, sicut collum jungit caput et corpus. Hoc collum est sicut turris eburnea, quia turris ejus est ab hæresibus inexpugnabilis.

Oculi tui sicut piscinæ in Hesebon. Oculi animæ sunt intentio et ratio, quibus videt virtutes et vitia. Quæ sunt ut piscinæ in Hesebon, scilicet aquis cogitationum plenæ, semper cingulo mœroris, quod Hesebon sonat, circumdatæ.

Semper enim mœret anima, dum intendit inferni supplicia, et cœlestis regni gaudia. Et hæc piscinæ sunt in porta filia multitudinis, id est, hæc cogitationes semper sunt in meditatione mortis positæ. Quæ est in porta multitudinis, quia omnes homines exeunt per eam.

Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum. Nasus animæ est discretio inter virtutes

et vitia. Et hic est ut turris Libani, quia non potest falli ulla hypocrisi per virtutem Christi. Et hæc respicit contra Damascum, quia semper est prævida contra diabolum, ut ejus fetorem effugiat, et Christi odorem teneat.

Caput tuum sicut Carmelus. Caput animæ est mens, quia sicut membra corporis per caput reguntur, ita per mentem cogitationes animæ disponuntur. Quæ est sicut Carmelus, quod sonat sciens circumcissionem, quia scit se circumcidere a superfluis cogitationibus.

Comæ capitis tui sicut purpura regis juncta canalibus. Comæ capitis animæ sunt cogitationes, quæ sunt sicut purpura regis, quia semper meditantur, qualis fuit passio Christi æterni Regis. Et hæc purpura juncta est canalibus, quia passio Christi fixa est in animarum conscientiis.

Juxta anagogen, hortus fuit Virgo perpetua, in quem Christus descendit, dum in ea hominem induit. In hoc horto arida virga floruit, quæ mitem Christum protulit.

In nuce sunt tria, scilicet amurca, testa et nucleus; ita in Christo sunt tria, videlicet caro, ossa et anima. Interstitium quod nucem dividit in modum crucis, est sancta crux, quæ animam Christi a corpore divisit.

Nux etiam est sacra Scriptura, cujus cortex vel testa est littera; nucleus vero spiritualis intelligentia. In cæteris anagoge deficit.

Ad synagogam redeamus, quam ad Christum reversam prædicamus.

Postquam rex singula membra Sunamitis laudavit, quia singulorum ordinum opera ad remunerandum approbavit, ipsam speciali laude effert, dicens:

Quam pulchra es, et quam decora, charissima in deliciis. Quasi dicat, quia pro magnis deliciis reputas pulchritudinem membrorum tuorum, id est virtutes ordinum justorum tuorum; in his deliciis es valde pulchra exterius in operibus, et decor interius in virtutibus. Et ideo mihi charissima.

Statura tua assimilata est palmæ, et ubera tua botris. Statura Ecclesiæ est perseverantia certaminis, quæ statura in Abel crescere cœpit, et ad ultimum electum perseverabit.

Sive statura in apostolis crescere cœpit, et in conversione Synagogæ consummabitur.

Palma est inferius aspera, superius pulchra, et dicitur victoria, et intelligitur Christi vita, quæ hic in terris fuit in asperitate passionis, et post victoriam crucis fuit in pulchritudine cœlorum.

Statura ergo sponsæ assimilatur palmæ, quia perseverantia patientiæ Ecclesiæ assimilatur Christi tolerantia. Quæ Ecclesia hic fuit aspera in pressuris, sed victoria potita de vitiis pulchra fulget in cœlis. Palma etiam conservat folia, et Ecclesia variante statu sæculi eadem tenet fidei mysteria.

Ubera Ecclesiæ sunt duo Testamenta, de quibus sugunt prædicatores lac mysticæ intelligentiæ. Qui prædicatores dicuntur ubera, quia rudibus præbent

lac doctrinæ. Qui assimilati sunt botris, quia sicut A botri pleni sunt vino; ita ipsi pleni sunt scientia. Et sicut botri pressi inebriant; sic ipsi, in mundo pressi, lac doctrinæ propinant.

Notandum autem, quod utraque lex tria in se continet, scilicet præcepta, exempla, promissa. Præcepta veteris legis sunt: *Non occides, Non mæchaberis* (*Exod. xx, 13, 14*), etc. Exempla sunt, quod David Saul inimicum in spelunca non occidit, cum bene potuit; et Joseph adulterium non fecit, cum eum domina blando amplexu constrinxit. Promissa vero sunt: *Si hoc feceritis, dabo vobis lac et mel.* Præcepta autem novæ legis sunt: *Diligite inimicos vestros, et orate pro persequentibus vos* (*Matth. v, 44*). Exempla, quod Christus oravit pro suis crucifixoribus, et Stephanus pro suis lapidatoribus. Promissa vero: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se* (*I Cor. ii, 9*).

Et notandum quod utraque lex in igne data est; qui habet duas naturas, ardoris et splendoris; quia utraque prævaricatores legis incendit, observatores illuminat. Ideo et utriusque legis lateris facies ut sol resplenduit, quia uterque viam ad claritatem æternæ lucis docuit. Sic namque splendida fuit facies Moysi, ut non possent filii Israel intendere in faciem vultus ejus, propter claritatem vultus ipsius. Christi vero lateris novæ legis facies sicut sol in monte resplenduit, quando cum eo Elias et Moyses later veteris legis apparuit, cujus etiam promissa sunt, quod justii sicut sol in regno Patris fulgebunt. Sequitur:

Dixi ascendam in palmam, ut apprehendam fructus ejus. Quasi dicat Sunamiti, quod *statura perseverantiæ tuæ assimilata est palmæ*, scilicet victoriæ meæ, hoc ideo est, quia ego ascendi in palmam, et traxi te post me ad victoriam, videlicet quando exaltatus sum in cruce, omnia traxi ad me, in quibus et te.

Dixi enim, id est firmiter apud Patrem ante sæcula disposui, quia ascendam in palmam, hoc est, in crucem in qua vincam tyrannum, et tunc apprehendam fructus ejus, scilicet omnes salvandos, quorum pars sunt ultimi Judæi, et victo tyranno fugitivos ad me traham. Similitudo est ab illo qui in arborem scandit, et pendentia poma attrahit; sic Christus in arborem crucis ascendit, et electos in multis erroribus dispersos ad se collegit. Fructus palmæ crucis sunt resurrectio, ascensio, adventus Spiritus sancti, et salus mundi. Quos fructus Christus apprehendit, quando humanum genus in Adam mortuum, in seipso ad vitam resuscitavit, et hominibus scientiam omnium linguarum per Spiritum sanctum dedit et omnes per baptismum suæ mortis salvavit. Ideo autem conversæ Synagogæ palmam crucis in memoriam reducit, ut memoret se per crucem redemptam, et diligit Redemptorem. Et per hanc palmam, *erunt ubera tua sicut botrus vineæ, et odores tui sicut malorum.* Botrum vineæ, qui est dulcis,

posuit ad distinctionem botri sylvæ, qui est amarus. Ubera Sunamitis sunt prædicatores, qui lac doctrinæ præbent rudibus. Vineæ est Ecclesia: botrus est Christus in prælo crucis pressus, de quo fluxit vitæ potus. Sic premuntur doctores Synagogæ in Antichristi persecutionibus, et fluunt de eis pocula vitæ fidelibus. Odores vero Sunamitis sunt fama et opinio bonæ operationis et prædicationis, qui sunt sicut odores malorum, scilicet arborum, id est sicut prædicationes apostolorum. Apostoli quippe fuerunt sicut mali, in quibus est odor et fructus, qui odorem bonæ vitæ sparserunt, et dulci fructu doctrinæ alios refecerunt.

Et nota quod prædicatores Synagogæ Christo assimilantur in pressuris passionum; prædicationes vero eorum prædicationibus apostolorum, quia tantæ perfectionis erunt, quod nullis tormentis a Christo flecti nequeunt. Et per hanc palmam erit *guttur tuum sicut vinum optimum.* Guttur Sunamitis sunt proferentes verbum doctrinæ. Hi sunt sicut vinum optimum, quia sic suavi doctrina inebriant sitientes justitiam; sicut optimum vinum non inflat, sed restringit sitis injuriam.

Notandum sane quod Ecclesia in Evangelio quinque virginibus comparatur, quæ quinque libris ad amorem sponsi eruditur, et in hoc Cantico amoris quinque pulchritudo membrorum ejus laudatur. Et quasi quinque Ecclesiæ hic describuntur, scilicet primitiva Ecclesia, et Ecclesia gentium, Ecclesia perfectorum in persecutione desudans, et imperfectorum in pace militans, Ecclesia Synagogæ ad fidem conversæ, quia in quinario numero fides et operatio notatur. In trinario fides Trinitatis; in binario operatio geminæ dilectionis.

Prima laus est primitivæ Ecclesiæ, scribitur: *Ecce tu pulchra es, amica mea* (*Cant. i, 14*). In qua tria membra scilicet genæ, collum, et oculi laudantur, et tres ordines justorum in ea, videlicet apostoli, mundi contemptores, pœnitentes figurantur.

Per oculos quippe apostoli ejus duces expressi sunt qui eadem de tenebris ignorantia ad laudem veritatis perduxerunt.

Per collum religiosi notati sunt, qui contempto mundo, communem vitam duxerunt, qui spiritualem cibum doctrinæ de capite Christo acceperunt, et in corpus Ecclesiæ vivendo et docendo trajecerunt.

Per genas pœnitentes denunciati sunt, qui se peccasse erubuerunt, hæc laus ternario ideo continetur, quia Trinitas huic Ecclesiæ primitus notificatur.

Secunda laus est Ecclesiæ gentium, ubi scribitur: *Quam pulchra es, amica mea!* (*Cant. iv, 1*.) In qua septem membra laudantur, quia septem rebus mysticis comparatur, et in membris ordines Ecclesiæ, in rebus virtutes eorum intelliguntur; qui ordines per septiformem Spiritum distribuuntur dum alii spiritu sapientiæ, alii spiritu intelligentiæ, alii spiritu consilii, alii spiritu fortitudinis, alii spiritu scientiæ, alii spiritu pietatis, alii spiritu timoris Domini pleni referuntur. Et per septenarium æterna requies accipitur

quæ post septem dies sæculi omnibus justis dabitur.

Tertia laus est Ecclesiæ in persecutione sudantis, ubi scribitur : *Quam pulchræ sunt mammæ tuæ, soror mea!* (Cant. iv, 10.) Quam laudem senarius dedicat, qui perfectionem designat, quia qui in sex ætatibus sex opera misericordiæ peragunt, perfectum gaudium possidebunt.

Quarta laus est Ecclesiæ in pace degentis, ubi scribitur : *Pulchra es, amica mea* (Cant. vi, 3). In qua tria membra laudantur, et tres ordines electorum, scilicet conjugati, viduæ, virgines, insinuantur, qui fide Trinitatis decorantur.

Quinta laus est Synagogæ ad fidem conversæ, ubi scribitur : *Quam pulchra es et decora* (Cant. vii, 6). Quam laudem senarius possidet, quia hæc Ecclesia perfectione fulget, et hanc laudem præcedit laus decem membrorum, significans totidem ordines electorum, qui per legis Decalogum percepturi sunt vitæ denarium.

Notandum autem quod laudem primitivæ Ecclesiæ, et laudem Synagogæ præcedit laus membrorum, laus vero Ecclesiæ gentium et aliarum præcedit, et sequitur laus membrorum, quia multi ordines justorum primitivam Ecclesiam et Synagogam conversam præcesserunt, qui utramque factis, et scriptis et dictis vix converterunt.

Ecclesia vero gentium ad primam vocationem apostolorum ad Christum venit, et sibi ordines instituit, ideo laus ejus præcedit.

Juxta tropologiam delicia fidelis animæ sunt sacra Scripturæ. In his deliciis est anima pulchra, quæ hæresi caret; et recta fide fulget; in his est decora, si bona operatione splendet, et sic est charissima Christo. Hujus statura est perfectio virtutum, quæ a primis fidei rudimentis cœpit, et perficiendo crescit in virum perfectum, id est in perfectionem virtutum. Hæc statura palmæ assimilatur, quæ in inferiori angustatur, in superiori dilatatur, quia studium virtutum in primis est per actionem angustum; postea per contemplationem latum. Animæ ubera sunt sapientia et scientia, quibus indoctos quasi parvulos lactat, quæ assimilata sunt botris, quia plena sunt doctrinis. Vel, ubera animæ sunt duo præcepta charitatis, de quibus lac doctrinæ utriusque legis præbet: quæ botris comparantur propter mundi pressuram et doctrinæ abundantiam. Anima in palmam ascendit, quæ se per victoriam crucis salvatam credit, fructus palmæ apprehendit, quando digne corpus Christi comedit quod in arbore crucis pependit. Vel fructus ejus apprehendit, dum præmium vitæ per crucem propositum perceperit. Post fidem crucis crunt ubera animæ sicut botrus vineæ, non silvæ; quia prædicationes ejus dulcedine plenæ. Significatio namque rerum mutatur secundum diversitatem sensuum. In hoc quippe loco ubera animæ sunt ejus doctrinæ, vino prædicationis plenæ, ut botri vineæ. Ejus odores sunt sicut malorum, id est opinio virtutum ejus sunt sicut sanctorum; vel orationes ejus sunt sicut odor incensorum

A Guttur tuum est vox laudis vel confessionis ejus, quod est sicut vinum optimum, quod non inflat inebriando, sed lætificat cor recreando.

Juxta anagogen autem, delicia Ecclesiæ cum Christo regnantis sunt gaudia paradisi exsultantis. In his deliciis est ipsa pulchra et decora, quia in his fulget ut sol et luna, et angelis et Christo est charissima; cujus statura est æqualitas angelorum, quæ palmæ est assimilata; quia in terris fuit angustata, in cœlestibus est dilatata. Ejus ubera sunt comparata botris, quia apostoli et alii doctores sunt pleni poculis æternæ dulcedinis. Hæc in palmam ascendit, quia per victoriam crucis ad lignum vitæ pervenit: de quo scriptum est: *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei* (Apoc. ii, 7). Fructus ejus jam apprehendit, de quo qui comederit non morietur in æternum.

Ubera ejus sunt sicut botrus vineæ, quia gaudia, quibus pro pressuris mundi inebriatur, sunt sicut gaudia Christi in cruce pressi. Ipse est enim botrus vineæ, potus Ecclesiæ, fons vitæ. Ab ipso inebriabitur quando ei dicitur: *Intra in gaudium Domini tui* (Matth. xxv, 21). Tunc erunt odores ejus ut malorum, id est delicia ejus erunt ut angelorum. Et guttur ejus erit sicut vinum optimum, id est laus ejus erit sicut laus epulantium. Dum sponsus guttur Sunamitis laudavit, id est dum Christus proferentes verbum prædicationis in Synagoga vino optimo comparavit, ipsa verbum per quod salus mundo datur de ore loquentis rapuit, dicens:

Dignum dilecto meo ad potandum, labiisque et dentibus illius ruminandum. Quasi dicat: Mea pura prædicatio per te, ideo vino optimo collata; quia prædicatores non inflat, sed auditores ædificat, est digna dilecto meo ad potandum, hoc est dignos facit quos ipse potet, quos in corpus suum Ecclesiam quasi suave vinum fundat. Et digna est labiis et dentibus illius ruminanda, id est doctoribus illius memoriæ commendanda. Dentes Christi sunt Scripturæ expositores; labia ejus sunt exposita proferentes. Hi optimum vinum ruminant, dum suavem doctrinam in ventrem memoriæ recondunt, et iterum ad docendum retrahunt, sicut pecus dum ruminat escam jam comestam, de ventre in os retrahit et mandit; et iterum in ventrem recondit.

Et nota quod sponsus vinum potat, et labia dentesque ruminant; quia doctores cum magno labore Scripturas exponunt, et auditores vix convertunt; ipse vero facili nutu inspirationis prædestinatos convertit, et quasi potam sine difficultate in corpus Ecclesiæ fundit. Sponsa post raptum verbum ab ore sponsi guttur aperit, et verbum salutis quasi optimum vinum eructat, et gentibus adhuc incredulis propinat, dicens: *Vos gentes incredulæ, convertimini ad Christum, et recipiet vos sicut me recepit.* Quia ego dilecto meo conversa sum, et ad me conversio ejus facta est. Quasi dicat: Ego Sunamitis a diabolo diu captiva, ego Synagoga a Christo diu aversa, ad eum sum jam conversa: et ipse conver-

sus est ad me per gratiam, qui diu aversus est a me A propter perfidiam.

Potest et hoc de Ecclesia gentium intelligi, quæ dicit ad adolescentulas : Ego dilecto meo, et ad me conversio ejus, quasi dicat : Ego prius exsul a Deo, ab omni errore ad eum sum conversa, ut civis et domestica ; et ipse prius iratus humano generi ad me est conversus, natura nostræ mortalitatis indutus. Et vos ergo de mala conversatione convertimini ad primam, et convertet se ad vos per indulgentiam.

Tropologice fidelis anima ad dilectum convertitur, cum de mala vita ad pœnitentiam, vel de sæculari vita ad spiritualem convertitur ; et dilectus ad eam convertitur, cum ei gratiam suam largitur, quam prius ei subtraxit, cum ob culpam se ab ea avertit. Anagogice autem Ecclesia ad superna suspirans, ad dilectum se convertit, cum de mundo ad cœlum migrat ; et ipse se ad eam convertit, cum eam in societatem angelorum recipit. Huc usque Synagoga intravit ; jam Mandragora in sequentibus intrabit.

TRACTATUS QUARTUS.

Postquam totus comitatus Sunamitis in aulam regis est receptus, et regalibus nuptiis admissus ; ecce ab aquilone nova sponsa cum magno apparatu, scilicet Mandragora sine capite sponso adducitur ; cui ab eo aureum caput imponitur diademate redimitum, in nuptiis recipitur. Sunamitis quippe de regia urbe regressa, invenit Mandragoram regalem puellam sine capite in agro jacentem : cui nimium compassa, et ad regem regressa, obnixè supplicat ut secum eat, miseræ subveniat. Rex ergo, cum Sunamite in agrum veniens et miseram miserabiliter nudam inveniens, elevat, vestit, aureum caput imponit ad nuptias introducit. Mandragora est herba formam humani corporis habens sine capite, et intelligitur multitudo infidelium ; quæ tunc erit, cujus caput Antichristus erit, qui est caput omnium malorum. Sed caput Mandragoræ amputabitur, quando Antichristus occidetur. Post cujus occisionem videns Synagoga conversionem infidelium sine capite Antichristo, et etiam carere capite Christo, optat eam sibi in fide Christi associari, et capite Christo sublimari, dicit ergo sponso :

VERS. 11, 12. — *Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis.* Quod est dicere : O dilecte mi, quem præ omnibus diligo, qui ad me per gratiam venisti, et per præsentiam donorum visitasti, veni etiam nunc per gratiam ad multitudinem infidelium, et visita eam per pœnitentiam charismatum, et prædicatores. Egrediamur in agrum mundi, et spargamus per populos semen verbi Dei ; tu aspirando, ego prædicando, et operando, et docendo. Diu commoremur in villis, id est in paganorum conventiculis ; *mane surgamus ad vineas*, hoc est mature faciamus Ecclesias. Ager est Christianus populus, aratro Evangelii cultus ; villæ vero sunt pagani in infidelitate et vitis inculti. Dilectus quasi in occulto sedet, dum Christus perversos per manifesta flagella ad conversionem non admonet, vel infideles per prædicatores ad fidem non vocat. Qui ad publicum in agrum egreditur, dum pravos manifeste flagellat ut se corrigant, vel infideles per doctores ad fidem convocat. Ecclesia vero quasi in occulto latet, dum contemplationi vacat, et proximis errantibus non prædicat ; de occulto in agrum egreditur, dum ad publicam prædicationem accingitur. Post mortem ergo Antichristi sponsus et sponsa in agrum conve-

niunt, quando Christus et Ecclesia per prælatos consilium ineunt, qua Christianos propter timorem Antichristi ad perfidiam prolapsos ad pœnitentiam revocent, vel adhuc incredulos per prædicatores ad fidem convertant. In villis commorantur, dum paganorum conventibus maxime prædicando immorantur.

Similitudo est ab illis qui in agrum spatiatum vadunt, in villas ad spectaculum conveniunt. Nox fuit tempus persecutionis Antichristi ; mane vero tempus pacis post mortem Antichristi. Mane ergo sponsus et sponsa ad vineas surgunt, qui quasi in nocte dormierunt, dum se post necem Antichristi ad faciendas Ecclesias erigunt, vel sub eo destructas erigunt, et renovant, vel dispersas congregant, quas sub eo destrui viderunt, sed quasi dormientes non restiterunt. Sequitur :

VERS. 12, 13. — *Videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica?* Hoc est per prædicatores faciamus eos videre si vinea, scilicet Synagoga, in fide floruit, ut eam in fide imitentur ; si florentes in fide opera fidei exsequuntur, ut illos imitentur ; si imitatores martyrum in patientia florent, ut illos imitentur. *Ibi dabo tibi ubera mea*, hoc est, in illo agro proferam ad honorem tui omnem doctrinam utriusque legis, quæ sunt ubera mea, ut rudes in fide sugant inde lac doctrinæ. Et postquam ego expressi ubera, *mandragoræ dederunt odorem in portis nostris.* Mandragora, ut dictum est, herba est formam humani corporis habens, sed capite carens, ad multas medicinas utilis ; et intelligitur gentilitas, quæ rationem humanam habuit, sed Christum caput fidelium non habuit, et multas utiles sententias habuit. Huic sponsus aureum caput imposuit, dum ei deitatem suam, quæ omnia transcendit, ut aurum omnia metalla, in fide proposuit, gloria et honore coronabit, et in claritate suæ visionis sibi copulabit. Mandragoræ ergo sine capite, sunt pagani sine capite Christo, ablato sibi capite Antichristo. *Hi dederunt odorem in portis*, id est exemplum bonorum operum in virtutibus, per quas intratur ad cœlum ad beatitudinis præmium. Vel portæ Ecclesiæ et Christi sunt prophetæ et apostoli ; in his portis dederunt mandragoræ odorem, dum pagani ad Christum conversi, in doctrinis apostolicis et pro hæreticis famam bonæ opinionis sparserunt. Non

solum ubera dabo tibi, sed etiam *omnia poma nova et vetera, dilecte mi, servavi tibi*. Hoc est, non solum doctrinam utriusque legis tunc convertendis proferram, sed etiam omnia opera apostolorum novæ legis, et omnia opera prophetarum veteris legis servavi tibi, id est pro te exponendo illis, et non solum illorum opera, sed etiam tua facta per ordinem illis narrabo, quæ utinam vidissem oculis ut illi viderunt! Ita intelligi sequentia volunt:

CAPUT VIII.

VERS. 1, 2. — *Quis mihi det te fratrem meum?* Hoc est, quis de sanctis patriarcha vel propheta potest mihi conferre ut *inveniam te foris*, id est ut videam te in carne cum hominibus conversantem, ex Scripturis docentem, miracula facientem, sicut te olim viderunt, quorum oculi beati fuerunt; et *deosculer te* sicut Simeon, et Anna, et alii quamplures, et audiam ex ore tuo verba pacis per te redditæ hominibus; *et jam me nemo ex infidelibus despiciat*, sicut hactenus fecit, dicens me excæcatam et reprobatam. Te dico, Christe, Rex gloriæ, existentem fratrem meum, de mea progenie genitum, *sugentem ubera matris meæ*, interrogantem doctores de lege et prophetis, quæ sunt ubera matris meæ Synagogæ, quando sedebas sapientia Patris in medio doctorum, audiens et interrogans illos; vel quando per Sabata in Synagogis de lege et prophetis legebas et aliis exponebas.

Nota quod quasi ad præsentem et secum in agro deambulantem loquitur, per quod nimius affectus amoris, vel doloris exprimitur. Istud quippe est quasi quoddam lamentum fidelis Synagogæ, nimium dolentis quod mater sua Synagoga Dominum gloriæ crucifixit quem tot miracula facere vidit, quasi diceret: Utinam esset possibile ut Christum, per legem et prophetas mihi promissum, patribus nostris jam missum, in humana carne de sinu Patris egressum, ita sicut ipsi possem videre, de mea progenie natum, meum fratrem factum, legem et prophetas spiritualiter exponentem, multa signa facientem: ut eum toto corde amplecterer, et amplius a nullo Christiano velut extorris a regno Dei despicerer! Similitudo est ab illa quæ nimio amore accensa, diligenter observat sicubi dilectum suum foris inveniat, ut ei loquatur et ejus consortio perfruat; sed quia te in carne ut illi non possum videre, saltem *apprehendam te fide me fugientem in deitatis sublimitatem, et ducam te prædicando in domum matris meæ*, id est in Judæam, quæ est domus matris meæ Synagogæ, *et in cubiculum genitricis meæ*, id est in Jerusalem, quæ est cubiculum legis genitricis meæ. Vel te fugientem Judæos adhuc incredulos, scilicet tuam cognitionem eis subtrahentem, apprehendam orando, et ducam te docendo et exemplum præbendo in domum matris meæ, id est in multitudinem Synagogæ matris meæ, et ducam te in cubiculum genitricis meæ, id est in spiritualem intellectum legis, nutricis meæ, ut per legem et prophetas intelligant te verum Deum esse; *ibi*

A me docebis, videlicet in illa fide mihi cognitionem tuam manifestabis, plusquam per prophetas et per legem. *Et dabo tibi poculum ex vino condito*, hoc est per intellectum fidei faciam tibi poculum ex multis virtutibus compositum, tuo corpori Ecclesiæ infundendum, ut suave vinum ex multis speciebus conditum. *Et mustum malorum granatorum meorum*, subaudis dabo tibi; hoc est divinum servitium ex imitatoribus martyrum impendam tibi. Mala granata sunt eadem quæ et mala punica, quæ sunt rubea et granis plena, quorum succus habet saporem musti; significant autem patientes martyrum imitatores, bonis actibus ut granis plenos, et doctrina ut mustum suaves. Per vinum ergo doctores veteris legis, per mustum intelliguntur doctores novæ legis, quorum laborem offeram tibi ad honorem.

Rex itaque vino et musto accepto a sponsa, amplexatus est eam, unde gratulabunda canit, dicens;

VERS. 3. — *Læva ejus sub capite meo, et dextra illius amplexabitur me*. Quasi dicat: Divitias et gloriam mundi ejus amori postpono, et sola æternæ beatitudinis præmia ab eo promissa diligo. Caput quippe Ecclesiæ est Christus, cujus leva est poenitentis vitæ gloria; dextera vero illius æterna beatitudo, ut scribitur: *Longitudo dierum in dextera ejus: in sinistra illius divitiæ et gloria* (Prov. III, 16). Læva ergo sponsi sub capite sponsæ est, quando amorem Christi divitiis mundi præponit, et dextera illius amplexabitur eam, quando chorus sanctorum in æterna beatitudine constitutus, propter hoc eam diligit. Hic versus superius primitivæ Ecclesiæ ascribitur; hic rursus in conversione Synagogæ repetitur, quia eadem perfectio fidei et operationis in ista quæ in illa invenitur. Sub amplexu sponsi, sponsa, quasi amore et dolore fatigata, obdormit; et ne quis eam ab hac quiete inquietet sponsus interdicat, dicens.

VERS. 4. — *Adjuro vos, filia Jerusalem, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam meam, donec ipsa velit*. Scilicet Synagoga, ad fidem conversa, terrena fastidens, sola cœlestia appetens quasi obdormit, quando cunctis terrenis negotiis se subtrahit, et solis cœlestibus contemplantis tota incumbit. Quam filia Jerusalem, id est universalis Ecclesiæ filia ab hoc somno excitant, dum spirituales ad prædicationem carnalium provocant. Quod sponsus prohibet, ne lucri causa vel humani favoris gratia fiat dicens: O vos universalis Ecclesiæ filia, æternam pacem in superna Jerusalem visuræ, adjuro vos, id est fidei sacramento constringo vos, ne dilectam meam Synagogam, nuper ad me conversam, a quiete suscitatis, qua quiescit a sæculi negotiis: neque evigilare faciatis a somno suæ contemplationis, donec ipsa velit ad laborem prædicationis accingi sola causa Dei. Iste versus jam tertio est repetitus, primo primitivæ Ecclesiæ, secundo Ecclesiæ gentium, tertio Synagogæ conversæ adnotatur, et concordia omnino in una fide Trinitatis notatur. Istud quasi historice de Synagoga dictum allegorice quoque de Ecclesia gentium intelligitur.

Sponsus cum sponsa egreditur in agrum, dum Christus per prædicatores Ecclesiæ semen verbi Dei spargit in mundum, aratro evangelii exaratum. In villis cum illa commoratur, dum in populis, in urbibus et in villis habitantibus, per prædicationem immoratur. Mane cum illa surgit ad vineas, dum festinat multas facere Ecclesias. Nox fuit ab Adam usque ad Christi resurrectionem; deinde fuit mane quo lux veritatis resplenduit, in quo Christus et Ecclesia ad vineas surrexerunt, quia post resurrectionem multas Ecclesias instituerunt. Cum illa vineam florere, et flores fructus parturire, et mala punica florere vidit, dum alios in fide florentes, alios fidei fructus proferentes, alios martyria passos, in ecclesiis in exemplum infirmis proposuit; ibi dedit ei sua ubera, quia talibus protulit Christi causa utriusque Testamenti dogmata. Post hæc mandragoræ dederunt odorem in portis, quia Judæi sine capite Christo, formam sanctæ conversationis sparserunt in populis, constituti in fide et dilectionem (115) vitæ portis. Omnia poma nova et vetera, sponsa dilecto servavit, quia omnia opera novæ et veteris legis ad honorem Christi Ecclesia Judæis exposuit. Similitudo est ab illo cui, diu absentis, amica poma servat, quæ revertenti læta offert; ita Ecclesia Judaico populo, diu a fide peregrinanti, mysteria utriusque legis servavit, quæ ei ad fidem venienti per Christum reseravit. Christus fuit frater Ecclesiæ, quia Deum suum naturalem Patrem, fecit per gratiam Ecclesiæ Patrem; et ipsam fecit sibi sororem, scilicet regni cœlestis cohæredem. Hic ubera matris suæ, videlicet primitivæ Ecclesiæ suxit, quando ei legem et prophetas spiritualiter exposuit. Ipsa dilectum foris invenit, dum verbum carnem factum credidit: quæ quasi intus latuit, dum verbum in principio mansit. Hujus osculum sumpsit, dum pacem sibi per ipsam redditam audivit. Hanc postea nemo despexit, quia per Christum sedata persecutione, omnis ordo regum et principum eam honoravit. Hæc dilectum quasi per manum apprehendit, et in domum matris suæ induxit, dum operando et prædicando Christum in corpus ipsius Synagogæ introduxit, et in cubiculum genitricis induxit, dum eum in intellectum Judaicæ gentis duxit. Quæ gens ejus mater et nutrix existit, quia ex ea apostoli nati sunt, qui Ecclesiam per Evangelium genuerunt, et doctrina legis nutrierunt.

Ibi est docta Ecclesia, quod ipsa est per gratiam Christi vocata; Synagoga autem propter falsam justitiam excæcata, sed nunc iterum per gratiam illuminata. Quæ Ecclesia dat Christo poculum ex vino condito, dum offert ad honorem Christi bonum opus, sapientia et charitate et facundia inebrians proximos, vel dum offert in sacrificio sanguinem Christi ex vino consecratum, et dat Christo mustum malorum granatorum, dum exhibet divinum servitium hominum virtutibus repletorum, vel dum profert exempla virtutibus sanctorum. Læva dilecti (115) Videtur deesse aliquid.

A sub capite Ecclesiæ est, quia mysterium incarnationis, et dona quæ dat in præsentis, erunt sub capite, id est sub mente ejus, quia per ea sustentata in præsentis contra perturbationes mundanas quiescit, et quodammodo cum ea dormit. Et dextera ejus, id est futura bona et plena ipsius visio amplexabitur eam, quia ita undique circumdabit eam, ut nullus turbo miseriæ possit intervenire. Hanc a somno sæculares excitant, dum eam a quiete contemplationis ad exteriora negotia pertrahere tentant; sed Christus per Scripturas eos adjurat, ne hoc lucri causa faciant.

Tropologice fidelis anima in agrum egreditur, in villis commoratur, dum agrestes vel villanos in bonis moribus imitatur, vel dum quisque spiritualis intermisso lectionis et orationis studio, *manibus suis* laborat, *ut habeat unde tribuat necessitatem patienti* (Ephes. iv, 28). Mane surgit ad vineas, dum se totam erigit ad imitandas claustralium vitas; claustra etenim sunt spirituales vineæ, in quibus sunt pocula vitæ. Fidelis quisque flores vineæ, fructus florum, flores malorum punicorum videt, dum fidem Ecclesiæ, opera fidelium, patientiam martyrum imitari studet. Ibi dat ubera proximis, dum profert doctrinam geminæ charitatis. Tunc dabunt mandragoræ odorem in portis, quia sæculares jam conversi, qui sine capite fuerunt, dum nullum prælatum habere voluerunt, famam bonæ operationis in virtutibus, quæ sunt portæ vitæ, spargunt. Omnia poma nova et vetera servat, dum conversus omnia opera antiquorum et modernorum Patrum ad imitandum sibi congregat. Hunc sibi Christus fratrem facit, dum eum sibi cohæredem regni elegit. Qui Christus ubera matris, fidelis animæ sugit, dum duo Testamenta Ecclesiæ matris fidelium fratribus in unum habitantibus spiritualiter exponit. Vel mater alicujus conversi est congregatio spiritualium, cujus ubera sunt regularia instituta, quæ Christus sugit, dum quemque conversum regularibus disciplinis instruit. Christum foris invenit, qui opera dilectionis in necessitate proximorum peragit. Hunc intus invenit qui carnis concupiscentias per Christum vincit. Christum deosculatur, qui ei intimo amore conjungitur. Hunc nemo despicit, quia et angelis et hominibus placebit.

D Christum quasi per manum apprehendit, et in domum matris suæ inducit, dum bona opera in claustrum, domum congregationis matris conversorum inducit. Et in cubiculum genitricis suæ eum inducit, id est in intellectum regulæ claustralis suæ nutricis, dum eum in ea intelligi docet. Ibi scilicet in claustrum docetur, quid conversis in cœlo promittatur: Ibi dabitur ei poculum ex vino condito, id est doctrina ex Scripturis sapientium composita, et mustum malorum granatorum, id est exempla justorum. Læva Christi est sub ejus capite, id est bona poenitentis vitæ sunt in ejus mente, quæ est caput animæ: et dextera illius amplexabitur eum, id est virtutes et bona opera in corpore et anima; opera in

corpore, virtutes in anima. Sub hac dextera obdormit, dum terrena obliviscitur, et cœlestia contemplatur, et ne quis eum ab hac quiete retrahat ad sæculi tumultum, a Christo per Scripturas adjuratur.

Anagogice autem Ecclesia hic peregrinans cum Christo in agrum floribus plenum egreditur, dum de hoc mundo migrans paradysum voluptatis cum Christo ingreditur. In villis commoratur, dum in mansionibus sibi a Deo præparatis recipitur. Mane surgit ad vineas, dum in die iudicii se erigit ad supernas Ecclesias. Totum quippe tempus hujus sæculi, est quasi nox ad comparisonem futuri sæculi. Dies autem iudicii est quoddam mane æterni diei, qui melior est super millia annorum.

Vel vita cujusque hominis est quasi nox, mane autem vita futura. In quo mane quisque fidelis surgit ad vineas, dum post mortem pervenit ad cœlestes Ecclesias. Ibi videt flores vineæ et florum fructus, et flores malorum puniceorum, id est præmia fidelium, et denarium qui dabitur bene operantibus, et mercedem quæ recompensabitur martyribus. Ibi dabit Ecclesia Christo ubera sua, quia doctores utriusque legis representabit in æterna gloria. Ibi mandragoræ in portis dabunt odorem, quia in morte, quæ est porta vitæ, dabunt viventibus suæ vitæ opinionem, dum miraculis coruscant in terris, quorum animæ vivunt in cœlis. Qui mandragoræ olim fuerunt, dum diabolum caput omnium malorum amiserunt, et caput omnium justorum Christum induerunt, et nunc ut mandragora multis morbis medicamenta sunt. Ibi omnia poma nova et vetera sponsa dilecto servavit, quia omnia opera sanctorum veteris legis, et omnia opera sanctorum novæ legis, Ecclesia cœlestis Christo recompensanda representabit. Ibi Christum fratrem suum, scilicet hominem de humano genere natum, in Deo videbit, qui eam sororem videlicet cohæredem regni fecit. Qui frater ubera Ecclesiæ sugit, quia Dominicus homo gaudia cœlestis Jerusalem, id est angelorum plenitudinem habet, et suis tribuit. Hunc intus in gloria Patris Ecclesia invenit, quem hic foris in carne vidit. Quem diu optatum deosculatur, dum ejus dulcedini in æterna pace copulabitur. Hanc amplius nemo despiciet, quia æqualis angelis erit, quæ hic opprobrium hominum et despectio superbis fuit. Ibi dilectum diu quæsitum vix tandem aliquando inventum, æterna dilectione apprehendit, et in domum matris suæ, id est in cœlestem Jerusalem, quæ est domus matris Ecclesiæ angelicæ inducet, dum cum illo in illam ad æternas nuptias introibit, et in cubiculum genitricis suæ, id est in secretum gloriæ humanitatis Christi, quam in paterna gloria videbit. Ibi docebit eam Christus, quod *oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se* (I Cor. ii, 9). Ibi dabit ei poculum de vino condito, et mustum malorum granatorum, id est plenum gaudium et angelorum et hominum; quod erit ut vinum et mustum, quæ lætitia sunt epulantium. Vel

A sponsa dabit dilecto vinum et mistum, quia sanctos veteris et novæ legis profert, quibus dabitur plenum gaudium. Ibi erit læva sponsi sub capite ejus, quia omnem gloriam mundi videbit sub potentia Christi, qui est caput ejus. Et dextera illius amplexabitur eam, quia angelica societas, et sanctorum unitas, quæ in dextera Christi in iudicio erit, illam sibi associabit. In hac dextera ab omni perturbatione requiescet; et nemo eam ab hac quiete excitabit, quia gaudium ejus nemo tollet ab ea. Sunamite in brachio sponsi dormiente, ecce Mandragora, aureo capite adornata, cum magno comitatu sponso adducitur, quæ a choro filiarum Jerusalem cum hac laude excipitur.

B Vers. 5. — *Quæ est ista quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum?* Scilicet fideli Synagoga post persecutionem Antichristi in pace quiescente, multitudo infidelium capite Antichristo ablato, et vero capite Christo recepto, per prædicatores Christo conjungenda ad Ecclesiam ducitur, atque a cunctis fidelibus hoc tripudio laudis excipitur: *Quæ est ista quæ ascendit de deserto?* hoc est, quam gloriosa, et quanta laude digna est ista, quæ de deserto infidelitatis ascendit per gradus virtutum ad Christum, prius variis mundi deliciis affluens, nunc spiritualibus deliciis Scripturæ, vel operibus justorum affluens, non in se confidens, sed innixa super dilectum suum, id est spem totam in eo ponens, a quo solo est omnis salus, ut scribitur: *Non est aliud nomen datum sub cœlo, in quo oporteat salvari* (Act. iv, 12). Similitudo est ab illo populo qui eductus de Ægypto, de illo deserto per Jesum Nave ad terram repromissionis ascendit, deliciis legalium observationum et tabernaculi mysteriorum affluens, innixus super Moysen dilectum suum. Et significat populum qui de infidelitate ad Ecclesiam, et mundo ad æternam gloriam per Jesum Christum ascendit, deliciis Scripturarum affluens, in solo duce suo Christo confidens. Noua sponsa ad regem ingressa his verbis ab eo est suscepta. Sequitur:

Sub arbore malo suscitavi te. Quasi diceret: Bene quidem fecisti, quod ad me venisti, quia te mortuam suscitavi, me caput tibi imposui. Quod autem dicit, *sub arbore malo suscitavi te*, ad totum genus humanum respicit, quod sub arbore prævaricationis mortuum, sub arbore crucis per Christum est suscitatum. Ibi scilicet sub arbore maledictionis *corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.* Mater humani generis humana natura, quæ ante peccatum erat incorruptibilis, impassibilis, immortalis, per fallaciam autem diaboli corrupta, facta est passibilis et mortalis.

Porro genitrix ejus erat Eva mater omnium, quæ erat ante peccatum inviolata, quia nec concupiscentia, nec sordibus polluta; quæ serpentina suasionem violata, mox concupiscentiæ et sordibus et doloribus est subacta; sed Christus corruptæ matri incorruptionem reddidit, dum humanam naturam in sui

persona incorruptibilem resurgens a morte fecit. Genitricem violatam reparavit, dum Virginem, genitricem suam, inviolatam servavit. Dicit ergo : Sub arbore malo suscitavi te, quasi universitati humani generis dicat : Sub arbore crucis te morte mea suscitavi de morte perpetua, quæ mortua eras sub arbore maledictionis, ubi corrupta est a diabolo mater tua, humana natura, quando ornatum suum, scilicet obedientiam abjecit, cum de interdicto pommo comedit; et ideo damnata, quia mox incorruptionis et immortalitatis honorem amisit. Et ibi violata est a serpente genitrix tua Eva, quando de paradiso pulsa honestatem perdidit concipiendi, et dolorem invenit pariendi. Et quia te de morte ad vitam suscitavi.

VERS. 6, 7. — *Pone me ut signaculum super cor tuum.* Hoc est : Ita imaginem mei, tui amici, imprime memoriæ tuæ, sicut signaculum ceræ imprimitur, ut imago exprimatur, ut me ita diligas sicut ego te dilexi, qui pro te animam meam posui. Et pone me ut signaculum super brachium tuum. Hoc est, exemplum mei super operationem tuam, ut ita opereris, sicut ego, qui inimicos dilexi, et pro impiis mortuus sum. Per signaculum quippe imago, per cor memoria, per brachium accipitur operatio. Antiqui in annulis vel in armillis lapillos sculptos portabant, quibus litteras amicis missas signabant, inde similitudo ista trahitur. Sigillo est imago insculpta, quæ ceræ impressæ imaginem reddit. Sigillum est Christi humanitas, cui imago insculpta est Christi divinitas, cera vero humana anima, ad imaginem Dei formata. Christus quippe, ut scribitur, est imago Dei invisibilis (Col. 1, 15), quia Patri æqualis. Quam imaginem Deus homini impressit, quando interiorem hominem ad imaginem et similitudinem Dei creavit. In imagine Trinitas, in similitudine notatur æqualitas, imaginem Christi in corde suo format qui eum Patri æqualem cogitat. Huic suam imaginem imprimit, qui humanam naturam deitati unitam credit. Signaculum Christi super brachium suum ponit, qui exemplum operationis Christi sibi ad imitandum proponit, et in sanctitate et justitia vivendo ad similitudinem Dei se componit. Et quæ sunt opera Christi, quæ sponsæ sunt imitanda, scilicet quod inimicos in tantum dilexit, ut pro impiis moreretur. Et hoc ideo, quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio, quod est dicere : Sicut mors omnes fortes vincit, et ideo fortior omnibus existit, ita dilectio fortior est omnibus, quæ me fortissimum vicit, et me causa tui ad mortem coegit. Et sicut infernus durior est omnibus duris, et ideo infrangibilis ; ita æmulatio, id est invidia mea, est insuperabilis, qua inidebam diabolo quod te sponsam meam possedit, et crudeli morte affecit, quia intantum te dilexi, quod te morte mea redemi. Et ideo justum est ut me intantum diligas, ut me imitando, mortem pro me subeas. Et si dilectionem habueris, pro me mortem subire poteris, quia lampades ejus, charitatis lampades sunt

A *ignis atque flammaram.* Lampades sunt vasa lucis, et intelliguntur spirituales vasa charitatis; qui intus ardent dilectione, foris lucent operatione. Lampades ignis sunt, qui sibi ardent, lampades flammaram, quia proximis lucent. Tales tormenta et mortem carnis contemnunt, quia æternam vitam diligunt. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent eam.* Hoc est, nec blanditiæ, nec minæ, nec persecutiones, nec terrores vincunt amantem quin impleat meam voluntatem. Is quippe diligit me, ideo sermonem meum servabit : *Hoc est, meum præceptum ut diligatis invicem, sicut dilexi vos (Joan. xv, 12).* Similitudo est de magno incendio, quod nec pluvix, nec flumina possunt extinguere. Per aquas blanditiæ, per flumina accipiuntur tentationes, quæ non possunt de bono ad malum flectere spiritales. Dilectio est pretiosior omnibus rebus, quia.

VERS. 7. — *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Hoc est : Si quis ratione utens omnem substantiam suam dederit in cibos pauperum, et seipsum traderit ad martyrium absque dilectione, ut mereatur Deum, qui est dilectio, habere, quasi nihil dederit; despiciet enim omnia quæ dedit, nisi ipsam dilectionem habuerit. Hoc totum ideo dicitur, ut si sponsa velit sponso conjugii, quam maxime eum in dilectione imitetur, quia qui diligit in Deo manet (Joan. iv, 16), et qui non diligit, in morte manet (Joan. iii, 14). Hæc quasi historice sunt ascripta mandragoræ, possunt etiam allegorice adaptari Synagogæ conversæ. Postquam Sunamitis de somno evigilavit, multis sibi adjunctis, regio cultu ad regem venit : cui innixa ad thronum regni ascendit, quam chorus filiarum Jerusalem hac laude excepit :

Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum ? Scilicet Ecclesie gentium admirantes Synagogam nuper conversam, in tantum culmen virtutum ascendisse, et undique infideles sibi prædicando et operando attrahere, in laudem ejus erumpunt, dicentes : Quæ est ista, id est quam laudabilis est ista, quæ ascendit de virtute in virtutem ad Christum, de populo in cæcitate perfidiæ, de deserto deliciis Scripturarum et virtutum affluens, innixa super dilectum suum, id est stabilita super Christum nunc dilectum suum. Vel, super dilectum meum, cum ipsa esset excecata, nunc quoque dilectum suum factum, postquam ab eo ut luna a sole est illuminata.

Notandum quod ista laus, Quæ est ista, nunc tertio est posita. Primo quippe in laude Ecclesie gentium ponitur. Secundo laudi Ecclesie poenitentium ascribitur. Tertio Ecclesie de Judæis et gentibus convertendæ assignatur, quia omnes in eadem fide Trinitatis collaudantur.

Aliter quia omnis multitudo fidelium a primo Abel usque ad ultimum electum una Ecclesia dicitur, quæ tribus temporibus mundi in fidem Trinitatis colligitur, scilicet ante legem sub patriarchis, in

lege sub prophetis, in Evangelio sub apostolis. Hæ quoque tres laudes possunt referri ad tres Ecclesiæ distinctiones. Prima, ad illam, quæ sub patriarchis ascendit ad fidem Trinitatis; secunda, ad illam quæ sub prophetis ascendit ad fidem Trinitatis; tertia, ad illam quæ sub apostolis et eorum successoribus usque ad finem mundi ascendit ad fidem Trinitatis.

Sunamitem autem in solio regali sedentem rex alloquitur, dicens :

Sub arbore malo suscitavi te. Per hoc datur intelligi, quod sub arbore dormierit, et eam ibi excitaverit. In malo notantur tria, scilicet fructus, odor, umbra. Arbor mali, est crux Christi, cujus fructus est Christus, qui est odor suavitatis, et refrigerium ab æstu vitiorum ad vitam itinerantium. Sunamitis sub arbore dormivit, quando Synagoga de arbore prævaricationis mortua jacuit. Hanc Christus sub arbore mali ad vitam suscitavit, quando in cruce, quæ erat lignum vitæ, pro ea mortem subivit. Dicit ergo : *Sub arbore malo suscitavi te, quasi conversæ Synagogæ dicat : Merito diligendus sum a te, quia prior dilexi te, et morte mea redemi te in cruce. Ibi corrupta est mater tua, scilicet sub cruce Synagoga in inferno damnata, quæ clamavit dicens : Sanguis ejus super nos, et super filios nostros (Matth. xxvii, 25). Ibi violata est genitrix tua, videlicet lex nutritrix tua prævaricata est, quæ dicit : Innocentem et justum ne interficias (Dan. xiii, 53). Vel genitrix est violata, quando lex de littera est ad spiritum mutata. Vel genitrix, videlicet Judaica gens est violata, quando ob vindictam crucis a Tito et Vespasiano est captivata. Et quia te ab hoc malo eripui, et mihi sponsam assumpsi : *Pone me ut signaculum super cor tuum, id est imaginem meam in prime memoriæ tuæ, ut sigillum ceræ, ut diligas me sicut dilexi te. Et pone me ut signaculum super brachium tuum, id est exemplar meæ operationis in prime tuæ operationi, ut sicut ego per multa tormenta mortuus sum amore tui, ita tu per varia tormenta moriaris amore mei. Hoc fecit Ecclesia in martyribus tempore persecutionis. Quia fortis est ut mors dilectio, hoc est, sicut mors omnia vincit, ita dilectio omnia vincit, quæ me causa tui ad mortem coegit : Dura ut infernus æmulatio.* Æmulatio accipitur in bono et in malo. Dicitur enim imitatio vel indignatio, id est invidia. Æmulari enim est bonos imitari, vel malis indignari, vel melioribus invidere. De bono dicit Apostolus : *Æmulamini, id est imitamini, charismata meliora (I Cor. xii, 31).* De malo autem : *Æmulantur vos non bene (Gal. iv, 17).* Et de Joseph scribitur : *Æmulabantur eum fratres (Gen. xxxvii, 41), id est invidabant ei. Æmulatio ergo Ecclesiæ fuit dura ut infernus; quia sicut infernus est infrangibilis, ita imitatio Ecclesiæ, qua imitata est Christi dilectionem vel operationem, fuit insuperabilis. Hoc ideo, quia lampades ejus, lampades ignis atque flammarum, hoc est, habentes charitatem intus ut ignis ardébant, foris lucebant, ut flammæ, operatione.**

A Per ignem quippe ardor, per flammam accipitur splendor. Laurentius, Stephanus, et alii eis similes, lampades, id est vasa charitatis, exstiterant, in quibus ignis Spiritus sancti ardebat, et foris flamma operationis lucebat. *Aquæ multæ, id est blanditiæ et delectationes mundanæ, non potuerunt, in eis, extinguere charitatem, neque flumina, id est minæ et tribulationes, obruent illam, ut eos a veritate avertant; quia neque mors, neque vita, neque aliqua creatura poterit eos separare a charitate Christi (Rom. viii, 39).*

B Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Hoc est cum omni substantia mundi non potest dilectio comparari, quia *Deus charitas est (I Joan. iv, 16),* quæ sola morte est mercanda, et sine fine tenenda. Fidelis anima de deserto ascendit, cum malam vitam deserit, et ad spiritalem conversationem per gradus virtutum ascendit. Hæc deliciis affluit, cum ferculis Scripturarum deliciose pascitur. Super dilectum est innixa, quia soli amoris Christi est insita. Hanc sub arbore mali Christus suscitavit, dum mortuam in peccatis per fidem crucis vivificavit. Ibi corrupta est mater ejus, scilicet in peccato concupiscentiæ mortalis facta est humana natura, et ibi violata est genitrix ejus, videlicet propter peccatum passibilis facta est caro Evæ. Quam Christus adhuc suscitabit, et incorruptibilem atque impassibilem faciet. Ideo Christum ponit super cor suum ut signaculum, quia ejus doctrinam et vitam in corde ita format, quasi eum semper præsentem videat. Super brachium eum ponit ut signaculum, dum exemplum operum Christi semper inspicit, et ea imitari cupit. In tali homine fortis est ut mors dilectio, quia sicut mors corpus interimit, et insensibile reddit, ita vera dilectio animam concupiscentiis mundi perimit, et ad cuncta terrena desideria insensibilem facit. Et in ea dura est sicut infernus æmulatio, quia sicut infernus duriter quos absorbuerit tenet, ita anima fortiter imitationem virtutum, quam coeperit, tenet, nec propter aliqua dura mundi eam deserit. Hæc anima est lampas charitatis, in qua ardet ignis divini amoris, et foris lucet flamma boni operis. In hac anima aquæ multæ, id est multiplices delectationes carnis, non poterunt extinguere charitatem: neque flumina, id est tentationes, obruent illam, quia semper ardeat et luceat. Hæc dilectio talis est : Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Hoc est si omnia mundi relinquat, nihil ei prodest, nisi ipsam charitatem, quæ Deus est, habeat.

D Videndum autem quid sit dilectio. Dilectio igitur est magna appetitio alicujus rei perfruendæ, quam quis habere cupit. Hæc dividitur in duo : in dilectionem videlicet Dei et proximi. Dilectio Dei est omnia commoda et incommoda contemnere, causa perfruendi Deo. Hæc tribus verbis impletur, ut diligamus Deum ex tota anima, ex tota mente, ex tota virtute, id est ex sensu, ex ratione, ex intellectu.

Dilectio proximi est privata commoda postponere, gratia perfruendi amico. Hæc per duo præcepta impletur, scilicet : *Quod tibi non vis fieri alii ne feceris* (Tob. iv, 16), et : *Quod vultis ut vobis faciant homines, facite eis similiter* (Matth. vii, 11). Nemo vult damnum pati, nemini faciat. Omnis vult sibi in necessitate subveniri, aliis in necessitate subveniat. Hoc totum per illud impletur : *Declina a malo, et fac bonum* (Psal. xxxvi, 27). Proximo damnum non inferre est a malo declinare, in necessitate proximo subvenire est bonum facere. Ideo lex scripta fuit in duabus tabulis, quia continet in se duo præcepta charitatis. Timor est auctor charitatis. Est autem timor anxietas periclitandi. Qui dividitur in duo, videlicet in servilem et filialem timorem. Servilis timor est malum devitare, ne supplicium luat. Filialis vero est bonum facere, ne offensam Patris incurrat. Servilis timor animam terebrat ut ferrum acutum corium perforat. Timor filialis dilectionem animæ inducit, ut animam Deo alliget, sicut seta linum filum inducit, ut corium colliget. Ferrum durum est servilis timor, seta minus dura est filialis timor, linum lene est dilectio. Ferrum et seta exeunt, linum intus permanet, sic charitas timores expellit, et ipsa intus permanet.

Item timor dividitur in duo : est enim timor Dei et timor sæculi. De Dei timore scribitur : *Timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi* (Psal. xviii, 10). De timore autem sæculi dicitur : *Perfecta charitas foras mittit timorem* (I Joan. iv, 18). Timor Dei est veneratio ipsius, qui habet duas species ; cum amator Dei timet se vel aliquid de mandatis Dei neglexisse, vel non ad placitum Dei omnia implevisse. Timor autem sæculi habet quatuor species quæ sunt : timor vilitatis, timor fragilitatis, timor mundanus, timor servilis vel Judaicus. Timor vilitatis est cum quis malum perpetrat ne aliis vilis appareat, verbi gratia, cum quis homicidium vel adulterium facit, ne homicidis vel adulteris vilis sit. Timor fragilitatis est, cum quis malum, scilicet homicidia, rapinas, vel incendia perpetrat, ne a dominis suis temporalia beneficia perdat.

Timor mundanus est, cum quis malum devitat ne supplicium luat, utpote, cum quis devitat furtum, quia timet suspendium, vel devitat sacrilegium, quia timet crurifragium. Timor servilis vel Judaicus est, cum quis mandata legis facit, ne lege damnetur. Dux species priores impellunt ad malum, dux sequentes retrahunt a malo, quas omnes charitas foras mittit, quæ sola dilectione justitiæ bonum facit.

Juxta anagogen sponsa de deserto ascendit gloriosa, quando Ecclesia hic peregrinans de deserto mundi ad gaudia cœli migrabit glorificanda. Quam chorus cœlestis Jerusalem, scilicet concentus angelorum, hac laude excipiet : *Quæ est ista, id est quam beata, quæ ascendit de mundo ad cœlum ; et in consortium suum introducet ubi deliciis paradisi affluet, quia de bonis Domini gaudebit, cum ipsum Deum in quem desiderant angeli prospicere, facie*

ad faciem videbit ; ubi concentum angelorum et organa sanctorum audiet, et ipsum odorem suavitatis sentiet ; ubi inebriabitur ab ubertate domus Domini, et satiabitur cum apparuerit gloria Domini. Ibi erit super dilectum suum innixa, quia semper in gaudio Domini erit stabilita. Hanc sub arbore mali Christus suscitabit, quia post hanc vitam omne genus humanum ad vitam per victoriam crucis vivificabit, quod per arborem transgressionis mortem subiit. Tunc Ecclesia recipietur in illa gloria, ubi per superbiam corrupta est mater ejus, scilicet dignitas angelica, et ubi genitrix ejus est violata, scilicet numerositas electorum immunita. Quam ipsa reintegrabit, cum incorruptelam possidebit, et numerum electorum implebit. Tunc Christum ut signaculum super cor suum ponet, quia ipsum qui est imago Dei, in seipsam ut imaginem in cera expressam videbit. Hunc ut signaculum super brachium ponet, quia ipsum pro labore operum mercedem accipiet. Ibi fortis est ut mors dilectio, quia sicut mors omnes reprobos traxit ad interitum, ita dilectio Dei omnes electos trahet ad gaudium. Ibi dura est sicut infernus æmulatio, quia sicut infernus omnes æmulatores, id est omnes imitatores diaboli absorbet, ita aula cœli omnes æmulatores, id est imitatores Christi recipiet. Ibi omnes electi lampades charitatis erunt, quando accensis lampadibus obviam sponso et sponsæ ibunt. Qui semper ut ignis in amore Dei ardebunt, quando in regno Patris sui ut sol fulgebunt, et sicut hic aquæ delectationum, et flumina persecutionum sanctorum charitatem non exstinxerunt, ita præmia charitatis nullum finem habebunt. Domus hominum est hic mundus, si omnis substantia hujus mundi detur, præmio charitatis non comparabitur, quod dilectoribus Christi, qui est charitas dabitur. Cum sponsus dignitatem dilectionis mandragoræ ad se venienti commendasset, convertit se ad Sunamitem dicens :

VERS. 8. — Soror nostra parvula est et ubera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est? Id est quando nubenda est. Similitudo est a parva puella, quæ viro tradita adhuc non habet ubera, id est mamillas, nec est nubilis, et intelligitur Ecclesia post Antichristum creditura in Christum ; quæ parvula erit in numero fidelium, et ubera scilicet doctores sufficientes non habet, a quibus est interius præparanda, nondum in thalamum introducenda. Quasi dixisset : Dilectio quam commendavi est magna, sed mandragora nuper conversa soror nostra facta, quia regni cohæres est parvula in fide, scilicet in religione rudis, et tenera, et ideo ad tantam dilectionem invalida, ut mex dilectionis causa mortem subeat ; proinde maxime quia ubera, id est prædicatores non habet, qui eam sufficienter ad hanc dilectionem imbuant. Quid ergo faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est, hoc est, quid fiet de ea in die judicii, quando pro operibus suis est judicanda, vel remuneranda si dilectionem non habuerit? Qui enim dilectionem habet Deum

habet, quia Deus est dilectio; qui autem eam non habet, hæreditatem in regno Dei non habet.

Aliter, soror nostra, mandragora, parvula est, in numero fidelium, et ubera non habet, id est doctores qui lac doctrinæ præbendo numerum ejus adaugeant. Quid ergo fiet in die judicii, quando angelis erit associanda, si numerus electorum non erit impletus? Respondet Sunamitis :

VERS. 9. — *Si murus est, ædificemus super eam propugnacula argentea.* Quod est dicere : Si parva est faciamus eam magnam, scilicet mittamus artifices qui colligant pretiosos lapides, et faciamus de ea murum; et super eam ædificemus propugnacula argentea, hoc est mittamus prædicatores, tu inspirando, ego operando, qui vivos lapides, id est electos homines docendo in unam fidem colligant, et habitaculum Deo de eis faciant : quibus tales prælatos præficiamus, qui sunt ut argentum splendentes eloquentia, et subditos a vitiiis et hæreticis armis virtutum defendentes. *Et si ostium est compingamus illud tabulis cedrinis,* quod est dicere : Si ubera, id est doctores, non habet, compingamus ligna cedrina, id est congregemus multa sanctorum exempla, quorum opera sunt imputribilia, et vermes, scilicet dæmones, fugantia; et de illis faciamus ostium, id est quemdam fidei introitum, per quem multi ad eam ingrediantur, et numerus fidelium in ea multiplicetur. Aliter : Si aliquis perfectus est murus, scilicet ingenio munitus, fortis in virtutibus, ædificemus super eam propugnacula argentea, hoc est, hunc faciamus ei defensorem eloquentia splendens. Vel ædificemus super eam propugnacula argentea, id est invincibiles sententias, divino eloquio lucidas, quibus eam instruat, et ab hostibus defendat, et si quis imperfectus est ostium, aperiens aliis docendo introitum salutis; illum tabulis cedrinis compingamus, id est immarcescibilia piorum virorum exempla ei proponamus, quibus multos ad conversionem pertrahat, et per ostium fidei in domum Dei, id est in Ecclesiam introducat. In muro tria notantur. De multis fit lapidibus, cives intus munit, hostes exterius repellit; ita Ecclesia de multis fidelibus constat, quos cæmento charitatis conglutinat, fide crucis munit eos qui in se habitant, hostes, scilicet paganos et hæreticos, communione a se separat. In ostio quoque tria notantur, scilicet introitus, et exitus, et via in medio. Introitus est fides, quo intratur ad Ecclesiam; exitus, perseverantia, quo exitur ad vitam; via in medio, opera in dilectione. Muro facto et ostio compacto, canit sponsa exsultans:

VERS. 10. — *Ego murus et ubera mea sicut turris.* Quasi dicat : Ego quæ fui parvula in numero, facta sum multiplex firmis fidelibus, sicut murus in lapidibus, et ideo digna sum ut super me argentea propugnacula ædificentur, id est tales prælati mihi præficiantur, qui me splendore suæ eloquentiæ charitatem a sponso mihi commendatam doceant, et armis Scripturæ ab hæreticis defendant. Et quæ ubera non

A habui, id est doctores, jam tales habeo, qui sunt alti et firmi in virtutibus, ut turris, per quos possit esse introitus ad viam salutis; et ideo digna sum, ut compingantur tabulis cedrinis, id est ut confirmentur sanctorum exemplis, quibus me instruunt opera charitatis. Per tabulas pictura, per cedrum intelligitur imputribilitas, per compactionem concordia; quasi tabulæ pietæ coram hominibus expanduntur, cum exempla sanctorum eis proponuntur, quæ sunt ut cedrus coram Deo imputribilia, et serpentes, id est dæmones fugantia, quæ compingunt doctores et electos imitationis concordia.

Aliter. Quisque perfectus dicit : Ego sum murus, scilicet contra vitia fortis, et ideo in Ecclesiæ ædificio locandus, ut super me ædificentur propugnacula argentea, scilicet sacræ Scripturæ verbo Dei splendidæ, quibus sim Ecclesiæ munimini et decori. Et ubera mea sicut turris, id est doctrina mea est firma, quæ facit auditores in modum turrium surgere in altum virtutum.

Nota quod perfectus muro comparatur; ubera illius, id est doctrina, turri assimilatur, quia vita ejus est contra vitia mundi munita; doctrina vero ejus in virtutibus alta. Imperfectis dicit : *Ego sum ostium* (Joan. x, 9), quia docendo aperio minus doctis vitæ introitum, et ideo compingi debeo tabulis cedrinis, id est confirmari sanctorum exemplis. Ego sponsa cœpi talis esse, ex quo, subaudis tempore, sum facta coram eo quasi pacem reperiens, hoc est, ex quo tempore cessavit persecutio Antichristi, et mihi redita est pax Christi, cœpi a suis opificibus ædificari murus de vivis lapidibus, et ubera mea cœperunt surgere in virtutibus.

Post mortem namque Antichristi erit maxima pax in mundo; sed brevi tempore ut scribitur : *Cum dixerint pax et securitas, tunc repentinus eis veniet interitus* (I Thess. v, 3), id est dies judicii, et in illa pace congregabitur Ecclesia in cultum unius Dei. De qua subdit sponsa :

VERS. 11. — *Vinea fuit pacifico in ea quæ habet populos; tradidit eam custodibus.* Quod est dicere : Antichristo auctore discordiæ occiso, Christus verus pacificus faciet pacem mundo, et in illa pace faciet sibi vineam, scilicet universalem Ecclesiam, quæ profert palmites vino abundantes, id est doctores potum vitæ fundentes. Qui vinea erit in ea pace quæ habet populos, id est gentes omnes; non sicut illa pax quæ fuit sub Salomone in una Judæorum gente. Et hanc vineam tradet custodibus, id est prælati custodiendam et regendam. Hoc ideo dicitur; quia dubitatur utrum Ecclesia illo tempore aliquibus prælati regatur, cum dies judicii imminere credatur. Sed sciendum est quia Ecclesia illis diebus erit in suis officiis et ordinibus sicut hodie; dicente Domino, *sicut in diebus Noe plantabant, arabant, et cætera opera faciebant, usque dum venit diluvium; ita in diebus Filii hominis* (Luc. xvii, 26), id est ante diem judicii arabunt, plantabunt et cætera opera facient, usque dum venerit incendium. Ideo autem

præteritum fuit, et tradidit pro futuro, posuit, ut certitudinem ostendat, quod ita est a Deo dispositum, quasi jam sit transactum. Qualem autem fructum illa vinea proferat, subjungit :

Vir affert pro fructu ejus mille argenteos. Hoc est quilibet relinquet omnia hujus mundi, quæ possidet, et dabit ea pauperibus, ut percipiat præmium promissum in hac vinea laborantibus. Omnis enim, qui in hac vinea usque ad noctem, id est usque ad finem vitæ laboraverit, denarium, id est Christum, qui est summum bonum, in præmio habebit. Fructus quippe hujus vineæ, est regnum cœleste. Per millenarium autem intelligitur perfectio. Hi autem dicuntur perfecti, qui omnia mundi relinquunt, dicente Domino : *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, et da pauperibus* (Matth. XIX, 21). Per argentum quod est in pretio, intelligitur hujus mundi substantia, quæ hominibus videtur pretiosa. Mille ergo argenteos affert pro fructu vineæ, qui omnia hujus mundi relinquit, et dat indigentibus propter regnum cœleste. Aliter, vir affert pro fructu ejus mille argenteos, scilicet Christus ex Patre Deus, et nobis factus vir, affert pro labore hujus vineæ plenum gaudium. Per mille quippe plenitudo gaudii, per argentum accipitur præmium operis. Mille argentei sunt quatuor libræ, et comprehensi sunt omnes electi hoc numero. Omnes electi quippe qui per quatuor Evangelia, de quatuor partibus mundi ad opus hujus vineæ vocati, usque in finem in ea laborabunt, et plenum gaudium in præmio percipiunt. Operarii hujus vineæ, pondere diei et æstus fatigati, et ab adversariis multis malis vexati, dicunt patrifamilias : Vineam suam de custodia sua emisit, quam custodibus commisit, ideo non eripit nos de tribulatione, quos videt tantopere causa sui laborare. Respondet paterfamilias :

VERS. 12. — *Vinea mea coram me est.* Hoc est, in custodia mea est. Ego video operantes. Ego video custodientes. Ego video tribulantes. Ego video otiantes. Et reddo unicuique mercedem secundum suum laborem. Nam *mille tui pacifici, et ducenti his qui custodiunt fructus ejus.* Hoc est mille argentei dabuntur operariis, et ducenti custodibus. O vinea, mille argentei erunt tui pacifici, id est, pacem tibi apud Deum impetrantes, et ducenti argentei erunt pacifici his qui custodiunt fructus ejus, hoc est, erunt impetrantes pacem vineæ custodibus. Duodecies centum sunt mille ducenti. Innuat hic numerus, quod hi qui exemplo duodecim apostolorum omnia reliquerunt, et in hac vinea secundum doctrinam eorum laboraverunt, hic centuplum accipiunt, et in futuro mille argenteos, id est plenum gaudium habebunt. Custodes autem vineæ, id est prælati Ecclesiæ ducentos argenteos, id est duplex præmium in corpore et anima reportabunt, quando minores ut stellæ, majores ut luna, docti autem ut splendor firmamenti, id est ut sol fulgebunt.

Notandum quod sæpius in hoc Cantico nuptiali a principio libri usque in finem vineæ et bōtri intro-

A ducuntur, et Ecclesia universalis et electi in ea innuntur, cujus vitis est Christus, palmites apostoli et omnes electi, vinum doctrina eorum, quæ lætificat corda fidelium. Hæc quæ dicta sunt de mandragora, possunt etiam intelligi de Sunamite, de qua conqueritur regina austri filia Pharaonis, scilicet Ecclesia gentium, per doctores primitivæ Ecclesiæ, ita dicens :

Soror nostra, Sunamitis, videlicet Synagoga noviter conversa, parvula est, sub Elia et Enoch in numero conversorum, et ubera, id est doctores sufficientes, et ubera legis, et prophetarum sibi spiritaliter exponentes, non habet. Quid ergo faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est, Hoc est quid fiet de ea in tempore persecutionis Antichristi, quando de fide tentanda est? Quid respondebit adversariis de fide se interrogantibus? Respondet per Scripturas primitiva Ecclesia, scilicet Epistolas Petri et Pauli et aliorum. *Si murus est, ædificemus super eam propugnacula argentea.* Hoc est, si velit firma esse in fide, et constans in passione, ut murus contra hostes in obsidione, componamus ei tales scripturas, quibus se ab adversariis defendat, et copiose capitosis respondeat, et hæreticis fortiter resistat.

Si autem est ostium, compingamus tabulis cedrinis. Hoc est, si velit verbo et exemplo esse aliis introitus ad vitam, proponamus ei multa exempla antiquorum sanctorum, quibus sufficienter introducendos ad fidem instruat. Synagoga igitur, Scripturis ædificata, exemplis justorum compacta, exclamat lætabunda : *Ego murus, id est firma in fide et fortis in passione ; Et ubera mea sicut turris, id est doctores mei sunt alti in virtutibus et hostibus terribiles. Vel doctrina mea est inexpugnabilis. Ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens, id est ex quo tempore fidem Christi recepi, et ejus gratiam promerui.*

Judæa pacem cum Christo et hominibus non habuit, postquam infelix clamabat : *Sanguis ejus super nos et super filios nostros* (Matth. XXVII, 25). Per totum quippe orbem dispersa omnibus gentibus sub tributo servit, et omnis populus sanguinem Christi de manu ejus requirit. Sed postquam ad Christum conversa fuerit pacem cum omnibus gentibus habebit. Quasi coram eo pacem reperit, cum Ecclesiæ communionem promeruit, quam tunc plenam habebit, quando angelis associata cum principe pacis gaudebit. De qua Synagoga subditur :

Vinea fuit pacifico in ea, quæ habet populos : tradidit eam custodibus. Vir affert pro fructu ejus mille argenteos. Scilicet Judæa fuit sub Salomone in maxima pace, et habuit multos populos sub tributo, quæ ut fertilis vinea de Ægypto translata, et in terram repromissionis plantata, nobis propagines, scilicet prophetas protulit, de quibus potus Scripturarum sicut de uvis fluxit. Hanc tradidit rex custodibus custodiendam, quando eam distribuit principibus regendam ; pro cujus fructu vir mille argenteos attulit,

quando Ptolomæus, rex Ægypti in Scripturis studiosus, copiosam pecuniam pontifici Judæorum transmisit, eo quod sibi sacram Scripturam per LXX interpretes misit.

Hæc vinea postmodum in amaritudinem conversa non uvas, sed labruscas attulit, quando contra legem justum et innocentem Christum veram vitæ vitem, occidit, et palmites ejus apostolos, fructum vitæ ferentes, a se expulit. Ideo vindemiabant eam omnes qui prætergressi sunt vias, quando Romani, et omnes gentes in circuitu vastabant eam.

Hæc vinea iterum prædicatione Eliæ et Enoch exculta, erit vero pacifico scilicet Christo vinea in ea pace, vel in ea vinea quæ habet populos, id est in catholica Ecclesia, quæ continet omnes populos. Quam tradet custodibus, videlicet fidei doctoribus, sub quorum custodia proferet pretiosum fructum, scilicet gloriosum sanguinem martyrum. Pro quo fructu vir affert mille argenteos, scilicet Christus ex ea vir factus, dabit ei pro labore æternæ vitæ præmium, quod notatur per millenarium. Unde subjungitur :

Vinea mea coram me est. Videlicet Synagoga, prius propter perfidiam non mea, sed a regno Dei aliena, nunc propter fidem mea, coram me est, bona operando, et alios docendo, ut remunerem in ea laborantes, et eam custodientes, et puniam eam vastantes. Nunc convertit se ad vineam, dicens : *Mille tui pacifici, et ducenti his qui custodiunt fructus ejus.* Quasi dicat, o Synagoga ad me conversa, ne timeas; jam enim coram me reperisti pacem, quia mille erunt tui pacifici, id est omnes perfecti rogant Christi pacem fieri, et ducenti pacifici, id est omnes perfecti veteris et novæ legis, rogant pacem his qui custodiunt fructus ejus. Cum præmiserit mille tui pacifici, quæritur quare subintulerit fructus ejus, et non fructus tuos. Quia nimirum verba dirigit ad eos qui extra vineam sunt ut festinent per fidem eam ingredi, et per dilectionem in ea operari, ut pro tali fructu mereantur remunerari. Tropologice intelligitur hæc totum de fidei anima, de sæculo ad specialem vitam conversa, de qua dicit vox prælatorum.

Soror nostra parvula est et ubera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?

Quasi dicat, anima fratris nostri nuper conversi, quæ nostra soror est, in professione parvula, id est rudis et inscia est in conversatione, et ubera, id est doctrinam reginæ sufficienter non habet. Quid ergo fiet de ea, in die tentationis, quando a pristinis vitiis, id est a dæmonibus tentanda est? Diabolus enim multo acrius tentat ad religionem conversos, quam fluctibus sæculi immersos. Anima parvula est, antequam crescat per incrementa virtutum, et ideo ubera prædicationis non habet, quæ infirmis auditoribus præbet. Adulta autem est quando verbo Dei copulata, sancto Spiritu repleta, per prædicationis mysterium in filiorum conceptione fetatur quos exhor-

tando parturit, convertendo parit. Respondet vox spiritu consimili plenorum : *Si illa anima murus est, id est si velit esse stabiliter in congregatione, ædificemus super eam propugnacula argentea, hoc est, instruamus eam sententiis eloquentia lucidis, quibus se a tentationibus muniat, et alios se a vitiis abstinere doceat. Et si est ostium, aliis verbo et exemplo ad conversionem, compingamus illud tabulis cedrinis, id est ornemus illud multis Patrum exemplis, ut multis pateat introitus per illud ad vitam. Anima, doctrinis prælatorum ut lapidibus opificum ædificata et exemplis Patrum ornata, clamat sæcularibus : Vos, qui in sæculi negotiis laboratis, meo exemplo, quasi per ostium ad spiritualis vitæ quietem intrate, quia ego prius vobis similis in peccatis labilis, facta sum ut murus, in spiritualibus stabilis, et ubera mea, id est doctrina vitæ meæ ut turris inexpugnabilis. Ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens, id est ex quo me de tumultu sæculi ad quietem claustralem contuli; quasi enim in fremitu bellorum desudat, qui inter adversa mundi et carnis illecebras laborat; sed quasi pacem coram Deo reperit, dum in spirituali vita requiescit, quam pacem plenam habebit, quando nullam pugnam inter carnem et spiritum sentiens, in æterna pace gaudebit. Quod autem subditur : *vinea fuit pacifica*, intelligitur quævis justorum congregatio, in qua palmites sunt viri spirituales : vinum vero suavis doctrina : et hæc habet populos, scilicet multos ad religionem conversos. Hanc tradidit verus pacificus Christus custodibus ad colendam, scilicet prælatis spiritualibus, ut Augustino, Benedicto ad erudiendam. *Pro fructu ejus affert vir mille argenteos*, quando quisque relinquit omnia quæ sunt mundi, et claustrum intrat, ut centuplum recipiat, et vitam æternam possideat. Vel *pro fructu ejus affert mille argenteos*, quando Christus huic in bono perseveravit usque in finem, vitam æternam dabit. Unde subditur : *vinea mea coram me est*, hoc est claustralis vita quæ causa mei sit in præsentia mea est, ut remunerem omnes in ea laborantes pro me, et damnem in ea prave viventes. Et, o tu anima, quæ pacem reperisti coram me, quando de sæculo conversa es ad me; adhuc plenam pacem habebis, quando me in æterna pace videbis : *quia mille erunt tui pacifici*, id est omnes perfecti pacificabunt me tibi, *et ducenti pacifici erunt his qui custodiunt fructus ejus vineæ*, id est omnes perfecti in activa vita et contemplativa pacificabunt hos apud me, qui spiritualis vitæ instituta custodiunt. Sicut enim mille, ita centum perfectionem vel plenitudinem præmii significat; et ducenti quantum duo millia. Juxta anagogen est hæc vox Ecclesiæ jam in cælo regnantis, ad angelicam turbam de Ecclesia peregrinante conquerentis.*

Soror nostra parvula est, id est Ecclesia adhuc peregrinans nostra cohæres futura adhuc in numero electorum imperfecta est, *et ubera non habet*, id est plures doctores qui eam ad perfectionem instruant. *Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda*

est, hoc est, quid fiet de imperfectis in die iudicii, quando a iudice iuste iudicandi sunt? Multi non sunt, qui non solum omnia ut perfecti reliquerunt, sed nec peccata sua eleemosynis pauperum redemerunt, et ideo damnati erunt. Respondet vox angelica: *Si est constructa per opifices ut murus de vivis lapidibus, edificemus exhortando super eam bona opera, ut sint eis in die iudicii propugnacula ut argentum splendida, quando sinistris dicitur: Discedite operarii iniquitatis, nescio vos (Luc. XIII, 27), et si est prædicando aperta, ut ostium, ut sit fidelibus introitus per eam ad vitam, compingamus eam tabulis cedrinis, id est admonendo constipemus eam spiritualibus filiis qui numerum electorum impleant, et de nostra societate congaudeant. Ecclesia ergo videns se de vivis lapidibus ut murum in habitaculum Dei edificari, et turrim angelicam cœlestis Jerusalem per se reparari, canit exultans:*

Ego murus, et ubera mea sicut turris. Quasi dicat: Ego sum constructa per opificem Christum de electis hominibus, ut murus de lapidibus in ambitum Jerusalem cœlestis, ut murus in circuitum civitatis. Et ubera mea, id est doctores qui mihi lac doctrinæ præbent sicut turris in Jerusalem erecti sunt per angelos qui inde ceciderunt, et ita cœpi edificari ut civitas per doctos opifices apostolos, et illorum successores, ex illo tempore, *ex quo facta sum coram eo quasi pacem reprens, humanum genus pacem cum Deo et angelis non habuit, postquam in paradiso mandatum Dei per primum parentem præterit. Sed quasi pacem cum Deo reperit, dum in Christum, qui est pax vera, credidit. Hanc pacem chorus angelicus hominibus bonæ voluntatis cecinit, quando Princeps pacis, Christus, de aula cœli in carcerem mundi venit; hanc suis hinc discedens reliquit dicens: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis (Joan. XIV, 27). Hanc pacem, devicta morte, destructo bellorum auctore diabolo, attulit filiis pacis, id est pacificis dicens: Pax vobis (Joan. XX, 19). Hac pace optavit se super Ecclesias gentium Deo pacificari, dicens: Osculetur me osculo oris sui, id est per Christum reddat mihi pacem quam amisi. Hanc pacem nunc habet in se spe, postea habebit in re; quando ipsam pacem facie ad faciem videbit, et omnes fines Jerusalem in pace possidebit. Hæc Ecclesia fuit vinea vero pacifico Christo, in ea pace, quæ habet populos, subaudis Christianos, vel quæ habet parvulos, id est humiles; in qua ipse fuit vitis vera, vinum Evangelica doctrina. Hanc tradidit custodibus, scilicet apostolis et aliis prælatis ad propagandam et dilatandam, sub quibus nobilem fructum protulit, scilicet martyres, confessores, virgines, et alios fideles. Pro quo fructu vir Christus offert mille argenteos, scilicet omnibus hujus vineæ operariis præmii denarium quod est plenum gaudium. Unde subditur: Vineam meam coram me est, scilicet Ecclesia mea in hac vita, vinea, per me patremfamilias plantata et per apostolos per orbem propagata, semper erit in cœlis coram me, videns gloriam meam, et Patris, et*

A Spiritus sancti præsentiam. Et ibi o vinea erunt mille tui pacifici, hoc est, omnes angeli, et sancti, o Ecclesia, per me pacem tecum habebunt. *Et ducenti his qui custodiunt fructus ejus, hoc est, omnes qui huic vineæ bene præfuerint, pacem corporis et animæ in æternum habebunt. Hucusque rex cum regina austri et filia Pharaonis in horto nucum mansit, ubi Sannamitem et Mandragoram in gratiam recepit, quæ nunc ad summam reginam dicit:*

VERS. 13. — *Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam.* Quasi dicat: O Regina reginarum, quæ cum reginis et filiabus Jerusalem habitas, hic mecum in hortis jam te regali ornatu ornavi, jam omnes gentes in tuum dominium congregavi, fac me nunc audire vocem tuam, id est petitionem tuam. Quid amplius petas? Amici, id est principes mei auscultant quid amplius velis, et quid a me exigas? Respondet regina: Hæc est petitio mea, ut hinc recedas, et me tecum ducas, hoc æquipollenter dicit:

VERS. 14. — *Fuge, dilecte mi, et assimilare capream hinnuloque cervorum super montes aromatum.* Quod est dicere: Recede de loco isto, et revertere ad Libanum qui est mons aromatum, ubi est regale palatium, in quod me duc tecum. Et sicut caprea salubres herbas eligit a noxiis, ita segregata me ab hostibus meis; et aggrega mihi omnes electos et amicos meos in nuptiis mihi præparatis. Et sicut hinnulus velociter currit de æstu in umbram, ita velociter perduc me in regiam aulam. Scilicet Ecclesia, de omnibus gentibus congregata ad Christum, et ab eo omnibus virtutibus adornata, orat, ut eam aliquando de valle lacrymarum ducat in montem cœlorum, in cœleste palatium, ubi ab hostibus suis segregata, cum amicis suis exsultet in perenni gloria. Notandum quod quatuor horti in hoc libro ponuntur, scilicet hortus conclusus, hortus pomorum, hortus aromatum, hortus nucum. Hortus conclusus fuit virgo Maria, mater Dei incorrupta, in quem hortum sponsus Christus descendit quando in clausum Virginis uterum venit. Hortus pomorum fuit gens Judæorum, qui dulcia poma protulit, dum in primitiva Ecclesia multitudinem credentium edidit; quæ cor unum et animam unam habuit. In quo horto myrrham mesuit, dum amaritudinem passionis in Judæa sustinuit. Hortus aromatum fuit Ecclesia gentium, in qua fuit collectio sanctorum; in quem sponsus descendit, dum per prædicationem apostolorum in gentilitatem venit. Hortus nucum est Synagoga adhuc convertenda, in quo sunt multi amara carnis exterius sustinentes, interius dulcedinem virtutum habentes; in quem sponsus descendet, cum per prædicationem Eliæ et Enoch Synagogam visitabit. In his hortis Ecclesia habitat, quia pro diversis temporibus diversos status mutat. Alia Translatio habet in portis, et intelliguntur virtutes, vel apostolicæ Scripturæ, quæ portæ vitæ, in quibus Ecclesia habitat, dum per apostolicas Scripturas se virtutibus ornat. Dicit ergo Sponsus Ecclesiæ:

Quæ habitas in hortis, fac me audire vocem tuam. Ac si Christus dicat Ecclesiæ perfectorum : Quæ per instituta religionis habitas in Ecclesiis, in quibus profers germina virtutum, et flores sanctorum, fac me audire vocem tuam, hoc est fac talem prædicationem tuam in perfectis, quæ digna sit ut ego eam, audiam : quia amici, id est angeli per me facti, tui amici, et tui pacifici *auscultant*, ut eam ad me remunerandam perferant. Vel fac me audire vocem tuam, id est petitionem tuam, quia angeli amici tui auscultant, ut eam ad me implendam perferant. Vel fac me audire vocem tuam, id est petitionem tuam, quia angeli etc. Similitudo est inde, ubi amici sponsi auscultant, quid sponsa petat, ut ejus petitionem a sponso obtineat. Deum facit audire vocem suam, qui non lucri causa, sed tantum pro Deo de æterna vita proximis prædicat. Vel Deum facit audire vocem suam, qui non terrena sed æterna a Deo postulat. Porro tota prædicatio vel oratio Ecclesiæ est, ut fiat inter bonos et malos separatio, ut boni quiete, quam amant, fruantur, et mali ut ad eos convertantur, aut ab eis discernantur. Unde sequitur :

Fuge dilecte mi. Id est transi a paleis, et subtrahe me inimicis. Sicut ille qui fugit, et abscondit se ab eis. *Et assimilare capreæ*, discernendo bonos a malis, sicut caprea discernit bonas herbas a malis, et assimilare hinnulo, discernens incestos, et requiescens in castis, sicut hinnulus æstum declinans in umbra requiescit. Tu dico, qui es hinnulus servorum, id est illius patriarcharum, qui transilierunt spineta peccatorum, et esto in granis, scilicet in nobis, qui sumus *montes aromatum*, id est alti in virtutibus et per bona opera redolentes. Vel tu qui es hinnulus cervorum, in humana carne de patriarchis assumpta, esto super montes aromatum, videlicet super choros angelorum, associans eis multitudinem hominum; hinnulum cervorum posuit ad distinctionem hinnuli capreæ, qui alta petit, ille vero velociter currit. Universitas regni cœlestis est in hoc versu comprehensa. Per dilectam quippe Christus, per fugam transitus de mundo ad vitam, per capream Ecclesia, per hinnulum cervorum populus sanctorum, per montes aromatum ordines angelorum intelliguntur : qui omnes in nuptiis Agni congregabuntur, quando Ecclesia a malis separabitur, et in cœlesti Jerusalem gloria et honore coronata, in solio regni pro æmula sua, scilicet angelica natura damnata, regina locabitur, et sponso suo Verbo Dei in carne sibi unito in gloria quoque copulabitur. Tropologice quælibet fidelis anima in hortis habitat, qua viriditate sp̄ei et honorum operum est repleta. Sicca quippe est spes hujus mundi, quia omnia, quæ hic amantur cum festinatione arescunt. Quæ ergo in hortis habitat, oportet ut sponso vocem suam audire faciat, id est in tantum donum prædicationis emittat, in quantum illo delectatur quem desiderat, quia amici, videlicet omnes electi auscultant, qui ut cœlestem patriam revisant, verba vitæ audire desiderant, hæc dilectus fugit, quia qui ex carne compre-

hensibilis factus est, ex divinitate intelligentiam nostri sensus excedit. *Capreæ et hinnulo assimilantur*, qui ascendunt in montes aromatum; quia in illos per gratiam ascendit et requiescit, qui sunt semper in odore virtutum. Juxta anagogen amica in horti habitat quando Ecclesia in paradiso tripudiat. Vel in portis habitat, dum per apostolos qui sunt portæ vitæ nationes judicat. Ipsa etiam dies judicii dicitur, ut ibi : *Non confundetur, cum loquetur inimicis in porta* (Psal. cxxvi, 5), scilicet Ecclesia in die judicii non confundetur cum inimicis suis paganis, Judæis, hæreticis loquetur insultans eis, quod hic eam confuderunt, et ideo confusi sunt. Illa dies est porta vitæ; quia justiper eam intrabunt in vitam æternam. Et etiam porta mortis, quia impii per eam ibunt in supplicium æternum. In illa porta facit Ecclesia sponsum audire vocem suam, dicens : Domine si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum, ut videam faciem tuam, in quam angeli desiderant prospicere. Et tunc ipsa vocem sponsi audiet, cum ipsam super omnia bona sua constituet dicens : *Intra in gaudium Domini tui* (Matth. xxv, 21). Sequitur vox sponsæ, quam sponsus vult audire : *Fuge, dilecte mi, et assimilare capreæ hinnuloque cervorum super montes aromatum.* Dilectus a malis fugit, cum sponsam suam de ærumnis mundi ad gaudia cœli ducit. Capreæ similis erit, cum electos a reprobis ut grana a paleis eligit. Hinnulo similis erit, cum in sanctis ut hinnulus in umbra requiescit. Tunc vero super montes erit aromatum, quando regnabit super altitudinem angelorum et hominum, in quibus fragrat odor virtutum. Vel ipsa caprea cum hinnulo erit super montes aromatum, quando Ecclesia cum populo fidelium possidebit portas inimicorum suorum, scilicet cum hæreditabit loca apostatarum angelorum. Ecce quo istud carmen est deductum, quod genus humanum lapsum deduxit ante Dei conspectum.

Hic liber ideo legitur de festo S. Mariæ, qua ipsa gessit typum Ecclesiæ, quæ virgo est et mater. Virgo, quia ab omni hæresi incorrupta; mater, quia parit semper spirituales filios ex gratia. Et ideo omnia quæ de Ecclesia dicta sunt, possunt etiam de ipsa Virgine, sponsa et matre sponsi intelligi. Exstat libellus a nobis editus, qui intitulatur *Sigillum S. Mariæ*, in quo tota Cantica specialiter adaptata sunt ejus personæ.

Ut labor noster omnibus fiat fructuosus, brevi epilogo cuncta repetamus.

Hic liber incipit, ubi humanum genus pacem, id est Dei gratiam recepit. Per *osculetur me*, Christi incarnatio notatur, quæ homini pacem attulit, quam in primo parente perdidit, quam Ecclesia semper optavit. Christus quippe, verbum Dei, sponsus humanæ naturæ, est pax vera, cui unita est nostra natura. Et quando Deus factus est homo, tunc utique homo factus est Deus. Pacem vero quam attulit victor mortis, resurgens credentibus reddidit, dicens : *Pax vobis* (Joan. xx, 19). Et hoc erat oscu-

lum oris Dei, pax reddita per Verbum Dei, quia tunc impassibilis et immortalis facta est in Christo nostra natura, sicut ab initio erat, creata. Per *uber*, accipitur evangelica doctrina. Per *unguenta* sancti Spiritus charismata. Per *nomen ut oleum effusum*, novum nomen Christianitatis innuitur, quod per oleum sanctum in baptisate credentibus imponitur. Per *trahe me*, Christi ascensio notatur, post quem Ecclesia optat trahi in cœlum. Ideo sequitur: *Odor unguentorum*, quod fuit suavitas Spiritus sancti donorum. *Introduxit me rex*, conversionem primitivæ Ecclesiæ exprimit, quæ post datum Spiritum sanctum contigit. *Nigra sum*, tribulationem primitivæ Ecclesiæ innuit, quam a perfidis Judæis pertulit. *Indica mihi*, angustiam depromit, quam ei hæreticorum pravitas intulit. *Si ignoras te*, demonstrat tutelam apostolorum, quæ ei erat ut tabernacula pastorum. Per *nardum et fasciculum myrrhæ et botrum cypri*, passio Christi ei proponitur, ut hanc per patientiam imitetur. Nam per nardum incarnatio, per myrrham passio, per botrum cypri resurrectio Christi accipitur. Per *ecce tu pulchra es amica mea*, et reliqua quæ sequuntur, usque *in lectulo meo*, laus fidei et laboris primitivæ Ecclesiæ a Christo; et gratiarum actio ipsius Ecclesiæ, pro donis Spiritus sancti et prædicatio ipsius ad gentes exprimitur. Per illud vero, *in lectulo meo*, usque *vadam ad montem myrrhæ* introductio Ecclesiæ gentium notatur, quæ per apostolos de deserto infidelitatis in lectulum Salomonis, et in ferculum ad convivium est ducta, et a filiabus Sion suscepta, et a rege pacifico magnifice laudata. Per illud *vadam ad montem myrrhæ*, usque *hortus conclusus*, certamen Ecclesiæ innuitur, ubi contra Amarna, Sanir et Hermon, id est contra principes gen-

tium, qui erant pardi et leones, scilicet sævi persecutores armis fidei et patientiæ pugnabat. Per illud autem *hortus conclusus*, usque *surge, aquilo*, per diversa genera herbarum aromaticarum, intelliguntur diversi ordines justorum, quasi diversæ legiones martyrum pro Christo pugnantium. Per *surge, aquilo*, usque *ego dormio*, exprimitur Ecclesiæ afflictio, qua sub hæreticis pro fide afflictata est. Per *ego dormio*, pax et securitas Ecclesiæ accipitur. Per *surrexi ut aperirem*, ejus prædicatio innuitur. Per *anima mea liquefacta est*, Ecclesia pœnitentium accipitur. Per *qualis est dilectus tuus*, usque *descendi in hortum nucum*, Ecclesia imperfectorum mysteria Christi docetur ab Ecclesia perfectorum. Per *descendi in hortum nucum*, usque *veni dilecte mi*, conversio Synagogæ, et ejus certamen sub Antichristo, et laus membrorum, id est ordinum ejus describitur. Inde usque ad fidem libri, vocatio infidelium post Antichristum, et remuneratio fidelium, et separatio bonorum et malorum per ultimum judicium exprimitur. Post quod universalis Ecclesia, Christi sponsa, per carnem unita Verbo Dei, gloria et honore pro certamine suo coronabitur, et in thalamo gloriæ, id est in manifesta visione Dei sponso suo copulabitur.

Sicut patrem David, Patre Deo opitulante, explanavimus; ita filium Salomonem, Filio Deo adjuvante, elucidavimus. Ideo omnes Spiritui sancto, compositor et expositori utriusque operis gratias referamus.

*Cantica digna toris caste flagrantis amoris
Digne scripta meo sunt simul officio.
Digna Deo regi finitur laus hymenæi.*

Explicit expositio Honorii super Cantica canticorum.

SIGILLUM BEATÆ MARIÆ

UBI EXPONUNTUR CANTICA CANTICORUM.

Discipuli ad magistrum.

Optimo magistro, librorum registro, frequentia discipulorum, videre in Sion Deum deorum. Omnium fratrum conventus tuæ diligentiae grates solvit, quod eis spiritus sapientiæ tot involucra per tuum laborem in elucidario evoluit. Rogamus igitur te omnes uno ore iterum novum laborem subire, et nobis causæ charitatis aperire cur Evangelium: *Intravit Jesus in quoddam castellum* (Luc. x, 58), et *Cantica canticorum* de sancta Maria legantur, cum nihil penitus ad eam pertinere videantur.

Responsio Magistri.

Quia pondus diei et æstus decrevi in vinea Domini pro denario portare, nolo terram, ut sterilis ficulnea, in vacuum occupare, sed ut oliva fructifera

domui Dei aliquid decoris adducere, ut merear in ea quandoque mansionem percipere. Igitur quia vestrum collegium gratanter suscepit, quem nisi libellum, dabo operam per clavem David vobis reserare, de quibus videmini dubitare.

Ad gloriam itaque Filii Dei, et ad honorem generis suæ, hic libellus edatur, et nomen ei *Sigillum sanctæ Mariæ* imponatur. Ipse autem intellectum tribuat, cujus sapientia omnem sensum superat.

Sigillum sanctæ mariæ.

Dicitis vos mirari cur Evangelium. *Intravit Jesus*, et *Cantica* in festivitate sanctæ Mariæ recitentur, cum quasi nihil de ea sonare utraque a simplicibus æstimentur. Debetis igitur in primis de Evangelio scire, quod nihil potuit inveniri in tota Scripturæ